

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μετὰ προσωπογραφίων καὶ συγγραφέων καὶ εἰκότων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Αθήναι
Τυπικὸν μὲτὰ τοῦ βιβλιοποιῆτου
Ἰωάν. Π. Πόλεμη
23-11-19
Ἰωάν. Π. Πόλεμη
Ἰωάν. Π. Πόλεμη

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΑΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - ΜΕΓΑΡΩΝ ΔΡΑΣΚΕΙΩΝ

1919

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μετά προσωπογραφιών τῶν συγγραφέων καὶ εἰκόνων
σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΘΗΛΕΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1919

Αρ. μ. 1710/1919
Τμήμα βιβλ. 28-11-19
Αρ. 3, 65
Βιβλιοθήκη του Αρ. 0, 75

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Μαΐου 1919.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

τὸν κ. **Ἰωάννην Πολέμη**ν, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

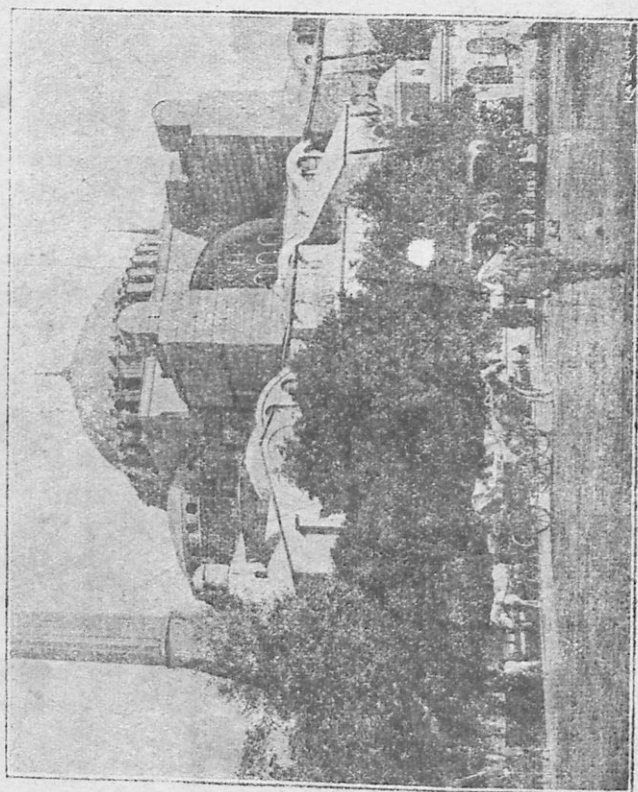
Γνωστὸν ποιούμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 20 τοῦ
λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 27 τοῦ αὐτοῦ καταχωριθείσης
ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 28 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως
ἐνεκρίθη τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ἐν χειρογράφῳ ὑμέτερον βιβλίον
«**Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα**» **τόμος Γ', διὰ τὴν Γ' τάξιν** τῶν
ἐλληνικῶν σχολείων, τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν λοιπῶν σχολείων
τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν Α' τάξιν τῶν ἀστικῶν σχολείων
τῶν θηλέων, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ
βιβλίου τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς σχετικαῖς ἐκθέσεσι
τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Ὁ ὑπουργός

ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

Π. Ζαγαριάδης

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ (Ανατολική όψη).

(Στροφαι 35—87).

Ἴδου ἔμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς ρίξης πιθυμᾶς.

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
δείχνει πάντα ὡπὼς νικεῖ,
καὶ ἄς εἶν' ἄρματα γεμάτη
καὶ πολέμια χλαλοή.

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίζουν,
γιὰ νὰ ἰδῆς πὼς εἶν' πολλὰ·
δὲν ἀκοῖς πού φοβερίζουν
ἄνδρες μύριοι καὶ παιδιὰ;

Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα γ'.

2

Λίγα μάτια, λίγα στόματα
 θὰ σᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
 γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ σώματα,
 πὸν θὰ νᾶβρη ἢ συφορά.

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
 τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
 τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀσιράφτει,
 λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

Γιατὶ ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη ;
 λίγα τὰ αἵματα γιατί ;
 τὸν ἐχθρὸ θωρῶ νὰ φύγη,
 καὶ σιὸ κάστρο νᾶνεβῆ.

Μέτρα... Εἶν' ἄπειροι οἱ φευγάτοι,
 ὅπου φεύγοντας δειλιοῦν·
 τὰ λαβῶματα στήν πλάτη
 δέχοντ' ὥστε ν' ἀνεβοῦν.

Ἐκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
 τὴν ἀφεύγατη φθορά·
 νά, σᾶς φθάνει ἀποκριθῆτε
 στῆς νυκτὸς τὴ σκοτεινιά.

Ἀποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
 ἔτσι ἀρχίζει, ὅπου μακριὰ
 ἀπὸ ράχη ἐκεῖ σὲ ράχη
 ἀντιβούιζε φοβερά.

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια,
 ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
 ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
 ἀκούω τρίζιμο δοντιῶν.

Ἄ ! τί νύκτα ἦταν ἐκεῖνη,
 ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμὸς !
 Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγένη
 πᾶρεξ θάνατου πικρός .

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
 οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
 ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
 τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί,

καὶ οἱ βροντὲς καὶ τὸ σκοτάδι,
 ὅπου ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
 ἐπαράσταιναν τὸν ἄδη
 ποῦ ἀκαρτέρειε τὰ σκυλιά .

Τ' ἀκαρτέρειε. — Ἐφαίνοντ' ἴσκιοι
 ἀναρίθμητοι γυμνοί,
 κόρες, γέροντες, νεινίσκοι,
 βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί .

Ὅλη μαύρη μυρμηγκιάζει,
 μαύρη ἐντάφια συντροφιά,
 σὰν τὸ ροῦχο ποῦ σκεπάζει
 τὰ κρεβάτια τὰ στερνά .

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
 ἐπετιοῦντο ἀπὸ τῆ γῆ,
 ὅσοι εἰν' ἄδικα σφαγμένοι
 ἀπὸ τούρκικην ὀργή .

Τόσα πέφτουσε τὰ θερι-
 σμένα ἀστάχνα εἰς τοὺς ἀγρούς .
 σχεδὸν ὅλα ἐκεῖα τὰ μέρη
 ἐσκεπάζοντο ἀπ' αὐτούς .

Θαμποφέγγει γανέν' ἄστρο,
καὶ ἀναδεύοντο μαζί,
ἀναβαίνοντας τὸ κάστρο
μὲ νεκρώσιμη σιωπή.

Ἔτσι χάμου εἰς τὴν πεδιάδα,
μὲς στὸ δάσος τὸ πυκνό,
ὅταν στέλῃ μιὰν ἀχνάδα
μισοφέγγαρο γλομό,

ἐὰν οἱ ἄνεμοι μὲς στ' ἄδια
τὰ κλαδιὰ μουγκοφυσσοῦν,
σειοῦνται, σειοῦνται τὰ μαυράδια,
ὅπου οἱ κλώνοι ἀντικτυποῦν.

Μὲ τὰ μάτια τους γυρεύουν
ὅπου εἶν' αἵματα πηχτὰ
καὶ μὲς στὰ αἵματα χορεύουν
μὲ βρυχίσματα βραχνά,

καὶ χορεύοντας μανίζουν
εἰς τοὺς Ἑλληνας κοντὰ
καὶ τὰ στήθια τους ἐγγίζουν
μὲ τὰ χέρια τὰ ψυχρά.

Ἐχειὸ τὸ ἐγγίσμα πηγαίνει
βαθιὰ μὲς στὰ σωθικά,
ὅθεν ὅλη ἡ λύπη βγαίνει
καὶ ἄκρα αἰσθάνονται ἀσπλαχνιά.

Τότε αὐξάνει τοῦ πολέμου
ὁ χορὸς τρομακτικά,
σὰν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
στοῦ πελάου τὴ μοναξιά.

Κτυποῦν ὅλοι ἀπάνου κάτου
 κάθε κτύπημα πού ἐβγῆ
 εἶναι κτύπημα θανάτου,
 χωρὶς νὰ δευτερωθῆ.

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ρέει
 λῆς καὶ ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ,
 ἀπ' τὸ μῖσος πού τὴν καίει,
 πολεμάει νὰ πεταχθῆ.

Τῆς καρδιάς κτυπιᾶς βροντᾶνε
 μὲς στὰ στήθια τους ἀργὰ
 καὶ τὰ χέρια ὁπού χουμᾶνε
 περισσότερο εἶν' γοργά.

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
 οὐδὲ πέλαρο, οὐδὲ γῆ·
 γι' αὐτοὺς ὅλους, τὸ πᾶν εἶναι,
 μαζωμένο ἀντάμα, ἐκεῖ.

Τόση ἡ μάνητα καὶ ἡ ζάλη,
 πού στοχάζεσαι, μὴ πὼς
 ἀπὸ μιὰ μεριά καὶ ἀπ' ἄλλη
 δὲ μείνη ἕνας ζωντανός.

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
 πὼς θερίζουνε ζωές!
 χάμου πέφτουνε κομμένα
 χέρια, πόδια, κεφαλές,

Καὶ παλάσπες καὶ σπαθία,
 μὲ ὀλοσκόρπιστα μυαλά
 καὶ μὲ ὀλόσχιστα κρανία,
 σωθικὰ λαχταριστά.

Προσοχὴ καμιά δὲν κάνει

κανείς, ὄχι, εἰς τὴ σφαγὴ·
 πᾶνε πάντα ἔμπρός ! ὦ ! φθάνει,
 φθάνει· ἕως πότε οἱ σκοτωμοί ;

Ποιὸς ἀφήνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
 πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ ;
 δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
 καὶ λὲς κι εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

Ὀλιγόστευαν οἱ σκύλοι
 καὶ Ἄ λ ἄ ἐφώναζαν, Ἄ λ ἄ·
 καὶ τῶν χριστιανῶν τὰ χεῖλη
 φω τ ι ἄ ἐφώναζαν, φω τ ι ἄ.

Λεοντιαρόψυχα ἐκτυπιῶντο,
 πάντα ἐφώναζαν φω τ ι ἄ,
 καὶ οἱ μισροὶ κατασκορπιῶντο,
 πάντα σκούζοντας Ἄ λ ἄ.

Παντοῦ φόβος καὶ τρομάρα
 καὶ φωνῆς καὶ στεναγμοί·
 παντοῦ κλάψα, παντοῦ ἀντάρα·
 καὶ παντοῦ ξεψυχιμοί.

Ἦταν τόσοι ! πλέον τὸ βόλε
 εἰς τ' αὐτιά δὲν τοὺς λαλεῖ·
 ὄλοι χάμου ἐκοίτοντ' ὄλοι
 εἰς τὴν τέταρτην αὐγή.

Σὰν ποτάμι τὸ σῆμα ἐγίνη
 καὶ κυλάει σιτὴ λαγκαδιά,
 Καὶ τ' ἀθῶο χόρτο πίνει
 αἷμα ἀντὶς γιὰ τὴ δροσιά. ❖

Τῆς αὐγῆς δροσάτο ἀέρι
 δὲ φυσᾷς τώρα ἔσὸ πλιὸ

σιῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι·
φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
δὲ λάμπ' ἥλιος μοναχὰ
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲ λάμπει
εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά.

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηχεῖ
τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιालό·
ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

Ὡ τρακόσιοι! σηκωθῆτε
καὶ ξανάθετε σὲ μᾶς·
τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φροβούνται
καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται
καὶ ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
πεῖνα καὶ θανατικό,
πὸ μὲ σῆμα ἑνὸς σκελέθρου
περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο·

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
ἀπεθαίνανε παντοῦ
τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

Καὶ σὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
ποῦ ὅ τι θέλεις ἠμπορεῖς,
εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
ματωμένη περπατεῖς!

Στῆ σκιὰ χειροπιασμένες,
στῆ σκιὰ βλέπω κι ἐγὼ
κρινοδάχτυλες παρθένες,
δποῦ κάνουνε χορὸ.

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
ῥοαῖα μάτια ἔρωτικά,
καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, δλόχρυσα μαλλιά.

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει,
πὼς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
γυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθερίας.

Μὲς στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
τὸ ποιήρι δὲ βαστῶ
φιλελεύθερα τραγούδια
σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

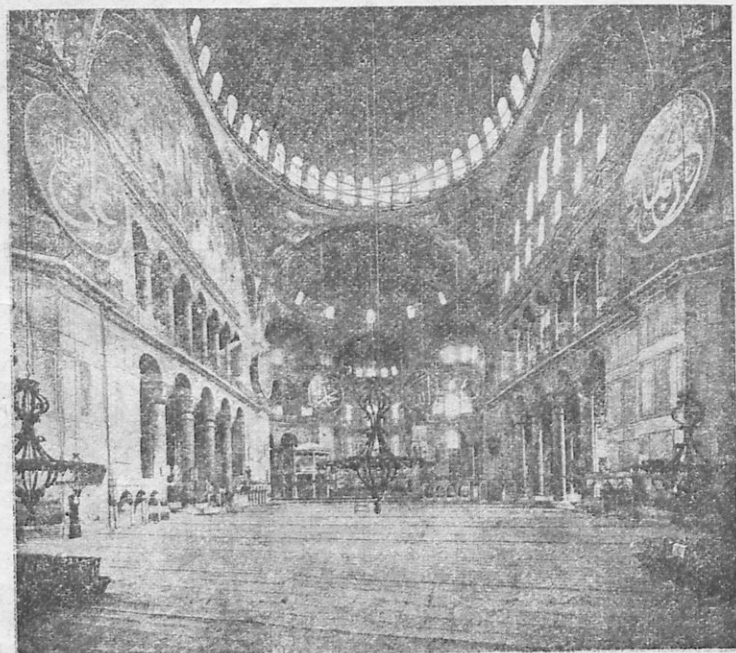
Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθερία!

Διονύσιος Σολωμός.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ἦτον ἕρθερος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποφράς ἡμέρα τῶν Ἁγίων Πάντων.

Ὁ ἦχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παιδῶν κατεσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες, ἐνώπιον τῆς ὡραίας Πύλης ἱστάμενοι, τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱκεσίαν ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὅπως εἶναι σήμερον

«ὕπερ τοῦ καθυποτάξει ὑπὸ τοῦς πόδας τῶν ὀρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον».

Σύνολος ἡ κύκλιφ σκηνὴ ἐνέπνευε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρδίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμένοι, ὥσάν νὰ ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεὶα ἐλακλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἔθιμοταξία ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν· οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατρικίων, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων, καί, ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῖται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπύσσονται.

Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσοπος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὁρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεκδυμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ἄλλγων ὥρων γραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅσῳ πλέον ἡ Λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ κοπετὸς τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περισσώτων ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικά μὲν, ἀλλὰ φεῦ πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱμάτια του προσκίνει πρὸς τὸ ἄγιον Βῆμα ἀσκεπῆς, κατηφῆς, μετὰ ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὄλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς χριστιανοὺς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ αὐτοκράτωρ γοερῶς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσεύχεται, κύριος οἶδε, τίνα λυτήριον καὶ πατριωτικὴν προσευχὴν· προσπίπτει τρίς ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαιτίζων δι' ἑνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, εἴτινες ἀπὸ καιροῦ

εις καιρὸν ταραχωδῶς ἀναβαίνουνσιν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἶτα στραφεῖς πρὸς τὸν λαὸν ἀναβοᾷ γεγωνυῖα τῇ φωνῇ :

«Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ὁ Θεὸς ἄς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικὰς σας!».

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια μεταλαμβάνει αὐτῶν.

Ἄπαντες ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἐφώνησαν :

«Ἐσο συγχωρημένος!».

Καὶ τῶντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας. — Ἀπὸ τοῦ νῦν κυοφορεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς Ἀναγεννήσεως!

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀγνισμένος καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαιῶνος ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν εὖτι ἤγγικεν ἡ ὥρα ὅτε μέλλουσι νὰγωνισθῶσιν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὠρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, οἷα εἶναι ἀναγκαῖα, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροῦς, εὐτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὄρμητος, ἐκρηγνύονται οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὄδυρμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον· «ἐν τῇδε τῇ ὥρᾳ» λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς «τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρήνους; ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ ἠδύνατο μὴ θρηνηῆσαι».

Ὁ ἤχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνὴν Αἱ μητέρες ἀποχαιρειῶσι τὰ τέκνα των· αἱ γυναῖκες ῥίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγγέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθίων καὶ τῶν ἀσπίδων.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκοινωνήσαν ἅπαντες ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος· ἅπαντες ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄμοσαν ὄρκον, καὶ βασιλεὺς καὶ ἀριστοκρατία καὶ λαὸς καὶ ἱερατεῖον.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἀμικτημάτων καὶ φρικτοὺς ὄρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχοῦσης αἰχμαλωσίας. Συγχώρησόν με, ἀδελφέ! εἰς ἐφώναξεν ὧδε· καὶ πάλιν, ὁ Θεὸς ἄς σὲ συγχωρήσῃ! ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφρασις τῶν πλημμελημάτων παρεξέταθη σχεδὸν μέχρι αὐγῆς.

Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμονείας.

Σπυρίδων Ζαμπέλιος

ΧΟ ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

† Πλησιέστατα τῆς πόλεως, συνδεόμενον μετ' αὐτῆς δ' ἄ βραχείας λιθίνης προεκτάσεως τῆς ^{ἀντιπροσέων} προκυμαίας, ἐξετείνεται γυμνὸν καὶ ξηρὸν τὸ νησιδίων, μόλις πεντήκοντα στρεμμάτων χώρον καταλαμβάνον ἐπὶ τῆς ἀβαθοῦς παρὰ τὴν πόλιν ἐκτεινομένης θαλάσσης. Οὐδὲν περιτείχισμα ἐφύλαττεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς θαλασσίας πλημμύρας καὶ οὐδεμίᾳ σκιά ἀπὸ τῶν ἥλιακῶν ἀκτίνων. Ἐπὶ τοῦ γλοιώδους ἐδάφους αὐτοῦ ἐφ' οὗ ἔστιλβον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὡσεὶ ἀργύρου ψήγματα, κόκκοι συμπαγέντος ἁλατος, ἐφ' οὗ ἐσπάνιζεν ἡ χλόη καὶ ἠφθόγουν οἱ κκανθώδεις σχοῖνοι, ἐπεσκεύαζον οἱ ἀλιεῖς τὰ πλοιάριά των ψάλλοντες καὶ ἐπαιζον θορυβωδῶς τὰ παιδία. Κατὰ τὰς εὐηλίους χειμερινὰς ἡμέρας ἐξήρχοντο εἰς περίπατον ἐπ' αὐτοῦ εὐάριθμοι ἐκ

τῶν κατοίκων. Ἐν τῇ μέσῃ τοῦ νησιδίου ὑψοῦτο παλαιὸς ἀνεμόμυλος ἡρειπωμένος. Ἡ στρογγύλη αὐτοῦ περιφέρεια ἐδεικνύετο μεστὴ ραγάδων καὶ χαλασμάτων. Λίθοι κατέρρευσαν ἀπὸ τῆς κο-

ρυφῆς αὐτοῦ σχηματίσαντες περὶ τὴν βᾶσιν αὐτοσχεδίους βαθμίδας καὶ καθίσματα. Ἐνθα τὸ πάλαι ἠνοίγοντο ἡ θύρα καὶ αἱ θυρίδες τοῦ ἀνεμομύλου, ἔχαινον ἤδη εὐρεῖαι ἀκανόνιστοι ὀπαί, καὶ ὅπου γοργῶς διεκινουῦντο ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου αἱ πτέρυγες αὐτοῦ, προεξεῖχε νῦν ὀριζοντίως σεσηπιῖα καὶ ἡμίβρωτος δοκός, ὡς ἄμορφον ὄστον σκελετοῦ ἐκεῖ ἔνθα τὸ πάλαι ἐκινεῖτο καὶ ἔζη τὸ πρόσωπον. Ὁ ἀνεμόμυλος ἀλλαχοῦ μὲν ὑποκίτρινος, ἀλλαχοῦ δὲ καταμέλας, ἔφερε τὰ ἴχνη τῶν καὶ αὐτοῦ προσβολῶν δύο ἀδαμάστων δυνάμεων, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ πυρός. Καὶ ἦν πρὸς τὴν κορυφὴν καὶ κάτω πρὸς τὴν βᾶσιν ἐκυκλοῦτο ὑπὸ ἀκαληφῶν, αἷτινες φύονται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ὡς αἱ φθειραὶ ἐπὶ τῶν ἀλητῶν. Πρωίαν τινὰ συνητήθησαν παρὰ τὸν ἀνεμόμυλον ὁ γέρον ἀγωνιστῆς καπετὰν Μῆτρος καὶ ὁ νεαρὸς κύριος Τιμέθεος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Ὁ κύριος Τιμέθεος, εἰκοσιτεσσάρων ἔτων μόλις, ἐπανεκάμφεν ἄρτι ἐκ Τεργέστης, ἔνθα ἐπὶ ἔτος διέμενε παρὰ τῇ θείῃ αὐτοῦ μεγαλεμπόρῳ. Εἶχεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν συλλάβει ἀπόφρασιν ἐγκαταλιπὼν τὸν Ἀσκληπιὸν νὰ ταχθῆ μετὰ τῶν ἀκολούθων τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀλλὰ παραδόξως ἐν Τεργέστη καταληφθεὶς ὑπὸ ἀνιάτου νοσταλγίας, ὡς ἔλεγεν, ἔσπευσε μετὰ πάροδον χρόνου νὰ ἐπανεῖλθῃ εἰς τὴν γενέθλιον προτιμήσας τῆς ἐν τῇ ξένῃ ἐπ' ἀμφιβόλῳ πλουτισμῷ διαμονῆς τὸν ἐν τῇ πατρίῳ γλίσχρον ἀλλὰ βέβαιον πορισμὸν τῶν τοῦ βίου ἐκ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἄλλ' ἦτο φύσει εὐπαθῆς, εὐερέθιστος, καὶ ὁ ἰατρὸς συνεκρούετο ἐν ἑαυτῷ πρὸς τὸν ὄνειροπόλον. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς φοιτήσεως αὐτοῦ ἐλιποθύμησε κατὰ συνέχειαν τρεῖς εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας. Ὁ δὲ καπετὰν Μῆτρος, παρὰ τὸ ἄχθος τῶν ἐσδομήκοντα ἔτων του, παρέμενε ἐϋθυτενῆς ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰσχυρῶν καὶ ὑπερόχων ὄντων ἄτινα, δρῶς ἢ ἀνθρώποι, θραύονται, ἀλλὰ δὲν κάμπτονται. X

Ἐφόρει πλουσίαν καὶ μακρόστοιχον τὴν φουστανέλαν, ἀμιλλωμένην κατὰ τὴν λευκότητα πρὸς τὸν ἄδρῶν μύστακα, καὶ ἀργυροῦν περὶ τὴν ὄσφυν σελάχι· ἐτήρει δ' ἐν τῇ μνήμῃ τὰς ἱστορίας δεκάδος ἐνδόξων μαχῶν, ἐν αἷς ἐπολέμησε, καὶ θησαυρὸν περιέργων καὶ ἡρωικῶν ἐπεισοδίων τοῦ Ἀγῶνος. Ἠγάπα

νά τρώγη πολύ και νά λέγη πολλά. Πάσχων ἐξ ἀουπνίας ἐνω-
ρίς κατέλειπε τήν κλίνην, ἐνίοτε δὲ στενοχωρούμενος και τήν
οἰκίαν, ὅπως ἐκτεθῆ ἀφρόδως εἰς τήν ἐπήρειαν τῆς πρωινῆς δρό-
σου ἐπὶ τοῦ νησιού, ὀλίγον ἀπέχοντος τῆς παρά τήν παραλία
κατοικίας του. Ὁ κύριος Τιμόθεος εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ διὰ νά λου-
σθῆ παρά τήν ἀκτῆν, — Ἰούλιος ἦτο — διὰ νά ἀναπνεύσῃ ὁρο-
σερὸν ἀέρα και ἀπολαύσῃ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. X

Μετά τοὺς πρώτους χαιρετισμοὺς οὗς ἀντήλλαξαν, — ἦσαν
γνώριμοι και γείτονες — ὁ νέος εὐρέθη καθήμενος ἐπὶ τοῦ σω-
ροῦ τῶν πρὸ τοῦ ἀνεμομύλου πετρῶν παρά τὸ πλευρὸν τοῦ γέ-
ροντος. Ὁ καπετὰν Μῆτρος ἠνοιξεν εὐθέως τὸ δυσπύλωτον
στόμα του, και ὁ κύριος Τιμόθεος, μὴ ἔχων τῆ ὥρᾳ ἐκεῖνη
σπουδαιότεραν φροντίδα, εὐαρέστως ἀπεδέχθη τὴν συντροφίαν
τοῦ γέροντος. Ἐνόμισε μάλιστα εὐκαιρον τὴν περίστασιν πρὸς
λύσιν ἀποριῶν τινῶν, τὰς ὁποίας ἡ παρουσία τοῦ καπετὰν Μῆ-
τροῦ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν του. Ὅθεν ἐπιψαύων διὰ τῆς χειρὸς
τὸν ἀνεμόμυλον, ἐφ' οὗ ἐστήριζον ἀμφοτέρωι τὰ νῶτα, ὡσεὶ
ἐξήτει οὕτω νά διευκρινίσῃ τὴν ἱστορίαν του, ἠρώτησε: X

— Καὶ δὲν μοῦ λές, καπετὰν Μῆτρο, πῶς εὐρέθη ὁ ἀνεμό-
μυλος ὀλομόναχος μέσα εἰς τὰ νερά μας, σὰν κρᾶδι πού τὸ
ἔχει ρίξει στὴν ξέρα ἢ τρικυμία; Ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια
ἔτσι χάλασμα τὸν θυμάμαι. X

— Νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου, καλὰ καλὰ κι ἐγὼ δὲν ξέρω.
Ἐδῶ κι ἐξήνταπέντε χρόνια, ἤμουνα ἔξι χρονῶν παιδί, τὸν θυ-
μοῦμαι. Ὅμως τότε δὲν ἦταν χάλασμα ὅπως εἶναι τώρα. Τὸν
ἀγνάντευα ἀπὸ τὸ σπίτι μας πού ἦταν ἐκεῖ πού ἔχτισε τώρα
σπίτι ὁ κουμπάρος μου ὁ Ἀποστόλης· φαίνεται ἀπὸ δῶ· τὸ
βλέπεις; θυμοῦμαι πῶς ὁ ἀνεμόμυλος ἦταν τὸ πρῶτο πρᾶγμα
πού ἐσταμάτησαν ἐπάνω του τὰ μάτια μου, ψηλὸς και στρογ-
γυλὸς μὲ τὴ μυτερή του τὴν κορφή, μὲ τὸ φεγγίτη, μὲ τὰ
φετερούγια του. Ὅταν ἐβασίλευεν ὁ ἥλιος, ἐχτυποῦσεν ἀπάνου
στὸ γιαλὶ τοῦ φεγγίτη, κι ἐκεῖνο ἐφεγγοδολοῦσε, κι ἐγὼ ἀπὸ
μακριὰ ἔτρεμα και δὲν τὸ κοίταζα και μεῦ ἐφαίνετο μάτι κα-
μῆς μεγάλης λάμιας. Ἡ μητέρα μου, δταν ἐκλαιγα, μ' ἐφο-
δέρριζε πῶς θὰ μὲ δώσῃ στὴ λάμια τοῦ μύλου νά μὲ φάῃ, κ

ἐγὼ ἐσώπαινα. Κι ὅταν ἐγύριζαν στὸν ἄνεμο γλήγορα γλήγορα τὰ φτερούγια του, πάντα σκιασμένος ἀπὸ τὰ λόγια τῆς μάνας μου ἐνόμιζα πὼς ἡ λάμιχ ἐδοῦλευε τὴν ἀνέμη τῆς.

Καὶ δὲν ἤμποροῦσα τότε ἀπὸ τὸ φόβο μου νὰ βγάλω τὰ μάτια μου ἀπὸ κεὶ πέρα. Ὅστερα, ὅταν ἐμεγάλωσα κάπως δὲν εἶχα πλέον τέτοιους φόβους. Ἐμεῖς τότε, μικροὶ καὶ μεγάλοι, δὲν εἶχαμε φόβο· εἶχαμε μόνο μῖσος ἐναντίον τῆς σκλαβιάς. Τότε τὸ νησί δὲν ἦταν ἀνταμωμένο μὲ τὴ χώρα, ὅπως εἶναι τώρα ποὺ ἐμολώθηκε ἡ θάλασσα· ἤρχοντο μὲ τίς βάρκες ἡ ἔμπαιναν στὸ νερὸ καὶ τραβοῦσαν ἐδῶ πελαγωγιά· ὡς τὸ γόνατο τοὺς ἔπαιρναν ἡ θάλασσα. Ἐνα ἀπόγευμα, ἐγὼ μὲ κάποια παιδιὰ ἐπελαγώσαμε γιὰ νὰρθοῦμε στὸ νησί. Ἡθέλαμε νὰ ἴδωμε τὸν ἀνεμόμυλο ποὺ εἶχε ἀνοίξει τὴν πορτοῦλα του καὶ γύριζε τὰ φτερούγια του. Ἡμαστέ στὴ μέση τοῦ δρόμου, ὅταν ἔτρεξε ὁ πατέρας μου μὲ δύο ἄλλους, γονεῖς τῶν παιδιῶν, καὶ μᾶς ἐγύρισαν πίσω· μᾶς ἔδειραν καὶ μᾶς ἐφοβέρισαν νὰ μὴ ξανακάμωμε τέτοιο ταξίδι γιατί εἴμαστε χαμένοι. Ὅστερα εἶχα ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα μου ὅτι τὸν ἀνεμόμυλο τὸν ἔχει ἓνας Τοῦρκος Ἀγάς. Εἶχε πάγει ἓνα πρωί, σκότωσε τὸ μυλωνά, πῆρε τὸν ἀνεμόμυλο. Ἄλεθε τὰ γεννήματα τὰ δικά του, ἄλεθε καὶ τοῦ ξένου κόσμου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὰ δίνῃ πίσω. Τὸν ἐφαίνονταν κανένας νοικοκύρης βαρετός; Τὸν καλοῦσε στὸν ἀνεμόμυλο νὰ φᾶνε, κι ὁ ραγιαῖς δὲν ἐξαναγύριζε. Κι ἔτσι ποτέ μου δὲν ἐτόλμησα νὰ πατήσω τὸ πόδι μου στὸ μύλο, ὡς τὴν Ἐπανάσταση.

Ὅταν σηκώθηκε ἡ Ἐπανάσταση, οἱ δικοὶ μας ἐσκότωσαν τὸν Ἀγά, πῆραν τὸ μύλο καὶ ἔβαλαν ἐκεῖ πέρα φρουρά. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ ἕξι μῆνες κλεισμὸ ἐμπήκαν οἱ Τοῦρκοι μέσα στὸ κάστρο, οἱ δικοὶ μας ὄσο τοὺς ἐθάσταγεν, ἀφοῦ τοὺς ἐθήρισαν στὸ τουφεκίδι, πῆραν ὅσους μποροῦσαν νὰ περπατήσουν καὶ χτυπώντας δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πέρασαν ἀνάμεσα καὶ βγήκαν καὶ τραβήχθηκαν στὰ βουνά.

Ἀφοῦ ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ κάστρο, πέντε ἀδέρφια, τὰ παιδιὰ τοῦ Τασοῦλα, εὐρέθησαν στὴ μέση τοῦ δρόμου ξεχωρισμέν' ἀπὸ τ' ἄλλα. Μέσα στὸ κακὸ τῆς νύχτας παραστράτισαν καὶ ἀντι

νά τραθήξουν ψηλά πρὸς τὸ κάστρο βρέθηκαν χαμηλά πρὸς τὴ θάλασσα κατὰ δῶθε. Βλέπουν πῶς ἐλάθεσαν, κάνουν νά γυρίσουν, ἦτον ἀργά. Καμιὰ ἑκατοστάδα Λιάπηδες τοὺς κλείνουν ἀπὸ πίσω τὸ διάβα. Τὰ πέντε ἀδέρφια ρίχνονται στὴ θάλασσα, πελαγώνουν, βγαίνουν ἐδῶ πέρα. Οἱ Λιάπηδες τοὺς μωρίζονται, βροχή τὸ τουφεκίδι.

Χ Κοιτάζουν μὴν ἀγναντέψουν στὴν ἄκρη κανένα μονόξυλο· ποῦ νάγναντέψουν μέσα στὴ νύχτα!

Δὲ χάνουν καιρό, τραβοῦν μπροστά, πελαγώνουν στὴ θάλασσα· τὰ νερά ρηχά· ἐπρόσμεναν νά ξεμακρύνουν, κι ἐγὼ δὲν ξέρω τί ἐπρόσμεναν.

Ψηλά τὰ καριοφίλια, τὸ σελάχι στὸ λαιμό, τίς πάλες στὰ χέρια. Οἱ Ἀρβανίτες παίρνουν δύο βάρκες, μπαίνουν ὅσο χωροῦσαν μέσα καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουν νά ξανασάνουν ἀπὸ τὸ τουφεκίδι. Ἐνα βόλι σκοτώνει ἓν' ἀπὸ τ' ἀδέρφια. Τότε λένε ἀναμεταξύ τους: — Βρὲ τί εἴμαστε ἐμεῖς; γυναικόπαιδα νά μᾶς κυνηγοῦν οἱ Τούρκοι;

— Πᾶμε νά πάρουμε πίσω τὸ αἷμα τοῦ ἀδερφοῦ μας. Ἀπάνου στὰ σκυλιά! Γυρίζουν ἴσια ἀπάνου στὶς κάννες τῶν τουφεκιῶν. Οἱ Ἀρβανίτες κοντοστέκουε μιὰ στιγμή σὰν ξαρνισμένοι δὶχως ἀπόφωση. Καὶ στὴ στιγμή τ' ἀδέρφια βλέποντας ἀνοιχτὴ τὴν πορτοπούλα τοῦ ἀνεμομύλου, ὅτι βγήκε τὸ φεγγάρι, δὲν χάνουν καιρό, καὶ πάντα τὸ πρόσωπο κατὰ τοὺς Ἀρβανίτες, ρίχνοντας βόλια καὶ ρίχνοντας κορμιά, σιμώνουν στὸν ἀνεμόμυλο, μπαίνουν, φράζουν τὴν πόρτα. Πολεμοῦνε ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τοὺς δύο φεγγίτες, βροστοῦνε ὡς τὰ ξημερώματα. Ποῦ νά σιμώσουν οἱ Ἀρβανίτες! Οἱ δύο φεγγίτες εἶναι δύο ἔξυπνα μάτια ὅπου ἔχουν γιὰ ματιὰς τὰ βόλια. Ἀλλὰ κοντὰ στὰ ξημερώματα οἱ Ἀρβανίτες λυσσασμένοι κατάφεραν κι ἐχάλασαν τοὺς φεγγίτες· ὁ τοῖχος ἐγκρεμίσθηκε, βλέπεις, ὅπως εἶναι τώρα, οἱ φεγγίτες ἀνοιχτοὶ καὶ σχίσθηκαν, ἐφαίνονταν ὁ μύλος ἀπὸ μέσα καὶ ἀπ' ἔξω μαυρισμένος, τρυπημένος, ἀραχνιασμένος, μισοκρυμμένος μέσα εἰς τὸν καπνὸ. Ἀπάνου κάτω ὅπως φαίνεται καὶ τώρα. Μὰ δὲν ἐφαίνονταν καὶ τὰ τέσσερα ἀδέρ-

φια. Ἐξαφνα, Θεέ μου! τί εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ἀπλώνεται καὶ κλείνει σὰν ταμπούρι τὸν ἕνα τὸν φεγγίτη! ✕

Καὶ ὁ καπετὰν Μῆτρος ἀνορθωθείς καὶ τὴν ὄψιν ἐστραμμένην ἔχων πρὸς τὸν γηραιὸν ἀνεμόμυλον δὲν ἐφαίνετο ἀπλῶς ἀφηγούμενος, ἀλλὰ διδάσκων ἐν τραγικῇ ὑποκρίσει τὸ ἡρωικὸν δράμα ἐνώπιον τοῦ ἐν συγκινήσει ἀκρωμένου νεανίου. Καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐφαίνετο οὗτος θεώμενος ζωντανὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνελλισόμενα τὰ γεγονότα, ὡς ἐν ὑπερφυεῖ ὄπτασις καὶ παθαινόμενος καὶ μεθύων ἐκ τῆς θέας αὐτῶν.

— Εἶναι στρῶμα; εἶναι σακί; τί νὰ εἶναι; ἄχ! κορμιὰ εἶναι· εἶναι δύο ἀπ' τ' ἀδέρφια! Πῶς εἶναι στριμωγμένα, κουλουριασμένα! τοῦ ἐνὸς κρέμονται τὰ χέρια ἀπ' ἔξω· τοῦ ἄλλου τὰ πόδια. Τὰ δύο ἄψυχ' ἀδέρφια, ἔτσι ἀνταμωμένα, κάνουν μιὰ γερὴ φυλάχτρα στὰ ἄλλα ἀδέρφια ποῦ ἀπομένουν ζωντανά. Τώρα ὁ ἄλλος ὁ φεγγίτης δουλεύει μοναχά· ὁ μύλος ἀπόμεινε μ' ἕνα μάτι. Ἄραπήδες, Κονιάραι, Τρόσκηδες, Γκέκηδες, ἔλοι μαζώνονται, λυσομανοῦν καὶ χυμοῦν καὶ ρίχνουν, μὰ δὲν ἀποκοτοῦν καὶ νὰ κοντοζυγώσουν. Ἦταν πρωί, ἔ τι θαμπόφεγγε.

✕ Ἐξαφνα σωμαίνει ἀπ' τὸ μύλο τὸ τουφέκι. Ἄνοιγ' ἡ πορτοπούλα διάπλατη, γρικιέται μιὰ φωνή « Στὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ! πίσω, σκυλιά! » καὶ πετιέται ἕνας λεβέντης, ἕνας ἀρχιπαλικάρος, δράκοντας στὴ λύσσα κι Ἀἰ Γιώργης στὴ λάμψη. Δὲν σοῦ εἶπα τ' ὄνομά του; Ἦταν ὁ Τάσσης ὁ Τασούλας. Τραβάει ἴσια κατὰ τ' ἀσκέρια σὰ σαῖτα, σὰ βοριάς, σὰν ἀστραπή. Μωρὲ πιστεύεις, παιδί μου, μωρὲ τὸ πιστεύεις; Κανεῖς δὲν ἀπλώνει νὰ τὸν βαρέσει κι ἔλοι παραμερίζουν. Φθάνει μὲ δύο τρία πηδήματα στὴν ἄκρη ἀπὸ τὸ νησί. Θάλασσα μπροστά, ρίχνεται πάλι μέσα. Ἄλλὰ δὲν μπορούσε νὰ περπατήσῃ μέσα στὴ ράχη· ἔλο κολοῦσε μέσα στὸ δοῦρκο, πιάστηκε σὰν τὸ πουλι στὰ ξόβεργα. Τότε κράζει ἔλο τ' ἀσκέρι: ✕

✕ — Κανεῖς μὴν τοῦ ρίξῃ. Ζωντανὸ νὰ τὸν πιάσουμε! στὸν πασὰ νὰ τὸν πᾶμε! Καὶ τρέχουν· μὰ πρὶν φτάσουν, ὁ Τασούλας μὲ τὸ πιστόλι τοῦ εἶχε πετάξει τὰ μυαλά του.— Ἐσεῖς ἐμένα! πρόφθασε μονάχα νὰ εἰπῇ. Ἔπεσε, μωρὲ παιδί μου, τάπιστομα πάνου στὸ νερό, κι ἀπλωσαν τὰ μακριὰ μαλλιὰ

του κι ἐθάφηκαν τριγύρω του κόκκινα τὰ νερά. Λὲς καὶ ἤτανε θεόρατος χρυσοδέλφινος πού τὸν ἔρριξε τὸ βόλι τοῦ κυνηγοῦ. Χάθηκε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ πάλι ξαναφάνηκεν. Ἐκείνη τὴν ὥρα πρωτόβγαιεν ὁ ἥλιος, καθὼς βγήκε καὶ τώρα καὶ πρωτολαμπύρισε στὴ σθησιμένη ὄψη του καὶ στ' ἄρματά του. Πέρα στὸ νησί οἱ Τούρκοι λὲς κι ἔμεναν ἀκόμα μισοκρυμμένοι ἀπὸ τοῦ καπνοῦ τῆ θολούρα σὰν δαίμονες μὲς στὴν κόλαση.

Ἐκεῖνος ἀστραφτε.....

—Σὰ νάβγαιεν ἀπὸ τὴν ὄψη του κι ἀπὸ τ' ἄρματά του ἡ ἀνάστασις τοῦ Γένους! συνεπλήρωσεν ὁ νέος τοὺς λόγους τοῦ γέροντος.

Κωστής Πιπλιαῆς

ΤΟ ΛΕΙΨΑΝΟΝ

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Ἑλλάδα μου, τί οὐράνιο φῶς εἰς τὰ βουνά σου ἐφάνη;
οἱ ἄνδρες γύρω ὑμνολογοῦν, σπιθοβολάει τὸ κῆμα.....
Μακριὰ στὰ ξένα ἕνας νεκρὸς ἀσκώνεται ἀπ' τὸ μνήμα
καὶ ἀνθεῖ στ' ἀχνό του μέτωπο μαρτυρικὸ στεφάνι.

Ἐνα καράβι καρτερεῖ, ἄπλωσε τὰ πανιά του
δέησες καὶ θρηνοὶ καὶ ψαλμοί! τὸ ξόδι κατεβαίνει,
σηκώσου σὰ βασίλισσα, Ἑλλάδα ἀναστημένη,
καὶ δέξου στὲς ἀγκάλες σου τὸν πρωτομάρτυρά σου.

Τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ῥιπτόμενον εἰς τὴν θάλασσαν

Κῦμα τοῦ πόντου φοβερό! μιὰ μέρα τ' ἅγιο σῶμα
 σὺ σπλαχνικὰ ἐδέχτηκες, καὶ εἰς ξένης γῆς ἀγκάλῃ
 εὐήρηκε δάκρυα καὶ ταφή· συνόδευσέ το πάλι
 τώρα ποὺ πάει ν' ἀναπαυθῆ στὸ πατρικὸ του χῶμα.

Νά, τὸ καρᾶβι ἐκίνησε γοργά, κι ὅθε διαβαίνει
 ἀναγαλλιάζουν οἱ στεριές, ξάφνου τὰ δάση ἀνθίζουν·
 ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα κι ἡ γῆ πανηγυρίζουν,
 τοῦ τάφου ὁ τάφος ὀμιλεῖ, ξυπνοῦν οἱ πεθαμένοι.

Στὸ βράχο, ποὺ παντέρημος τῆ θάλασσα κοιτάει,
 ὅθεν ὁ Δούναβης μ' ὄρμη ρίχτει τὰ κύματά του
 ὦ, ποῖος προβαίνει! τὰ μακριὰ κι ὀλόμαυρα μαλλιά του
 σ' ἄερί κυματίζουνε, λύρα χρυσὴ βαστάει.

Φορεῖ κι αὐτὸς μαρτυρικὸ στεφάνι, τὰ σηκώνει,
 τὸν θεῖον διαβάτη χαιρετᾷ καὶ χάνεται σ' ἄερί.
 ὦ! πές μου, ἀνδρεῖε τραγουδιστή, τῆς Θεσσαλίας ἀστέρι,
 ποιά ἄκρη γῆς ἀγνώριστη τὰ κόκαλά σου χώνει;

Καὶ τὸ καρᾶβι προχωρεῖ· ἴσκιοι πολλοὶ προβαίνουν
 στὴ μαύρη Χιὸ καὶ στὰ Ψαρά, δάση, βουνὰ σκεπάζουν·
 οἱ τόσοι ἀδικοθάνατοι μὲ θαυμασμό κοιτάζουν,
 καὶ πάλι μὲς στὸ μνήμα τους πέφτουνε καὶ προσμένουν..

Πέλαο καὶ γῆ Σὲ χαιρετοῦν, πατέρα κι εὐεργέτη,
 γιὰ ἰδὲς ἡ Ἑλλάδα σύσσωμη κλίνει τὸ γόνυ ἔμπρός σου
 καὶ χύνει δάκρυα θλιβερὰ στὸ νεκροκρέβατό σου.
 Ναί, τὸ μαρτύριο ἐνίκησε. ὦ! ἀσκώσου εὐλόγησέ τη.

Ἰούλιος Τυπάλδος

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑ Ι·ΤΟ

Ἐπὶ μικρὸν κι ἄπ' ἄφαντο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
παίρνεις κορμί με τὸν καιρὸ καὶ δύναμη κι ἀγέρα
κι ἀπλώνεις πῆχες τὰ φτερά καὶ πιθαμὲς τὰ νύχια
καὶ μες στὰ σύγνεφα πειῆς, μες στὰ βουνὰ ἀνεμίξεις·
φωλιάζεις μες στὰ κράκουρα, συχομιλῆς με τ' ἄστρα,
με τὴ βροντὴ ἐρωτεύεσαι καὶ ἀπιδρομῆς καὶ παίξεις
με τ' ἄγρια ἀστραποπέλεκα καὶ βασιλιὰ σὲ κράζουν
τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τοῦ βουνοῦ οἱ πετρίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι ὁ πόθος μου στὰ στήθη,
κι ἄπ' ἄφαντο κι ἄπ' ἄπλερο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμί καὶ νύχια
καὶ μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικά μοῦ σκίξει
κι ἔγινε τώρα ὁ πόθος μου αἰτός, στοιχειὸ καὶ δράκος
κι ἐφώλιασε βαθιὰ βαθιὰ μες στ' ἄσαρκο κορμί μου
καὶ τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κουφοβοσκάει τὴ νιότη.
Μπεζέρισα νὰ περπατῶ στοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.

Θέλω τ' ἀψήλου ν' ἀνεβῶ, ν' ἀράξω θέλω, αἰτέ μου,
μες στὴν παλιά μου κατοικιά, στὴν πρώτη τὴ φωλιά μου,
θέλω ν' ἀράξω στὰ βουνά, θέλω νὰ ζῶ μ' ἐσένα.
Θέλω τ' ἀνήμερο καπρί, τ' ἀρκούδι, τὸ πλατόνι,
καθημερινή μου κι ἀκριβὴ νὰ τᾶχω συντροφιά μου·
κάθε βραδούλα, κάθε ἀυγή, θέλω τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
νᾶρχεται ἀπὸ τὴ λαγκαδιά, σὰν μάνα, σὰν ἀδέρφι
νὰ μοῦ χαϊδεύῃ τὰ μαλλιά καὶ τ' ἀνοιχτά μου στήθη.

Θέλω ἡ βρυσούλα, ἡ ρεματιά, παλιὲς γλυκὲς μου ἀγάπες,
νὰ μοῦ προσφέρουν γιαντρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιὰ με τὸν κελαηδισμό τους
νὰ με κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ με ξυπνοῦν τὸ τάχυ.
Καὶ θέλω νᾶχω στρῶμα μου, νᾶχω καὶ σκέπασμά μου
τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιὰ καὶ τὸ χειμῶνα χιόνια.

Κλωνάρια ἀπ' ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια
θέλω νὰ στρώνω στοιβανιῆς κι ἀπάνω νὰ πλαγιάζω,
ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροχῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμῆμαι.

*Απὸ ἡμερόδεντρον, αἰτέ, θέλω νὰ τρῶ βαλάνια,
θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἀλαφιῶ καὶ γάλα ἀπ' ἄγριο γίδι.
Θέλω ν' ἀκούω τριγύρω μου πεῦκα κι ὄξυες νὰ σκοιῖζον,
θέλω νὰ περπατῶ γκρεμούς, ραιδιά, ψηλὰ στεφάνια,
θέλω κρεμάμενα νερὰ δεξιὰ ζερβιά νὰ βλέπω.
Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχῆς στὰ βράχια,
ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἴσκιο σου νὰ βλέπω.
Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια,
καὶ τυραννῆμαι καὶ πονῶ καὶ σβῆμαι νύχτα μέρα.

Παρακαλῶ σε, σταυραϊτέ, γιὰ χαμηλώσου ὀλίγο
καὶ δός μου τὲς φτεροῦγες σου καὶ πάρε με μαζί σου.
Πάρε με ἀπάνω στὰ βουνά, τὶ θὰ μὲ φάη ὁ κάμπος!

Κώστας Κρουστάλλης

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΗ

*Ἄν ἄλλη τις χρηστὴ γυνὴ εἶδε ποτὲ καλὰ νοικοκυριά εἰς
τὰς ἡμέρας τῆς, ἀναντιρρήτως εἶδε τοιαῦτα καὶ ἡ θεια-Σοφοῦλα
Κωσταντινιά, σεβασμία οἰκοδέσποινα ἐβδο-
μηκονταετίας, κάτοικος παραθαλασίου κώ-
μης εἰς μίαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Τὴν ἐκάλουν κοινῶς Σαραντανὸν καὶ πολ-
λοὶ ὑπέθετον ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦτο τῇ ἀπε-
δόθη, διότι δῆθεν εἶχεν ἴσον μὲ σαράντα
γυναικῶν νοῦν, ὅπερ δὲν ἐνομιζέτο ὑπερβολή-
*Ἄλλοι ὅμως ἔλεγον ὅτι ἡ λέξις ἐσχηματί-

σθη κατὰ συγκοπήν ἐκ τοῦ Σαραντανοῦ, ἦτοι νοῦν μὲ σα-
ράντα βαπτιστικούς.

*Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, ἂν δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦ-
τον, δύο ἢ τρεῖς μονάδες τῇ ἔλειπον καὶ ἤλπιζε προσεχῶς νὰ
συμπληρώσῃ τὴν τεσσαρακοντάδα. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ
κατ' ἀρχὰς εἶχε βαπτίσει οἰκιοθελῶς μόνον πέντε ἢ ἕξ νήπια

τῶν γειτόνων της, ὅσα καὶ πᾶσα ἄλλη καλὴ οἰκοκυρὰ συνήθως βαπτίζει. Ἄλλ' ὅταν ἄπαξ ἐγνώσθη καὶ ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε καλὸ χέρι, τότε ὅλαι αἱ γειτόισσι, συγγενεῖς, παρσυγγενεῖς, κο-
λήγισσαι, ἤρχισαν νὰ τὴν πολιορκοῦν.

Εἶχε πάρει καλὸ ὄνομα, ὅτι τῆς ἐξοῦσαν τὰ παιδιὰ, ὅσα ἀνεδέχετο ἐκ τῆς κολυμβήθρας. Εἶναι δὲ τόσον σπουδαῖον νὰ εὐρεθῇ νονὰ «νὰ τῆς ζοῦν τὰ παιδιὰ» ὅσον καὶ ἱερεὺς νὰ «πιάνη τὸ διάβασμά του».

Ἡ θεια-Σοφούλα ὅμως ὑπέφερε μετὰ χάριτος τὴν ἀγγραιάν ταύτην. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὰ φωτικά εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, χιτῶν καὶ κουκούλιον μετὰ σταυροῦ, καθὼς καὶ τὰ μαρτυριά-
τικα, ἐαρινὴ βροχὴ λεπτῶν καὶ διλέπτων διὰ τοὺς ἀγιοπάιδας, ἐκόσκιζαν ἐν ὄλῳ δέκα γρόσια.

Ἡ θεια-Σοφούλα ὁμοίαζε μὲ τὴν ἐπιμελῆ ἀνθοκόμον, ἣτις δὲν ἀρκεῖται νὰ φυτεύῃ μόνον τὰ ἄνθη της, ἀλλὰ τὰ περιθάλλει καὶ τὰ καταρδεύει. Ἡγάπα τὰ πνευματικά της τέκνα ὡς τέκνα της ἐγκαρδιακὰ, τὰ ἐθώπευε, τὰ ἐφίλευε καὶ τὰ ἐπαιδα-
γώγει.

● Μπαρμπακωσταντής, ὁ πρῶτος γρινιάρης τοῦ χωριοῦ, δὲν συνεμερίζετο τὴν ἀδυναμίαν ταύτην τῆς συζύγου του.

— Ἄ, μπράβο! φίλευέ τα τ' ἀναδεξιμιά σου, ἐγόγγυζεν ἐκά-
στοτε, ὁσάκις τὴν ἐδλεπε μεριμνῶσαν περὶ τῶν ἀναδεκτῶν της.
ἤυρες κι ἄλωνίζεις!..

Ἡ θεια-Σοφούλα ὀλίγον ἀνησύχει περὶ τῆς ἰδιοτροπίας ταύ-
της τοῦ συζύγου της, ὅστις ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος εἰς τὰς καλὰς
του ὥρας. Ἐπειτα ὁ Μπαρμπακωσταντής σπανίως ἐφαίνετο
ἐν τῇ πολίχνῃ. Ἀφότου ἐπαυσε τὰ θαλάσσια ταξίδια ἡσχο-
λεῖτο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του.
Κατὰ πᾶσαν πρωίαν ἵππευεν ἐπὶ τοῦ εὐρώστου ἡμίονου του,
ἐτρέπετο εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐπανήρχετο μετὰ τὴν δύσιν τοῦ
ἡλίου.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, περὶ τὸ 184... ἡ θεια-Σοφούλα
εἶχε φθάσει εἰς τὸ τριακοστὸν ἔνατον βαπτιστικόν. Ἐν μόνον
τῇ ἔλειπε διὰ νὰ τὰ κάμη σαράντα, πρὸς ἀνάπαυσιν τῆς συνει-
δήσεώς της. Ἐδάπτειzen ἀδιακρίτως ἄρρενα καὶ θήλεα, ἀλλ

ἐφρόντιζε νὰ δίδῃ ἀκριβεῖς σημειώσεις εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ πνευματικούς, διὰ νὰ μὴ τυχὸν γίνῃ κανὲν συνοικέσιον εἰς τὸ μέλλον μεταξὺ δύο ἑτεροφύλων ἀναδεκτῶν καὶ κολασθῆ ἡ ψυχὴ τῆς.

Κατ' ἔτος, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, μεγίστη κίνησις ἐγένετο ἐν τῇ εὐρυχωρῇ αὐτῆς οἰκίας. Ἡ θεια-Σοφούλα ἀνεσκουμπώνετο μέχρις ἀγκώνων καὶ ἐξύμωνε μόνη τῆς τὰς τριακονταενέα αὐγοκουλούρας διὰ τοὺς τοσοῦτους βαπτιστικούς τῆς. Ἄλλὰ πλὴν τῶν βαπτιστικῶν ὑπῆρχον καὶ τὰ ἐγγόνια καὶ τὰ δισέγγονα, καὶ ταῦτα δὲν ἦσαν ὀλιγάριθμα.

Ἐν συνόλῳ ἐχρειάζετο ἐβδομήκοντα καὶ πλέον κοκόνες, δηλ. παιδικὰς κουλούρας, διὰ τοὺς βαπτιστικούς, διὰ τοὺς ἐγγόνους καὶ τὰ δισέγγονα. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δὲν περιλαμβάνονται αἱ μεγαλύτεραι κουλούραι, τὰς ὁποίας παρεσκευάζε διὰ τὰς συντεκνίσσας, διὰ τὰς ἀνεψιάς καὶ δισεξαδέλφας τῆς.

Μέγας δὲ ἐδόμβει ὁ ἔσμος τῶν ἀναδεκτῶν καὶ δισεγγόνων παρὰ τοὺς ἀνθῶνας τῆς αὐτῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας τοῦ δειλινοῦ, καθ' ἣν ὁ Μπαρμπακωστάντης ἐξηγείρετο τοῦ μεσημβρινοῦ ὕπνου, με δριμεῖαν ἐπικαθημέην τῆς ρινὸς τὴν χολήν, καὶ ἐφόρει τὸ τσόχινον βρακίον του, ἐπύργωνεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μεγαλοπρεπὲς τὸ τυνησιακὸν φέσι του, ἐλάμβανεν ὡς σκῆπτρον τὴν μεγάλην ἠλεκτρόστομον τσιμπούκαν του, ἀνήρτα ἐπὶ τῆς δεψύος βαθύκολπον τὴν μεταξωτὴν καπνοσακούλαν καὶ κατήρχετο εἰς τὸ καφενεῖον νὰ εἰσπνεύσῃ τὴν θαλασσίαν αὔραν, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἡ εὐρεῖα καὶ τετράγωνος αὐτῆ παρεδίδετο ἐξ ἐφόδου εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν βαπτιστικῶν καὶ τῶν δισεγγόνων. Μεγίστην εὐτυχίαν καὶ ἀνήκουστον ἡδονὴν ἐνόμιζον τότε τὰ παιδία τῆς γειτονιάς, ἂν κατῶρθωναν νὰ παρεισδύσωσιν εἰς τὸ προαύλιον τῆς θεια-Σοφούλας, ὕπερ ἔθεωρεῖτο ὡς μυθῶδες τι. Πολλὰ αὐτῶν προέτεινον τὰς κεφαλὰς διὰ τῶν σχισμῶν τῆς κλειστῆς αὐλείου θύρας, ἥτις ἐμοχλεύετο ἐξωθεν ὑπὸ τῶν ζηλοτύπων βαπτιστικῶν διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας ἔνδυμα γάμου. Ἄλλα παιδία τολμηρότερα ἀνεῖρπον εἰς τὸν θριγκὸν τοῦ τοίχου τῆς αὐτῆς καὶ εὔρισκον τρόπον νὰ εἰσπηδήσωσιν ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἔνδον.

Ἄλλ' ἀλίμονον ἂν παρετηροῦντο ὑπὸ τῶν ἀγρόπινων εὐνοουμένων! Ἀπεδιώκοντο ὡς ὁ κηφὴν ὑπὸ τῶν μελισσῶν.

Τὴν Μεγάλην Πέμπτην τοῦ ἔτους 185... ὅλοι οἱ ἀναδεκτοὶ ἦσαν συνηγμένοι ἐν τῇ αὐλῇ τῆς γραΐας Σοφούλας. Ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν ἦτο ἡδὴ νεανίας εἰκοσκαετῆς, τὸ δὲ νεώτερον ἦτο κοράσιον διετής, εἰς ὃ ἡ νοὰ εἶχε δώσει τὸ ὄνομά της. Τὸ βρέφος τοῦτο ἦτο τὸ τεσσαρακοστὸν πνευματικὸν γέννημα τῆς θεια-Σοφούλας.

Εἶχε γεννηθῆ τέλος τὸ ἀπὸ πολλοῦ προσδοκώμενον τοῦτο συμπλήρωμα τοῦ προσδιωρισμένου ἀριθμοῦ καὶ ἦτο τὸ χαιρετῶμενον τῆς θεια-Σοφούλας. Ἡ νοὰ ἔτρεφε φιλοδόξους σκοποὺς ὡς πρὸς τὸ μέλλον τοῦ θυγατρίου τούτου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μπαρμπακωσταντῆς ἐξ ὅλων τῶν ἀναδεκτῶν μόνον τὸ μικρὸν τοῦτο ἠνείχετο. Ἡ στοργὴ ὅμως τῆς θεια-Σοφούλας πρὸς αὐτὸ ἐφθανε μέχρι παραφροσύνης.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ θεια-Σοφούλα ἦτο κλειστὴ εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ ἐξύμωνεν. Ἐκ τῶν παιδίων τινὰ τὴν ἐπολιόρουν ἐξωθεν τῆς θύρας παρχμονεύοντα.

Τὰ πλεῖστα ὅμως ἐπαιζον ταραχωδῶς περὶ τὸν ὑπερμεγέθη ληνόν, πλησίον τοῦ ἐλαιοτριβείου, τὸ κρυφτάκι, καὶ ἄλλα ἐθορύβουν περὶ τὰς κιγκλίδας τοῦ κήπου καὶ πλησίον τοῦ φρέατος.

Ἡ μικρὰ Σοφούλα, ἣτις ἦτο μόλις διετής, ὡς εἶπομεν, ἐξέπεμπέ χαρμοσύνας κραυγὰς, ἐφέλλιζεν ὡς νεοσσὸς χελιδόνος καὶ ἔτρεχε καὶ αὐτὴ κατόπιν τῶν ἄλλων παιδίων. Ἡ νοὰ της ἐζήτησε κατ' ἀρχὰς νὰ τὴν κρατήσῃ πλησίον της, ἀλλ' ἡ μικρὰ ἐστενοχωρήθη καὶ ἀπήτησε νὰ ἐξέλθῃ.

— Νὰ πάω κι ἐγὼ νὰ παίξω, νοὰ μου.

— Τί νὰ παίξῃς ἐσύ ; —

— Τὸ κλυφτάκι, νοὰ μου ! ἐτραύλισεν ἡ μικρὰ.

— Δὲν παίζουσι τὰ κορίτσια τὸ κρυφτάκι, τῇ εἶπεν αὐστηρῶς ἡ νοὰ.

Ἡ μικρὰ δὲν ἐμεμφιμοίρησε μὲν, ἀλλ' ἐσκυθρώπασεν. Ἰδοῦσα τοῦτο ἡ νοὰ ἔκραξε τὴν Ἀθηνιώ, εἰκοσκαετῆ τὴν ἡλικίαν, δουλεύτραν της, ἣτις ἦτο καὶ αὐτὴ μία τῶν βικπεισικῶν της, καὶ

τῇ ἐνεπιστεύθη τὴν μικρὰν, συστήσασα αὐτῇ αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν.

Ἄλλ' ἡ Ἀθηنيῶ ἔλησμόνησεν ἅμα ἀκούσασα τὴν σύστασιν τῆς κυρίας τῆς, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰς πεζούλας ἐκάθηντο τέσσαρες ἢ πέντε γειτόνισσαι—καὶ γνωρίζομεν πόσον περισπούδαστος εἶναι ἡ συνδιάλεξις τῶν ἀέργων γυναικῶν—ἐκάθισε πλησίον αὐτῶν καὶ ἄφησε τὴν μικρὰν Σοφούλαν νὰ τρέχη.

Δὲν ἤρκεσε τοῦτο, ἀλλὰ παραγγελλθεῖσα ὑπὸ τῆς κυρίας τῆς ν' ἀντλήσῃ ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος ἐγένετο μὲν τὴν στάμναν, ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισε νὰ κλείσῃ τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ὅπως τὸ εὔρε κεκλεισμένον, τὸ ἄφησε δὲ ἀνοικτόν. Ἀπροσεξία εἰς ἣν οὐδέποτε θὰ ὑπέπιπτεν ἡ γραῖα Σοφούλα, ἡ ἄλλη φρόνιμος γυνή. Μή τις δὲ ἀμφιβάλλῃ ὅτι τὴν σύστασιν ταύτην ἡ γραῖα ἔκαμε χιλιάκις εἰς τὴν δουλεύτραν τῆς, ἀλλ' ἡ Ἀθηنيῶ δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν γυναικῶν αἵτινες καθίστανται προσεκτικαί.

Εἰς τὴν ἀκμὴν λοιπὸν τῆς πλήρους ἐνδιαφέροντος συνδιαλέξεώς των ἤκουσαν αἴφνης αἱ εἰς τὴν πεζούλαν καθήμεναι γυναῖκες κρότον τινά, ὡς πλατάγισιν σώματος πίπτοντος εἰς ὕδωρ, καὶ συγχρόνως πεπνιγμένην κραυγὴν, καὶ μετ' αὐτὴν δευτέραν κραυγὴν δυνατωτέραν.

Αἱ γυναῖκες ἀνωρθώθησαν αὐτομάτως.

Ἄλλὰ πρὶν αὐταὶ κινηθῶσιν, ἡ θύρα τοῦ ἰσογείου ἠνοιχθῆ μετὰ κρότου καὶ ἡ θεία Σοφούλα ἔντρομος, ἀνυπόδητος, μὲ τὰς κάλτσες μόνον, γυμνώλενος, μὲ τὰς χεῖρας ζαρωμένας ἔτρεξε πρὸς τὸ φρέαρ κράζουσα :

— Τὸ κορίτσι! τὸ κορίτσι!

Διὰ τῆς εἰς τὴν στοργὴν ἰδιαζούσης μαντείας ἡ θεία Σοφούλα ἐνόησεν ἀμέσως, ὅτι ἡ μικρὰ τῆς βαπτιστικὴ εἶχε πέσει ἐντὸς τοῦ φρέατος. Καὶ τῶντι δὲν ἠπαῖατο.

Ἐνῶ ἔτρεχεν ἡ Σοφούλα, ἰδοῦσα τὸ στόμιον τοῦ φρέατος ἀνοικτόν ἐπλησίασε, προσεκολλήθη ἐπὶ τοῦ χθαμαλοῦ ξυλίνου φραγμοῦ, εἶδεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος εἰκονιζομένην τὴν ἀγγελικὴν ξανθὴν μορφήν τῆς, ἤρχισε νὰ τῇ προσμειδῆ, ἔκυψεν ὑπερμέτρως, ὠλισθήσεν ἐπὶ τῆς στιλπνῆς ὡς ἐκ τῆς συχνῆς προστρι-

θής τοῦ σχοινίου σανίδος καὶ ἔπεσε κατακέφαλα ἐντὸς τοῦ φρέατος.

Αἱ ἄλλαι γυναῖκες, καὶ ἡ Ἀθηنيῶ μετ' αὐτῶν, καθ' ὑπερβολὴν διαστελλοῦσαι τοὺς βραχίονας ἔτρεξαν κατόπιν τῆς θεια-Σοφούλας.

—“Ἐναν κουβά! ἓνα γουρδέλι! ἔκραύγαζεν ἔκφρων ἡ γραῖα Σοφούλα.

—“Ἐνα τσιγγέλι! ἔκραξε καὶ ἡ Ἀθηنيῶ σκοτισμένη (ὡς νὰ εἶχε πέσει δηλ. εἰς τὸ φρέαρ τὸ ἰδάνιον, δι' οὗ ἀντλοῦσιν ὕδωρ).

— Τὰ τσιγγέλια νὰ σὲ τραβοῦν, σκύλα! τῇ ἔκραξε μὲ κεραυνοδόλον βλέμμα ἡ θεια-Σοφούλα. Μοῦ ἐπνίξεις τὸ παιδί.

Ἡ γραῖα τῶντι δὲν ἐδράδυνε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ δυστύχημα ὠφείλετο εἰς τὴν ἀπροσεξίαν τῆς δουλεύτρας τῆς.

— Νὰ κατεβῶ ἐγὼ σὸ πηγάδι, γονά, τῇ εἶπεν ἡ Ἀθηنيῶ.

Ἐπειδὴ ἐδράδυνε νὰ φανῇ πουθενὰ κουβάς, διότι εἶναι γνωστὸν πόσον τὰ χάνουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς δεινὰς περιστάσεις, καὶ ἐνῶ μία τῶν γυναικῶν ἔτρεχεν ἀπ' ἐκεῖ, ἄλλη ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἡ μικρὰ ἐν τῷ μεταξῷ ἐπνίγετο, ἡ θεια-Σοφούλα ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Ἀθηنيῶ τὴν χάριν ταύτην. Ἦξευρε δὲ ἄλλως ὅτι εἰς τοῦτο, καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν εἰς τοὺς ἄνδρας μᾶλλον ἀριζοῦσαν, ἦτον ἐπιτηδεῖα.

Ἡ Ἀθηنيῶ λοιπὸν ἐσήκωσε τὰ φουστάνια τῆς ὑπεράνω τοῦ γόνατος καὶ πατοῦσα εἰς τὰς γνωστὰς αὐτῇ ἑσοχὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ λιθοκτίστου τοῦ φρέατος τὰς ἐπιτηδες κατασκευαζομένας εἰς πᾶσαν ὀρυχὴν φρέατος, κατῆλθε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος.

Οὐδαμῶς ἐφαίνετο ἡ μικρὰ.

Τὸ βάθος τοῦ ὕδατος ἦτο τρεῖς ἴσον μὲ ἀνάστημα ἀνδρός, καὶ ἡ Ἀθηنيῶ δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ κατωτέρω.

Ἐν τῷ μεταξῷ εὐρέθη καὶ ὁ κουβάς καὶ κατεβιάσθη μέχρι τῶν χειρῶν τῆς Ἀθηنيῶς. Αὕτη ἔλαβε τὸ σχοινίον καὶ ἤρχισε νὰ περιστρέφῃ τὸ ἰδάνιον ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Ἡ θεια-Σοφούλα ὠλόλυξε καὶ ἔσχιζε τὰς παρειάς τῆς. Ἡ καρδιά τῆς δὲν ἠσθάνετο πλέον τῆς ἐλπίδος τὴν θαλπωρὴν...

Τέλος τὸ ἰδάνιον προσέκοψεν εἰς σῶμά τι ἀνερχόμενον. Ἡ

μικρά ανέθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἦτο ἤδη πτώμκ. . . .

Ἡ κεφαλὴ ἦτο δεινῶς μεμυλωπισμένη. Κτενεχθεῖς σφοδρῶς εἰς τὸ ὕδωρ εἶχε κτυπήσει ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐξαλίσθη, κατέπιε πολὺ νερὸν καὶ δὲν ἀνήλθε ταχέως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Ἐπὶ ζωῆς τῆς δὲν ἐπαρηγορήθη ἡ θεία-Σοφούλα διὰ τὸ οὐκ εἶναι τοῦτο ἀτύχημα. Ἰσα ἴσα ἡ τελευταία βαπτιστικὴ τῆς!..

Διετήρησε δὲ τὴν πρὸς τὴν ἀθῶν νεκρῶν στοργὴν τῆς μέχρις εὐσεβοῦς προλήψεως. Ζήσασα ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἀκόμη κατεσκευάζεν ἀνελλιπῶς κατ' ἔτος τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὴν κοκόναν τῆς ἀτυχοῦς μικρᾶς, καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, ἅμα ἐπέστρεφε τὸ πρωὶ ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Ἀναστάσεως, ἤνοιγε τότε μόνον τὸ ἄχρηστον μείζον φρέαρ καὶ ἔρριπτεν εἰς τὸ ὕδωρ τὴν κοκόναν καὶ τὰ κόκκινα αὐτὰ τῆς μικρᾶς Σοφούλας τῆς.

Ἐβεβαίω δὲ ἡ ἀγαθὴ γυνή, ὅτι ἀνεξήγητος εὐωδία ἀνήρχετο τότε ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὡς θυμιάμα ἀθῶας ψυχῆς, ἀναβαίνον πρὸς τὸν θεάνθρωπον Πλάστην.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ο ΒΡΑΧΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΜΑ

— «Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ!» — τὸ κῦμ' ἀνδρειωμένο λέγει στὴν πέτρα τοῦ γυαλοῦ θολό, μελανιασμένο —

« μέριασε, μὲς στὰ στήθη μου, ποῦσαν νεκρὰ καὶ κρύα,
 » μαῦρος βοριάς ἐφώλιασε καὶ μαύρη τρικυμία.
 » Ἄφρονς δὲν ἔχω γι' ἄρματα, κούφια βοή γι' ἀντάρα·
 » ἔχω ποτάμι αἵματα, μὲ θέρειψε ἢ κατάρρα
 » τοῦ κόσμου, πὺν βαρέθηκε, τοῦ κόσμου, ποῦπε τώρα,
 » βράχε, θὰ πέσης, ἔφτασεν ἡ φοβερὴ σου ἡ ὥρα.
 » Ὅταν ἐρχόμουναι σιγά, δειλό, παραδαρμένο
 » καὶ σὺγλυφα καὶ σὺπλενα τὰ πόδια δουλωμένο,
 » περήφανα μὲ ἐκοίταζες καὶ φώναζες τοῦ κόσμου
 » νὰ ἰδῆ τὴν καταφρόνεσι πὺν πάθαινε ὁ ἀφρός μου.
 » Κι ἀντὶς ἐγὼ κρυφὰ κρυφὰ, ἐκεῖ πὺν σ' ἐφιλοῦσα,
 » μέρα καὶ νύχτα σ' ἔσκαφτα, τὴ σάρκα σου ἐδαγκοῦσα
 » καὶ τὴν πληγὴ πὺν σ' ἀνοίγα, τὸ λάκκο ποῦθε κάμω
 » μὲ φύκη τὸν ἐπλάκωνα, τὸν ἔκρυβα στὴν ἄμμο.
 » Σκῦψε νὰ ἰδῆς τὴ ρίζα σου στῆς θάλασσας τὰ βύθη,
 » τὰ θέμελά σου τᾶφαγα, σ' ἔκαμα κουφολίθι.
 » Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! Τοῦ δούλου τὸ ποδάρι
 » θὰ σὲ πατήσῃ στὸ λαιμό... Ἐξύπνησα λιοντάρι »...

Ὁ βράχος ἐκοιμότουνε. Στὴν καταχνιὰ κρυμμένος,
 ἀναίσθητος σοῦ φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.
 Τοῦ φώτιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ρυτίδες
 τοῦ φεγγαριοῦ, ποῦταν γλομὸ, μισόσβηστες ἀχτίδες.
 Ὀλόγυρά του δνεῖρατα, κατάρες ἀνεμίζουν
 καὶ στὸν ἀνεμοστρόβιλο φαντάσματα ἀρμενίζουν,
 καθὼς ἀνεμοδέρνουνε καὶ φτεροθορυβοῦνε
 τὴ δυσωδιά τοῦ νεκροῦ τὰ ὄρνια ἀν μυριστοῦνε.

Τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, τὴν ἄσπλαχνη φοβέρα
 χίλιες φορὲς τὴν ἄλουσεν ὁ βράχος στὸν αἰθέρα
 ν' ἀντιβοᾷ τρομαχτικὰ χωρὶς κὰν νὰ ξυπνήσῃ·
 καὶ σήμερ' ἀνατρίχιασε, λὲς θὰ ψυχομαχῆσῃ.

— « Κῦμα, τί θέλεις ἀπὸ μὲ καὶ τί μὲ φοβερίζεις;
 » Ποιὸς εἶσαι σὺ κι ἐτόλμησες, ἀντὶ νὰ μὲ δροσίζεις,
 » ἀντὶ μὲ τὸ τραγούδι σου τὸν ὕπνο μου νὰ εὐφραίνῃς.

- » καὶ μὲ τὰ κρύα σου νερὰ τὴ φτέρνα μου νὰ πλένης,
 » ἔμπρὸς μου στέκεις φοβερό, μ' ἀφροὺς στεφανωμένο ;
 » Ὅποιος κι ἂν εἶσαι, μάθε το, εὐχολα δὲν πεθαίνω » .

- « Βράχε, μὲ λένε Ἐκδίκηση. Μ' ἐπότισεν ὁ χρόνος
 » χολὴ καὶ καταφρόνηση. Μ' ἀνάθρεψεν ὁ πόνος.
 » Ἦμουνα δάκρυ μιά φορά, καὶ τώρα, κοίταξέ με,
 » ἔγινα θάλασσα πλατιά, πέσε προσκύνησέ με.
 » Ἐδῶ μέσα στὰ σπλάχνα μου, βλέπεις, δὲν ἔχω φύκη,
 » σέρνω ἓνα σύγνεφο ψυχῆς, ἔρμιὰ καὶ καταδίχη·
 » ξύπνησε τώρα, σὲ ζητοῦν τοῦ γάδου σου τ' ἀχνάρια . . . .
 » Μ' ἔκαμες ξυλοκρέβατο . . . . Μὲ φόρτωσες κουφάρια . . . .
 » Σὲ ξένους μ' ἔρριξες γιालοὺς . . . . Τὸ ψυχομάχημά μου
 » τὸ περιγέλασαν πολλοὶ καὶ τὰ παθήματά μου
 » τὰ φαρμακείψανε κρυφὰ μὲ τὴν ἐλεημοσύνη.
 » Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ, ἔπερασε ἡ γαλήνη·
 » καταποτῆρας εἶμ' ἐγώ, ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς σου,
 » Γίγαντας στέκω ἔμπρὸς σου! » .

Ὁ βράχος ἐβουβάθηκε. Τὸ κύμα στὴν ὀρμὴ του
 ἐκαταπόντισε μεμιᾶς τὸ κούφιο τὸ κορμί του.
 Χάνεται μὲς στὴν ἄβυσσο, τρίβεται, σβήνει, λιώνει
 σὰν νῆταν ἀπὸ χιόνι .

Ἐπάνωθ' ἐβόγγιξε γιὰ λίγο ἀγριωμένη
 ἡ θάλασσα κι ἐκλείστηκε. Τώρα δὲν ἀπομένει
 στὸν τόπο ποῦταν τὸ στοιχεῖο κανεὶς παρὰ τὸ κύμα,
 ποὺ παίζει γαλανόλευκο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μνημα .

Ἀριστοτέλης Βιλαωρίτης

Η ΨΥΧΟΥΛΑ

Ὡσὰν γλυκόπνοο
 δροσὰτ' ἀεράκι
 μέσα σὲ ἀνθότοπο
 κειὸ τὸ παιδάκι
 τὴν ὕστερη ἔβγαλε
 ἀναπνοή.

Καὶ ἡ ψυχούλα του
εἰς τὸν ἀέρα
γλήγορα ἀνέβαινε
πρὸς τὸν αἰθέρα
σὰν λιανοτρέμουλη
σπίθα μικρή.

Ὅλα τὴν ἔκραζαν,
ὅλα τ' ἀστέρια,
κι ἐκείνη ἐξάπλωνε
δειλὴ τὰ χέρια,
γιατὶ δὲν ἤξευρε
σὲ ποιοὺ νὰ μῆ.

Ἀλλά, νά, τοῦδωσε
ἓνα Ἀγγελάκι
τὸ φιλὶ ἀθάνατο
στὸ μαγουλάκι
ποὺ ἔξαφνα ἔλαμψε
σὰν τὴν αὐγή.

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Τοῦ πατέρα σου, ὅταν ἔλθης,
δὲν θὰ ἴδῃς παρὰ τὸν τάφο·
εἶμαι ὀμπρὸς του καὶ σοῦ γράφω
μέρα πρώτη τοῦ Μαγιοῦ.

Θὰ σκορπίσουμε τὸ Μάη
πάνου στ' ἄκακα τὰ στήθη,
γιατὶ ἀπόψε ἀποκοιμήθη
εἰς τὸν ὕπνο τοῦ Χριστοῦ.

Ἦταν ἥσυχος κι ἀκίνητος
ὡς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
καθὼς φαίνεται καὶ τώρα,
ποὺ τὸν ἄφησε ἡ ψυχὴ.

Μόνον, μιὰ στιγμή πρὶν φύγη
τ' οὐρανοῦ κατὰ τὸ μέρη,
ἀργοκίνησε τὸ χέρι,
ἴσως γιὰ νὰ σ' εὐχηθῆ.

Διονύσιος Σολωμός

Η ΠΑΤΡΙΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Μὲ μεγάλην συγκίνησιν ἤκουσα ἐν τῇ αἰ-
δηροδρομικῇ ἀμάξῃ, ὅτε τὸ πρῶτον κατηρχό-
μην εἰς Λάρισα, ὅτι ἐπλησιάζομεν τὸν Βελε-
στῖνον. Οὐτε αἱ ἀρχαῖαι Φεραὶ καὶ ὁ Ἄδμη-
τας, οὔτε τῆς Ἀλκήστιδος ἡ συζυγικὴ ἀγάπη
καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ ταπεινὴ θητεία οὔτε τοῦ
Ἡρακλέους ἡ πάλη μετὰ τοῦ Θανάτου, οὐδὲ
ἀκόμη τοῦ μεγάλου Ἰάσονος τὸ θλιβερὸν τέλος
ἐκέντησαν τόσον τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνευμά μου. Μόνον ὁ Βελε-
στῖνος, ὁ ταπεινὸς καὶ ἄσημος Βελεστῖνος, μὲ τὸν μουδῆρην καὶ
τὸν μπέτην του, τοὺς χαμηλοὺς οἰκίσκους τῶν δούλων καὶ τοὺς
ὕψηλοὺς πύργους τῶν ἀγάδων, μὲ τὰ ἐπηρμένα μέτωπα τῶν
κατακτητῶν καὶ τὰς κυπτούσας κεφαλὰς τῶν κατακεκτημένων,
μὲ τὸ σκότος τῆς δουλείας καὶ τὴν πυκνὴν δμίχλην του, παρέστη
πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ὀλοφάνερος. Κι αἰφνης χαμηλὸς οἰκίσκος,
χαμηλότερος ἐκείνου ὅν οἱ ἀρχαῖοι Πενέσται τῆς χώρας αὐτῆς
κατήκησάν ποτε, μοῦ ἔδειξεν ὑπὸ ἀβέβαιον φῶς λυχνίας γέ-
ροντα ὕψηλόν, λευκόμαλλον, κύπτοντα ὑπὸ τὸ βᾶρος δυνατῆς
συμφορᾶς καὶ γρατῶν γυναῖκα ἄφωνα χαμαὶ καὶ γυναῖκας ἄλλας
καὶ ἄνδρας καὶ παιδιά, ὅλους συμμαζευμένους ἐκεῖ, κατατρο-
μαγμένους, ἀναμένοντας ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν φοβερὰν κραυγὴν

καὶ φοβερώτερον κτύπημα θανάτου, ὡς ἡ οἰκογένεια τοῦ Πριάμου παρὰ τὸν βωμὸν τῶν Ἐφεστίων ἀνέμενε τοὺς ἐπιδρομεῖς. Καὶ ἰδοὺ ἡ κραυγὴ ἀκούεται εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον καὶ ἡ ποδοβολή φθάνει ἀγρία, ἡ θυρὶς θραύεται καὶ πηδῶσιν ἐντὸς μαχαίροφόροι, ἐκσπῶντες τὸν θυμὸν τῶν κατὰ ἀόπλων καὶ ἀνυπερασπίστων θυμάτων!

Καὶ ἦσαν τ' ἀτυχῆ αὐτὰ καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ συγγενεῖς δεκαοκταετοῦς νεανίου, ὅστις μὴ δεχθεὶς νὰ διαπεράσῃ ἐπὶ τῶν νώτων του διὰ τοῦ ρεύματος τὸν ἀγὰν τὸν ἐπνίξεν εἰς τὰ θολὰ νερά του. Καὶ παρηκολούθουν τώρα διὰ τῆς φαντασίας τὸν φλογερὸν νεανίαν φεύγοντα τῆς πατρικῆς στέγης, τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ πλήρη μίσους τὴν καρδίαν καὶ ἔρκου ἐκδικήσεως τὰ χεῖλη, πλανώμενον εἰς τὴν ξένην, ψάλλοντα τ' ἀγαθὰ τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, σαλπίζοντα τὴν ἡμίθεον καταγωγὴν τῶν ἀγγαρευομένων δούλων, πασχίζοντα νὰ κινήσῃ εἰς συμπάθειαν τοὺς ξένους, νὰ συνδουλίσῃ τὴν κοιμωμένην λάβαν τῶν πατριωτῶν καὶ νὰνάψῃ μεγάλην πυρκαϊάν, ἀποδίδων ὡς ὁ Μωυσῆς τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἰσχυροὺς του καὶ ὡς ὁ Μωυσῆς βασιζόμενος εἰς τὸν Θεὸν τοῦ μόνου καὶ εἰς ἑαυτὸν. Καὶ μετ' ὀλίγον τὸν ἔβλεπον συλλαμβανόμενον, μαστιγούμενον, φραγγελω-nόμενον ἀλλ' ἄκαμπτον κρατοῦντα τὸ ἥράκλειον σῶμα, ὑψηλὰ ἀνατείνοντα τὴν χονδρὴν κατσαρόμαλλον κεφαλὴν μὲ τοὺς ἐκφραστικoὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν μαῦρον μύστακα, ἀλύγιστον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ρίπτοντα αὐτὴν μετὰ παρρησίας κατὰ πρόσωπον τῶν τυράννων του:

— Μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος πόθος μου.

Εἶχα ἐμπρὸς μου Ρήγα τὸν Βελεστινλή!

«Βελεστινός· δέκα λεπτά!

Ἡ ἔντονος κραυγὴ τοῦ ὀδηγοῦ τῆς ἀμαξοστοιχίας μὲ ἀπέσπασε τοῦ ὄνειρου μου κι ἔστρεψα γύρω ἐκπληκτος τοὺς ὀφθαλμοὺς. Παχεῖα σκιὰ καὶ ρωμαλέα βλάστησις ἠγεῖρετο παντοῦ· τὰ

κηπάρια, αἱ αἵμασια καὶ αἱ φυτεῖαι τοῦ Πολυβίου ἤκμαζον ἔτι, ἀποτελοῦντα ὡς καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἔρασμαίαν ἔασιν ἀνὰ τὰς ἀδένδρους θεσσαλικὰς ἐκτάσεις. Πρὸ τοῦ σταθμοῦ βρακοφόροι καὶ φουστανελοφόροι χωρικοὶ μὲ κόκκινα καὶ γαλάζια μανδύλια εἰς τὴν κεφαλὴν. Τοῦρκοι τινὲς μὲ τ' ἀντερὰ καὶ τὰ σαρίκια των· βλάχαι μὲ τὰς φουστανέλας καὶ τὰ φέσια καὶ τὰ σελάχια των· μία βλάχα γραῖα μὲ τὴν σειριτόφορτον τοῦ Πίνδου ἐνδυμασίαν, στρίφουσα τὴν ρόκαν της· εἰς τσαρουχὰς μὲ τὴν δερματίνην ἐμπροσθέλαν καὶ τὰς ὀσώδεις χεῖράς του· εἰς κουλουροπώλης περιφέρων εἰς πώλησιν τὰς κουλούρας του· ἄλλος στραγαλοπώλης ὄρθιος πρὸ τοῦ στρογγύλου πάγκου του, ὄλοι περιήρχοντο πρὸ τῶν ἀμαξῶν, περιέργως ἐξετάζοντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐσωτερικόν των εἴτε συνομιλοῦντες μετὰ τῶν ταξιδιωτῶν.

Ἦμην εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ρήγγα. Ἄλλὰ τὰς οἰκίας καὶ τοὺς πύργους τοῦ χωρίου πούθενά δὲν διέκρινα. Ἐπῆδησα διάπυρος τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ ἠρώτησα ἓνα χωρικόν:

— Πού εἶναι τὸ χωριό, ρέ;

— Πίς' ἀπὸ τ' ὀρμάνι· μ' εἶπεν ἀδιαφόρως δεικνύων δι' ἀνατάσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἔμπρός, ὀπισθεν τοῦ δάσους.

— Εἶναι μακριά;

— Ἐδὰ χάμου.

Δὲν ἐκρατήθην· ἔλαβα τὸν μανδύαν μου καὶ προτεκάλεσα τὸν χωρικὸν νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ χωριόν.

— Νὰ φύγῃ πρῶτα τὸ παπῆρι· μοι εἶπε δεικνύων τὸν σιδηρόδρομον.

— Θὰ βάλῃς νανένα μέσα;

— Ὅχι... ἔτσι.

Ἡ ἀπάθεια μετὰ τῆς ἐποίας μοι ἀπήντησε μ' ἔδειξεν ὅτι ὁ χωρικός εἶχε καιρὸν νὰ χάσῃ ἀκόμη.

Ἐπὶ τέλους ἔφυγε τὸ παπῆρι. Ὁ χωρικός τὸ παρηκολούθησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μέχρις οὗ ἐξηφανίσθη εἰς τὴν πεδιάδα καὶ στραφεῖς τότε:

— Πᾶμε· μοι εἶπε.

Τὸν ἠκολούθησα μέχρις οὗ μὲ ὀδήγησεν εἰς εὐρεῖαν ἀμα-

Ξιτήν ἑδὼν, ἄγουσαν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὸ χωρίον. Καὶ ἄλλοι χωρικοὶ ἀνέβαινον μεθ' ἡμῶν, τινὲς μὲ παντοειδεῖς ἀποσκευάς, ἐπανελθόντες ἐκ Βίλου, ἄλλοι παραλαβόντες τι ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ· ὁ τσαρουχᾶς μὲ κύλινδρον δερμάτων ἐπ' ὤμου· ὁ κουλουροπώλης καὶ ὁ στραγαλοπώλης μὲ τοὺς πάγκους τῶν ἐπὶ κεφαλῆς· ἡ γραῖα μὲ τὴν ρόκκν τῆς καὶ ἄλλοι καταβάντες, ὡς ὁ Μέντωρ μου, διὰ νὰ χασκῆσωσι μόνον καὶ ἐπιστρέφοντες ἤδη μ' ἑλαφρὰν συνειδησὶν ὅτι ἐξεπλήρωσαν τῆς ἡμέρας τῶν τὰ καθήκοντα. Ὅλοι δὲ οὗτοι καθ' ὁμίλους πορευόμενοι συνεζήτησαν, διὰ μυριστὴν ἴσως φορὰν ἀφ' ἧς ἦλθεν ὁ σιδηρόδρομος εἰς τὸν τόπον τῶν, πῶς φυσᾷ καὶ πῶς ξεθυμαίνει, πῶς κινεῖται καὶ πῶς συρίζει ἡ ἀτμομηχανή.

— Εἶναι παλιὸς δρόμος τοῦτος; ἠρώτησα τὸν σύντροφόν μου.

— Ὅχι· τώρα τὸν φτιάχνει ὁ δήμαρχος· ὁ παλιὸς εἶν' ἀπὸ κεῖ.

Καὶ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ μοὶ ἔδειξε δεξιὰ.

— Εἶναι πολὺ παλιός;

— Πάππου πρὸς πάππου· μοὶ ἀπήντησε λακωνικῶς.

— Ἡ ἰδέα ὅτι τὸν δρόμον ἐκεῖνον ἴσως ἐπάτησέ ποτε καὶ ὁ

Ρήγας μ' ἐγαλθάνισε.

— Δὲν πᾶμε ἀπὸ κεῖ; ἐπρότεινα εἰς τὸν χωρικόν.

— Τί θές τί γυρεύεις· εἶναι μακρύτερα.

— Ἐχεις δουλειὰ στὸ χωριό;

— Ὅχι! σὰν θές πᾶμε.

Κι ἔστρεψε δεξιὰ. Εἰσῆλθομεν εἰς δρομίσκον στενὸν μόλις ἐνὸς μέτρου πλάτους καὶ ἐλικοειδῆ. Πυκναὶ συστοιχίαι κυπαρίσσιων, δένδρα ἄλλα παντοειδῆ, σχῆνοι καὶ ἀγριόδατοι καὶ παλιούροι ἐξετείνοντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά· κισσοὶ πλατύφυλλοι ἀνερριχῶντο ἐπὶ τῶν στελεχῶν καὶ ἠπλοῦντο εἰς ἀναδενδράδας μετὰ τοῦ αἰγοκλήματος καὶ τῆς ἀγριαμπέλης ἀνωθεν, καὶ μᾶς ἀπέκλειον ἀπὸ βήματος εἰς βῆμα ἐντὸς τερπνοῦ ἀσιατικῆς κισκίου· νερὰ ἔτρεχον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἄφθονα μέσφ τῶν θάμνων καὶ προσέκρουον ἐπὶ τῶν ριζῶν καὶ ἀνεπήδων τὰ φυλλώματα καὶ παρέσυρον τὰ ἄνθη καὶ ἐκύλιον τοὺς χάλικας εἰς ἀρμονικὴν συμφωνίαν· ἐνῶ πτηνὰ παντοδαπὰ ἐπέτων καὶ ἑτερέτιζον καὶ ἐλατρεύοντο ἐπὶ τῶν χλωρῶν κλαδίσκων ὡς εἰς καμίαν πανήγυριν τῆς φύ-

σεως. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος ὁ ἥλιος, δύων ὀπισθεν τοῦ βουνοῦ, ἐφ' οὗ ἰχνογραφεῖτο ὡσεὶ φλογοδόλον μικρὸν ἐρημοκλήσι καὶ δύο κυπάρισσοι, κατεπλημμύρει διὰ χρυσῶν ἀκτίνων τὸ δάσος.

Πολλάκις ἀνεμνήσθη ἐκεῖ τὸν Ἑλληνα Μωυσῆν καὶ ἐσκεπτόμην τάχα ἂν εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο πλανώμενος πρὸ τῆς φυγῆς του εἰς τὸ βογγητὸ τῶν δένδρων καὶ τὴν ἐλευθέραν πτῆσιν τῶν πτηνῶν δὲν ἐνεπνεύσθη κανένα ὕμνον, ἀπ' ἐκείνους οἷτινες ἐθέρμαναν ἔπειτα τὰ στήθη τῶν πατριωτῶν, ἂν δὲν ὠνειροπόλησεν ἡ μεγάλη ψυχὴ του ἐκεῖ τὸ πρῶτον τὴν ἀπέραντον Πατρίδα, ἣν ἤθελε νάναστήσῃ ἀπὸ τὴν Μπόσνα ὡς τὴν Ἀραπιά.

✕ Ὁ Βελεστίνος κεῖται ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ λόφου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ οἰκίας τουρκικᾶς, εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦν ἤδη οἰκογένειαι βλάχων, καὶ ἀπὸ πύργους ἀγάδων, ἐντὸς τῶν ὁποίων δαιτῶνται ἀνέτως αἱ κορῶναι καὶ αἱ πελαργοί. Τουρκικὰ καλδερῖμια, ὑψηλοὶ περίβολοι, μεγάλαί θύραι σιδηρόφρακτοι καὶ μυστηριώδη θυρίδια, δύο τουρκικὰ τεμένη, καὶ δεξιά, ἀντίπεραν τοῦ Ξηριά, ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου, σωρεῖα τουρκικῶν μνημάτων, μὲ τὰς πλάκας ὀρθίας ὡσεὶ φυτρωμένας εἰς τὴν γῆν, μαρτυροῦν εὐγλώττως εἰς τὸν ξένον τὴν πολυχρόνιον κυριαρχίαν, ἣτις ἐδάρυεν ἐπὶ τοῦ τόπου.

✕ Τὸ χωρίον ἐπὶ τουρκοκρατίας ἠρίθμει περὶ τὰς τριακοσίας οἰκογενείας, τὰς πλείστας ὀθωμανικᾶς. Ἦτο ἔδρα ὑποδιοικήσεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξηρτῶντο τὰ περίξ τσιφλίκια. Ἦδη ὅμως δὲν ἔχει οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ τότε πληθυσμοῦ καὶ εἶναι ἔδρα τοῦ δήμου Φερῶν. Ὁ Δήμαρχος μὲ παρέδωκε προθύμως εἰς τὸν οὐλεμὰν τοῦ τόπου, τὸν κ. σχολάρχην, νὰ μὲ ξεναγήσῃ εἰς τὸ χωρίον.

Ὁ σχολάρχης ἦτο νέος Μακεδῶν πολὺ συμβιβαστικὸς καὶ καλόκαρδος. Μ' ἔφερε κατὰ πρῶτον εἰς δεξιόν, ἄνω τοῦ χωρίου, λόφον, ὅπου μοῦ ὑπέδειξεν ἐρείπια τειχῶν τῆς περιφήμου Πελασγικῆς πόλεως, μ' ἐθεθαίωσε δὲ ὅτι καὶ ἄνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου σῶζονται ἀκόμη λείψανα τῆς ἀκροπόλεως καὶ οἱ ἐντὸς τῆς νεοκτίστου ἐκκλησίας τοῦ χωρίου ὑπόβαθρον ἀρχαίου ἀγάλματος ὑποβαστάζει τὴν ἀγίαν Τράπεζαν.

✕ Ἐπειτα μ' ἔφερεν εἰς τι ἐξοχικὸν καφενεῖον νὰ μοὶ δώσῃ τὸ

εὖζον, τὸ ἀπαραίτητον θεσσαλικὸν ποτόν. Νερὸν κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ Κεφαλόδρουσου ἐσχημάτιζε μικρὰν λίμνην καὶ κατήρ-
χετο εἰς αὐλάκα πρὸς τὸ δάσος, ὅπου ἀνεκίνει τοὺς ὑδρομύλους.
Εἰς τὴν λίμνην γυμνόποδες καὶ ἐξωμοὶ αἱ χωρικαί, ἀνακινού-
μεναι ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ, ἔκοπάνιζον ἀσπρόρουχα. Ἄνω δύο
τρεῖς γηραιοὶ πλάτανοι καὶ μία μηλιά ἐρριπτιον παχυτάτην
σκιάν. Οἱ πλάτανοι οὗτοι κατὰ τοὺς χωρικοὺς ἐχρησίμευον ἄλ-
λοτε εἰς τοὺς δεσπότης ὅπως κρεμῶσι τοὺς δούλους· εἰς αὐτοὺς
δ' εὖρον οἰκτρὸν τέλος καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Ρήγα.

Τὸ Κεφαλόδρουσον εἶναι λεκάνη ἀρκετὰ μεγάλη, ἐκτεινομένη
παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ καλουμένου ἤδη Σεραί,
ἐνεκεν τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαίων ἐρειπίων βέβαια. Γύρω αὐτῆς
μεγάλα ὀγκόλιθοι ἐκτείνονται εἰς βαθμίδας, ἀπὸ τῶν ὁποίων
κατέρχονται αἱ χωρικοὶ εἰς τὸ κέντρον, ὅπου ἀπὸ λιθοκτίστου
ὑψώματος τρέχει ἄφθονον τὸ νερόν. Εἰς τὴν μίαν ἄκραν ὀρθοῦται
γαλανοθαμμένον τζαμί καὶ ξύλινον παράπηγμα καφενεῖου· γύρω
δ' ὑψοῦνται γηραιοὶ πλάτανοι, οἱ πλείστοι ἀπεξηραμμένοι καὶ ἐρη-
μωμένοι ἤδη.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ ἀπ' ἔλους τοὺς δρόμους ἐσπευδὸν
αἱ χωρικαὶ νὰ γεμίσουν τὰς ὑδρίας των καὶ οἱ χωρικοὶ νὰ ποτί-
σουν τὰ κτήνη των. Ὅμιλοι παιδίων ἔτρεχον παρὰ τὰ χεῖλη
τῆς λεκάνης παίζοντα καὶ πετροβολοῦντα τὰς ἐν τῇ νερῷ νηχο-
μένας χήνας, αἵτινες ἐφευγον ἐν κρωγμῇ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν
ἀντίπεραν πλευράν, ἐκτινάσσουσαι ἀργυρᾶς ψεκίδας διὰ τῶν
πτερῶν των. Ἄρά γε δὲν ἐπαίζεν οὕτω καὶ ἐπετροβόλει τὰς
χήνας καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὸ νερὸν παιδίον ὁ Ρήγας ἄφροντις, μὴ
βαρυνόμενος διὰ τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος του, μηδὲ φανταζό-
μενός ποτε ὅτι θάπείβαινε μίαν ἡμέραν ὁ Τυρταῖος τῶν δούλων,
ἢ λατρεία καὶ τὸ σέμνωμα ὀλοκλήρου λαοῦ; Ἄλλὰ καὶ ἂν ἐπαί-
ζεν οὗτος, ἤρκει ἢ ἐμφάνισις τυραννικῆς μορφῆς μόνον νὰ τῇ
κόψῃ τὴν χαρὰν καὶ νὰ τῇ φέρῃ τὰ δάκρυα· ἐνῷ οἱ σημερινοὶ
ἀπόγονοί του εἶναι ἐλεύθεροι εὐτυχῶς νὰ χαίρωνται τὴν χαρὰν
καὶ τὰ παιδικὰ των χρόνια!

Ἐφθάσαμεν ἄνω τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου, πορευό-
μενοι εἰς στενὸν καὶ πετρώδη κοίλον δρομίσκον. Δεξιά καὶ ἀρι-

στερὰ ἠγείροντο πέτραι τοῖχοι, ἄνω τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ μεγάλα τετράγωνα, μὲ πετρώδεις αὐλάς καὶ θεμέλια οἰκιῶν καὶ πηγάδια ἀνωρυγμένα. Τινὰ τούτων εἶχον καθαρισθῆ ἀπὸ τῶν πετρῶν καὶ ἐντὸς ἐφύετο εἰς ὕψος ὁ καπνὸς καὶ ὁ ἀραβόσιτος.

Ἐκεῖ ἔκειτο ἄλλοτε τὸ χωρίον κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ ὁδηγοῦ μου. Εἰς τὴν ἀριστερὰν τῆ ἀνερχομένη συνοικίαν, καλουμένην καὶ σήμερον Τσιγγέλι μαχαλάς, κατόικουν Τοῦρκοι, ἀράπηδες καὶ γύφτοι, εἰς τὴν δεξιάν, τὸν Βαρούση μαχαλάν, κατόικουν οἱ Ἕλληγες.

Ἐπὶ τέλους ἀνέβημεν δεξιὰ καὶ μετὰ μικρὰς ἀναζητήσεις τοῦ ὁδηγοῦ μου εἰσῆλθομεν εἰς ἕνα περίβολον, ὃν ἐδεικνυον οἱ παλαιότεροι κάτοικοι ὡς τὴν οἰκίαν τοῦ Ρήγα. Ὁ περίβολος ἦτο τετράγωνος, εὐρύς, πλήρης πετρῶν. Ὅπως συνηθίζεται ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡ οἰκοδομὴ ἦτο κατὰ τὸ τουρκικὸν σχέδιον. Ὑψηλοὶ περίβολοι εἰς διπλάσιον τοῦ ἀνθρωπίνου ἀναστήματος περίξ, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς νὰ εἰσχωρήσῃ ἀπ' ἔξω καὶ μολύνῃ τὸ οἰκογενειακὸν ἄσυλον τοῦ οἰκοδεσπότου. Εἰς τὴ βάθος τοῦ περιβόλου οἰκία ἔσον τὸ δυνατόν ταπεινὴ, στενὴ, σκοτεινὴ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας καὶ αὐτὴ μεγάλη ἐμπρὸς διὰ τὰ ζῶα καὶ ἕνα πηγαδάκι ἐν τῇ μέσῃ στενόλαιμον διὰ τὴν ὕδρευσιν.

Ἐκτὸς τοῦ πηγαδίου, ξηροῦ καὶ ἐκείνου, τίποτε ἄλλο δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Ρήγα. Καὶ οἰκοδομὴ καὶ περίβολος περίξ κείνται πέτραι ἐπὶ πετρῶν, ὡσανεὶ ἐσαρώθησαν ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τὴν ζηλότυπον πνοὴν τῆς τυραννίας. Μόνον μακρὰ κάπαρις, ἐξερχομένη ἀπὸ σχισμάδος τῆς γῆς περιέπλεκε γύρω τὴν πέτραν τοῦ πηγαδίου μὲ τὸ χλωρὸν φύλλωμά της καὶ τὰ λευκά της ἄνθη ὡς νὰ ἐστεφάνου τὴν πηγὴν, ἣτις ἐπόρισεν ἄλλοτε καὶ ἠνδρῶσε καὶ ἴσως ἔδωκε τοιαῦτα αἰσθήματα εἰς τὸν θεόληπτον ψάλτην.

Ἐκάθισα ἐπὶ τῶν πετρῶν κάθιδρος καὶ συγκεκλινημένος. Ὁ ἥλιος, ἂν καὶ πρωῖα ἀκόμη, κατεφλόγιζε τὰς ἐκτάσεις καὶ ἔκαμνε τὸ βουνὸν ναναδίδη λάθας. Κάτω ἐξετείνεται τὸ χωρίον αἰωπηλὸν καὶ τὸ δάσος ἤρεμον, ὡσεὶ ἀποκαμωμένον ἀπὸ τῆς

φλόγα· ἔπειτα ἤρχετο ἡ πεδιάς, αἱ παχεῖται νεμαί, ὅπου ὁ Ἀπόλλων, ταπεινὸς καὶ ἄσημος βοσκὸς, ἐνόμεισε τὰ ποιμνία τοῦ Ἀδμήτου· ἔπειτα μακρὰ καὶ βαθυγάλατος ἠπλοῦτο ἡ Κάρλα, ἡ καλλιναὸς Βοιθῆς τοῦ Εὐριπίδου· καὶ ὀπισθεν ἔκλειε τὸν ἐρίζοντα τὸ Πήλιον, συγχεόμενον μετὰ τοῦ Ἀμυρικοῦ πεδίου.

Ὁ ὁδηγὸς μου, ἀφοῦ μ' ἔφερεν, ἀπεμακρύνθη εἰς τὰ ἔργα του καὶ ἔμεινα μόνος ἐκεῖ, μέσῃ τῆς ἐρημίας καὶ τῶν ἐρειπίων, παρ' αὐτὴν τὴν καιτίδα τοῦ Ρήγα. Ἀδιάφορον ἂν δὲν εἶναι δι' ἐπιγραφῶν ἀποδοδειγμένον, ὅτι ἐκείνη ἦτο ἡ οἰκία καὶ οὐχὶ ἄλλη παρέχει. Τὸ ἴδιον κάμνει. Ἦτο αὐτὸς ὁ τόπος ὅστις τὸν εἶδε γεννώμενον· ἦτο αὐτὴ ἡ γῆ ἣτις τὸν εἶδεν ἀναπτυσσόμενον, ἀνδρούμενον· ἦτο ὁ ἴδιος ἀῆρ ὃν ἀνέπνευσαν τὰ μεγάλα στήθη του· ἐκεῖνος ὁ ψίθυρος τὸν ἐλίκνισε, τοῦτο τὸ δένδρον τὸν ἐνέπνευσεν, ἐκείνη ἡ πηγὴ τὸν ἐπότισε, τοῦτο τὸ ξηρὸν βουνὸν εἴλκυσε περισσότερον τὴν ἀγάπην του. Καὶ δλόκληρος ἡ περίξ εἰκὼν ἐξωγραφήθη εἰς τὴν φαντασίαν του· οὗτος ὁ αἰθῆρ καὶ τοῦτο τὸ μοσχοβόλημα τοῦ χόρτου τὸν περιέλουσε καθ' ἣν στιγμὴν ἔκλεισε τὸ ὕστατον τοῦς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τὸν βρόχον τοῦ θημίου.

Ἐμεινον ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ σιωπηλὸς ὡς εἰς ἕκστασιν. Τὸ ξηρὸ ἐκεῖνο πηγαδάκι καὶ ἕλος ὁ περίξ χώρος ἀνέδιδον ἀναθυμιάσεις, ὡς αἱ μυθολογούμεναι ἐκεῖναι τῶν μαντείων, αἵτινες ἔκαμνον ἀλλόφρονας τὸς ἱερείας. Κι ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην, μυρία λόγχοι νὰ προσέβαλλον τὰ στήθη μου καὶ χίλια ἀστραπτερά ξίφη νὰ ἐκρέμαντο ἄνω τῆς κεφαλῆς μου, δὲν θὰ ἐδίσταζα καὶ ἐγὼ νὰ φωνάζω στεντορεῶς :

— Πρὸ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μου ἐπιθυμῶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μου!

Ἀνδρέας Κωνσταντίνου

30/11/1920

1/12/1920

Η ΕΠΑΙΤΙΣ ΤΗΣ ΒΙΖΥΗΣ

Τῆς Θράκης τὰ χωριὰ πολλὰ,
 σὰν τὴν Βζώ, κανένα,
 μὲ γειτονιὰ στὰ χαμηλά·
 τοῦ Πλάτσα τήνε λένα.

Στῆς Πλάτσας τὴν ἀγελαριὰ
 μιὰ πέτρα, 'να κοιτῶνι·
 δίπλα στὴν πέτρα μιὰ γριὰ
 τὴ φούχτα τῆς ἀτλώνει :

— ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνη καρδιὰ
 ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

Ἄνεμοζάλες τὴν χτυποῦν,
 φουρτοῦνες τήνε δέρνουν
 καὶ τὰ φακιόλια τῆς ἀρποῦν,
 καὶ τὰ μαλλιά τῆς σέρνουν.
 Μά, σὰν τὴν πέτρ' αὐτὴ στεριά,
 δὲ σειέται, δὲ σαλεύει,
 μόνο θλιμμένα καὶ βαριά
 τὰ χεῖλη γαργαλεύει :

— ὦ, δώστε μ' εὐσπλαχνη καρδιὰ
 ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

Ἡ θλίψη ἔσκαψε πολλὰ
 στήν ὄψη της ἀδάλια,
 πὸ τῆς ἔρρεῦσαν τὰ θολὰ
 ποτάμ' ἀπ' τὰ 'ματάκια.

Ἐχάλασε, κι ἔχει σταθῆ
 τοῦ νοῦ της τ' ὥρολόγι.
 Στὸ καύκαλό του τὸ βαθὺ
 γυρνοῦν μόνον οἱ λόγοι :

— ὦ, δῶστε μ' εὔσπλαχνη καρδιά
 ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 πὸ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

Σὰ λυσσασμένα τὰ σκυλιὰ
 χυμήσανε, προφθάξαν !
 Σὰ φίδια μπῆκαν στὴ φωλιά
 καὶ μοῦ τὴν ἐρημάξαν !
 Σὰν κουκουβάγια μοναχῆ,
 πὸ μὲς στὸν κάμπο κλαίγει,
 μ' ἀφῆκαν μένα τὴ φτωχῆ
 χωρὶς ψωμὶ καὶ στέγη !

— ὦ, δῶστε μ' εὔσπλαχνη καρδιά
 ἔν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
 πὸ μ' ἔχουν σκοτωμένα !

Ἐμπρὸς μου εἶδα ἡ ὄρφανῆ
 τόνα μου παλικάρι,
 πῶς σπαρταροῦσε σὰν ἀρνὶ
 μπροστὰ στὸ μακελάρη !
 Τ' ἄλλο τοὺς Τούρκους κυνηγεῖ,
 σὰ θαρρετὸ ξεφτέρι . . . .
 Μιὰ σφαῖρα τῶρριψε στὴ γῆ
 μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι ! . . . .

—“Ω, δῶστε μ’ εὖσπλαχνη καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
 πού μ’ ἔχουν σκοτωμένα !

Χωρὶς θυμίαμα καὶ κερὶ,
 χωρὶς παπὰ καὶ διάκο,
 ἔσκαψα μόν’ ἢ θλιβερὴ
 στὸν κῆπο μ’ ἓνα λάκκο . . .
 Δυὸ μ’ ἔσκοτῶσαν τὰ σκυλιά,
 τὰ δυὸ μου τ’ ἀγοράκια·
 μὰ τρία θάψαν ἀγκαλιὰ
 τὰ χέρια μ’ ἀδελφάκια !

—“Ω, δῶστε μ’ εὖσπλαχνη καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
 πού μ’ ἔχουν σκοτωμένα !

Τὴν κόρη θέλαν μοναχὴ
 γερὴ νὰ τὴν ἀρπάξουν,
 νὰ τῆς μολέψουν τὴν ψυχὴ
 τὴν πίστιν τῆς ν’ ἀλλάξουν !
 Ποιανοῦ βασιᾶ ποτὲ καρδιά,
 ποιὰ μάνα τὸ πομένει,
 νὰ διῆ σφαγμένα δυὸ παιδιά,
 μιὰ κόρη τουρζεμένη ;

—“Ω, δῶστε μ’ εὖσπλαχνη καρδιά
 ἔν’ ἄσπρο καὶ σ’ ἔμένα,
 νὰ μνημονέψω τὰ παιδιά,
 πού μ’ ἔχουν σκοτωμένα !

Βοήθεια ἢ κόρη μὲ ζιτιᾶ,
 βοήθεια μὲ γυρεύει !
 Μὲ τὸ θεριὸ πού τὴν κρατᾶ
 τοῦ κάκρου πιά παλεύει !

ὦ, μάνα! Τρέξε στή στιγμή
καὶ γλίτωσ' μ' ἀπ' τὸ κρῖμα!
Παρὰ γερῆ χωρὶς τιμῆ,
κάλλιο μ' αὐτῇ στὸ μνῆμα!

— ὦ, δώστε μ' εὖσπλαγνη καρδιά
ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα!

Σὰ μαχαιριῆς οἱ λόγ' αὐτοὶ
τὰ σπλάχνα μοῦ σπαράζουν.

Οἱ σπαραγμοὶ μ' οἱ δυνατοὶ
τὰ σίδερά μου σπάζουν.

Ὁ νοῦς μου μ' ἔχει νταλωθῆ·
γαῖμα παντοῦ ξανοίγω...

Τοῦ γιοῦ μ' ἀρπάζω τὸ σπαθί
στὰ στήθια της τὸ μῆγω!

Ἐδῶ τῆς πνίγει τὴ φωνή
τῆς λύπης τὸ ποτάμι
καὶ μιὰ τρεμούλα τὴν κλονεῖ,
σὰν ξέβραθο καλάμι!

Κι ὥρα πολλὴ μέν' ἡ γριὰ
μὲ κρεμαστὸ κεφάλι
καὶ μὲ νεκρόχλομη θωριά,
καὶ δὲν τολμᾷ νὰ ψάλλῃ!

— ὦ, δώστε μ' εὖσπλαγνη καρδιά
ἐν' ἄσπρο καὶ σ' ἔμένα,
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ,
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα!

Γ. Βεζουγνός

ΕΡΕΧΘΕΙΟΝ

Ἐν μιᾷ τῶν ὠραίων ἀττικῶν ἡμερῶν, ἐνφ' λαμπρὸς ἡγε-
μετο ὁ ἥλιος ὑπὲρ τὸν Ἑμπετόν καὶ χρυσοῦς ἐχρίσθη ὁ ἀντιπέραν
Ἰάρινος, σκεπτικὸς ἐκάθητο ὁ Κέκροψ εἰς τὸν βράχον τῆς
Ἀκροπόλεως ξέων τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, ὅπερ, ὡς
γνωστὸν, βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ καταδύωσιν αἱ ἰδέαι, καὶ περὶ αὐτὸν
ἴσταντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του, ἄδουσαι καὶ πικίλλουσαι τὸν
πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς.

Αἰφνης πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως ἠκούσθησαν φωναὶ
ἐπωποῦν θορυβώδεις, ὡς ἀνθρώπων φιλονεικούντων, καὶ διὰ μιᾶς
ἡ Ἀγρυλλοῦ καὶ ἡ Ἐρση ἀνεπήδησαν ἐρυθρῶσαι σφοδρῶς.

— Ὅχι, δὲν εἶν' ἐκεῖνος, εἶπον καὶ αἱ δύο συγχρόνως, ἰδοῦ-
σαι ὅτι αἱ προσερχόμενοι καὶ αὐτῶ μεγαλοφῶνως ἐμιλοῦντες ἦσαν
εἰς ἀνὴρ εὐρωτὸς καὶ ἀθλητικὸς, ὕψρον ἔχων τὸ βλέμμα, μακρὸν
τὸν πῶγωνα καὶ κυματοῦσαν τὴν κόμην, καὶ μία γυνὴ εὐσχη-
μος, γαλανὴ καὶ μεγαλοπρεπῆς.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἰδικόν μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μετὰ
ζωηρότητος.

— Παντάπασιν, ἀπατάσαι, διότι εἶναι ἰδικός μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μεθ' ὑπεροψίας.

— Οὐδεὶς μέχρι τοῦδε μοὶ εἶπε ποτὲ ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ ὀργιζόμενος.

— Ἄντι νὰ παροξυνώμεθα, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνή, ἰδοὺ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής, ἄς τῇ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόκειται; ἠρώτησεν ὁ Κέκροψ.

— Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ, δισχυρίζομαι ὅτι εἶναι ἰδικόν μου κτῆμα καὶ ἔχω ἀπείρους αὐτοῦ ἀποδείξεις.

— Καὶ κηρύττω ἐξεναντίας, ὑπέλαθεν ἡ γυνή, ὅτι εἶναι ἰδικός μου, καὶ οὐδεὶς ποτε μοὶ τὸν ἡμφισβήτησε. Θέλομεν νὰ κρίνης μεταξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπεται, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἑνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἰδικός μου, διότι εἶμαι Κέκροψ, ὁ βασιλεὺς του.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνὴρ.

— Πῶς δὲν ἐμποδίζει; εἶπεν ὁ Κέκροψ.

— Δὲν ἐμποδίζει, διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἐγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπρόσθεσεν ἡ γυνή.

— Ἄ! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον ὃ δύναμαι νὰ εἰπῶ εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὕτη εἶναι ἰδική σας καὶ οὐχὶ ἰδική μου. Ἄλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύο, πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ θνητός;

— Ἐγὼ τὴν ζωννύω εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ, ἂν θέλω νὰ τὴν σφίγγω, τὴν κατασιρέφω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σώζω τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καὶ ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἰδική μου ἐπώνυμος, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδὴ ἰδική μου, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Κέκροψ.

— Ἰδική σου σήμερον, ὑπέλαθεν ἡ θεά, ἀναγνοῦσα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ νοός του. Κεκροπία καλεῖται ἐνόσω σύγκειται ἐκ τινῶν εὐτελῶν καλυδῶν, ἐρριμμένων ἐπὶ τῆς παρυφῆς τραχέος σκοπέλου. Ἄλλὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀθηναίη θέλει ἰδεῖ φθάνουσαν τὴν δόξαν τῆς μέχρι τῶν ἀστέρων, θέλει ζῆσει μέχρις ἐσχάτων αἰῶνων καὶ θέλει ἀναδειχθῆ εἰς εὐπρέπειαν λαμπροτέρα πάσης χώρας τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὕγρα νῶτά μου τῆ φέρω θησαυροὺς ἀπὸ περάτων τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ τῆ παρασκευάζω τὰς ὁδοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος τῆς.

— Ἐγώ, ὑπέλαθεν ἡ Ἄθηνᾶ, τῆ δίδω τὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν σύνεσιν εἰς τὰς βουλὰς, ἥτις σώζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Ὅμως, εἶπεν ὀργιζόμενος ὁ Ποσειδῶν, τὴν χώραν, ἣν καυχᾶσαι ὅτι προστατεύεις, ἀφήνεις ἔρμαιον εἰς τὰς ληστρικὰς εἰσβολὰς τῶν Ἄένων ἐκ Βοιωτίας.

— Δὲν τὴν βλάπτουσιν, ἀπεκρίθη πικρῶς ἡ Ἄθηνᾶ, ὅσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας, οὓς ἀποθέτεις εἰς τοὺς λιμένας τῆς.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ἀφ' οὗ ἔξοσεν ὀλίγον τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, βλέπω, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις σας, μεγάλαι, ὑπερβολικαὶ ἐκατέρωθεν, ἰσοζυγοῦσι περίπου. Ἐπίσης ἐξισοῦνται καὶ ὅσα κακὰ ἐπιφέρετε ἢ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Ἐπὶ τῶν παρόντων κακῶν δὲν δύναμαι νὰ στηρίξω τὴν πρόκρισίν μου, ἐπὶ δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν πῶς θὰ ἐπιφέρω κρίσιν ἐγὼ ὁ ἐφήμερος, ἐγὼ ὁ μὴ ἔχων τὴν προφητικὴν χάριν τοῦ μέλλοντος; Εἰμὶ ἀπλοῦς ἄνθρωπος, καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιος εὐγνωμοσύνης λογίζεται ὅτι ὁ πολλὰ ὑποσχόμενος, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς εὐεργετῶν. Ἄν τοῦτο ἰσχύη καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον, πράξατέ τι ἐμπρὸς μου ὑπὲρ τούτου τοῦ τόπου, καὶ εἰς τὴν μεγαλύτεραν εὐποιᾶν δοθήσεται τὸ μεγαλύτερον γέρας.

Ἄμφοτεροὶ οἱ θεοὶ ἔνευσαν τότε ὡς ἂν ἔλεγον:

— Μὰ τὸν Δία, δι' ἄνθρωπον ἀνόητα δὲν ὀμιλεῖ.

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν καὶ ἰδοῦ.

Καὶ διὰ τῆς τριαινῆς του ἐπληξε βιαίως τὸν ξηρὸν βράχον, ὁ δὲ βράχος ἐσεισθη σφοδρῶς καὶ ἐσχίσθη δίχα, καὶ ἡ τρίαίνα ἐβυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγγων τῆς γῆς καὶ ἠνέωξε φρέαρ πλησθὲν ὕδατος, ὅπερ ἐβόα διὰ τῆς μεγάλης φωνῆς τῆς θαλάσσης.

— Ἰδοῦ! ἐπανελάθεν ὁ Ποσειδῶν, δίδωμι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν αὐχμηρὰν Ἀττικὴν, δίδωμι τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πετρώδους ἀκτῆς. Ἡ πυρὰ τοῦ ἡλίου ἤθελεν ἀποξηράνει πᾶσαν τὴν ζωτικὴν αὐτῆς ἰκμάδα, ἤθελεν ἀπορροφήσει τὰ σπάνια νάματα τῶν ρυάκων τῆς, ἀπομαράνει ριζηδὸν τὰ φυτὰ τῆς,

καὶ μεταβάλλει τὴν γῆν τῆς εἰς φλέγουσαν κόνιν. Τὸ φρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσε! Τεχνητὸς ρύαξ θέλει ἀνασύρεσθαι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς καὶ θέλει διαχέει δρόσον καὶ ζωὴν ἐπὶ τὴν ἐπιφανείαν καὶ μεταβάλλει τὴν ἔρημον εἰς εὐθαλή καὶ εὐφορον κῆπον.

Προσέτι δέ, ὅταν μαστίξῃ τὸ Αἶγαϊον ὁ Νότος, θέλει κυματῆ καὶ τὸ φρεάτιον τοῦτο ὕδωρ, εἰς ἐνδειξιν ὅτι δωροῦμαι δι' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν θάλασσαν, ἥτις θέλει εἶσθαι τοῦ πλοῦτου αὐτῶν ἢ πηγῆ, τῶν θριάμβων αὐτῶν τὸ πεδίον, καὶ θέλει περιφέρει τὰς τροπαιοῦχους σημαίας των ὅπου περιφέρει τὰ κύματά τῆς.

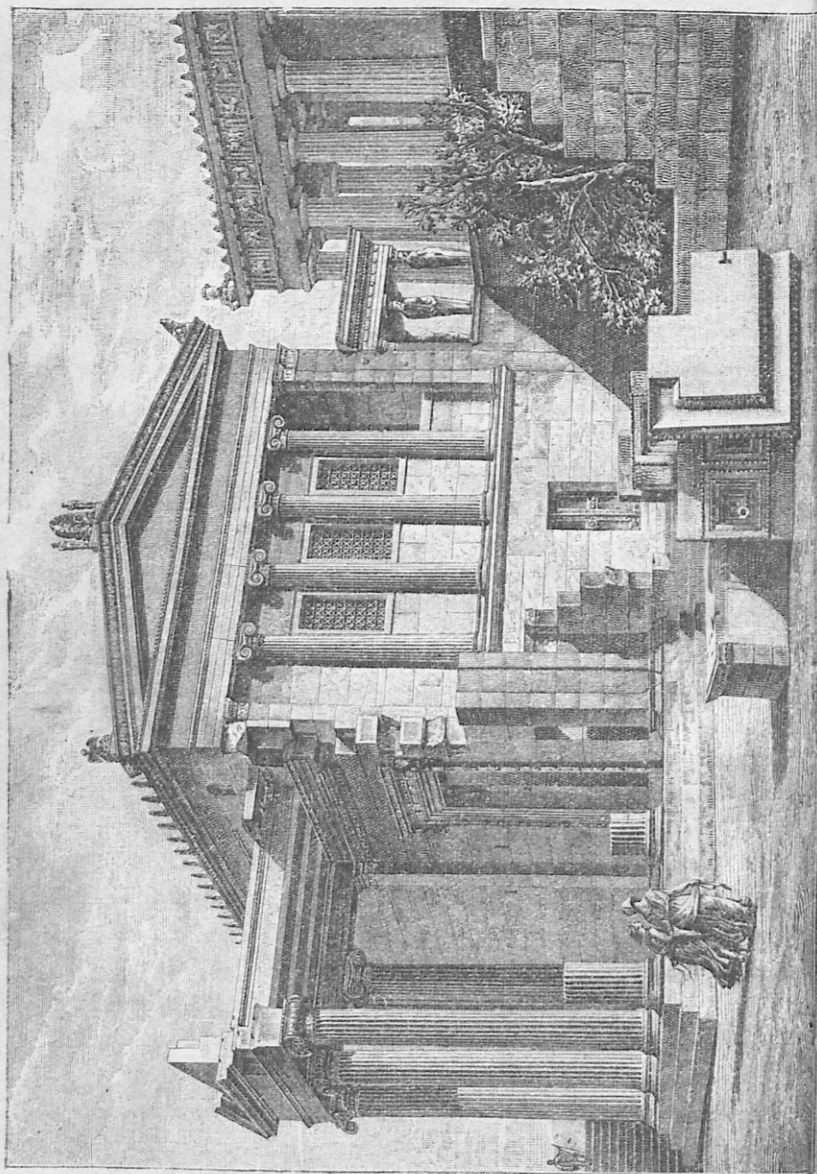
— Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητα, ἀλλ' ὁ δικαστής, ἵνα κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει νὰκούσῃ τὰ μέρη ἀμφοτέρω.

Αὐτὴ ἦτο πλαγία πρόσκλησις εἰς τὴν Ἀθηναῖαν, ὅπως καὶ αὐτὴ ἐμιλήσῃ.

Τότε ἡ θεὰ ἐκτύπησε καὶ αὐτὴ τὴν γῆν διὰ τοῦ ποδός τῆς καὶ ἀμέσως ἀνεφύη ὡς πηχυαῖος θαλλὸς ἐλαίας, ὅστις ταχέως βλαστάνων ἠϋξήσεν εἰς εὐθαλὲς καὶ πολὺκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο ἐπὶ τῇ θέξ αὐτοῦ καὶ ἠδοναίνετο δροσιζόμενος ὑπὸ τὴν σκιάν του. Ἡ δ' Ἀθηναῖα κόψασα τῇ προσέφερεν ἕνα τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Κέκροψ, προσαγάγων αὐτὸν εἰς τὸ στόμα του, διέστρεψε τὸ πρόσωπον σιωπῶν.

*Ἐντούτοις οἱ καρποὶ ὠριμάσαντες ἀπὸ πρασίνων ἔγιναν μέλανες, καὶ ἡ Ἀθηναῖα ἔδωσε καὶ ἐκ δευτέρου καρπὸν καὶ εἰς τὸν Κέκροπα, ὅστις ἀπογευσάμενος τὸν εὖρεν ἠδὺν εἰς βρῶσιν καὶ ἡ πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του, ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς ὃν εἶχεν ἐντελῶς κλίνει, ἤρχισεν ἤδη ἀδιοράτως νὰ τρέπηται κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν.

— Ἄν τὸ ὕδωρ γονιμοποιῇ τὴν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηναῖα, ἰδοὺ τῆς γονιμότητος αὐτῆς τὸ ἄριστον προῖόν. Αὐτὸ ἐνδύον καὶ πεδιάδος καὶ ὄρη θέλει μεταβάλλει τὴν ἔρημον τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἔσται τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφή προσφιλῆς. Ὁ δ' ὀπὸς αὐτοῦ οὐ μόνον ἔσται τῶν τεχνῶν βοηθός, ἀλλ' ἀφανεῖς ἐγκλείων τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας δωρήσε-

ται ἐπὶ γῆς τὸ οὐράνιον φῶς, καὶ παρατενεῖ ἐν τῇ νυκτὶ τὴν ἡμέραν.

» Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐν τῷ δένδρῳ τοῦτῳ δωραῦμαι ὑμῖν τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως θυγατέρα. Αὕτη ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ μεγαλοργὸς εὐεργέτις, αὕτη ἡ πλουτοδότις θεά, αὕτη ἡ τῶν ἔθνῶν ἐμπεδοῦσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐημερίαν ριζοῦσα. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νῆκαι, ἃς οὐχ ἤττον θαλλὸς τῆς ἐλαίας μου θέλει ἀμείβει, τότε συμβάλλονται εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν εὐτυχίαν, ὅταν μόνον προπαρασκευάζωσι τὴν εἰρήνην. Ἄλλως φυτεύουσι χωρὶς νὰ θερίζωσι, καταστρέφουσι χωρὶς νὰ οἰκοδομῶσιν. Εὐτυχὴς ὁ λαὸς ὁ ἀσπασάμενος τὴν εἰρήνην καὶ νικῶν οὐχὶ ἵνα νικήσῃ, ἀλλ' ἵνα διατηρήσῃ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν προάγει εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος αὐτοῦ μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

Ὁ Κέκροψ τότε ἀπεκρίθη :

— Ἀμφότερα τὰ δῶρα ὑμῶν εἰσὶ θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐμὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην κρίσιν ἀνετέθη ἡ δεινὴ αἴρεσις μεταξὺ τῶν δύο, ἐπικαλοῦμαι μὲν ἀμφοτέρους ἰλέους εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀνατίθημι εἰς τὸν ἐπαγγελλόμενον ὄχι τοὺς κεραινοὺς τῶν πολέμων καὶ τὴν ἐκ τούτων μεγάλην ἀλλὰ στιγμιαίαν λαμπρότητα, τὴν παραχωρῶ εἰς τὸν χορηγοῦντα ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἡμέρον ἀλλὰ διαρκὲς αὐτῆς φῶς.

Ἄμα δὲ ταῦτα εἶπεν, ὁ Ποσειδῶν ἀνεπήδησε θυμωθεὶς καὶ ἐπάταξε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του, ἧς τὰ ἔχνη τῶν ὀδόντων φαίνονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ βράχου. Μετὰ ταῦτα δ' ἐβυθίσθη βιαίως εἰς τὸ Αἰγαῖον, οὗ τ' ἀφρίζοντα κύματα ἀνεπήδησαν μέχρι τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ δ' Ἀθηναῖα ἡρέμα διὰ τῆς χειρὸς καὶ εὐμενῶς νεύσασα πρὸς τὸν Κέκροπα ἀπέβλεψε μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ αἰφνιδίως τις στοχασμὸς ἐφάνη ἀναφύει ἐντὸς τῆς σοφῆς κεφαλῆς. Μακρὸν δὲ καὶ σκεπτικὸν ἐπ' αὐτὰς ἱροσῆλωσε βλέμμα καὶ ἔπειτα ἀπέπτη εἰς τοὺς ἀέρας, φῶς καὶ ἀρώματα διαχύσασα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν.

Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα γ'.

4

— Πόσον γλυκείς και ήγεμονικοί σί γλαυκοί οφθαλμοί της θεάς, ειπεν ή Πάνδρσος, ή μία τών θυγατέρων του Κέκροπος. Τò βλέμμα της ως βέλος μοι διεπέρασε τήν καρδίαν και ως φλόξ μοι άνηπτε τò αίμα.

— Πόσον δέν όμοιάζει τήν ώραίαν και μεγαλοπρεπή θεάν τò δύσμορφον αυτό ξόανόν της, ειπεν ή αδελφή αυτής "Ερση, δεικνύουσα τò ξύλινον άγαλμα, εις ού τò αυτοσχέδιον βάθρον εκάθητο.

— Δέν ήξεύρω, ειπεν ή τρίτη αδελφή "Αγραυλος, αν αξίζη νά κοπιάζωμεν κεντώσαι δι' αυτό πέπλον. "Εγώ δέν κεντώ πλέον προτιμώ νά κρεμάσω στέμματα εις τò δόρυ του "Αρεως.

— Και έγώ, ειπεν ή "Ερση, νά καλλιεργήσω τās μυρσίνας άς εφύτευσα περι τò άγαλμα του "Ερμου.

— "Αφετε, πιστεύσατέ μοι, τόν "Ερμήν και τόν "Αρην, ειπεν ή Πάνδρσος. Μή ασέβειαν πρòς τò ιερόν άγαλμα. "Ο πατήρ μας ειπεν, ότι τοιοῦτον όποιον είναι έπεσεν εκ του ούρανοῦ.

— "Αληθώς εκ του ούρανοῦ έπεσε, πάτερ; ήρώτησαν αι δύο κόραι.

— "Όταν επί της γης δέν εύρίσκωμεν τήν καταγωγήν του, απεκρίθη ο Κέκροφ, ύπεκφεύγων τήν έρώτησιν, πρέπει νά τò πιστεύωμεν ως πεμφθέν εκ του ούρανοῦ και Διπειές νά τò όνομάζωμεν.

Και απήλθεν, όπως καλέσας οικοδόμους περιτειχίση εις τόν αυτόν περίβολον τὰ ιερά και ορατά της ήμέρας εκείνης μνημόσυνα, παρὰ τὰ ξόανα της "Αθηνάς και του "Ερμου, τήν θάλασσαν ή τò φρέαρ του Ποσειδώνος μετά του ίχνους της τριαινής αυτού και τήν έλαιαν της "Αθηνάς.

— Μή παραμελήτε, αδελφαί, τήν εὔσεβή ήμῶν έργασίαν, επανέλαθε παραινούσα ή Πάνδρσος. Τὰ "Αθήναια μετ' όλίγον θέλουσιν έπιστή· πρέπει ο πέπλος νά γίνη έτοιμος.

"Αλλ' ένῶ αι δύο κόραι ήρχοντο νά καθίσωσι παρὰ τήν αδελφήν των αίφνης έστησαν άμφότεραι, εφάνησαν ακρούμεναι και έπειτα ως δύο νέαι έλαφοι ώρμησαν όμοῦ τρέχουσαι πρòς τήν πύλην της "Ακροπόλεως, δι' ης εισήρχοντο δύο νέαι εξόχου ωραιότητος, ο μὲν ρωμαλέος και άνδρικός, τήν ὄψιν έχων κατα-

πληκτικὴν, τὸ βλέμμα εὐγενές καὶ σπινθηροδόλον, καὶ τὸ βᾶδισμα σιδαρόν, ὃ δὲ νεανικός, τρυφερός καὶ κοῦφος, ὥστε ἐφαίνετο πετῶν ὅταν ἐπεριπάτει.

Ὁ πρῶτος ἦτον ὁ Ἄρης, ὃ δὲ δεύτερός ὁ Ἑρμῆς.

Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Κέρκροψ εἶχεν ἤδη περατώσει τὸν περιβολόν του, οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ θυγατέρες του τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, διότι, ἂν ἡ Πάνδρσος ἔδλεπεν ἐμπρός της μόνον τὸ ἔργον της, αἱ ἄλλαι δύο, μεταξὺ ἐργαζόμεναι, ἔδλεπον τὸν Ἑρμῆν καὶ τὸν Ἄρην.

— Δὲν μοι λέγετε, ἀδελφαί, εἶπεν ἀφελῶς ἡ Πάνδρσος, καθημένη μετ' αὐτῶν καὶ κεντώσα εἰς τὴν σκιὰν τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, ποίαν εὐχαρίστησιν εὐρίσκετε εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν δύο ἐκεῖνων ξένων, ὥστε δι' αὐτοὺς ν' ἀμελήτε τὴν ἱερὰν ἐργασίαν σας; Ποῦ ὑπάγετε μετ' αὐτῶν, τί λέγετε καὶ τί κάμνετε ὅταν ἔρχωνται; Ἐχῶ πολλὴν περιέργειαν νὰ τὸ μάθω.

— ὦ! ἀδελφή, εἶναι κάκιστον πρᾶγμα ἡ περιέργεια, εἶπεν ἡ Ἑρση, καὶ σὲ συμβουλεύω πολὺ νὰ τὴν ἀπομάθῃς.

— Δὲν ἤμπορῶ νὰ ἐννοήσω, εἶπεν ἡ Ἀγραυλος, πῶς εὐρίσκονται περίεργοι ἄνθρωποι! Εἶναι δι' ἐμὲ ἀνεξήγητον πάθος. Τί τοῖς μέλει διὰ τῶν ἄλλων τὰ μυστικά; Διατί δὲν περιορίζονται εἰς τὰ ἰδικά των;

— Ὅταν δὲν θέλετε, ἀδελφαί, νὰ μ' εἰπῆτε ὅ,τι σᾶς ἐρωτῶ, εἶπεν ἡ Πάνδρσος μετὰ πολλῆς ἀφελείας, ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπιμένω. Ὅμολογῶ ὅτι εἶμαι περίεργος.

Ἐνθὺ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἀνέλαμψεν αἴφνης ὁ οὐρανὸς καὶ αὖρα μυροδόλος περιεχύθη περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκ φωτεινῆς δὲ νεφέλης ἐπεφάνη εἰς τὰς τρεμοῦσας κόρας ἡ Ἀθηνᾶ, γνῶριμος ἐκ τῶν αἰθρίων γλαυκῶν ὀφθαλμῶν της, ἐκ τοῦ ἔγχρους καὶ τῆς ἀσπίδος της, καὶ ἐκ τοῦ ποδῆρους χιτῶνός της, ἐφ' οὗ ἀπαισιῶς ἐμόρφαζεν ἡ τερατώδης κεφαλὴ της γοργόνας. Στάσα δ' ἐμπρός τῶν νεανίδων.

— Σᾶς εἶδον χθῆς εὐσεβεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, εἶπε, σᾶς φέρω ἐν δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης μου.

Λαβοῦσα δὲ μικρὸν κιῶτιον ὑπὸ τὴν ἀσπίδα της

— Σᾶς παραδίδω, προσέθηκε, τούτου τὴν παρακαταθήκην.

Φυλάξατέ το ἐπιμελῶς καὶ προσέξατε μὴ τύχη καὶ ἀνοιχθῆ.
 Εἶπε καὶ εἰποῦσα ἀπέπτυ.

Αἱ δύο κόραι ἔμειναν ἀκίνητοι, ἄφωνοι καὶ σχεδὸν ἄπνοοι.
 Ἄλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! εἶπεν ἡ Πάνδρσος.

— Ἡ Ἀθηνᾶ! ἡ Ἀθηνᾶ! ἐπανέλαβον αἱ ἄλλαι δύο.

Ἐπειτα δὲ τὰ βλέμματα καὶ τῶν τριῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸ κιβώτιον.

— Ἀλλὰ τὸ κιβώτιον τοῦτο, εἶπεν ἡ Ἀγραυλος, τί ἄραγε νὰ εἶναι; τί περιλαμβάνει;

— Τί παράδοξον μυστήριον! εἶπεν ἡ Ἔρση.

— Ἱερὰ παρακαταθήκη, εἶπεν ἡ Πάνδρσος· ἡ θεὰ μᾶς τὴν ἐνεπιστεύθη. Πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν μετὰ φόβου καὶ μετὰ πίστεως.

— ὦ! ἀναμφιβόλως, ἐπέλαθεν ἡ Ἔρση, πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν. Ἀλλὰ τί ἄραγε περιέχει;

— Ἴσως ἄγνωστόν τινα θησαυρὸν, εἶπεν ἡ Ἀγραυλος, ἐν ᾧ ἥστραπτον οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς, ἴσως πολυτίμους λίθους ἐκ τῶν κορυφῶν ἢ τῶν φαράγγων τοῦ Ὀλύμπου.

— Ἴσως νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν, προσέθηκεν ἡ Ἔρση. Ἴσως τι οὐράνιον προτὶν ἄγνωστον εἰς τὴν γῆν.

— Ἡ φάρμακόν τι δίδον τὴν ἀθανασία, εἶπεν ἡ Ἔρση.

ὦ! ἂν μόνον ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἴδωμεν.

— Ἀπαγε! εἶπεν ἡ Πάνδρσος. Ἡ Ἀθηνᾶ ἀπηγόρευσε ν' ἀνοιχθῆ τὸ κιβώτιον.

— Ἀπαγε! ἀναμφιβόλως! ἀπεκρίθη ἡ Ἔρση. Βεβαίως ἡ Ἀθηνᾶ εἶπε νὰ μὴ ἀνοιχθῆ. Ἄλλ' ἤθελον τόσον νὰ ἠξεύρω τί περιέχει.

— ὦ! μίαν μόνον γωνίαν ἂν ἦτο δυνατόν νὰ διεγείρωμεν, εἶπεν ἡ Ἀγραυλος.

— Φυλαχθῆτε, ἀδελφαί, φυλαχθῆτε, εἶπεν ἡ Πάνδρσος. Ἐνθυμηθῆτε τῆς θεᾶς τὸν λόγον.

— Τῆς θεᾶς τὸν λόγον τὸν ἐνθυμούμεθα· τίς τὸν λησμονεῖ; ἐπέλαθεν ἡ Ἔρση. Ἀλλ' ἐν μόνον βλέμμα δύναται τόσον νὰ βλάψῃ;

— "Αφήτε τοῦτο, εἶπεν ἡ Πάνδροςος· νικήσατε τὴν περιέρ-
χειάν σας· αἰδέσθητε τὴν θεάν· φοβήθητε τὴν ὀργὴν τῆς.

Αἱ κόραι ὑπήκουσαν καὶ ἤρχισαν νὰ κεντώσι σιωπηλῶς.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτά

— "Αγραυλε! εἶπεν ἡ Ἔρση.

— "Ἔρση, ἀπεκρίθη αὐτή.

— Μόνον ἐν βλέμμα! εἶπεν ἐκείνη.

— "Ἐν μόνον βλέμμα, ἀπεκρίθη ἡ Ἄγραυλος, τί θὰ βλάβῃ;

Ἰδέ, τὸ πῶμα ὑποχωρεῖ. Ὀλίγον ἂν τὸ ὠθήσω, ἀνοίγει.

— Ὀλίγον μόνον, εἶπεν ἡ Ἔρση, καὶ τὸ κλειόμεν πάλιν ἀμέσως.

— Πρὸς Ἄθηνᾶς σας παρακαλῶ, ἀδελφαί, σας ἐξορκίζω
νὰ μὴ πράξετε τοῦτο, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροςος.

— Ἄλλ' ἀμέσως θὰ τὸ κλείσωμεν πάλιν, ἐπανέλαθεν ἡ
Ἄγραυλος, κρατοῦσα ἤδη εἰς τὰς χεῖρας τὸ πῶμα. Ἡ Ἄθηνᾶ
εἶναι ἤδη εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ πατρὸς τῆς· οὔτε θὰ ὑποπτεύῃ ὅτι
τὸ ἠγγίσαμεν. Νὰ τὸ ἀνοίξω;

— Μή, μή! εἶπεν ἡ Πάνδροςος.

— Ἄνοιξε, ἄνοιξε, εἶπεν ἡ Ἔρση.

— Τὸ ἀνοίγω λοιπόν, εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— ὦ! ἐγὼ φεύγω καὶ ἀποστρέφω τὸ πρόσωπον, ἀνέκραξεν
ἡ Πάνδροςος, ἐγερθεῖσα καὶ δρομαίως μακρυνομένη.

— Ἄνοιξε, ἄνοιξε, ἐπανέλαθεν ἡ Ἔρση. Ἐν μόνον βλέμμα
καὶ ἀμέσως τὸ κλείεις.

Καὶ ἡ Ἄγραυλος διὰ ταχείας κινήσεως τῆς χειρὸς ἠνέωξε
τὸ πῶμα.

— Ἄ! ἀνεφώνησαν καὶ αἱ δύο συγχρόνως καὶ κατέρριψαν
πάλιν τὸ πῶμα, μείνασαι ὡς ἀπολελιθώμεναι, διότι εἰς τὸ κι-
νώσιον ἀντὶ πολυτίμων κόσμων καὶ θησαυρῶν εἶδον κείμενον.
.. βρέφος.

Ἐνθ' ὃ αὐταὶ ἀνεφώνουν ἐκπληττόμεναι, κορώνη ἠγέρθη
ἐκ τῶν κλάδων τῆς ἱερᾶς ἐλαίας καὶ ὄξειαν κραυγὴν ἀφείσα
ἠδίσχισε πρὸς βορρὰν τὸν ἀέρα.

— Εἶδες; ἠρώτησεν ἡ Ἄγραυλος, δειλῶς ἀναβλέψασα
πρὸς τὴν Ἔρσην.

— Είδον, εἶπεν αὐτή. Ἡ Ἀθηνᾶ ! Λαιπὸν ἔλαι αἰ καυχῆσεις καὶ ἔλη ἢ αὐστηρότης . . . ;

— Προσποίησις ! ἐψιθύρισεν ἡ Ἄγραυλος μετὰ φωνῆς ἥτις μόλις ἤκούετο.

— Καὶ ἡμεῖς ἐμπρὸς τῆς ἐτρέμομεν ! εἶπε μετὰ τόλμης ἡ Ἔρση. Δὲν ἔχομεν νὰ τὴν φοβώμεθα. Καὶ αὐτὴ ἀσθενῆς ὡς ἡμεῖς .

— Εἶδες τί ἄσχημον βρέφος ! εἶπεν ἡ Ἄγραυλος.

— Ναί ! καὶ παρετήρησας τοὺς πόδας του ; ἀπεκρίθη ἡ Ἔρση. Δὲν ἠξεύρω πῶς μ' ἐφάνησαν στρεβλοὶ καὶ ραιβοί.

Ἄφεις μᾶλλον ἢ πόδες παιδίου ὁμοιάζουν !

— ὦ ! τῶνόντι, ἄφες νὰ ἴδω !

Καὶ ἠνέωξαν πάλιν τὸ κιβώτιον καὶ ἡ μορφή τοῦ παιδίου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἢ διαγωγή ἦσαν ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἀνεξάντλητον θέματα τῆς φλυαρίας των .

Ἐντούτοις δ' ἡ Ἀθηνᾶ, ἀφοῦ, παραδοῦσα αὐταῖς τὸ κιβώτιον, ἐπέβη τοῦ νέφους τῆς πάλιν, ἀπ' αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἄνωθεν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν πόλιν τῆς μετὰ στοργῆς καὶ μερίμνης, καὶ εἶδεν αὐτὴν καταλλήλως κειμένην διὰ τὸ προσωρισμένον αὐτῆς μεγαλεῖον, καὶ τὸ φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως ὡς βασιλικὸν στέμμα ἐπιστέφον αὐτήν, καὶ πρὸς Ἀνατολὰς μὲν τὸν Ὑμηττόν, πρὸς νότον δὲ τὸ Μουσεῖον, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν Ἄρειον Πάγον, περιβάλλοντας αὐτήν ὡς φυσικὰ ὀχυρώματα. Ἄλλὰ πρὸς βορρᾶν τὴν εἶδεν ἄφρακτον μέχρι τοῦ ἀπέχοντος Βριλησσοῦ, καὶ ἐλυπήθη. Ὁρμησεν ἐπομένως πρὸς τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἔκοψεν ἓνα τεμάχιον αὐτοῦ διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγχης τῆς, ὅπως τὸν θέσῃ περιτείχισμα κατὰ τὴν ἀσθενῆ θέσιν, καί, ἀφοῦ ἔπαλλεν αὐτὸν εἰς τὴν παλάμην τῆς, τὸν ἐφορώθη εἰς τὸν ὦμον καὶ ἀπέπτυ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ἄλλὰ καθ' ὅδον τὴν ἀπήντησεν ἡ λάλος κορώνη, ἥτις εἶχεν ἀναπτῆ ἀπὸ τῆς ἐλαίας, καὶ τὴν προσεῖπεν ὡς ἔπεται ::

— Κρὰ κρὰ ! Κυρὰ Ἀθηνᾶ, κυρὰ Ἀθηνᾶ !

— Τί θέλεις, κορώνη μου, καὶ μ' ἀναχαιτίζεις ; Ὑπάγω νὰ φράξω τὴν καλὴν μου πόλιν, νὰ ἔχη βράχους ὡς ἐπάλλξεις καὶ ὡς πυργώματα ὄρη.

— Κρά κρά, εἶπεν ἡ κορώνη. Ὅχυρώνεις καὶ φράττεις, καὶ αἱ κόραι ἠνέωξαν τὸ κιβώτιον, καὶ ὁ ἥλιος εἶδε τὸ βρέφος καὶ ἐξεπλάγη.

— Κακὴ κορώνη, κακῶν ἄγγελε ! μὴ φθάσῃς νὰ πατήσῃς τὴν Ἀκρόπολιν ποτὲ πλέον ! Τὸ κιβώτιον, τὸ κιβώτιον ! ἀνέκραξεν ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ ἠνέωξεν εὐρέως τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ στόμα καὶ τὰς χεῖρας, λησιμονοῦσα τὸ ἄχθος τῆς, ὕπερ πεσὼν ἔμεινε δι' αἰώνων κείμενον κατὰ γῆς καὶ ὠνομάσθη Λυκαβηττός ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ μὲν κορώνη, τῆς θεᾶς τρομάζουσα τὴν ἀράν, ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἐπέβη τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ δὲ θεὰ ἔπτη εὐθὺς πρὸς αὐτήν, καὶ ἀόρατος, ἀλλ' ὀρώσα αὐτή, εἶδε τὰς δύο κόρας κυπτούσας ὑπὲρ τὴν λάρνακα καὶ πολυπραγμονούσας περὶ τὸ βρέφος.

— Ἐπάραιοι σεῖς καὶ ἡ ἄπιστος περιέργειά σας ! Κακαὶ κακῶς ἀπόλοιθε ! ἔκραξεν ἡ θεά, καὶ ἡ κραυγὴ τῆς ἀντήχησεν ὡς βροντὴ εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Ὑμηττοῦ, τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ Πάρνηθος καὶ ἔνευσε φοβερὰ, καὶ ἐσειόθη ἡ γῆ, καὶ ἐσειόθησαν τῶν δυστυχῶν νεανίδων αἱ φρένες καὶ αἱ καρδίαι.

Ἔρση, Ἔρση ! τί εἶναι τὸ βαθὺ τοῦτο σκότος ; ἐφώναξεν ἀνκηιδῶσα ἡ Ἀγρραυλος. Διατί ὡς φλεγόμενη πίσσα διαρρέει ὁ οὐρανός ; διατί τὰ ὄρη παλαίουσιν ὡς μαινόμενα ; διατί ἡ γῆ συστρέφεται στροβιλίζουσα ;

— Ἀκουσον, ἀνέκραξεν ἡ Ἔρση, ἡ θάλασσα βοᾷ ὡς ἐκ μυρίων στομάτων καὶ κορυθαντιῶσα τινάσσεται, ὁ οὐρανὸς ἐρράγη καὶ προχέει ἰλακτοῦντας τοὺς καταρράκτας του, καὶ ὁ βορρᾶς συρίζει συναυλίαν μετὰ τοῦ νότου ! Ἡ φύσις ὅλη μυκᾶται ὡς σφαγιαζομένη.

— ὦ ! πῶς αἱ οὐρανοὶ ἠνέωχθησαν ! εἶπεν ἡ Ἀγρραυλος. Πῶς φῶς χιλιοπλάσιον τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας διεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς ! Ἰδέ, ἰδὲ τὰ χαρίεντα δάση, ἰδέ, ἰδὲ τοὺς λειμῶνας. Ἰδέ, ἰδὲ τὰ ἕνθη, τοὺς ρύακας καὶ τοὺς λόφους ! ὦ ! πῶς ἡ γῆ σχίζεται ! φῶς ἐκχεῖται ἐκ τῆς χαινούσης πληγῆς τῆς. Αἱ Ἐρινύες, Ἔρση ! φρίκη ! αἱ Ἐρινύες ἐξέρχονται ! Ὅχι ! δὲν

εἶναι αἱ Ἐρινύες! Εἶναι ὁ Ἄρης! ὁ ἀνδρείός μου Ἄρης! Πάλλει τὴν φοβερὰν λόγχην του καὶ με καλεῖ εἰς χορόν!

Ὡ πόσις ἦχος πλήττει τὴν ἀκοήν μου! ἔλεγε συγχρόνως ἡ Ἔρση. Ποία ἐπουράνιος μουσικὴ διαχεῖται ἐπὶ τῆς γῆς! Ἄκουσον, ἄκουσον τὰς μυρίας κιθάρας, ἄκουσον, ἄκουσον τοὺς χιλιοστόμους αὐλοὺς, ἄκουσον τὰ χίλια μέλη συγχεόμενα εἰς ἓν μέλος. Ἀλλὰ πῶς! προχωροῦσιν αἱ Ἐρινύες τρίζουσαι τοὺς ὀδόντας καὶ ὑλακτοῦσαι ὡς πειναλέαι λέαιναι! Ὅχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐρινύες· εἶναι ὁ καλός μου Ἑρμῆς, γλυκὺ μειδιῶν, τὴν τρίχορδον λύραν του κρούων καὶ προσκαλῶν με εἰς χορόν.

Καὶ συγχρόνως ἀνέκρουσαν ἀμφότεραι ἄσμα ἀνέκφραστον καὶ ἀνήκουστον, οὔτε ὀλοφυρμὸν οὔτε ἀλαλαγμόν, ἀλλ' ἀμφότερων μετέχον καὶ ἐκπληττον τὴν ἦχὸν τῶν πέριξ σπηλαιῶν. Κρατούμεναι δὲ ἐκ τῶν χειρῶν ἤρχισαν ἀλλόκοτον ὄρχησιν, συνισταμένην εἰς ἄλματα καὶ στροφὰς παραφόρους, ὧν ἐκάστη τὰς ἐπιησίαζεν εἰς τοῦ κρημνοῦ τὸ ἄφρακτον χεῖλος.

Ἐπιστάσαι δ' εἰς αὐτὸ ἐξέτειναν ἀμφότεραι μειδιῶσαι τὰς χεῖρας, καὶ

— Ἐλθέ, ὦ φίλτατε Ἄρη, ἐλθέ, ὦ φίλτατε Ἑρμῆ, προφέρουσαι, ἐπήδησαν ἐμπρός, καὶ κατὰ τῶν βράχων ριφθεῖσαι μετὰ μεγάλης κραυγῆς κακῶς συνετρίβησαν.

Τιαυτή ἦν ἡ πρώτη ποινὴ τῆς πρώτης γυναικείας περιεργείας ἐν Ἀθήναις.

Τὴν λύπην τῆς Πανδρόσου διὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἀφήνομεν τὸν ἀναγνώστην νὰ συμπεράνη, καὶ τόσον μᾶλλον, ὅσον δὲν τὴν ἠξεύρομεν. Πιθανὸν δὲ φαίνεται ὅτι ἀπέδωκεν εἰς τὰς θανούσας αὐτῆς ἀδελφὰς τὰ τελευταῖα καθήκοντα, ἐνταφίασασα αὐτὰς εἰς τὸ σπήλαιον παρ' ᾧ ἐκρημνίσθησαν, ὡς ἐνεταφίασε καὶ τὸν πατέρα της, ὅτε μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, εἰς τὸ ἱερὸν ἔδαφος παρὰ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηναῶν, τὸ δὲ βρέφος, τῆς θεᾶς τὸν τρόφιμον, ἀνέθρεψε καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἑρεχθέα ἢ Ἐριχθόνιον.

Τὸ βρέφος τοῦτο ἠύξησεν ἐπὶ τῶν βασιλέων Κραναοῦ καὶ Ἀμφικτίονος καὶ μετὰ ταῦτα ἔγινε καὶ αὐτὸ βασιλεύς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χωλός εἰς βαθμὸν ὥστε ἠναγκάσθη, ὅπως μετακινήται,

νά ἐφεύρη μηχανήν, ἣν ἐκάλεσεν ἄμαξαν, ἵσως διὰ τοῦτο μὴ
 θυνάμενος νά μεταβαίνη ὅσον ἤθελε συνεχῶς εἰς τὸν τόπον ὃν
 καθιέρωσε τῆς προστατίδος αὐτοῦ ἡ νίκη, ὑποδόμησεν ἐν αὐτῷ
 τούτῳ τὸν οἶκόν του, τὸν μὲν ἕνα τοῖχον στηρίζων ἐπὶ τῶν βρά-
 χων τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς δὲ τὸν ἄλλον περιλαβὼν καὶ τὸ φρέαρ
 καὶ τὴν ἐλαίαν καὶ τῆς τριαίνης τὰ ἴχνη καὶ τὸν τάφον τοῦ
 Κέκροπος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τὸ Διπετὲς τόξον.

Ἄλλ' ὁ Ποσειδῶν, ὅσον θεὸς καὶ ἂν εἶναι. ἠξεύρομεν ὅτι
 εἶναι φύσει ὀργίλος. Ἄμα λοιπὸν ἠττηθεὶς ἐδυθίσθη, ὡς εἶπο-
 μεν, εἰς τὸν ὠκεανὸν πνέων τρικυμίαν καὶ θύελλαν, καὶ εὐτυχία
 ὅτι τότε ἀκόμη δὲν διέτρεχον τὰς θαλάσσας στόλοι, ἄλλως θὰ
 κατεποντίζοντο αὐτιανδροί. Ἄφου δ' ἔμεινε χωνεύων τὸν θυμὸν
 τοῦ τεσσαράκοντα περίπου στιγμᾶς, ὡς ἡμεῖς οἱ ὠκύμοροι ὀνο-
 μάζομεν ἔτη, ἀνήλθε διὰ σίφωνος εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ πα-
 ρουσιάσθη εἰς τὸν Δία, ἐκδίκησιν μελετῶν.

— Τί ἔχει ὁ ἀγαθὸς μου ἀδελφὸς καὶ πνευστιᾶ ὡς τὰς φύ-
 σας τοῦ Ἡφαίστου εἰς τῆς Αἴτνης τὰ ἐργαστάσια; ἠρώτησεν
 ὁ Ζεὺς.

— Εἰς αὐθάδης... εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, ἀποπνιγόμενος
 ὑπὸ τοῦ θυμοῦ του,—δὲν ἐξέτασα ἂν Αἰγύπτιος ἢ ἂν Πελα-
 σγὸς... διότι φαίνεται τὴν φύσιν διπλοῦς... ὁ βασιλεὺς...
 ὁ οἰκιστὴς... ὁ δὲν ἠξεύρω τί τοῦ βράχου ἐκείνου ὃν ὠνόμασε
 Κεκροπίαν... ὁ Κέκροψ τέλος...

— Αἶ! τί ὁ Κέκροψ; ἠρώτησεν ὁ Ζεὺς γελῶν διὰ τὴν τοῦ
 ἀδελφοῦ του ἔξαψιν.

— Ἄλλὰ τὸ τί ἦτο δύσκολον νά εἰπῇ ὁ Ποσειδῶν, διότι πῶς
 νά κατηγορήσῃ τὸν Κέκροπα ὅτι αἰρεθεὶς δικαστὴς ἀπεφάσισε
 κατὰ συνείδησιν καὶ πῶς νά τὸ παραστήσῃ ὡς ἔγκλημα εἰς τὸν
 Δία ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐδικαίωσε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ;
 Ἄνάγκη λοιπὸν ἀντὶ ἀφορμῆς νά εὐρεθῇ πρόφασις.

— Ἄλλ' ὁ Κέκροψ, ὑπέλαβεν ὁ Παντοπόπτῆς Ζεὺς, πρὸ
 πολλῶν στιγμῶν, ἢ ἐτῶν, ὡς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀνίκει ἤδη
 εἰς τὸν ἀδελφὸν Πλούτωνα καὶ ἀντ' αὐτοῦ βροχιλεύει ἤδη ἐν
 Ἀθήναις ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Ἐρεχθεύς.

Ἴδου ἐτοίμη ἡ πρόφασις, καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἐκδίκησις κατὰ

τοῦ Ἐρεχθέως περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸν δικαστὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίζηλον, διότι ὁ Ἐρεχθεὺς ἦτο θετὸς ἀμφοτέρων.

— Ναὶ περὶ τούτου τοῦ Ἐρεχθέως ἤθελον νὰ εἰπῶ, ἀπήντησεν ἀμέσως ὁ Ποσειδῶν. Ἡξεύρεις τί ἔπραξεν; Ὁ αὐθάδης αὐτὸς ἐπολέμει τοὺς γείτονάς του Ἐλευσινίους, καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱὸς μου Εὐμόλπος ἦλθεν ἐκ Θράκης εἰς βοήθειαν αὐτῶν, ἐτόλμησε καὶ μοὶ τὸν ἐφόνευσεν! Ἀκούεις, πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε; Τὸν υἱόν μου! Ὁ Ἐρεχθεὺς μοὶ ἐφόνευσε τὸν υἱόν μου!

— Ἀτρέμας ἔχε, ἀγαπητέ, εἶπεν ὁ Ζεὺς μετ' ἀμιμῆτου ἡρεμίας! Δι' ἓνα τῶν θνητῶν τούτων σκολήκων ὀργίζεσαι;

Νὰ κινήσω μόνον τὸν βραχίονά μου, καταστρέφω πάσας τὰς γενεὰς αὐτῶν.

— Κίνησον λοιπόν, εἶπεν ὁ φιλέκδικος Ποσειδῶν.

— Οὐ φροντίς, Ἐνοσίχθων, ἀπεκρίθη ὁ Ζεὺς, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ὀπλοθήκης τῆς Αἴτηνης ἓνα του κεραυνόν, καὶ χασμῶμενος τὸν ἀφῆκε νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐρεχθέως.

— Ἰδοῦ, φίλτατε, τῆ εἶπε, ὕπαγε τώρα ν' ἀναπαυθῆς. Ἄν ὁ ζέφυρος σοὶ ἔστρωσε μαλακὴν τὴν κλίνην σου, ἀπλωσον τὸν ἓνα βραχίονα εἰς τὴν Ἀτλαντικὴν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὴν Εἰρηναίαν καὶ ρέγγε τὸν ρόγχον τοῦ ὠκεανοῦ.

Ὁ δ' Ἐρεχθεὺς ἔπεσεν ἐμβρόντητος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐνεταφίασαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας του.

Ἄλλ' ἐκεῖ, ἐξ ἄλλης γωνίας τοῦ Ὀλύμπου, ἠκούσθησαν μεγάλαι φωναί, καὶ ἡ Ἀθηναῖα εἰσώρμησεν ἐρωτῶσα τίς ἐφόνευσε τὸν υἱόν της.

— Εὐφήμει, παρθένε, ἠθέλησε νὰ εἰπῇ ὁ Ζεὺς.

Ἄλλ' ἐκεῖνη εἰς ἀστεῖσμούς δὲν ἦτο ποσῶς διατεθειμένη καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους της ἔνευε φοβερός, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ὁ Ποσειδῶν ἠγγριῶτο. Λοιδορῖαι ἤρχισαν ἐκατέρωθεν νὰ διαφεύγωσι τὰ θεῖα στόματα, καὶ ἡ Ἐρις ἤρχισε νὰ ἐπικροτῇ τρίζουσα τοὺς ὀδόντας, ὅτι ὁ θρίαμβός της ἤθελεν ἀνανεωθῆ ἐνώπιον τοῦ Διός. Τούτον αὐτὸς τὸν κίνδυνον αἰσθανόμενος

— Ὅ,τι ἐγίνεν ἐγίνεν, εἶπε· τώρα εἰρήνην, παρακαλῶ.

Ὁ ἀγαπητός σου Ἐρεχθεὺς ἀπέθανε, φίλη Τριτογένεια! ἄς

τιμάται ὡς ἥρωα, καὶ ἅς μείνη ὁ οἶκός του ἕσαι σεβόμενος ὡς ἰδικός σου ναός, ὅπου μετὰ σοῦ νὰ λατρεύηται καὶ ἡ πιστή σου Πάνδροσος, ἡ ἠξεύρουσα νὰ μὴ πολυπραγμονῆ εἰς τὰ σκάνδαλα. «Καὶ σὺ προσέτι, ἀδελφέ, — προσέθηκεν ἔπειτα βλέπων τοῦ Ποσειδῶνος τὴν ὄργην ἐτοίμην νὰ ἐκραγῆ, — ἔχε καὶ σὺ τὸ μέρος σου εἰς τὸν οἶκον τοῦτον. Ὅπου σὰς διήρησε θεῖα ἀντιζηλεία, ἅς σὰς ἐνώσῃ ἀνθρωπίνῃ λατρεία. Ἄς θύωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ εἰς σέ καὶ εἰς τὸν Ἐρεχθέα ἀναίμακτα θύματα, διότι ἱκανὸν αἶμα μετξὺ σας ἐχύθη».

Μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν λοιπὸν ταύτην, ἣτις ὡς πᾶσαι τῶν ὑπερτάτων ἀρχόντων αἱ ἐτυμηγορίαι ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν τοῦ Ὀλύμπου ὡς δεῖγμα ὑπερτάτης δικαστικῆς ἀγχινοίας, καὶ ἐπανάφερον εἰς αὐτὸν πάλιν τὴν ἀρμονίαν, οἱ Ἀθηναῖοι καθιέρωσαν τὸν Οἶκον τοῦ Ἐρεχθέως ἢ τὸ Ἐρεχθεῖον εἰς τὸν Ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, καὶ διασκευάσαντες αὐτὸν ἀναλόγως ἐτέλουν ἐν αὐτῷ τῆς θεᾶς τὴν λατρείαν.

Μετὰ τινὰς δ' ἑκατονταετηρίδας, ἐπελθὼν ὁ Πέρσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀσεβῶς σολήσας τοὺς ναοὺς αὐτῆς, ἐπυρπόλησε καὶ τὸ Ἐρεχθεῖον μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας, πρὸς μεγίστην θλίψιν τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ αὐτῶν καὶ ὅποια ἡ ἐκπληξις, ὅτε μετὰ μίαν ἡμέραν ἀνελθόντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ τυράννου, ὅπως θύσωσιν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ, εὗρον εἰς τὴν ἱερὰν ἐλαίαν ποδιαῖον ἢ διποδιαῖον θαλλὸν βλαστήσαντα ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου στελέχους !

Μετὰ βιβλίας εὐλαβείας ἐδέχθησαν ἔλοι τὸ θαῦμα, καὶ ἅμα διὰ τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδραγαθημάτων ἔσωσαν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν ἐμνήσθησαν τῆς προστάτιδος αὐτῶν θεᾶς καὶ οὐ μόνον τῇ ἀνήγειραν τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα, ἀλλ' ἀνφοδόμησαν ἐν Ὀλυμπιάδι 92 1)2 καὶ 93ῃ τὸ Ἐρεχθεῖον μετὰ λαμπρότητος καὶ εὐπρεπείας ἀπεριγράπτου, τὸν πολυτελεῆ εἰς αὐτὸν ἐφαρμόσαντες Ἰώνιον ρυθμὸν, περιστήσαντες τρεῖς στοάς, ὧν τὴν μίαν ἀντὶ κίωνων στηρίζουσι παρθένοι γλυπταί, τὰ γλαφυρὰ κιονόκρανα εἰς ἐπιχάλκους ἔλικας κάμψαντες, τὸν λίθον εἰς ὁμοιότητα λεπτῶν παικίλαντες ἀνθεμίων,

καὶ πᾶν τὸ οἰκοδόμημα διὰ γραφῆς καὶ γλυφῆς πλουσίως καθω-
ραΐσαντες. Διήρσαν δὲ τὸν ὕλον ναὸν εἰχα, τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸν
τάφον περιέχον τοῦ Ἐρεχθέως, τῇ Παλλάδι καθιερώσαντες καὶ
τῷ Ποσειδῶνι, τὸ δὲ τὴν ἐλαίαν ἐγκλείον καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὸν
τοῦ Κέκροπος τάφον καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀθηνᾶς ξόανον, εἰς
τὴν Πάνδροσον ἀναθέντες. Ἀρχιτέκτονες δὲ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ
τούτου ἀριστουργήματος ἦσαν ὁ Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Φιλοκλής.

Ἀλέξανδρος Ρ. Παγκαθῆς

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΜΑΣ

Ποιὸς θὰ σὲ τραγουδήσῃ
καὶ ποιὸς θὰ σ' ἀνυμνήσῃ,
χρυσή μας λεβεντιά ;

ὦ δός μου τὴ φωτιά
τῇ θεία, ποὺ σ' ἀρπάζει,
τὸ πῦρ, ποὺ σ' ἀνεβάζει
σὲ δόξας οὐρανοῦς.

Δός μου τοὺς κερανοῦς
ποὺ βρέμουν καὶ σφυρίζουν.

Δός μου τὴν μουσικὴ τῶν
καὶ τὴν ἀναλαμπή τῶν,
ποὺ μέθη σὲ ποτίζουν.

Τέτοιο τραγούδι σοῦ ἀνήκει,
ὦ ἥρωική μας λεβεντιά,
πλεγμένο μὲ φωτιά,
μὲ κερανοῦς πλεγμένο,
μ' αἵματα ἐχθρῶν βαμμένο !

Τέτοιο τραγούδι σοῦ ἀνήκει,
μὲ τὴ θριαμβικὴ κραυγὴ
τῶν νικητῶν χρυσοπλεγμένο
καὶ μ' Ἀναστάσεως αὐγὴ

φωτοπεριχυμένο,
πλεγμένο με τὴ Δόξα,
πλεγμένο με τὴ Νίκη !

Ὡ τί φωτιά οὐράνια
φλογίζει τὴν ψυχὴ σου
καὶ τρέμουν τὰ Μπαλκάνια
στὴν κεραυνώδη ὁρμή σου !
Εἶν' ἢ φωτιά ποὺ παίρνεις
ἀπ' τῆς πατρίδος τὸ βωμό.
Εἶν' ἢ φωτιά ποὺ σπέρνεις
καὶ στοὺς βαρβάρους φέρνεις
τρομάρα καὶ χαμό.

Σὺ τὴν Μακεδονία
λυτρώνεις τὴν ὠραία
ἀπ' τὴν κατάρτη γενιά.
Μὲ λυτρωτοῦ ρομφαία,
μ' ἐκδικητοῦ μανία
συντρίβεις τὸ φονιά.
Ὅργη κολάσεως εἶν' ἐκεῖνοι,
ἀλλ' εἶσαι σὺ Θεοῦ ὀργή,
εἶσαι Θεοῦ δικαιοσύνη.
Εἶν' ἢ ὁρμή σου σωτηρία
στὴ ματοκυλισμένη γῆ.
Εἶν' ἢ ὀργή σου τιμωρία
σὲ τέρατα θεοστρυγῆ.

Σ' ἐσένα ἢ δόξα κι εὐλογία
δικαίων κι εὐγενῶν ἀγώνων -
Σ' ἐκείνους μὲν ἢ κακουργία
μὲν' ἢ κατάρα τῶν αἰώνων.
Στὸ βῆμά σου θὰ ξανανθίσῃ
τὸ χῶμα τὸ πυρπολημένο

καὶ τὸ χωρὶὸ τὸ ρημωμένο
ζωὴ καινούργια θὰ στολίση.

Μέσ' ἀπ' τὰ αἵματα π' ἀχνίζουν,
κι ἀπ' τὰ ρημάδια ποὺ καπνίζουν
ἰδοὺ ἀνατέλλ' ἡ λευτεριά
μὲ τὰ οὐράνια της δῶρα,
εἰρήνη καὶ παρηγοριά,
μὲς στὴ βασανισμένη χώρα.
'Ἰδοὺ ἀνατέλλ' ἡ λευτεριά !
κι ἔμπρὸς στὸ φωτερό της στέμμα
κι ἔμπρὸς στὸ φλογερό της βλέμμα
φεύγουν τοῦ σκότους τὰ θεριά !

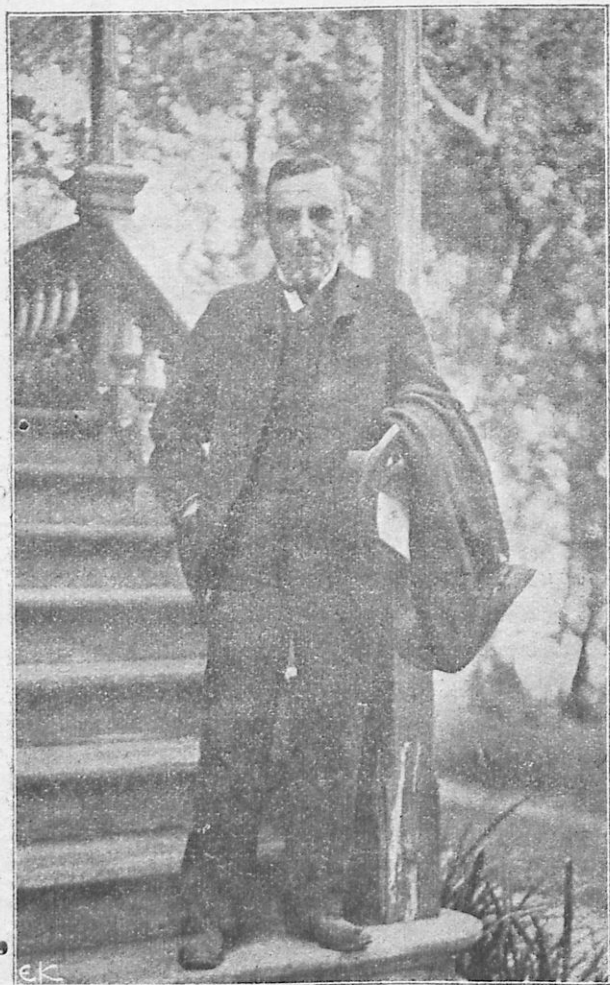
Ἀριστομένης Προδελέγγιος

~~X~~ Ο ΛΥΣΣΑΣΜΕΝΟΣ

Ὁ λόγος ἦτο περὶ σκύλων.

Τὸ δεῖπνον εἶχε τελειώσει. Αἱ κυραὶ εἰς τὸν ἐξώστην ἐθαύμαζον τὰ φλογοφανῆ νέφη τῆς δύσεως, ἡμεῖς δὲ περὶ τὴν τράπεζαν ἐπίνομεν τὸν καφὲν καπνίζοντες. Ὁ Ἀνδρέας μόνος ὁ ἀνεπιός μου, ὅστις δὲν καπνίζει ἀκόμη ἢ καπνίζει ἐν τῷ κρυπτῷ, ἔπαιζεν εἰς μίαν γωνίαν μὲ τὸν σκύλον του. Ἄλλ' ἡ θορυβώδης ἐκδήλωσις τῆς ἀμοιβαίας τῶν δύο τούτων ἀγάπης δὲν συνελέει οὔτε πρὸς διασκέδασιν οὔτε πρὸς τὴν καλὴν χώνευσιν ἡμῶν τῶν περὶ τὴν τράπεζαν πρεσβυτέρων. Οὐδεὶς παρεπονείτο, διότι ὁ μὲν Ἀνδρέας ἦτο τοῦ οἰκοδεσπότου ὁ μονογενῆς υἱός, ὁ δὲ σκύλος ἦτο ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Ἀνδρέα σύντροφος, δὲν ἔχρειάζετο ὅμως μεγάλη εὐφυΐας δόσις διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις, ὅτι οἱ πλεῖστοι ἠθέλομεν εὐχαριστηθῆ ἐπὶ τῇ ἀποπομπῇ τοῦ ζωηροῦ τετραπόδου. Ὁ γαμβρός μου, ὅστις δὲν ἐννοεῖ δυσκόλως, ἔσπευσε νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ τῆς παρουσίας του, πρὸς προφανῆ τοῦ υἱοῦ του δυσαρέσκειαν.

Ἐπανελθούσης τῆς ἡσυχίας ἐπανελήφθη ζωηροτέρα περὶ τὴν τράπεζαν ἢ συνομιλία, φυσικῶ δὲ τῷ λόγῳ ἤρχισαμεν λα-

ΒΙΚΕΛΑΣ

λοῦντες περὶ τοῦ ἀποπεμφθέντος, περὶ τῶν ποικίλων ἀρετῶν του, περὶ τῆς καταγωγῆς του καὶ ἐν γένει περὶ σκύλων. Προκειμένου περὶ σκύλων κατηντήσαμεν ἀπὸ ἓν εἰς ἄλλο εἰς τὴ

κεφάλαιον τῆς λύσσης. Ὁ δὲ Ἀνδρέας, ὅστις ἐφαίνετο πλέον παντὸς ἄλλου ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἠρώτησε τὸν ἱερέα τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχομεν συνδειπνήσει, ἂν ἦτο συνήθης ἢ λύσσα εἰς τὸ χωρίον.

— Συνήθης ὄχι, ἀλλ' ὄχι καὶ ἄγνωστος, ἀπεκρίθη ὁ Παπα-Σεραφίμ, καὶ μᾶς διηγήθη μεταξὺ ἄλλων τὰ τῆς ἀσθενείας ἐνδὲ καλοῦ σκύλου του, τὸν ὁποῖον εἶχαν ἀναγκασθῆ πρό τινων ἐτῶν νὰ φρονέσῃ, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ἀσθενεία του ἦτο ἡ λύσσα.

Τὴν διήγησιν τοῦ ἱερέως διέκοπτεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ Ἀνδρέας μὲ τὰς ἐρωτήσεις του: Πῶς ἐνόησεν ὁ Παπα-Σεραφίμ ὅτι ὁ σκύλος ἦτο λυσσασμένος, τί τὸν ἔκαμε, ποῦ τὸν ἔδεσε, πῶς τὸν ἐφόνευσεν; Ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίνετο λεπτομερῶς, ἐκ δὲ τῶν ἐρωταποκρίσεων ἐκείνων ὁμολογῶ ὅτι ἔμαθα οὐκ ὀλίγα περὶ λύσσης τὴν ἐσπέραν ἐκείνην.

— Ὅμιλοῦμεν περὶ σκύλων, εἶπεν ὁ γαμβρὸς μου διακόψας τελευταίαν τινὰ τοῦ υἱοῦ του ἐρώτησιν. Ἀλλὰ τί θὰ ἔλεγες, Ἀνδρέα, ἐὰν ἤκουες τὸν Παπα-Σεραφίμ νὰ σοῦ διηγηθῆ ὅτι εἶδε καὶ ἄνθρωπον λυσσασμένον;

— Ἄνθρωπον λυσσασμένον! ἀνεφώνησεν ὁ Ἀνδρέας. Ὅλοι δὲ μετ' αὐτοῦ ἤρχισαν ἀπευθύνοντες ἐρωτήσεις πρὸς τὸν ἱερέα. Πῶς, ποῦ, πότε, τί συνέβη, τί ἀπέγινεν;

Αἱ δασεῖται ὄφρυες τοῦ Παπα Σεραφίμ εἶχον συσταλῆ ἅμα ἤκουσε τὰς τελευταίας τοῦ γαμβροῦ μου λέξεις. Δὲν ἀπεκρίθη εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐρωτήσεών μας· ἡ σιωπὴ καὶ ἡ κατῆφειά του ἐμαρτύρουν, ὅτι ἀναμνήσεις θλιβεραὶ ἐπέεζον τὴν καρδίαν του, ὅτι δὲν τῷ ἦτο ἀρεστὸν νὰ τὰς ἀναξαίῃ. Ἀλλὰ βλέπων ὄλους ἡμᾶς περιέργους καὶ ἀνυπομόνους νὰ τὸν ἀκούσωμεν ἐνίκησε τὸν δισταγμὸν του, ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς καθέκλας του, ἐσήκωσεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ καλυμμαύχιόν του, τὸ ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἔτριψε δις ἢ τρις τὸ μέτωπον μὲ τὴν δεξιὰν παλάμην του καὶ ρίψας τὸ ἤρεμον βλέμμα του κατὰ σειρὰν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὄλων ἡμῶν ἤρχισεν ὡς ἔξῃς τὴν διήγησιν του:

— Γνωρίζετε ὅλοι τὰ Παλαιὰ Ἀλώνια ἐδῶ ἔξω πρὸς βορρὰν τοῦ χωρίου. Τὸ νεκροταφεῖόν μας, καθὼς ἐνθυμεθεθε,

κεῖται ὀλίγον μικρότερα, πρὸς δυσμὰς. Ἀμπέλια δεξιὰ, τὸ βουνὸν ἀριστερά, καὶ ἀνάμεσα ὁ δρόμος ἀπὸ τ' Ἀλώνια εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ δρόμου, πρὸς τοῦ βουνοῦ τὸ μέρος ἴσως παρατηρήσατε ἐν μεγάλῳ πεῦκον· τὰ γηρασμένα του κλωνάρια σχηματίζουν μικρὰν ὄσιν σκιὰς ὅταν ὁ ἥλιος φλογίζῃ τὴν ἄδενδρον ἐκείνην ἔκτασιν. Ὅπότεν διαβαίνω ἐκεῖθεν, ἡ καρδία μου σφίγγεται εἰς τὴν θέαν τοῦ πεύκου καὶ ὁ ἦχος του μοῦ φαίνεται ὡσὰν νὰ συλλαβίζῃ τὸ ὄνομα τοῦ δυστυχοῦς Χριστοῦ.

Ἐκατηρία ἔτη ἐπέρασαν ἔκτοτε. Ἦτο περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου. Πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἶχεν ἀκουσθῆ ὅτι ἐφάνη λύκος γύρω τοῦ χωρίου. Ὁ Γερομήτρος, ὁ ὁποῖος εἶχε κτίσει κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος τὴν καλύθην του πλησίον εἰς τ' Ἀλώνια, διηγεῖτο ὅτι αἱ φωναὶ τοῦ σκύλου του τὸν ἐξόπνησαν μίαν νύκτα, ὅτι ἤνοιξε τὸ παράθυρον καὶ εἶδεν ἔξω ἀπὸ τὸν τοῖχον τοῦ ἀλλογύρου του ἓνα φοβερὸν λύκον, ὅτι ἤρπασε τὸ ὄπλον του καὶ ἐτουφέκισεν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπέτυχε, καὶ τὸν εἶδεν εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης ἀποσυρόμενον μὲ τὴν οὐρὰν χαμηλὰ καὶ μὲ βήματα ὡσὰν μεθυσμένου ἀνθρώπου καὶ ὅτι τῶσον ἐτρόμαξεν ὥστε δὲν ἐσκέφθη νὰ γερμίσῃ καὶ πάλιν τὸ μονόκαννον ὄπλον του διὰ νὰ πυροβολήσῃ ἐκ δευτέρου. Καὶ ἀπὸ παιμένης ἤκουσθησαν ἄλλα παραπλήσια, ὥστε διέτρεχε φήμη εἰς τὸ χωρίον, ὅτι λύκος ἐπικίνδυνος ἦτο πλησίον μας, οἱ δὲ χωρικοὶ τὴν νύκτα ἐκοιμῶντο μὲ τὸν ἓνα ὀφθαλμὸν ἀνοικτόν, ἔχοντες τὸν νοῦν εἰς τὰ ζῶά των.

Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγαλύτερος παρ' ὅσον ἐφαντάζοντο, διότι ὁ ἐχθρὸς δὲν ἦτο λύκος πεινασμένος, ἀλλὰ λυσσασμένη λύκαινα.

Ἐν ἀπόγευμα — ἦτο Δευτέρα — ὁ Χριστὸς ἔβασκε τὰ πρόβατα τοῦ πατρός του πλησίον εἰς τὸ πεῦκον, περὶ τοῦ ὁποῖου σὰς ἔλεγα. Ἐκάθητο εἰς τὴν σκιάν καὶ διώρθωνε μίαν παλαιὰν καρδάραν, ὅτε ἔξαφνα βλέπει τὰ πρόβατά του καὶ ἐφευγον καταφοβισμένα, τὸ ἐν ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο. Στρέφει πρὸς τὸ Νεκροταφεῖον καὶ τί νὰ ἰδῇ; Εἰς εἴκοσι βημάτων ἀπόστασιν ἡ λύκαινα ἀγριευμένη, ἐτοίμη εἰς ἐπίθεσιν, ἐδείκνυε τοὺς φοβεροὺς δόδοντας της. Σηκώνεται ἀμέσως ὁ Χριστὸς καὶ ἀρπάζει μίαν πέτραν. Ὁ λύκος συνήθως φοβεῖται τὸν ἄνθρωπον καὶ φεύγει. Ἄλλ' ὁ Θεὸς νὰ φυλάγῃ ἀπὸ λυσσασμένον ζῶον!

Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα γ'.

5

Ὁ Παπα-Σεραφίμ ἐπήρε μηχανικῶς ἀπὸ τὴν τράπεζαν τὸ καλυμμαύχιόν του καὶ τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Μετὰ τινῶν στιγμῶν σιωπῆν ἐπανέλαθεν :

⊕ Συγχωρήσατέ με, φίλοι μου, νὰ σᾶς δώσω μίαν συμβουλήν, τῆς ὁποίας εὐχομαι ποτὲ νὰ μὴ λάβητε ἀνάγκην. Λύκον λυσσασμένον δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἰδῆτε ποτέ. Ἄλλ' ἐάν, ὃ μὴ γένοιτο, τύχη νὰ ἐρμήση ἐπάνω σας σκύλος λυσσασμένος καὶ δὲν κρατῆτε ἢ ὄπλον ἢ ξύλον ἀρκετὰ δυνατὸν διὰ νὰ τοῦ σπάσῃ τὸ καύκαλον, προσέχετε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ προφυλάττητε τὰς χεῖράς σας. Ἄν ζητήσητε μὲ τὰς χεῖρας νὰ παλαίσσητε πρὸς τὸ ζῶον, θὰ σᾶς τὰς δαγκάσῃ. Σεῖς οἱ φραγκοφορεμένοι ἔχετε τὸ καπέλον, ἐγὼ τὸ καλυμμαύχιόν μου, ὃ φουστανελάς τὸ φέσι του. Ὅπωςδὴποτε ἔχετε τὸν νοῦν σας πῶς νὰ ὑπερασπισθῆτε τὰς γυμνάς χεῖράς σας μεταχειριζόμενοι τὸ προφύλαγμά των ὡς ἀσπίδα κατὰ τοῦ ζώου.

Ὁ Χρῆστος δὲν ἦτο αὐτεῖς εἰς θέσιν οὔτε εἰς καιρὸν νὰ προφυλαχθῆ. Ἄντι νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα ἢ λύκαινα καὶ νὰ φύγῃ ἐξεναντίας ἅμα εἶδε τὸν νέον ἐγειρόμενον χύνεται ἐπάνω του, καὶ πρὶν κἂν προφθάσῃ ὁ Χρῆστος νὰ ρίψῃ τὴν πέτραν, οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες τοῦ θηρίου ἔσφιγγον τὸ δεξιὸν πλευρὸν του καὶ οἱ ὀδόντες του ἐξέσχιζον τὸ στήθος του.

Ἡ πέτρα ἔπεσεν ἀπὸ τὰ δάκτυλά του, ἀλλ' ἔμειναν καὶ αἱ δύο του χεῖρες ἐλεύθεραι.

Ὁ Χρῆστος ἦτο ὁ ὑψηλότερος νέος τοῦ χωρίου μας, εὐρωστος καὶ γενναῖος, σωστὸν παλικᾶρι. Ἄλλ' ὁ κίνδυνος κάμνει καὶ τὸν δειλὸν γενναῖον. Κατεβάζει διὰ μιᾶς τὸν δεξιὸν του βραχίονα καὶ σφίγγει κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλην τὸν λαιμὸν τῆς λυκαίνης, ἀρπάζει μὲ τὴν ἀριστερὰν τὴν κεφαλὴν τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν πνίξῃ. Τότε ἤρχισε πάλιν φοβερὰ. Οἱ ὄνυχες καὶ οἱ ὀδόντες τοῦ λυσσασμένου θηρίου κατεξέσχιζαν ὄλον τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ δυστυχοῦς νέου. Δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῆ τὴν μάχαιράν του, διότι διὰ νὰ τὴν ἐκβάλλῃ ἀπὸ τὴν ζώνην του ἔπρεπε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς λυκαίνης, τὴν ὁποίαν ἐκράτει πάντοτε μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρά του. Δὲν ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὴν δεξιὰν καὶ νὰ χαλαρώσῃ τὴν λωρίδα, ὅπου ἔμενε σφιγμένος ὁ λαιμὸς τοῦ ζώου. Νὰ φωνάξῃ δὲν ἐτόλμα. Ἀλλίμονον εἰς ὅποιον παλαίῃ ἐάν ἀρχίσῃ νὰ

ἔξοδεύη τὰς δυνάμεις του φωνάζων. Ἐπὶ τέλους πίπτουν κατὰ γῆς καὶ οἱ δύο, χωρὶς νὰ διασπασθῇ ὁ φρικτὸς ἐκεῖνος ἐναγκαλισμός. Ὁ Χρῆστος ἀπ' ἐπάνω, ἡ λύκαινα ἀπὸ κάτω· ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τῆς, ἀπλάκωτος ἀντικρι τοῦ στήθους τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον κατεσπάρασσε πάντοτε, ἀγωνιζομένη ν' ἀπαλλαγῇ.

Ὁ Χρῆστος ἤσθάνετο τὰς δυνάμεις του ἐκλειπούσας καὶ ἤρχιζε ν' ἀπελπίζεται, ὅτε ἔξαφνα ἀκούει μακρόθεν μίαν φωνήν, τὴν φωνὴν τοῦ Γερομήτρου.

— Βάστα, Χρῆστε, ἔφθασα!

Τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ φεύγοντα εἶχον φθάσει μέχρι τῆς καλύβης τοῦ Γερομήτρου. Ἐκπλαγεὶς εἰς τὴν θέσιν των ὁ γέρων ἤνοιξε τὴν θύραν του καὶ εἶδε μακρόθεν τὸν Χρῆστον παλαιόντα μὲ τὸ θηρίον. Ἀρπάζει ἀμέσως τὸ ὄπλον του ἀπὸ τὸν τοῖχον καὶ τρέχει δραματὸς ὅσον τὸ ἐσυγχώρουν οἱ γεροντικοὶ πόδες του.

Ὅτε ἐπὶ τέλους ἔφθασεν ὑπὸ τὸ πεῦκον καὶ ἐστάθη ἄνω τοῦ συμπλέγματος ἐκεῖνου, εὐρέθη εἰς ἀμηχανίαν. Πῶς νὰ πυροβολήσῃ τὸ ζῶον χωρὶς νὰ βλάβῃ τὸν ἄνθρωπον; Ὁ Χρῆστος νέας λαβῶν δυνάμεις, ὡς ἐκ τῆς ἐπικουρίας ἧτις τῷ παρουσιάσθη, σφίγγει τὴν κεφαλὴν τῆς λυκαίνης, τὴν κρατεῖ ὅσον ἠδύνατο μακρὰν τοῦ στήθους του καὶ φωνάζει: Φωτιά! Ὁ γέρων χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν στηρίζει τὴν κἀνναν εἰς τὸ αὐτίον τοῦ ζώου καὶ πυροβολεῖ. Ἡ λύκαινα ἔμεινεν εἰς τὸν τόπον.

Ὁ Παπα-Σεραφίμ ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον. Οὐδεὶς ἡμῶν διατάραξε τὴν σιωπὴν του. Ἐδλέπομεν ὅτι εἶχε καὶ ἄλλα νὰ μᾶς εἰπῇ καὶ ἐπεριμένομεν.

Ὁ ἥλιος ἐνταῦτοις εἶχε δύσει· ἐντὸς τοῦ θαλάμου αἱ γωνίαι ἤρχισαν νὰ μαυρίζωσιν, αἱ κυρταὶ ἔμενον εἰσέτι εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἤκούσαμεν τὰς ζωηρὰς ὀμιλίας καὶ τὸν εὐθυμον γέλωτά των.

— Ἡξεύρετε, φίλοι μου, ἐξηκολούθησεν ὁ ἱερεὺς, τί ἐσκέπτόμην τώρα καὶ τί συχνάκις σκέπτομαι; Ἐσκεπτόμην πόσον ἡ ἀμάθειά μᾶς ζημιώνει, πόσα δεῖνὰ ἠθέλομεν ἀποφεύγει ἢ μετριάξει, ἐὰν ἐγνωρίζαμεν πλείοτερα πράγματα. Ἀλλὰ ποῖος νὰ μᾶς τὰ διδάξῃ; Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καλυτερεύομεν βαθμηδὸν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀλλ' εἴμεθα ἀκόμη πολὺ ὀπίσω. Ἡξεύρετε ὅτι εἰς ὅλα ἐδῶ τὰ χωρία τῆς περιφερείας μᾶς οὔτε ἰατρὸς ὑπάρχει οὔτε φαρμα-

κειον. Δὲν γνωρίζω ἂν ἐτυπώθη ποτὲ εἰς Ἀθήνας, ὡς ἐδῶ ὁμοίως δὲν ἔφθασε ποτὲ οὔτε βιβλίον οὔτε φυλλάδιον μὲ ἐδηγίας περὶ τοῦ πῶς ν' ἀποφεύγωμεν ἢ νὰ θεραπεύωμεν τὰς καινότερας νόσους, δὲ λέγω τὴν λύσσαν, ἀλλὰ τὰς ἀσθενείας αἱ ὁποῖαι θερίζουν ἀδίκαια τὰ τέκνα μας ! Θὰ γίνουσι ὅλα μὲ τὸν καιρὸν.

Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον ὁ Χρῖστος στηριζόμενος εἰς τὸ ὄμιον τοῦ Γερομήτρου, αἵματωμένος, πληγωμένος, μὲ τὰ φορέματα σχισμένα, τὸ χωρίον ἐλόκληρον κατεταράχθη. Τὸ ἔμαθα ἀμέσως καὶ ἔτρεξα νὰ τὸν ἴδω. Ἐξῆ εἰς τοῦ πατρὸς του, εἰς ἐκεῖνην τὴν δίπατον οἰκίαν παρέκει ἀπὸ τὸ καφενεῖον, εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐκκλησίας. Κάτω ἀποθήκη καὶ ἐλαιοτριβεῖα, ἐπάνω δύο μικρὰ δωμάτια, ἡ δὲ εἰσόδος τῶν ἀπὸ μίαν ἐξωτερικὴν κλίμακα εἰς τὸ πρόσωπον τῆς οἰκίας, ἐπὶ τοῦ δρόμου.

— Ἐκεῖ ἔπου κατοικεῖ τώρα ὁ δημοδιδάσκαλος ; ἠρώτησεν ὁ Ἄνδρέας.

— Ἐκεῖ. Ὅτε ἀνέβην, μόλις καὶ μετὰ βίας κατάρθωσα νὰ φθάσω μέχρι τοῦ Χρῖστου. Αἱ γειτόνισαι εἶχον πλημμυρῆσαι καὶ τὰ δύο δωμάτια καὶ περιεκύκλωναν τὸν νέον, συμπαθεῖς ἀλλ' ἄχρηστοι, ἀντὶ βοήθειας φέρουσαι σύγχυσιν. Ἡ πρώτη ἀνάγκη δὲν ἦτο νὰ πλυθῶσι τὰ αἵματα ἢ νὰ διορθωθῶσι τὰ φορέματα τοῦ Χρῖστου, ἀλλὰ νὰ καυτηριασθῶσι αἱ πληγαὶ του. Οὐδεὶς ὅμως ἐκεῖ ἐσκέπτετο περὶ τούτου. Ἡ σκέψις καὶ ἡ συλλογὴ ἦτο πῶς νὰ προμηθευθῶσι λυσσόχορτον.

Τί δὲν εἶπα διὰ νὰ τοὺς πείσω νὰ τὸν στείλωσιν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ νοσοκομεῖον ! Δὲν ἤθελαν νὰ τὸ ἀκούσωσι. Λυσσόχορτον καὶ πάλιν λυσσόχορτον. Αὐτὸ ἦτο ἡ ἐπιθυμητὴ πανάκεια, ἀλλὰ κανεὶς εἰς τὸ χωρίον δὲν εἶχε λυσσόχορτον.

— Τί χόρτον εἶναι τοῦτο ; ἠρώτησα διακόψας τὸν ἱερέα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ ὄλων τῶν περὶ τὴν τράπεζαν ἐστράφησαν διὰ μίαν πρὸς ἐμὲ καὶ ἤσθάνθηον ὅτι ἠρρυθρίασα ὑπὸ τὰ βλέμματά των. Εἶδα ὅτι ἡ διακοπὴ μου δυσηρέστησε τὸ ἀκροατήριον καὶ μετενόησα διὰ τὴν ἄκαιρον ἐρώτησίν μου. Δὲν ἦτο κατάλληλος ἡ στιγμή διὰ βοτανικὰς ἐρεῦνας, ἀλλ' ἄργὰ τὸ ἐννόησα.

— Δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ τὸ περιγράψω, διότι δὲν τὸ γνωρίζω.

μοί ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς. Ὑποθέτω ὅτι βλαστάνει εἰς Σαλαμίνα. Εἶναι μυστικὸν καὶ εἰσόδημα τῶν καλογήρων τῆς Φανερωμένης.

Δὲν ἐζήτησα πλειοτέρας διασαφήσεις, ἀλλ' ἐκυφα σιωπηλῶς τὴν κεφαλὴν. Ὁ Πικπα-Σεραφιμ ἐννόησε τὴν στενοχωρίαν μου καὶ ἐξηκολούθησεν ὡς ἑξῆς :

— Ἐπὶ τέλους καὶ μετὰ πολλὰ ἔπεισα καὶ τὸν Χριστόν καὶ τοὺς — ἢ μᾶλλον τὰς — περὶ αὐτόν, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἀθήνας. Ἦθελε ν' ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπαύριον. Ἐπέμεινα καὶ ἐπὶ τέλους κατώρθωσα νὰ φύγῃ ἀμέσως, ὑποσχεθεὶς νὰ τὸν συνοδεύσω. Ἀνέδημιν εἰς τὰ ζῶα μας καὶ ἐξεκινήσαμεν. Αἱ γειτόνισσαι μᾶς εἶδον εὐχὰς ἐν ἀφρονίᾳ, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνωνται πεπεισμένοι ὅτι τὸ νοσοκομεῖον θ' ἀντικαταστήσῃ τοῦ λυσσώχου τὴν ἔλλειψιν. Ἐφθάσαμεν εἰς Ἀθήνας, πολὺ ἀργά· ἀφήκα τὸν Χριστόν εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ ἐπέστρεψα νύκτα βαθεῖαν εἰς τὸ κελλίον μου.

Ταῦτα συνέδησαν, καθὼς σὰς εἶπον, τὴν Δευτέραν. Τὴν Πέμπτην ὁ Χριστὸς ἐπέστρεψεν. Ὑπέφερον ἀκόμη ἀπὸ τῆς καυτηριάσεως τοὺς πόνοισ, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα ἐφαίνετο καλῶς ἔχων. Μετ' ἄλλας ἡμέρας αἱ πληγαὶ τοῦ οὐλώθησαν ἐντελῶς. Ἄλλ' οἱ χωρικοὶ δὲν εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ νοσοκομείου. Ἡ ὑποψία τῶν δὲν προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι ἐβράδυνεν ἡ καυτηρίασις, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ἔλειψε τὸ λυσσώχατον. Ἠὼς ἦτο δυνατόν νὰ προληφθῇ ἡ λύσσα χωρὶς λυσσώχατον ; Ὅπου λοιπὸν ἐφαίνετο ὁ Χριστὸς ἐξεδηλοῦτο γύρω τοῦ μυστηριώδους φόβου.

Αἱ μητέρες ἐφρόντιζον ἀμέσως νὰ συμμαζεύσωσι τὰ τέκνα των διὰ νὰ μὴ εὐρίσκωνται πλησίον του. Οἱ ἄνδρες ἐφέροντο περιποιητικῶς ὡς ἂν νὰ ἐπροφυλάττοντο μὴ τυχὸν λάβῃ ἀφορμὴν νὰ θυμώσῃ· ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ χωρίον ὅλον ἦτο εἰς προσοχὴν. Συνεμερίζετο ἄραγε καὶ αὐτὸς τοὺς φόβους τῶν συγχωρικῶν του περὶ τῆς θεραπείας του ; Ἡ συστολή μετ' αὐτὴν ὅποιαν μοί ἀπεκρίνετο ὅποτε συνέβαινε νὰ τὸν συναντήσω, τὸ λαζὸν βλέμμα μετ' ὅποιον ἐκοίταζε τοὺς διαβαίνοντας ἐνῶ συνωμίλουν μετ' αὐτοῦ, ταῦτα καὶ ἄλλα μοί ἐφάνοντο σημεῖα μαρτυροῦντα ὅτι ὁ δυστυχὴς εἶχε τὰς ὑποψίας του. Τὸν ἐλυπούμην κατάκαρδα. Φαντασθῆτε, φίλοι μου, ὅποια βάσανος, ὅποια ἀγωνία νὰ φοβῆταί τις ὅτι κρύπτει ἐντὸς αὐτοῦ τοιαύτην ἀσθένειαν καὶ νὰ περιμένῃ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν τὴν ἐκρηξίν της !

— Τὸ χειρότερον εἶναι, ὑπέλαβεν ὁ γαμβρός μου, ὅτι ὁ τοιοῦτος φόβος ὑποτρέφει τὴν ἀσθένειαν. Ἀνεγίνωσκα ἐσχάτως τοιοῦτόν τι εἰς ἕν ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Ὁ φόβος ὅστις κατακυριεύει πολλοὺς ἔταν τοὺς δαγκάση σκύλος, φόβος τὸν ὅποιον κρύπτουσιν, εἶτε ἀπὸ ἐντροπὴν εἶτε διὰ τὴν μὴ τὸν μεταδώσωσιν εἰς τοὺς συγγενέων, ἀποτελεῖ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀσθένειαν. Ἡ δὲ τοιαύτη παθολογικὴ κατάστασις ἐπιβαρύνει τὰς συνεπεῖας τῆς πληγῆς καὶ τῆς καυτηριάσεως. Ταῦτα καὶ μόνα δύνανται νὰ προξενήσωσι τέτανον. Ἡ δὲ ὑδροφοβία καὶ ὁ τέτανος ὁμοιάζουσιν εἰς πολλὰ. Αὐτὰ λέγουσιν οἱ ἰατροί. Πρὸς τί ὁμῶς μᾶς τὰ λέγουσιν ἐνόςω δὲν μᾶς διδάσκουσιν καὶ τὸ μυστικὸν πῶς νὰ κυριεύωμεν καὶ νὰ ἐκρίζωνωμεν τοὺς μυστικοὺς φόβους μας; Ἐδῶ τοὺς θέλω. Ἀλλὰ μὲ συγχωρεῖτε, πάτερ, σὰς διέκοψα.

— Χωρὶς ν' ἀναγνώσω τι περὶ τοῦτου, μοῦ ἤρχοντο ὑποψίασιν τοιαῦται, ἐπανελάβην ὁ ἱερεὺς. Ἐντούτοις αἱ ἐδομαδες παρήρχοντο καὶ ἤρχιζαν οἱ χωρικοὶ νὰ λησιμονῶσι τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ὀμιλῶσι περὶ αὐτῆς, ἕτε ἕξαφνα περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου ἔρχεται μίαν αὐγὴν ὁ πατήρ τοῦ Χριστοῦ καὶ μοῦ λέγει ὅτι ὁ υἱὸς του δὲν εἶναι καλὰ. Τί ἔχει; Δὲν ἤξεύρω. Ἐχει θέρμην· δὲν ἔχει ὄρεξιν. Ὑπῆγα ἀμέσως νὰ τὸν ἴδω. Τὸν ἤϊρα ἐξάπλωμένον κατὰ γῆς εἰς τὴν κάπαν του ἐπάνω. Ἦτο ἡσυχος, ἀλλ' ὠχρὸς καὶ φοβισμένος. Μοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοὴν του, ὅτι τοῦ ἔρχεται κάποτε ὡς πνιξιμὸν εἰς τὸν λαίμον, ὅτι στενοχωρεῖται ὑπερβολικά. Τῷ ἔδωκα ὀλίγον γάλα καὶ τὸν παρεκίνησα νὰ τὸ πῖῃ. Ἀνεσηκώθη, ἐπῆρε τὸ ἀγγεῖον ἀπὸ τὰς χειρὰς μου καὶ ἤτοιμάσθη νὰ τὸ γευθῇ. Ἀλλ' ἄμα τὸ ἐπλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη του κατελείφθη ὑπὸ ρίγους καὶ ἀηδίας. Μόλις ἐπρόφθασα νὰ πάρω ὀπίσω τὸ ἀγγεῖον. Τὸν κατέλαβον σπασμοὶ φοβεροί. Ἐνδομῖζα ὅτι τελειώνει. Μετ' ὀλίγον συνῆλθεν.

— Ἄχ, μοῦ εἶπεν, ὁ γέρος μου τὰ πταίει. Ἄν ἐφρόντιζε νὰ μοῦ φέρῃ τὸ λυσσόχορτον, δὲν θ' ἀπέθνησκα λυσσασμένος!

Ἐπροσπάθησα νὰ τὸν πείσω ὅτι ἡ ἀσθένειά του ἦτο ἀπλὴ τοῦ στομάχου ταραχῆ, τῷ εἶπα ὅσα ἠδυνάμην χωρὶς δυστυχῶς νὰ τὰ πιστεύω καὶ τὸν ἀφήκα ὑποσχεθεὶς νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ πάλιν τὸ ἑσπέρας, διότι εἶχα τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ τελῶσω γάμον εἰς τὸ

πλέον ἀπόκεντρον χωρίον τῆς περιφερείας. Τοιαύτη ἡ ζωὴ τοῦ ἱερέως. Ἀπὸ τὴν λύπην εἰς τὴν χαράν, ἀπὸ τὰ στεφανώματα εἰς τὴν κηδείαν. Ἄς εἶναι!

Τὸ ἑσπέρας πρὶν εἶτι εἰσέλθω εἰς τὸ χωρίον ἔμαθα ὅτι ὁ Χρῖστος ἦτο μανιώδης. Ὁ πατήρ του μ' ἐπερίμενον εἰς τὸ κελλίον μου. Ἦθελε τὴν βοήθειάν μου διὰ νὰ μεταφέρωμεν τὸν πάσχοντα εἰς ἄλλο αἰκημα ἰσόγειον. Τὸ ἀπήτουν αἱ γείτονες. Ἐφοβοῦντο μὴ ἐξέλθῃ εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἀρχίσῃ νὰ δαγκάνῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Εἰς τὸ ἀνώγειον ἔπου εὕρισκετο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδισθῇ, ἐὰν ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ. Ἦδύνατο νὰ πηδῆσῃ ἀπὸ τὰ παράθυρα. Τὸν ἤθελαν εἰς τὸ ἰσόγειον διὰ νὰ τὸν φρουρήσωσιν εὐκολώτερον. Οἱ χωρικοὶ ἦσαν φοβισμένοι, ὁ δὲ φόβος εἶναι ἄγριος καὶ σκληρὸς καὶ ἐννόησα ὅτι, ἐὰν ὁ δυστυχὴς Χρῖστος ἐγίνετο ἀπειλητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος, θὰ ἐτουφεκίζετο.

Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν μετέβην εἰς τὸ ἀνώγειον. Εὐτυχῶς ἤϊρα τὸν ἀσθενῆ εἰς περίοδον ἡσυχίας. Ἐκάθητο κατὰ γῆς μὲ τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν χειρῶν του. Τὰ ὀλίγα ἐπιπλα τοῦ δωματίου ἦσαν ἄνω κάτω, καὶ σπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τρίμματα πηλίνων ἀγγείων. Σὰς ἐξομολογοῦμαι ὅτι τὴν στιγμήν ἐκείνην μὲ κατέλαβεν αἰσθητικὸς φόβος. Ἐτάκθητι ὅτι ἦτο ἀνοησία μου νὰ ὑπάγω μόνος ἐκεῖ. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην πλέον, καὶ ἂν τὸ ἤθελα, νὰ ὀπισθοχωρήσω. Ἐπλησίασα, ἔθεσα τὴν χειρὰ μου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ εἶπα μίαν εὐχὴν μεγαλοφώνως.

Ὅτε ἐτελείωσα, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ μοῦ ἐφίλησε τὴν χεῖρα. — Δὲν εἶσαι καλὰ ἐδῶ, Χρῖστε μου, τῆ εἶπα. Ἐλα νὰ ὑπάγωμεν εἰς τοῦ θεοῦ σου. Δὲν κατοικεῖ κανεὶς ἐκεῖ καὶ θὰ εἶσαι καλότερα καὶ ἡσυχώτερος. Ἀκολούθει μοι.

Ἠγέρθη ἐν σιωπῇ.

— Δὲν θέλω νὰ με ἰδῇ κανεὶς, εἶπεν ἡσύχως. Εἰπέ τους ὅλους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν δρόμον μας.

Ἦνοιξε τὴν θύραν καὶ μολονότι δὲν ἦτο κανεὶς ἔξω ἐκεῖ ἐφώναξε δυνατά: Φύγετε ὅλοι, πηγαίνετε εἰς τὰ σπῖτια σας.

— Δὲν ἔμεινε κανεὶς ἔξω, Χρῖστε. Πηγαίνωμεν.

— Δὲν ἤμπορῶ νὰ βλέπω τὸ φῶς, πάτερ' μὲ πειράζει.

Ὁ ἥλιος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν δύσιν του καὶ αἱ τελευταῖαι ἐπιπέσεις

του ἔχονοντο διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας ἐντὸς τοῦ πενιχροῦ δωματίου. Ἐπῆρεν ὁ Χρῆστος τὴν κάπαν του, τὴν ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, τὴν ἐχαμήλωσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του καὶ μοὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα. Ἐγὼ ἐμπρός, ἐκεῖνος κατόπιν, μετέβημεν ἀπὸ τὸ ἐν οἶκημα εἰς τὸ ἄλλο. Ἐκεῖ ἔμεινα ἀρκετὴν ὥραν πλησίον του, ἐπροσπάθησα ὅπως ἠδυνάμην νὰ τὸν παρηγορήσω καὶ ἀνεχώρησα ἀφοῦ ἐνύκτωσεν. Ὅτε ἤνοιξα τὴν θύραν διὰ νὰ ἐξέλθω, μοὶ ἐφάνη ὅτι εἶδα εἰς τὸ σκοτὸς ἀνθρώπους ὠπλισμένους. Ἐκλείσα τὴν θύραν. Ἡ κλεῖς ἦτο ἐξώθεν. Τὴν ἐκλείδωσα καὶ ἐπροχώρησα.

Οἱ χωρικοὶ μὲ περιεκύκλωσαν ἀμέσως ἐρωτῶντες περὶ τοῦ ἀσθενοῦς. Τοῖς εἶπον ὅτι ἀποθνήσκει καὶ τοὺς παρεκάλεσα ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἐλέους νὰ τὸν ἀφήσωσι ν' ἀποθάνῃ ἐν εἰρήνῃ. Οἱ δυστυχεῖς δὲν ἦσαν ἀνασθητοὶ. Ἐλυποῦντο ἐξ ἑλλης καρδίας τὸν φίλον, τὸν σύντροφόν των. Ἀλλὰ τὸ αἰσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ ἐλέους, ὁ δὲ φόβος ἐξεγείρει εἰς τοῦ ἀμαθοῦς τὴν καρδίαν τοῦ θηρίου τὰς ὀρμὰς.

Ἐκεῖ μᾶς διέκοψαν αἱ Κυρίαί. Ἡ ἐσπερινὴ δόσος τὰς ἐδίωξεν ἀπὸ τὸν ἐξώστην.

— Ἀκόμῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ κάθησθε, ἀνέκραξεν ἡ ἀδελφὴ μου. Ὁ Παπα-Σεραφῖμ θὰ σᾶς λέγῃ κανὲν νόστιμον παραμῦθον. Δὲν μᾶς τὸ λέγετε καὶ ἡμᾶς, νὰ διασκοδᾶσωμεν;

Καὶ διέταξε τὴν ὑπηρέτριαν νὰ φέρῃ φῶτα.

— Τί ἀπέγινεν ὁ Χρῆστος; ἠρώτησε σιγὰ ὁ Ἀνδρέας.

Ὁ ἱερεὺς; ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς; καὶ ἐκίνησεν ὀριζοντίως τὴν χεῖρα.

Δὲν ἐνόησα, καὶ οὔτε ἠθέλησα πλέον νὰ ἐξετάσω, τί ἐσήμαινεν ἡ χειρονομία ἐκείνη. Ἀπέθανε; τὸν ἐφόνευσαν; . . .

Ἡ ὑπηρέτρια εἰσήλθε μὲ τὰ κηρῖα ἀνημμένα καὶ ἠλλάξαμεν ὀμιλίαν.

Δημήτριος Βικέλας.

ΞΑΙ ΔΥΟ ΛΕΠΟΥΡΓΙΑΙ

(Ἀποσπάσματα)

ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ (1453)

Ἄκόμα ἡ Ἁγία Σοφία δὲν τούρκεψεν, ἀκόμα
ἀκόμα ἔχει μέσα της τὸ Αἷμα καὶ τὸ Σῶμα,
σταυρὸ στὸ ἓνα χέρι της καὶ στ' ἄλλο της κοντάρι,
κι ἀκόμα δὲν τὴν πάτησε Σαρακινὸ ποδάρι.

Καθὼς ὁ ἥλιος, στὰ βουνὰ ὀπότεν βασιλεύη,
τὸ φωτοβόλο πρόσωπο μὲ πλάγχθος πίσω νεύει,
καὶ λίγο φῶς παρηγοριά πριχοῦ νὰ δύση χύνει,
ἔτσι κι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀκόμα δὲν ἀφήνει
τὴν ἀκριβὴ τοῦ Ἐκκλησιά, κι ἀκόμα τὴ ζεσταίνει,
ὡσὰν ψυχὴ πού σ' ἄρρωστο κορμὶ ἀκόμα μένει.

Ἄχ, τί γλυκὰ καὶ λυπηρὰ οἱ θόλοι της ἤχοῦνε!
θαρρεῖς πὼς ψέλνουν ἄνθρωποι ὅπου ψυχομαχοῦνε,
κι ἡ Ἐκκλησιὰ νεκρώσιμο πὼς ψέλνει στὴν Πατρίδα.
Κι εἶναι ὁ ἦχος δάκρυα, ἀπελπισιὰ μ' ἐλπίδα,
πικρὸς ἀποχαιρετισμὸς μ' ἀντάμωση κρυμμένη,
θανάτου πίκρα μὲ χαρὰ κρυφὴ καὶ μακροσυμένη...
Αὐτ' εἶναι ἡ Ἁγία Σοφία;... Αὐτὴ, πού σὰν ἐγίνη,
χαμήλωσαν οἱ οὐρανοὶ γιὰ νὰ τὴν δοῦν κι ἐκεῖνοι;

Ποῦ εἶναι, ποῦ ἡ δόξα της, τὰ πλοῦτή της, τὰ κάλλη ;
 Πῶς ἐγυμνώθ' ἡ Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους ἡ μεγάλη ; . .
 Δὲν τὴν ἐγύμνωσαν ἐχθροὶ μονάχη στὴν Πατρίδα
 τὰ χάρισε, καὶ τᾶκανε σπαθιά, κοντάρι, ἀσπίδα.
 Θέλει κι αὐτὴ τὸν πόλεμο· γι' αὐτὸ ἐγυμνώθη ὅλη.
 Πόσο γλυκὰ π' ἀντιλαοῦν οἱ ἅγιοί της θόλοι !
 Πῶς ὁ ψαλμὸς λυπητερὰ ἐπάνω ἀνεβαίνει
 καὶ τρίζουν τὰ Εἰκονίσματα κι ἡ Παναγιὰ χλομαίνει !
 Κλαῖνε γυναῖκες καὶ παιδιὰ· τὰ βρέφη ξεφωνίζουν
 κι οἱ ἄνδρες εἰς τὰ μάρμαρα θλιμμένοι γονατίζουν.
 Εἰς τὸν Πατρίκιο κοντὰ ὁ ψωμοζήτης στέκει
 καὶ εἰς τὸ πλάγι τοῦ φτωχοῦ ὁ πλούσιος παρέκει.
 Ἄχ, ἡ μεγάλη συμφορὰ ξεχνᾷ τὰ μεγαλεῖα
 κι εἴμεθα μόνο ἀδελφοὶ στὴν ἄκρα δυστυχία !

Ἄργα ἄργα τῆς Ἐκκλησιᾶς ἀκούει ἡ καμπάνα
 καὶ τὰ παιδιὰ της προσκαλεῖ ἡ πικραμμένη μάνα.
 Κάθε φορὰ π' ἀκούεται ἡ θλιβερὴ φωνὴ της,
 θαρρεῖς πὼς εἶν' ἡ ὕστερη κι ἐβλήκεν ἡ ψυχὴ της !
 Τὴν ὕστερή της λειτουργιὰ ἡ Ἐκκλησιὰ δίνει
 καὶ εἶναι Δεῖπνος Μυστικὸς ἡ λειτουργιὰ ἐκείνη !
 Πότε, Θεέ μου, θ' ἀκουσθῆ κι Ἀνάσταση ἐκεῖ πέρα ;
 Εἶναι μακριὰ, πολὺ μακριὰ ἀκόμ' ἐκεῖν' ἡ μέρα ; . . .
 Χιλιάδες χεῖλ' ἡ δέησις ἀνοιγοκλεῖ· χιλιάδες
 φιλοῦν τὰ Εἰκονίσματα κι ἀνάβουνε λαμπάδες !
 Παρακαλοῦνε τὸ Θεὸ τὰ πικραμμένα χεῖλη
 κανέν' ἀπ' τοὺς ἀγγέλους τοῦ σωτῆρα νὰ τοὺς στείλῃ.

Γιατί, γιατί σὲ μιὰ μεριὰ κάθε ματιὰ γυρίζει ;
 Γιατί τὸ πλῆθος ἔξαφνα μεμιᾶς πιραμερίζει
 μ' ἀγάπη καὶ μὲ σεβασμὸ ; Ποιὸς εἶναι ; ποιὸς προβαίνει ;
 « Ὁ Αὐτοκράτωρ ! » κρᾶζουνε, κι ὁ Κωνσταντῖνος μπαίνει.
 Ἄχ, τί χλομὸς, τί σωθρωπὸς βασιλικὰ ντυμένος,
 μὰ μὲ φτωχὴ καὶ ταπεινὴ χλαμύδα σκεπασμένος !
 Ἐντίθη ἔτσι ταπεινὰ γιὰτ' εἶναι μαύρη ὥρα,

καὶ ἦλθε νὰ προσευχηθῆ γιὰ τὴν πατρίδα τώρα.
 Ἐνα μονάχα στολισμὸ δὲ βγάζει—τὸ σπαθὶ του
 μαζί μ' αὐτὸ γεννήθηκε καὶ θὰ χαθῆ μαζί του.
 Στὰ πίδαλά του φαίνονται ἀπάνω κεντημένοι
 οἱ δυὸ δικέφαλοι αἰτοὶ μὲ φτέρυγ' ἀνοιγμένη·
 ἐκεῖνοι πὺν σημαία τους τὴν ἔχουν τώρα ἄλλοι.
 Μὰ πάλι στὴν πατρίδα τους θεὰ γυρίσουν πάλι!
 Πότε, Θεέ μου, θὰ στραφοῦν στὴ γῆ τὴν πονεμένη;
 Εἶναι μακριά, πολὺ μακριά οἱ δυὸ ξενιτεμένοι;

Ῥωαῖος εἰς τὴ θλίψη του, μὲ μάτι θολωμένο
 καὶ δίχως στέμμα—ἀκάνθινο σ' ὀλίγο θεὰ βάλῃ—
 εἰς τ' Ἄγιο Βῆμα προχωρεῖ μὲ μέτωπο σκυμμένο,
 καὶ δὲν ἀκούεται φωνὴ σὲ τόσο πλῆθος ἄλλη,
 παρὰ μονάχα ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ· κι Ἐκεῖνος
 θλιμμένη γέρνει κεφαλὴ μπροστὰ στὸ Σταυρωμένο,
 κι ἀπ' τὸνα μέρος ὁ Χριστός, ἀπ' τ' ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος·
 σιωπηλοὶ κοιτάζουνε μὲ μάτι δακρυσομένο...

Ὅσάν νὰ εἶναι ἀδελφοὶ τὸ πρόσωπό τους μοιάζει·
 — καὶ τὸ Θεὸ ἢ συμφορὰ μαζί μας ἀδελφώνει!—
 Ὁ Κωνσταντῖνος τὸ Χριστὸ ἀκίνητος κοιτάζει
 καὶ τὴ γυμνὴ του κεφαλὴ μπροστὰ του χαμηλώνει.
 Τὰ χεῖλη του σαλεύουνε, μὰ δίχως νὰ μιλοῦνε...
 Εἰς τὸ μεγάλο Μάρτυρα τί λέγει ὁ Κωνσταντῖνος;
 Γιὰ ποιὸν τὰ χεῖλη τὰ χλομά, γιὰ ποιὸν παρακαλοῦνε;...
 Καὶ ποιὸς δὲν ξέρει τί ζητεῖ ἀπ' τὸ Χριστὸ ἐκεῖνος!

Σηκώνεται καὶ ταπεινὰ πρὸς τὸ λαὸ γυρίζει
 καὶ λέγει «συχωρᾶτέ με!» βαθιὰ συγκινημένος,
 καὶ ἀπὸ χίλια στόματα ἡ Ἐκκλησιὰ βοᾷ,
 κι ὄλα τὰ χεῖλη κράζουνε μεμιᾶς· «συχωρεμένος!»

ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ (1821).

Χίλια καντήλι' ανάβουνε στη Λαύρα τὴν Ἁγία
καὶ μέσα σ' ἄνθη καὶ μυριῆς ἀστράφτ' ἡ Παναγία!
λάμπουν Σταυρὸς καὶ ἄρματα, καὶ ἀγέρας ἀνεμίζει
τὴ φουστάνελα τὴ λευκή, τὸ ράσο ποὺ μαρτζίζει..

Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ὁ Παπὰς ποὺ μ' ὄψη ἀναμμένη
σὰν φῶς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς τὸ ἱερὸ προβαίνει ;
Σκῦφε, Τουρκιά, στοῦ Γερμανοῦ τὸ λάβαρο· ἀστράφτει
Σταυρὸς στὰ μαῦρα στήθια του, τὸ μάτι του ἀνάφτει,
καὶ μέσα σ' ἄρματα, κεριά καὶ ὀλόχρυσα τσάπρ' ἄξια,
ἄσπρη σὰν κύνου φτερωσιά, σὰν οὐρανὸ γαλάζια
σημαί' ἀνισηκῶνε

καὶ ἀνοιγμέν' εἰς τὰ φιλιὰ τῆς αὔρας τὴν ἀπλώνει !
Ἡ Ἐκκλησιά τὴν ἐκρυβε στὸν κόλλο τόσα χρόνια,
ὥς ποὺ ν' ἀλλάξουν οἱ καιροὶ καὶ ἐλθοῦν τὰ χελιδόνια. . . .

Ὁ ἥλιος σκύβει καὶ φιλεῖ τὸν ἀργυρὸ σταυρὸ τῆς·
ὁ οὐρανὸς ἀπάνω τῆς σκορπᾷ μωγαριτάρια,
ἡ Παναγιά χαμογελᾷ στὸν ἀνθηρὸ βωμὸ τῆς
καὶ ἐμπρός τῆς γονατίζουνε χιλιάδες παλικάρια.

Ἄ, τί στιγμὴ χαρούμενη, τί ὥρα καὶ τί μέρα !
Δάκρυα χαρᾶς στὰ μάγουλα τῆς Λαύρας ψυχάλιζον,
σμίγουν φιλιὰ καὶ στεναγμοὶ ἀγάπης στὸν ἀγέρα
καὶ ἀνυπόμονα σπυθιά στὲς θῆκες μέσα τρίζουν !
Καὶ «καλῶς ἦλθες», κράζοντε, «στὰ ἔρημα παιδιὰ του,
»καλῶς μᾶς ἦλθες, μάνα μας, γλυκιὰ γαλιανομάτα·
»καλῶς μᾶς ἦλθες, οὐρανέ, μὲ τ' ἄσπρα σύνεφά σου !·
Καὶ προσκυνοῦν ἄρματωλοὶ καὶ κλέφτες καὶ πρωτάτα.

Τοῦ Γερμανοῦ σαλεύουνε ἀμίλητα τὰ χεῖλη·
μαζὶ μὲ τὴ σημαία του τὸ ράσο κυματίζει,
καὶ κράζει ἔξαφνα μπροστὰ εἰς τὴν Ὁραία Πύλη·
«ποιὸς θέλει τὴ σημαία μου ; ποιὸ χέρι τὴν ἀξίζει ;»·
Τὸ χέρι ἀπλώνει ὁ Μοριάς, ἡ Ρούμελη τὴν πιάνει·

Ἐ Ἁγία Λαύρα.

Ὑδρα καὶ Σπέτσες καὶ Ψαρὰ ἐπάνω τῆς ξαπλώνουν
 τὸ Σούλι τὴν ἀναζητᾷ, τὴν ἐξήλευ' ἢ Μάνη,
 σπαθιά, μιλίονια, μονομιᾶς, καὶ ράσα τὴν κυκλώνουν.
 Κι ὁ Ὑψηλάντης ἄρρωστος, ἀπὸ τῆ φυλακῆ του,
 μὲ δάκρυα τὴν εὐλογεῖ καὶ σβήνει' ἢ ψυχὴ του!
 Καὶ νά' βογγᾷ ἢ θάλασσα καὶ ἢ στεριά σαλεύει
 καὶ ἢ σημαία στὰ φτερὰ τῆς νίκης ταξιδεύει·
 στήνει' ἐδῶ, στήνει' ἐκεῖ· τὰ τεῖχη ἀνεβαίνει,
 στὰ κύματα δροσίζεται, στὲς χῶρες μέσα μπαίνει!
 Τὴ νίκη ἔχει συντροφιά, πετοῦνε πλάι πλάι,
 κι ὅλα τὰ κάνει γαλανὰ στὸ δρόμο ποὺ περνάει.
 Ταξίδευε, ταξίδευε, Ἑλληνοπούλα πάλι,
 ἔλος ὁ κόσμος νὰ ἰδῇ τὰ γαλανὰ σου κάλλη!
 Λαγκάδια πέρνα καὶ βουνὰ μὲ τὸν Καραϊσκάκη·
 κυμάτιζε, κ'υμάτιζε, τοῦ Οὐρανοῦ πανάκι,
 στή βύρκα τοῦ Κανάρη σου ὅπου τὸ κύμ' ἀνάβει,
 καὶ τοῦ Μιαούλη φτέρωνε τ' ὀλόμανρο καράβι!

Ἄγγελλεὺς Πατριάρχου

ΤΑ ΜΑΡΜΑΡΑ

— Ἀκοῦστε, χωριανοί! Τυχιά, ποὺ θὰ σημάνουν οἱ καμπάνες,
 νὰ σκωθῆτε ἐλ'σας, γιὰ νὰ πᾶμε γιὰ μάρμαρα! Ὅποιος δὲ σκωθῇ
 καὶ δὲν πᾶη, ἄχρη τ' Αἰ-Νικόλα τὴν κατάρρα!

Τέταια διαλάλησε προσταγὴ τὸ σαββατόβραδο στὸ μεσοχώρι καὶ
 στ' ἀνηφορικὰ σκυροδρόμια ὁ πρωτόγερος, ἀνεβαίνοντας σὲ ξάγναν-
 τους καὶ σὲ πεζούλια ἀπάνου, ἀκουμπώντας κατὰ πίσω τὸ χοντρο-
 καμωμένο κορμί του στὸ δεκανίκι του τὸ κρανένιο καὶ προβάλλοντας
 κατὰ μπρὸς τ' ἀνοιχτὰ στήθια του, ὡς νᾶθελε νὰ βγάλῃ μέσ' ἀπὸ
 τὰ σωθικά ἔλη του τὴ βροντερὴ φωνὴ καὶ νὰ τὴν χύσῃ σ' ἔλο τὸ
 χωριὸ γύρα.

Καὶ τὸ ταχύ, μόλις ἐτοάκισαν τὰ ἔφτὰ μεσάνυχτα κι ἔσκασε
 μὲς στ' ἀνατολικά κορφοβούνια τὸ λαμπρότερο ἀστέρι, ὁ Γελαντζής,

ξάφνου μαζί κι οί πέντε καμπάνες τῶν ἀψηλῶν μας καμπαναριῶν ἀνατάραξαν τὸ χωριό, σκορπίσαν ἀπὸ τὰ ματόφυλλα τῶν χωριανῶν τὸν γλυκὸν αὐγερινὸ ὕπνο, σὰν ἀνεμοζάλη ὠρτισμένη πὸ σηκῶ-
νετ' ἄξαφνα καὶ σκορπάει τὴν πάχνη καὶ τὴν καταχνιά πὸ
πλακῶνουν τὴν πλάση.

Οἱ καμπάνες χτυπᾶνε ζωηρὰ καὶ ἀδιάκοπα. Ἄλλες μὲ παιδιά-
τικους ἀσημένιους ἤχους, μαθημένες ἀπὸ τὰ παιδιὰ πὸ κράζουνε
στὸ σχολεῖο σημαίνοντας αὐγὴ κι ἀπόγευμα κι ἄλλες μὲ ἤχους
θλιβεροὺς καὶ βαρυτάτους συνηθισμένες ἀπὸ τοὺς θάνατους κι ἀπὸ
τὰ ξόδια πὸ συχνότερα διαλαλοῦσαν, καὶ μιά, ἡ μεγαλύτερη τοῦ
καμπαναριοῦ τ' Ἀι-Νικόλα, τρυπημένη κατάκορψ' ἀπὸ ντουφεκιὰ
κλέφτικη, ξεχώριζε ἀπ' ἔλες μὲ τὸ βραχνὸ καὶ σχισμένον ἤχό της.

Τ' αὐγουσιάτικο τὸ φεγγάρι, κυκλωμένο κι ἐλόλαμπρο, ἐφεγγε
καταμεσὶς τ' οὐρανοῦ, ἴσκιωνε τὲς φυτιές καὶ τὰ λαγκάδια, τὲς
σπηλιές καὶ τὰ ριζιμιά, τοὺς φράχτες καὶ τοὺς πλοκοὺς, τὰ κλαριά
καὶ τὲς στοιθαιές, κι ἐφώταε περίγυρα τὰ βουνὰ ἔλα καὶ τοὺς γκρε-
μνοὺς καὶ τὸ χωριὸ μέσα. Ἦταν θεοῦ χαρὰ. Μέρα ἢ νύκτα. Τὰ
καλτερίμια τῶν ἀνηφορικῶν δρόμων τοῦ χωριοῦ, οἱ πέτρινες ροῦγες,
τὰ μαρμαρένια πεζούλια, οἱ ἀπρόπλακες καὶ τ' ἀσπρόλιθα τῶν σπι-
τιῶν γυάλιζαν, λαμπύριζαν στὸ σεληνόφωτο. Ἄνοιγαν ἀνάρια κι
ἀραδαριά τὰ παράθυρα τὰ καγκελλωτά, σὰ βίρυπνα μάτια μεγάλα,
κι ἐφεγγαν μέσα στὰ σπίτια. Ὑστερ' ἀνοιγαν πόρτες καὶ παραπόρ-
τια κι ἐχύνονταν στοὺς δρόμους πλήθος ἄντρες καὶ γυναικόπαιδα κι
ἐπαίρναν τὸν ἀνήφορο.

Οἱ καμπάνες ὀλοένα δὲ σταμάταγαν. Τὰ πλήθη ὅσο ψηλότερ'
ἀνέβαιναν τόσο συμπυκνῶνονταν, κι ἀγάλια, ἀγάλια οἱ κορφινὸ
τοῦ χωριοῦ δρόμοι ὅμοιαζαν σκοταδερές ρεματιές καὶ λαγκάδια
θασιά, τόσο μαυρολογοῦσαν. Κι ὁ θρός, ἐπ' ἀκούγονταν στὰ χαμη-
λώματα, στὰ καλτερίμια καὶ στὰ χαλίγια ἀπὸ τὰ πατήματα τῶν
λιγοστῶν διαβατῶν, σιγὰ σιγὰ γένονταν τὸν ἀνήφορο σάλαγος, κι
ἀπὸ σάλαγο πλιὸ ψηλὰ χλασθή. Κι ἀπὸ τὴν χλασθὴν αὐτὴ τὴ
μεγάλῃ καὶ ἀπ' τὸ πολὺ τὸ σημανταριὸ ξαφνισμένα τὰ ὀρνίθια ξύπνα-
γαν στὴν κούρνια τους καὶ φώναζαν κι αὐτὰ πάρωρα. Καὶ πίσω
πίσω οἱ δημογέροντες τοῦ χωριοῦ μὲ τὲς κραυγές καὶ μὲ τὰ βιολιά,

ἀπὸ ρούγα σὲ ρούγα κι ἀπ' ἀλλόπορτα σ' ἀλλόπορτα ἀνηφορώντας, ξύπνιζαν κι ἔπαιρναν ὀμπροστὰ ἔσους δὲ δυνήθησαν νὰ ξυπνίσουν οἱ καμπάνες.

Αὐτὲς μεγάλες βαθιὲς ποταμιές, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ κορφοθούνια ψηλά, ζώνουν τὸν μαχαιροκομμένο κοκκινόδραχο ποὺ θασταίει τὸ χωριό μου ἀπάνου του. Ἀπὸ τὸ φρύδι τοῦ βράχου, ποὺ χάσκει ὀμπρὸς κάτω γκρεμὸς φοβερὸς κι ἀβυσσὸς ἄπατη, ἀρχίζουν τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ ἄσπρα ἄσπρα κι ἀραδιασμένα τὸν ἀνήφορο τὸν ἀπάνω ἀπὸ τ' ἄλλο, σὰ σκαλοπάτια, ὡς τὴν κορφή. Κι μὲ τὸ σχῆμα του τὸ τριγωνικὸ μοιάζει τὴ νύχτα, μὲ τ' ἀναμμένα τὰ φῶτα, σὰ μέγα πολυκάντιλο τὸ χωριό μας.

Βγήκανε στὴν κορφή ἀπάνου. Ἐδῶ σώνεται ὁ ἀνήφορος, κι ἀνοίγονται στρωτὰ σάδια καὶ πλαγιές. Συμπυκνωμένο ἐδῶ τὸ πλήθος σωρὸς σωρὸς, μαύριζε τὰ σάδια καὶ τὲς πλαγιές, ὡς πούρθαν κι οἱ δημογέροντες μὲ τὰ βιολιά. Μὲ τὰ βιολιά τώρα, μὲ τὲς χαρὲς καὶ μὲ τὰ τραγούδια ποὺ κάμανε πέρα, σμιγμένοι καὶ χωριστὰ οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὲς γυναῖκες, δὲν παράλλαζαν ἀπὸ συμπεθερικὸ κι ἀπὸ ψίκι. Ἐνα μοναχά. Ὅπ' οὔτε νύφη οὔτε γαμπρὸ πήγαιναν γιὰ νὰ πάρουν. Μὲ τὲς τριχιῆς ριγμένες πισόπλατα, εἴτε κρεμάμενες ἀπὸ τὰ χέρια, πήγαιναν γιὰ τὰ μάρμαρα.

Ἐκεῖ ποὺ τελειώνουν πλέον τὰ σάδια κι ἀρχίζει πάλι ἡ μπροστέλα τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ ἦταν τὰ μάρμαρα. Ἐκεῖ μὲ τοὺς κασμάδες καὶ μὲ τοὺς λαστοὺς δουλεύοντας ἔλο τὸ μεροδδόμαδο τὰχαν ἀραδιάσει σωρὸς σωρὸς χοντροκομμένα τ' ἀφράτα μάρμαρα οἱ μαρμαράδες. Σὰν ὁ γονὸς τοῦ μελισσιοῦ ποὺ ρίχνει καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ κρινὶ καὶ σκαλώνει ἀπάνωτὸ στριμωμένο στὸ πρῶτο κλωνάρι τοῦ κλαριοῦ ποὺ τυχαίνει μπροστὰ του καὶ τὸ κλωνάρι μαυρίζει ὀλόδολο, ἔτσι μαύρισαν τώρα τὰ κάτασπρα ἐκεῖνα κι ἀστραφτερά σὰ χιόνια μαρμαροσώρια, ἀπὸ τὰ πλήθη ποὺ κόλησαν ἀπάνωτις τους. Ἄντρες καὶ γυναῖκες, δίπλωναν τὲς φλοκάτες τοῦ σταυρωτὰ κατὰ πίσω, τὲς πίστρωναν ὕστερα σὰ προσκέφαλα κι ἐφορτώνονταν ἕνας μὲ τὸν ἄλλον τὰ θεόρατα μάρμαρα. Ὅς ποὺ φορτώθηκαν ἔλοι κι ὡς π' ἀναλήφθηκαν ἀπὸ μπροστὰ οἱ ἄσπροι σωροί.

“Όταν ξεκίνησαν τὸν κατήφορο κατὰ τὸ χωριό, χάραξε.

“Αχνιξε τώρα κατὰ τὴ δύση του τὸ φεγγάρι καὶ στ’ ἀνατολικά κορφοβούνια, ἐκεῖ ποῦ πρῶτα ἔλαμπε ὁ Γελαντζής, ἔσκαε ὁ Αὐγερινός τώρα. Ὁ Μπάρος, ὁ Καταραχιάς, τ’ Αὐτί, οἱ Νύφες κι ἄλλες δλόγυρα κορφές ἀσπρογάλιαζαν στὸ γλυκοχάραμα. Πληθὺς ἀυλάκια ἀφρόδρισα, ὅπ’ ἔρχονται ἀπὸ τὰ κεφαλόθρις ἀπάνου κι ὅπ’ ἀυλακώνουν ἐδῶ κι ἐκεῖ ὀλοῦθε τὰ πλάγια ἐκεῖνα, ξύπναγαν στὰ πατήματα τοῦ λιθοφορτωμένου κόσμου καὶ μὲ τὰ τρυφερά τους μουργουριτὰ ἔλεγες ὅτι τὸνα ρωτᾶει τ’ ἄλλο, νυσταγμένο τὸ μαῦρο ἀκόμα, γιὰ τὸ ξαφνικὸ ἐκεῖνο καὶ παράωρο ποδοβολητὸ τοῦ λαοῦ. Ξύπναγε ἢ πετροπέρδικα στὰ τουφωτὰ κοντοπρίναρα ποῦ κοιμόταν, ἔλουε τὸν ὄμορφο λαιμὸ καὶ τὰ καμαρωτὰ στήθια τῆς στὰ κρυσταλλόνερα μέσα κι ἀνέβαινε στὴν κορφὴ τοῦ γκρεμοῦ κι ἄρχιζε τὸν ὀλόγλυκο κελαδισμό τῆς. Ἡ πέρδικα ξύπναγε τὸ βροκόπουλο τὸ καλὸ μὲ τὴ γλυκιά του φλογέρα, ξύπναγεν ὀλη τὴν πλάση.

Οἱ χωριανοὶ ροδόλαγαν τὸν κατήφορο φορτωμένοι μὲ τὰ θεόρατα μάρμαρα. Κατέβαιναν κι ἔτρεχαν κιόλας ποῖδες νὰ πρωτοπεράση τὸν ἄλλονε, παιὰ νὰ παραδιαθῆ τὴν ἄλλη. Κι ἔσκαγαν ἐκεῖ γέλια καὶ χαρούμενες φωνές. Μπροστὰ τὰ βιολιά πάντα κι οἱ δημογέροντες κι οἱ παπάδες, φορτωμένοι κι αὐτοί, καὶ πίσω τὸ πλῆθος. Καὶ παρὰ πίσω ἀκόμα τὰ ξακουστότερα τοῦ χωριοῦ παλικάρια ὀποῦ συντρία καὶ συντέσσερα μαζί κατέβαζαν στοὺς στοιχωμένους ὄλους τοὺς ἀπάνου ὀλόβολα χάλαρα, ἀκέρσιους βαριοκομμένους βράχους. Ἐδῶ θυμόνταν κανένας τοὺς παλαιοὺς ἀντρειωμένους τῶν τραγουδιῶν, τοὺς σαραντάπηχους τῶν παραμυθιῶν.

Κάπου κάπου σταμάταγαν γιὰ νὰ ξανασάνουν καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν.

“Όταν χτύπησε ὁ ἥλιος στὰ βουνά, οἱ φορτωμένοι πλῆθυσμοὶ ἔφτασαν στὴν κορφὴ τοῦ χωριοῦ. Κι ὕστερ’ ἀπὸ λίγην ὥραν, ποῦ ξεφορτώνονταν αὐτοὶ στὸ περιῦλι τῆς ἐκκλησιᾶς, οἱ χρυσές του ἀχτίδες στεφάνωναν τὰ ἰδρωμένα καὶ περήφανα μετωπά τους. Γὰ λιθοσφίρια ἔπ’ ἀσπρίζαν ὀλονυχτίς στὸ βουνὸ ἀπάνου λαμποκοποῦσαν τώρα στὸ περιῦλι τῆς ἐκκλησιᾶς, καὶ γύρω τοὺς ὀλόρθος ὁ κόσμος τοῦ χωριοῦ, ξεφορτωμένος καὶ κατακόκκινος καὶ χαριτωμένος κι

Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα γ’.

6

ὄμορφος καὶ λαμπρὸς, ἐδέχονταν μὲ χαρὲς καὶ μὲ παινετικὰ λόγια τοὺς ἀντρεωμένους, ὅπου στερνοὶ στερνοὶ κατέβαζαν τοὺς στοιχωμένους των ὄμους ἀπάνου δλόβολα χάλαρα, ἀκέριους βάρικοιμμένους βράχους.

Εἶχαν οἱ μάστοροι τώρα γιὰ μιὰ βδομάδα μάρμαρα νὰ δουλεύουν. Ὡς τὸ σαββατόβραδο τ' ἄλλο, ποὺ ὁ πρωτόγερος θὰ φώναζε πάλι στὸ μεσοχώρι καὶ στ' ἀνηφορικὰ σταυροδρόμια τὸ συνηθισμένον διαλάλημά του :

— Ἀκοῦστε, χωριανοί! Ταχιά, ποὺ θὰ σημάνουν οἱ καμπάνες, νὰ σκωθῆτε ἔλ'σας, γιὰ νὰ πᾶμε γιὰ μάρμαρα.

Ὅποιος δὲ σκωθῆ καὶ δὲν πάη νᾶχη τ' Ἀι-Νικόλα τὴν κατάρρα!

Κώστας Κρουστάλλης

Ο ΚΙΤΖΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΡΑΚΙ

Σ' ἓνα κοντρί θεόκτιστο κάθεται διπλοπόδι
 ἓνας γεροπαλίκaros, ὁ Κίτζος ὁ Σουλιώτης·
 ἔχει τὴν τρίχα κάτασπρη σὰν τὴν κορφὴ τοῦ Πίνδου.
 Πόσες ἀντάρες καὶ χιονιὲς τ' ἀσπρίσαν τὸ κεφάλι!
 Μὲ τὸνα χέρι ἔχαιδευεν ὀλόχουσα πιστόλια,
 μὲ τ' ἄλλο χέρι του ἔστριφεν ἄσπρο μακρὸ μουστάκι.
 Ἐμπρὸς στὴ φουσανέλα του κοίτεται ξαπλωμένο
 ἓνα μιλίονι ξακουστὸ πᾶστραφτε σὰν ἀστέρι.
 Σὰν ὄχεντρα φαρμακερὴ ποὺ καρτερεῖ νὰ κρούξη,
 ἔδειχνε τὸ κεφάλι του τὸ δαμασκι σπαθί του,
 κουλουριασμένο κι ἄγρυπνο κρυμμένο στὴ φλοκάτη.
 Ὡχ! νᾶμουνα μὲς στὴν καρδιά τοῦ Κίτζου τοῦ Σουλιώτη,
 νὰ μέτραγα τοὺς κτύπους της, νᾶνοιωθα τὴ λαχτᾶρα!

Τὰ μάτια του κατάμαυρα στὴν Κιάφα καρφωμένα,
 βράζουνε μὲς στὸ δάκρυ τους καὶ στάζουνε φαρμάκι.
 Ἐκοίταζε κι ἐκοίταζε. Τὸ αἷμ' ἀπ' τὴν καρδιά του
 σὰν ἄγριο κῦμα χύνεται, τὰ στήθια του πλακώνει.

Ἐφούσκωσαν οἱ φλέβες του σὰν φίδια στὸ λαιμό του
καὶ λὲς θὰ τότε πνίζουνε. Μεμιᾶς ἀναστενάξει. . .
Τὶ ἴστεναγμὸς ἦταν ἐκεῖός· ξυπνᾶ καὶ πεθαμένους!

Ἔνα γεράκι διάβαινε ψηλὰ ψηλὰ στ' ἀγέρι
καὶ σταματᾷ τὸ φτερό καὶ κάθεται μπροστά του.
— Κίτσο Σουλιώτη, ἐδιάβαινα, ἐπήγαινα στὴ Δύση,
καὶ σ' ἄκουσα πὺ στέναξες κι ἦλθα νὰ σὲ ρωτήσω.
Πές μου καὶ σὺ τὸν πόνο σου, πές μου τὴ δυστυχία σου·
πουλὶ δὲν εἶμαι τῆς χαρᾶς, εἶμαι πουλὶ θανάτου.

— Πέτα, γεράκι, διάβαινε. Ἐοὺ ψηλὰ στὰ γνέφη
ἔχεις φτερὰ τὴν ἀστραπή, φωλιὰ τ' ἀστροπελέκι
καὶ δὲ γνωρίζεις σύγνεφα καὶ δὲ φοβᾶσαι ἀφέντη.
Πέτα, γεράκι, διαβαινε, κι ἂν πᾶς πέρα στὴ Δύση,
καὶ δὲ σοῦ λάβουν τὰ φτερὰ καὶ κόψουνε τὰ νύχια,
πές τους πὺς μ' ἤρρες μοναχὸ πὺ κοίταζα τὸ Σούλι,
πὺ κοίταζα τὴ σάχτη του κι ἔκλαιγα τὴν ἐρμιά του.

— Οἱ πεθαμένοι θὰ σκωθοῦν στὴν ἄλλη παρουσία,
τώρα γυρεύω ζωντανούς. Τρέχα, Σουλιώτη, τρέχα.
Ἡ μάνα μας ἐξύπνησεν ἀπ' τὸ βαθὺ τὸν ὕπνο
καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ μνημῆμά της φωνάζει στὰ παιδιά της
τὸ χέρι νὰ τῆς δώσουνε τὴν πλάκα νὰ σηκώση.
Πέταξε, ἀνέβα στὰ βουνά, ν' ἀκουρμασιτῆς, ν' ἀκούσης,
νὰ ἰδῆς τὴ νεκρανάσταση, νὰ ζεσταθῆ ἡ καρδιά σου.

— Ἐχεις ἀνθρώπινη λαλιὰ καὶ δὲ μοῦ λὲς ποιὸς εἶσαι;
— Κίτσο Σουλιώτη, πίστεψε, εἶμ' ἡ ψυχὴ τοῦ Ρήγα.
— Ἡ Δύση σὲ παράδωκε καὶ σὺ στὴ Δύση τρέχεις;
— Σὰν δῆ πὺς με σταυρώσανε κι ἡ Δύση θὰ πιστέψη.
Χτυπάει, ἀνοίγει τὰ φτερά, χάνεται τὸ γεράκι.
Ἐμβῆκε μὲς στὰ σύγνεφα, διαβαίνει ἀπὸ τὴν Πάργα
καὶ χαμηλώνει τὸ φτερό νὰ ἰδῆ τὴ σταύρωσή της.
Τὴν εἶδε κι ἀνατρίχιασε, ἐσπάρᾳξ' ἡ καρδιά του!
Τὸ φονικὸ τ' ἀνέλπιστο τοῦ τῶχαν μαρτυρήσει

κι ἐκείνο δὲν τὸ πίστεψε κι ἦλθε νὰ ἰδῇ τὸ μνήμα.
 Ἐρπάζει μὲς' σιὰ νύχια του τῆς κίτριᾶς τὰ φύλλα,
 τὰγκάλιασε σὰν ὄρφανά, σὰν τὰ παιδιὰ τῆς Πάργας,
 κι ἐπήγανε στὴν ξενιτιὰ νὰ κλάβουν τὸν καημὸ τους.

Σουλιώτη, μὴ τοὺς καρτερῆς. Ποιὸς ξέρει ἂν θὰ γυρίσουν.
 Σῶρε στὴ μαύρη μάνα σου, σῶρε καὶ σὺ νὰ δώσης
 τ' ἀνδρεϊὰ σου γεράματα, τὸ ἔρμο σου κουφάρι
 καὶ πέσε γ' ἀποκοιμηθῆς, θ' ἀναστηθῇ τὸ Σούλι.

Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΝ

**Γιὰ τῆς Ἑλλάδος ἀγαπητέ, καὶ γενναῖε τῆς
 Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!**

Ἡ ἐπιστολή σου, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ παρόν-
 τος ἔτους, ἐκατάβρεξε τοὺς γηραλέους ὀφθαλμοὺς μου μὲ δάκρυα
 λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγω-

νιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρω-
 μένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης,
 ὅτι ἔλα τῆς τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀ-
 δυσσεῖα, ἀλλ' εὐρίσκονται τινὲς μετεξί σας, μὴ
 δυνάμενοι νὰ καταλάβωσιν, ὅτι αἱ διχόνοιαι,
 ἂν δὲν φέρωσι πάλιν ἐπίσω τοὺς Τούρκους,
 δὲν θέλουσιν ὅμως φέρειν ποτὲ τὴν αὐτόνομον
 ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἣτις χρεωστεῖται εἰς τὰ
 ἐκχυθέντα τίμιά σας αἷματα, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ἕλη ἢ Ἑλ-
 λάς. Τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἐγνώρισες καὶ σὺ, φίλε, ὅτι πηγάζει ἀπὸ
 τὰ φαρμακερὰ μαθήματα, τὰ ἑποῖα ἔλοι κοινῶς ἐδιδάχθημεν εἰς
 σχολεῖον ἄνομον, ἀπὸ διδασκάλους ἀνόμους, τοὺς Τούρκους. Ἄν δὲν
 μᾶς ἔφθειραν ὅλους ἰσομέτρως, ὅλους ὅμως σχεδὸν μᾶς ἐμπόδισαν
 νὰ μάθωμεν τὸ μόνον σωστικὸν τῆς ἐλευθερίας μάθημα, τὴν δικαιο-
 σύνην.

Ποία λοιπόν ἰατρεία τοσούτου κακοῦ; Ν' ἀποθάνῃ μέγα μέρος τῆς παρούσης γενεᾶς, ὅσοι δὲν ἐμποροῦμεν πλέον νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν κἂν τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ ὀλέθριόν μας βᾶρος· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ. Ἄν ἀφήσωμεν τοὺς ἐξοπῖσω μας νέους χωρὶς παιδείαν, μέλλουν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβωσιν ἡμᾶς τοὺς ἀνοήτους πατέρας τῶν παράδειγμα τῆς διαγωγῆς των. Εἶναι λοιπὸν χρεῖα, ὡς καὶ σύ, φίλε, τὸ λέγεις, νὰ παιθευθῇ τὸ γένος τὰ μαθήματα τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δὲν εἰν' ἄλλα παρὰ τὰ μαθήματα τῆς δικαιοσύνης.

Διὰ τοῦτο ἐπιθυμοῦμε διδασκάλους τοιούτων μαθημάτων τοὺς διασπαρμένους εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ὁμογενεῖς λόγιους, καὶ τοὺς προσκαλεῖς νὰ πληρώσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ εἰς τὴν πατρίδα ἀπαραιτήτων αὐτῶν χρέος, καθὼς ἔσεῖς καθημέραν τὸ πληρῶνετε μὲ τοὺς ἑαυτοῦ ἀγῶνάς σας. Οὐδ' αὐτοὶ τὸ ἠμέλησαν, τινὲς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἤδη μεταξὺ σας· ἄλλοι δὲ ἐκίνησαν, διὰ νὰ ἐνωθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου μὲ τοὺς ἀδελφοὺς των. Ὅσοι ἔμειναν ἀκόμη, ἐμποδίσθησαν ἀπὸ διαφόρους εὐλόγους αἰτίας, καὶ ἐξαίρετως ἀπὸ τὴν ἀδηλόγητα τῆς αὐτοῦ μελλούσης αὐτῶν καταστάσεως· ἀδηλόγητα, τὴν ὁποίαν ἠΐξησαν μάλιστα τῶν Ἑλλήνων οἱ διχόνοιοι. Τώρα ἀκούοντες, ὅτι ἐπιθυμοῦτε καὶ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὡς διδασκάλων ὁμονοίας, δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς προθυμίας νὰ θεῖξωσι καὶ αὐτοί, ὅτι εἶναι τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ζητοῦν ἄλλο ἀπὸ σας, πλὴν ὅ,τι ἤθελε ζητήσῃν καὶ ὁ ὀλιγαρχέστατος Σωκράτης, τὴν ἀναγκαίαν αὐτῶν τροφήν, καὶ τὴν βεβαίωτητα, ὅτι μέλλετε νὰ τῶν εὐκολύνετε τὰ μέσα νὰ διασπείρωσι τὴν παιδείαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῇ ἡ διδασχὴ των «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ».

Ναί! φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὄχι ὀλιγώτερον θαυμαστήν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σας ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστήν, στολιζοντές τὴν μὲ τὴν παιδείαν, ἣτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σας ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους καὶ κυρίους νὰ ὀργανίσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἔσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχούσετε αἵματα δι' αὐτήν.

Χωρίς τὴν ἱερὰν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητέ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νὰ ὀνομασθῆς υἱὸς μου), ὅτι καὶ ἐὰν παρὰ τὰ ἕως τώρα ἥρωικά σας ἀνδραγαθήματα δεῖξετε ἀκόμη ἥρωικώτερα εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλα, ἐὰν καὶ ἕως εἰς αὐτὴν τοῦ τυράννου τὴν καθέδραν προχωρήσωσι τὰ ἀνίκητά σας ἔπλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποῖαν ἐπιθυμεῖτε, καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν ἀγωνίζεσθε, ἀνεξαρτησίαν, Ὡ θεέ! τρέμει καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα παθήματα. Καὶ ποῖαν χάριν ἔχει νὰ σᾶς χρεωστῆ, ὅτι τὴν ἐλευθερώσετε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς αὐτανόμως ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμοιοῦς; «Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλὴ, ἰσχύει δέ, ὡς περ τεθεμελιωμένον βροσίλειον» εἶναι λόγια τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος, βεβαιωμένα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πείραν.

Ὅσα λέγω, φίλε Ὀδυσσεῦ, περὶ ὁμοιοῦς, δὲν ἀποβλέπουσι κατευθεῖαν ἐσέ· ἔδειξες μὲ τὴν ἕως τώρα διαγωγὴν σου, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τοιαύτας παραγγελίας. Ἐνδέχεται ὅμως νὰ εὐρίσκωνται μεταξὺ σας τινές, ὅχι κακοὶ στρατηγοί, ὅχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ' ἀνθρώποι ἀπατημένοι ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνθρωπίσκων φαρμακερὰς συμβουλὰς· ἀνθρώποι νομίζοντες, ὅτι ὅστις κρατεῖ ἔπλα εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατός, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ἔπλα. Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι. Μόνον ἡ δικαιοσύνη φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ἔπλα χωρὶς δικαιοσύνην γίνονται ἔπλα ληστῶν, ζώντων εἰς καθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς, ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν. Ἡ ἀνδρεία χωρὶς τὴν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἂν ἐφυλάσσετο ἀπὸ θλούς, οὐδὲ χρεῖαν θλῶς εἶχε τῆς ἀνδρείας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἐνδοξὸς καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος. «Οὐδὲν ἀνδρείας χρῆζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι». Καὶ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ' εἶσθαι χωρὶς ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δὲν ἦτον ἐνωμένη μὲ τὴν ἀπειρον δικαιοσύνην του.

Λανθάνεσαι, φίλε Ὀδυσσεῦ, ἔταν κρίνης ἀναγκαίαν καὶ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν μου. Τί ζητεῖς καὶ τί ἐλπίζεις ἀπ' ἐμέ; Ἐὰν ἡτῆς συμβουλὰς, παρ' ὅσας ἔγραψα πολλάκις πρὸς ἄλλους, καί

γράφω πρὸς σέ σήμερον, συμβουλάς ὄχι τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ τῶν σοφῶν προγόνων μας, ἄλλας δὲν ἔχω νὰ δώσω· αὐτὰς καὶ οἱ αὐτοῦ διατρέθοντες λόγιοι ὁμογενεῖς εἶναι ἱκανώτεροί μου νὰ σᾶς τὰς ἐνθυμίζωσιν. Ἐὰν ζητῆς πράξεις, ζητεῖς ν' αὐξήσης τὴν λύπην μου. Ἄν εἶχα στρατιωτικὴν ἡλικίαν, χωρὶς ἀναβολὴν ἤθελα τρέξειν νὰ γραφθῶ στρατιώτης τῆς πατρίδος, στρατηγούμενος ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεά. Ἀλλὰ μάθε, στρατηγέ μου, ἂν ἀκόμη δὲν τὸ ἔμαθες, ὅτι ἀπὸ τὴν 27 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου ἤρχισα νὰ τρέχω μὲ ποδαγρικούς πόδας τὸ 77 ἔτος τῆς ἡλικίας μου ἀπὸ τοιοῦτους στρατιώτας εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν. Τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη μου εἶναι τόσον βαρύτερα, ὅσον ἡ πατρίς μ' ἐπλήρωσε πολὺ πλειότερον ἀπ' ὅ,τι ἤξιζαν οἱ μικροί μου κόποι, μὲ τὴν εὐνοίαν τῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἀλλάσω μὲ τοὺς θησαυροὺς ὅλης τῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον ἢ ταλαίπωρος ἄλλο τι νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν παρὰ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς, καὶ δεήσεις εἰς ὅλα τῆς τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου, νὰ σέδωνται τὴν πατρίδα πλέον παρὰ τοὺς ἰδίους των γονεῖς. Ἡ δέησίς μου εἶναι αὐτοῦ τοῦ φιλοπάτριδος Σωκράτους παραγγελία, τοῦ ὁποίου τοὺς λόγους γράφω μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ὁλοκλήρους, διὰ νὰ τοὺς κοινωνήσης καὶ εἰς στρατηγοὺς καὶ εἰς στρατιώτας καὶ πάσης ἄλλης τάξεως πολίτας, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζεσθε ὡς ὁμονοίας σάλπιγγα, ὄχι μόνον πολεμοῦντες Τούρκους, ἀλλὰ καὶ δσάκις ἔρχεσθε εἰς ἀνάγκην νὰ πολεμήτε τὰ τυραννικώτερα παρὰ τοὺς Τούρκους ἀνθρώπινα πάθη.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, οἷε τῆς Ἑλλάδος Ὀδυσσεῦ, νὰ εὐλογῆσῃ τὰ ὄπλα σου, διὰ νὰ ἀληθεύσῃ εἰς μὲν ἑσᾶς τὸ «Εἰς διώξεται χιλιούς», εἰς δὲ τοὺς ἐχθροὺς σας τὸ «γεννηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλίσημα, καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς».

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824.

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς
κοινῆς πατρίδος

Ἄδαμάντιος Κορνήης

Ἴδου τί ἔλεγεν εἰς τὴν φυλακὴν εὐρισκόμενος ὁ σεβάσμιος Σωκράτης.

ἌΜητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμωτέρον ἔστιν ἡ πατρίς, καὶ σεμνότερον, καὶ ἀγιώτερον, καὶ ἐν μελλόνι

»μοίρα, καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι. Καὶ
 »σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπεῖναι καὶ θωπεύειν πατρίδα χαλεπαί-
 »νουσαν ἢ πατέρα· καὶ ἢ πείθειν ἢ ποιεῖν, ἃ ἂν κελεύῃ, καὶ πά-
 »σχειν ἔάν τι προσάττη παθεῖν, ἡσυχίαν ἄγοντα· ἔάν τε τύπτεσθαι,
 »ἔάν τε δεῖσθαι, ἔάν τε εἰς πόλεμον ἄγῃ τρωθησόμενον ἢ ἀποθανού-
 »μενον, ποιητέον ταῦτα, καὶ τὸ δίκαιον οὕτως ἔχει. Καὶ οὐχ ὑπεικτέον,
 »οὐδ' ἀναχωρητέον, οὐδὲ λειπτέον τὴν τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ
 »καὶ ἐν δικαστηρίῳ καὶ πανταχοῦ ποιητέον ἃ ἂν κελεύῃ ἡ πόλις τε
 »καὶ ἡ ΠΑΤΡΙΣ, ἢ πείθειν αὐτὴν ἢ τὸ δίκαιον πέφυκε. Βιάζεσθαι
 »δὲ οὐχ ὄσιον οὔτε μητέρα οὔτε πατέρα, πολὺ δὲ τούτων ἐτι ἦτ-
 »τον τὴν ΠΑΤΡΙΔΑ».

ΦΩΝΕΣ ΤΗΣ ΝΥΚΤΟΣ

Κύματ' ἀνεμοδαρμένα,
 μὲ μονγκρίσματα βαριά,
 σὰ λιοντάρια δαρμασμένα
 σκύφτουν, γλύφουν τὴ στεριά.

Καὶ τ' ἀλόγειο, ποὺ μᾶς φέρνει
 τὴ δροσιά τῆς ρεματιᾶς,
 σὰ βροχὴ τὴ λείμα δέρνει
 καὶ τοὺς κλώνους τῆς λιτιᾶς.

Τὶς φτεροῦγές τους τινάζουν
 καὶ λαλοῦν οἱ πετεινοί,
 καρνοῦλῖα ποὺ φωνάζουν
 σὲ παγάνα σκοτεινὴ.

Μὲς στὴ φτέρη νανορίζουν
τὰ τριζόνια θλιβερά,
καὶ τῶν νυχτερίδων τρίζουν
τ' ὄργοκίνητα φτερά.

Κλαίει, οὐρλιάζει ἀπὸ τὴν πείνα
τ' ἄλυσόδετο σκυλί,
καὶ βογκᾷ ἢ τρομπταμαρίνα,
σὰ θαλασσινὸ πουλί.

Καὶ στῆς λαγκαδιᾶς τὰ πλάγια
—ταιριασιμένη γειτονιά—
κουβεντιάζει ἡ κογκουβάγια
μὲ τὸ γκιώνη τὸ φονιά.

Ἄντηχάει στὸ μονολάτι
καὶ στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ
τὸ περπάτημ' ἀγωγιάτη,
τὸ κουδούνι μουλαριοῦ.

Καὶ στὰ λυγνοφωτισμένα
τῶν ψαράδων καπηλιὰ
σμίγουν, παίζουν ταιριασιμένα
ταμποουράδες καὶ βιολιά.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

(Ἐκ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων»)

Δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ ἀφηγηθῶ τὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου ὅπως αἱ γονεῖς μου πολλάκις μοὶ τὰ διηγήθησαν.

Ἦτο, ἂν καλῶς ἐνθυμομαι, ἡ πέμπτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ «εἶχαν βάλει εἰς τὴν φωτιὰν τὰ ἀγκιναροκούκια μὲ τὸ λάδι», ὅποτε ἐκηρύχθη, ὅτι ἐφάνη ἡ Τουρκικὴ ἀρμάδα διευθυνομένη εἰς Χίον, ὅπως τιμωρήσῃ ἐπαναστατικὰ κινήματα συμβάντα τότε ἐκεῖ τῇ ὑποκινήσει Σαμίων τινῶν. Τὰς περαι-

τέρω λεπτομερείας ἔγραψαν πολλοί, ἐγὼ περιορίζομαι εἰς ἀπομνημόνευσιν τῶν συμβάντων εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τινὰς τῶν συγγενῶν μου.

Ἄμα τούτου ἀκουσθέντος, ἀπόγνωσις κατέλαβε πάντας καὶ ὄδυρ-μοὶ καὶ κοπετοὶ ἠκούσθησαν ἀνὰ πᾶσιν τὴν πόλιν ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων. Ἐκαστος ἐσκέπτετο περὶ σωτηρίας διὰ τῆς φυγῆς. Ἀδίκως ἀκόμη καὶ νῦν μέμφονται τοὺς Χίους ἐπὶ τῇ φυγῇ ἐκείνῃ. Οὐδὲν ἠδύναντο ἄοπλοι καὶ εἰρηνικοὶ πολῖται ἄλλο νὰ πράξωσιν ἢ σωτηρίαν ὅπως ὅπως οὕτω νὰ ζητήσωσι, καὶ τὸ «κόψε με, Ἄγά μου, ν' ἀγιάσω» εἶναι εἰρωνεῖα ἀσύγγνωστος.

Ἡ μάμμη μου, ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου, συνοδευόμενοι ἀπὸ τοὺς δύο ἑμποπάρχους ἀδελφοὺς τῆς μητρὸς μου, ἐφορτώθησαν ἕκαστος κατὰ τὰς δυνάμεις του μόνον τὰ χρήματα εἰς χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ τὰ πολύτιμα εἶδη, τὰ «διαμαντικά», τὰ ἐν τῷ οἴκῳ εὐρεθέντα, καὶ μὲ μόνην τὴν στολήν, ἣν εὐρέθησαν φέροντες, ἐκλείδωσαν τὴν οἰκίαν (ἐνομίζετο ὅτι τὰ πράγματα ἤθελον συμβεβασθῆ καὶ ταχέως ἕκαστος θέλει ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἐστίαν του) καὶ ἀπῆλθον φεύγοντες εἰς τὰ χωρία, ὅπως κρυπτόμενοι περιμένωσι τὴν τύχην τῆς νήσου καὶ τὴν ἰδικὴν των.

Ὅδοιποροῦντες κακὴν κακῶς ἔφθασαν τὸ ἑσπέρας εἰς χωρίον τι τῶν Μαστιχοχωρίων καὶ ἐκεῖ ἐπερίμεναν εἰδήσεις δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἀλλ' ἀντὶ εἰδήσεων εἶδον τὸν καπνὸν τῆς πυρπολαμένης πόλεως καὶ ἐνόησαν, ὅτι ἡ μόνη αὐτῶν σωτηρία ἐνέκειτο εἰς τὴν περαιτέρω φυγὴν. Ἀλλὰ πῶς;

Ἀπεφασίσθη ὁ μὲν πατήρ μου νὰ μεταβῇ εἰς παράλιον χωρίον καὶ ἐκεῖ νὰ ζητήσῃ καὶ εὐρῆ πλαισίον τι, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ κρυθῶσιν ἐν τῷ χωρίῳ καὶ νὰ περιμένωσι τὴν ἐπιστροφὴν του καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκδρομῆς του. Ἐκρύβθησαν ὅθεν ὄλοι ἐντὸς ἀχυρῶνος, τοῦ ὁποίου ἡ θύρα καὶ ὁ ἡμίσιος χώρος ἐφράχθησαν διὰ ἀχύρων, ἐφωτίζοντο ἀπὸ ὀπῆς τινος τῆς στέγης καὶ ἐκεῖ διημέρευον, τὴν δὲ νύκτα ἐξήρχοντο καὶ ἐλάμβανον ὀλίγην τροφήν καὶ ἀνέπνεον ἐν ὑπαίθρῳ ἐναγωνίως περιμένοντες.

Σημειωτέον, ὅτι ὁ ἀποβιβασθεὶς Τουρκικὸς στρατὸς, συγκείμενος ἀπὸ «Ταγκαλάκια» τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως εἰσῆλασεν εἰς τὰ χωρία θύων, σφάζων καὶ αἰχμαλωτίζων. Ἄλλ' ἡ σφαγὴ καὶ ὁ αἰχμαλωτισμὸς περιορί-

ζετο εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ὄχι δὲ καὶ εἰς τοὺς χωρικοὺς. Τούτων ἐφείδοντο καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας καθ' ἣν εἶχον ἀνωτέραν διαταγὴν. Οἱ δὲ χωρικοὶ μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς ἔσωζον ὄσους καὶ ὅπως ἂν ἠδύναντο καὶ μετημφισμένους εἰς χωρικοὺς τοὺς ἐφυγάδευον νύκτωρ.

Πολλάκις μοὶ διηγήθη ἡ μήτηρ μου, ὅτι ἤκουσε, διαρκούσης τῆς ἡμέρας, Τούρκους λέγοντας εἰς τὸν κρύπτοντα αὐτὴν καὶ τοὺς περὶ αὐτήν :

— Πρὸςεξε, ἂν ἔχης κανένα κρυμμένον, νὰ τὸ εἴπῃς, διότι θὰ φᾶς τὸ κεφάλι σου.

Οὗτος ἔμως ἠρνεῖτο ἐπιμόνως. Ἄλλ' αἱ ἡμέραι ἢ μία μετὰ τὴν ἀλλαγὴν παρήρχοντο καὶ ὁ πατήρ μου δὲν ἐφαίνετο ἐπιστρέφων καὶ ἡ ἀπελπισία τοὺς κατελάμβανεν. Ὁ δὲ χωρικός, μολονότι, ἐννοεῖται, ἠμείβετο ἀδρῶς, ἤρχισε ν' ἀνυπομονῆ καὶ νὰ φοβῆται μὴ προδοθῆ. ἐδήλωσε δέ, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ τοὺς κρύψῃ περαιτέρω, διότι μάλιστα ἤκουσεν ἐν τῷ χωρίῳ ψιθύρους προδοτῶν καὶ βεβαίως θὰ ἀνακαλυφθῶσι καὶ θὰ χαθῶσι καὶ εἰ κρυπτόμενοι καὶ αὐτοί. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν τὴν προσεχῆ νύκτα νὰ μεταμφισθῶσιν ὅλοι εἰς χωρικοὺς καὶ χωρικὰς καὶ νὰ φύγωσιν ἀλλοχοῦ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσι δὲ τοῦ βάρους ἀργυρῶν νομισμάτων ἔσκαψαν διὰ ξυλαρίου μικρὸν λάκον καὶ ἔθαψαν δύο σάκους τάλιρων, περὶ τὰ 500—θέλομεν ἰδεῖ περαιτέρω πόσον τὰ τάλιρα αὐτὰ ἐφάνησαν σωτήρια—καὶ ἐκάλυψαν τὸν λάκον μὲ χῶμα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι διατί, ἀντὶ νὰ φύγωσι νύκτωρ, ἐξήλθον τῆς κρύπτης περὶ τὰ ἐξημερώματα, ἀλλ' ὀλίγα βήματα εἶχον προθῆ καὶ συνήντησαν «μπουλούκια» Τούρκων στρατιωτῶν, οἵτινες ἀμέσως τοὺς ἀνεγνώρισαν, καὶ ἐκ τῆς ἀπαλότητος τοῦ δέρματος χειρῶν καὶ προσώπου καὶ ὅπωςδὴποτε ἐκ τῶν κινήσεων, ὅτι δὲν ἦσαν χωρικοὶ, καὶ τοὺς συνέλαβον καὶ τοὺς «ἔφαξαν» καὶ, ἀνακαλύψαντες ὅτι ἔφερον θησαυροὺς, τοὺς μὲν δύο θεῖους μου ἐσύλησαν καὶ ἀπεκεφάλισαν αὐθωρεῖ, τὴν δὲ μάρμην μου μόνον ἐσύλησαν. Ἀλλὰ τοσοῦτον, φαίνεται, ἐπλήσθησαν ἐκ τῆς πλουσίας λείας των, ὥστε τὴν ἀπέπεμψαν ἐλευθέραν εἰπόντες αὐτῇ: «Ἄλὰχ μπὶν μπὶν μπερεκιέτ βερσίν». Τὴν δὲ μητέρα μου ἐκράτησαν δούλην μὲ σκοπὸν, εἶπον, νὰ τὴν μετα-

φέρωσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν δώσωσι δῶρον εἰς τινὰ ἐκεῖ ἄρχοντα κατὰ τὴν τότε τουρκικὴν συνθήκειαν νὰ πέμπωσιν οἱ κατώτεροι πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ὡς δῶρον κορασίδας δούλας.

Ἡ δυστυχὴς μάμμη μου ἐθρήνει, ἰκέτευε τοῦλάχιστον νὰ τῇ ἐπιτραπῇ νὰ συνοδεύσῃ εἰς τὴν δουλείαν τὴν κόρην της, ἀλλ' εἰς μάτην. «Δὲν ἀξίζεις», ἀπεκρίνοντο «οὔτε ἐνὸς λουλέ καπνοῦ», καὶ ἔσυραν τὴν μητέρα μου, ἥτις ἠναγκάσθη νὰ βαδίσῃ κυριολεκτικῶς ἐπὶ τοῦ πτώματος ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν της. Οὕτως ἀπηλπισμένη ἡ μάμμη μου ἐνεθυμήθη, ὅτι εἶχε στενὴν φιλίαν μετὰ τινος ὀνομαζομένου Μπουλιάγκου Προξενίσκου Ἑγγλοῦ, καὶ συνάμα ἤκουσεν, ὅτι οἱ Τούρκοι ἐσεδάσθησαν τὰ Προξενεῖα καὶ ὅτι εἰς αὐτὰ εὔρον ἄσυλον τινὲς τῶν Χίων. Ἐδραμὴν ὅθεν ἔδοιποροῦσα ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς τὴν πόλιν τῆς Χίου καὶ μετέβη εἰς τὸ ρηθὲν Προξενεῖον καὶ διηγήθη τὰ δυστυχήματά της. Ὁ Πρόξενος ἐλάμψθη καὶ ὄχι μόνον ἐχορήγησεν ἄσυλον ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἀλλ' ὑπεσχέθη νὰ ἐξετάσῃ καὶ, εἰ δυνατόν, ἀνεύρη καὶ ἐξαγοράσῃ τὴν μητέρα μου, προσέθηκεν ὅμως ὅτι χρειάζονται χρήματα. Ἡ μάμμη μου τῇ εἶπεν ὅτι οὐδὲν τῇ ἀφῆκαν. Ἀλλ' ἐνεθυμήθη τὰ δύο κρυβέντα σακίδια πλήρη ταλίων καὶ τῇ ἐπρότεινε νὰ τῇ δώσῃ καθάσῃ συνοδόν, ὅπως μεταβῇ καὶ τὰ ζητήσῃ. Ὁ Πρόξενος τότε ἐπεισθὴ νὰ ζητήσῃ καὶ εὔρη καὶ ἐξ ἰδίων ἐξαγοράσῃ τὴν μητέρα μου, ἦν οἱ Τούρκοι εἶχον μεταφέρει ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἐπιβίβασιν εἰς πλοῖον, εὐτυχῶς δὲ κάποιος ἐπρόλαβε καὶ εἰδοποίησε τὸν Πρόξενον περὶ τῆς ἀφίξεώς της μετὰ πολλῶν ἄλλων σγλάβων. Ὁ Πρόξενος, μετὰ πολλὰς δυσκολίας ἐκ μέρους τοῦ κυρίου της, μὴ θέλοντος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ τὴν πωλήσῃ, τὴν ἐξηγόρασεν ἀντὶ 500 γροσίων!!! Σημειωτέον, ὅτι τοιοῦτο τίμημα κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἦτο ἕκτακτον διὰ μίαν δούλην. Εἶναι ἱστορικὸν ὅτι Χία δούλη τότε ἐπωλήθη διὰ μίαν «κλουαδιὰν καπνοῦ». Ἄμα τῇ ἀποδόσει εἰς τοὺς κόλπους τῆς μάμμης μου τῆς ἀγαπητῆς αὐτῆς θυγατρὸς καὶ μητρὸς μου καὶ μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν, ἐννοεῖται, χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ἐπῆλθεν ἡ σκληρὰ ἀνάγκη θεραπείας ἀπάντων τῶν χρηζόντων πρὸς συντήρησιν καὶ ἀπότισιν τοῦ πρὸς τὸν Μπουλιάγκον χρέους αὐτῶν. Πᾶσα ἐλπίς ἐστηρίζετο εἰς τὰ παραχωθέντα ἐν τῇ κρύπτῃ-τάλιρᾳ. Ἐδέησεν ὅθεν ἡ μάμμη μου συνοδευομένη ὑπὸ καθάσῃ τοῦ Προξενεῖου

ἐκείνου νὰ μεταβῆ εἰς τὸ ἀπαίσιον δι' αὐτὴν χωρίον, ἐν ᾧ καὶ ἡ κρύπτη, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ παραχωθέντος χρήματος.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ἔρον καὶ εἶπον εἰς τὸν ξενίσαντα αὐτοὺς χωρικὸν τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ἐκίνησεν οὗτος τὴν κεφαλὴν μετὰ δισταγμοῦ, λέγων, ὅτι οἱ Τούρκοι καὶ τὰ προσκεφάλαια αὐτῶν, ἐφ' ὧν ἀνεπαύοντο, ἔφαξαν κατασχίσαντες αὐτὰ καὶ τὰ ἄχυρα ἐπίσης λεπτομερέστατα καὶ ἐν γένει πᾶσαν γωνίαν, ὥστε ματαιοπονίαν καὶ ἄνευ ἐλαχίστης ἐλπίδος ἐθεώρει τὴν εὐρεσιν τῶν περὶ ὧν πρόκειται χρημάτων.

Μολοντοῦτο ἡ θεία πρόνοια ἄλλως εἶχε βουληθῆ. Τὰ σακίδια ἄθικτα ἀνευρέθησαν καὶ ἐθεράπευσαν τοῦλάχιστον προσωρινῶς τὰς πρωτίστας ἀνάγκας.

Εἶπον ὅτι ὁ πατήρ μου εἶχε χωρισθῆ τῆς μητρός μου καὶ τῆς μάμμης μου πρὸς ζήτησιν πλοιαρίου καὶ ὅτι αὐταί, ἀπελπισθεῖσαι νὰ περιμένωσιν ἢ μᾶλλον καταναγκασθεῖσαι, ἐξῆλθον πρὸς φυγὴν καὶ ἔπαθον ὅσα ἔπαθον.

Ὅπότεν ἡ μάμμη μου ἐπανῆλθεν εἰς τὸ χωρίον πρὸς ζήτησιν τῶν χρημάτων, ἔμαθεν ὅτι ὁ πατήρ μου, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν, νύκτωρ, μετημριεσμένος εἰς χωρικὸν εἶχε μεταβῆ πρὸς ἀναζήτησιν τῶν, διότι, ἔλεγεν, εἶχεν εὐρεῖ πλοιαρίον δεχθὲν νὰ τοὺς μεταφέρῃ εἰς νησὸν τινα τοῦ Αἰγαίου, εἰς Ἄνδρον ἢ εἰς Τήνον, τὰς πλησιεστέρας. Μαθὼν δὲ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφορὰν ἔφυγε. Καὶ ὁ χωρικός ὑπέθετεν, ὅτι, μὴ ἀναφανεῖς πλέον, κατώρθωσεν αὐτὸς νὰ ἐπιβῆ καὶ νὰ σωθῆ εἰς τὸ εἰρημένον πλοιαρίον. Οὕτως ἀμυδρῶς ἤρχισαν νὰ γνωρίζουν τὴν τύχην καὶ τὰ ἔχνη τοῦ πατρός μου.

Εἰς τὸ Προξενεῖον ἐντούτοις συνηθροίσθη πλῆθος προσφύγων καὶ ἡ βίωσις ἐν αὐτῷ ἀπέβαινεν ἀδύνατος, ἀναπτυχθείσης πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐν αὐτῷ καὶ ἐπιδημικῆς νόσου, «λοιμικῆς» τότε καλουμένης. Σκέψως δὲ γενομένης ἀπεφασίσθη διὰ τῶν μέσων τοῦ Προξένου νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς γαλλικὸν βασιλικὸν πλοῖον μέλλον νὰ μεταβῆ εἰς Σμύρνην, ἐκεῖθεν δὲ νὰ εὐρωσιν εὐκολώτερον εὐκαιρίαν μεταβάσεως εἰς τὰς νήσους Ἄνδρον ἢ Τήνον πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός μου.

Εἶχον δὲ τὴν τύχην νὰ ἐλύσωσι τὴν συμπάθειαν τοῦ πλοιαρίου, ὅστις τὰς ἐούστησεν εἰς τὸν ἐν Σμύρνη Γάλλον Πρέξενον (δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομά του δυστυχῶς), ἀνθρώπον, φαίνεται, λίαν

καλοκάγαθον, ὅστις τὰς ἐξένισε δωρεὰν ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ διὰ τῶν μέσων ὅσα διέθετεν, ἦτοι τῶν γαλλικῶν πλοίων, ἅτινα ἐπηγαίνο- ἤρχοντο κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν μεταξὺ Χίου, Σμύρνης καὶ τοῦ Αἰγαίου πρὸς διάσωσιν θυμάτων, ἐπέτυχε νὰ μάθῃ καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὰς ξενιζομένας του τὴν χαροποιὸν εἶδῃσιν, ὅτι ὁ πατήρ μου ζῆ ἐν Τήνῳ καὶ ὅτι τῷ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις ὑπὸ Γάλλου πλοίαρχου ὅτι θὰ μεταφέρῃ πρὸς αὐτὸν τὴν σύζυγον καὶ τὴν πενθεράν του. Τοῦτο καὶ ἐγένετο, καὶ οὕτω τέλος ἐν Τήνῳ συνηνώθησαν τὰ σωθέντα ἐκ τῆς σφαγῆς μέλη τῆς οἰκογενείας μου, πατήρ, μήτηρ καὶ μάμμη μου.

Καὶ σήμερον ἀκόμη μελαγχολία μὲ κυριεῦει ἐνθυμούμενον τὰς ἀφηγήσεις τῶν γονέων μου περὶ τῆς ἐν Τήνῳ βιώσεως. Ἄνθρωποι εἰθισμένοι εἰς πᾶσαν ἀνεσίαν, εἰς κατοικίαν μεγαλοπρεπῆ, οἶαι αἱ τῶν τότε εὐπόρων τῆς Χίου, ἐφωδιασμένην μὲ ἔπιπλα καὶ σκεύη καὶ πᾶσαν χλιδὴν, ἔχοντες ὑπηρέτας, — οἱ ὅποιοι ἱστορικοί, οὕτως εἶπεῖν, ἦσαν τότε ἐν Χίῳ ἕνεκα τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ ἀφροσύσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς κυρίους των — εἶχον περιέλθει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατοικῶσι τρώγλας στενοχώρους καὶ ἐκτεθειμένας εἰς ὄλας τὰς μεταβολὰς τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, εἰς τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ εἰς τὸν καύσωνα τοῦ θέρους, ἐστεροῦντο πάσης ὑπηρεσίας, ὡς μὴ ἔχοντες καὶ τὰ πρὸς τοῦτο ἄλλως τε μέσα, ἀκόμη καὶ τροφῆς καὶ ἄρτου «ἀνθρωπίνου» (λέξις τῆς μητρός μου). Ἐν συντόμῳ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ζῶσιν ὡς χωρικοὶ καὶ δὴ πτωχοί.

Ὁ πατήρ μου ἤρχισε νὰ ἐπαγγέλλεται τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμά του καὶ ἐργασία δὲν ἔλειπε βεβαίως, ἀλλὰ τί ἦτο τὸ προῖόν τῆς ἐργασίας του; Μερικὰ λευκάνικα ἢ αὐγὰ ἢ ὄρνις, ἢ ἔστιν ὅτε καὶ κρίθινος ἄρτος ποῦ χρήματα! Ἐντούτοις τὰ ὀλίγα ἀπομένοντα ἀπὸ τὰ «μακαρίτικα» ἐκεῖνα τάλιρα τῆς Χίου εὗρισκοντο ἐν τῷ ἐξαντλεῖσθαι, ἢ δὲ δυστυχῆς μάμμη μου, ἐκ τῆς κακοζωίας, τῶν στερήσεων καὶ τῆς δυσθυμίας ἐν γένει, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς εἰς τὴν νῆσον ἐφορμησάσης «λοιμικῆς», καὶ οὕτως ἐτελείωσαν τὰ δεινὰ τῆς.

Ἐσυλλογίσθη τότε ὁ πατήρ μου τίνι τρόπῳ ἠδύνατο νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ρωσίαν διὰ πλοίου ξένης σημαίας καὶ εἶχεν ἤδη ὑπ' ὄψει του τοιαύτην εὐκαιρίαν, ὅτε Ψαριανοὶ ἐκ τῶν πρωτευόντων παρου-

σιάσθησαν και τὸν ἐπεισαν μὲ τὸ καλὸν και μὲ ἀπειλὰς νὰ μεταβῆ εἰς τὴν νῆσον τῶν Ψαρῶν και νὰ σωθῆ μετὰ τῆς μητρός μου ἐντὸς πλοίου Ψαριανοῦ ἀποπλεύσαντος ἐκεῖθεν ἄνευ πηδαλίου· διότι ἀπὸ τὰ πλοια εἶχον ἀφαιρεθῆ τὰ πηδάλια κατ' ἀπόφασιν τῆς κοινότητος, ὅπως οὕτω μὴ δύναται οὐδεὶς τῶν πλοιάρχων ν' ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐμμείνῃ και ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα μέχρις ἐσχάτων.

Τὸ πλοῖον τοῦτο κατάφορτον γυναικοπαίδων και ὀλίγων ἀνδρῶν, μετὰ πολλὰς περιπετείας, ἠδουήθη νὰ προσορμισθῆ εἰς τὴν νῆσον Μύκονον. Καὶ ἰδοὺ πάλιν τὸ ἀτυχὲς ζεῦγος τῶν γονέων μου, πτωχόν, γυμνόν και ἄπελπι, δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς ποίου εὐσπλαγχνικοῦ κατοίκου τῆς Μυκόνου τὴν κατοικίαν εὔρε σκέπην και τροφήν. Ἐκεῖ ὅμως ἐπέπρωτο νὰ φανῆ δι' αὐτὸ λιμὴν σωτηρίας. Δὲν ἠξεύρω ποῖος Προξενίσκος ἐπρομήθευσεν εἰς τὸν πατέρα μου ἐν ἀγγλικὸν ψευδοδιαβατήριον, ὡς δῆθεν ὑπήκοον τῆς Ἰονίου Πολιτείας, και μὲ αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, προτιμῶν, μοι ἔλεγε, και νὰ σφαγῆ ἢ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης αὐτὸς και ἡ σύζυγός του.

Κωμικοτραγικὰ ἦσαν, κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν γονέων μου, τὰ τῆς ἀφίξεως και τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεώς των εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ὄλον τῆς ἀποσκευῆς των συνέκειτο ἀπὸ ἐν κιβωτίδιον περιέχον ὀλίγα ἀσπρόρουχα και τίποτε περιπλέον. Ὁ πλοίαρχος ἔχων μὲ ἐμπόρους Γραικοὺς σχέσεις ἀνήγγειλεν εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν, ὅτι εἶχεν ἐπιδάτας ζεῦγος Χίων, τὸν ἰατρὸν Συγγρὸν δηλαδὴ μετὰ τῆς συζύγου του, μὴ ἔχοντας ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, και ἐζήτηε ὑπὲρ αὐτῶν τὴν προστασίαν των.

Οὗτος διὰ τινος ὑπαλλήλου του ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὰ Ταταῦλα, ὅπου κατῶκει, ὡς και πλεῖστοι Χῖοι μεγαλέμποροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, και ἐφρόντισε νὰ τοῖς ἐνοικιάσῃ οἰκίαν πρὸς ἐγκατάστασιν.

Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας τοὺς ἠρώτησε :

— Ποῦ εἶναι τὰ «καλαμπαλίκια» σας : (τὰ ἐπιπλα δηλ. και οἰκιακὰ σκεύη).

Ἐκεῖνοι δὲ συστελλόμενοι ἀπήνησαν, ὅτι εὐρίσκονται εἰς πλοῖον και προσεχῶς θέλουσι τὰ μεταφέρειν, ἐν τούτοις παρεκάλουν τὸν οἰκοδεσπότην προσωρινῶς νὰ τοῖς χορηγήσῃ κλίνην και τρο-

φήν ἐπὶ πληρωμῇ. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι καὶ τὰ μέσα πληρωμῆς δὲν εἶχον.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ πατήρ μου μετέβη ἀπὸ πρωίας εἰς ἐν φαρμακείον τοῦ Σταυροδρομίου καὶ ἀνήγγειλεν ἑαυτὸν ἀπλούστατα ἀνευ ἐλαχίστης προλαβούσης διατυπώσεως, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ μετέρχεσθαι τὸν ἰατρὸν ἐν Τουρκίᾳ εἰς οὐδεμίαν διατύπωσιν ὑπεβάλλετο καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἰατροὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤριθμοῦντο ἐπὶ τῶν δακτύλων (ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι τρεῖς ἢ τέσσαρες), ὅλοι δὲ οἱ φαρμακοποιοὶ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐμπειρικοὶ μετήρχοντο τὸν ἰατρὸν. Ὁ φαρμακοποιὸς φαίνεται ὅτι ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος καί, ἀφοῦ ἤκουσε τὰς ἀτυχίας τοῦ πατρός μου καὶ ἔμαθεν, ὅτι ἐσπούδασεν εἰς Πίζαν, — κατὰ τύχην ἦτο Ἴταλὸς τὴν καταγωγὴν ὀνομαζόμενος Κοτσόφι — κατὰ παράδοξον μάλιστα σύμπτωσιν μετὰ παρέλευσιν εἴκοσι ἐτῶν περίπου ἕκτοτε ἐγνωρίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ στενὴν μετ' αὐτῶν φιλίαν συνήφα, — τὸν συνέστησεν εἰς διαφόρους προσελθόντας ἀσθενεῖς ὡς καὶ εἰς αἰκίας εὐπόρων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τότε καὶ νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ἰατροὶ ἀμείβονται ἀμέσως, τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας του εἰσπραχθέντα ἦσαν σχετικῶς ἄφθονα. Ἀγοράσας λοιπὸν «σακουλάκι» ἐγένεισε σχεδὸν αὐτὸ χρυσῶν νομισμάτων (ρουμπιέδων τότε καλουμένων) καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐπεδείκνυε τὸν θησαυρὸν του εἰς τὴν μητέρα μου ἐπιστρέφας εἰς τὸν οἶκόν του. Οὕτως αἱ ἐλπίδες τῆς ἐπανόδοις ἀρχαίων ἡμερῶν ἐπανήλθον καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιούσης ἤρχισαν αἱ ἀγοραὶ ἐνδυμάτων καὶ τῶν ἀπολύτως κατ' ἀρχὰς ἀναγκαίων ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ἡ συγκομιδὴ τῶν ρουμπιέδων ἐπανελήφθη καὶ ἐν συντόμῳ ἢ ἀνεσις τοῦ βίου ἐπανήλθε καθ' ὅλα.

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία τῶν περιπετειῶν τῶν γονέων μου. Ὅταν δὲ ἀναπολῶ ταῦτα εἰς τὴν μνήμην μου καὶ σκέπτομαι τί ὑπέφεραν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, πόσον, λέγω, ἀδίκαι εἶναι κάποτε πρὸς τὴν μνήμην τῶν Χίων ἔσοι, τρόπον τινά, θεωροῦν αὐτοὺς ἑτερόχθονας καὶ δῆθεν μηδὲν παθόντας ἢ μᾶλλον μηδὲν εἰσενεγκόντας εἰς τὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα, ἐνῶ κατ' ἐμὲ ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου κατὰ πολὺ συνέτεινεν εἰς τὴν γένεσιν συμπαθείας ἐκ μέρους τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἀκόμη Χριστιανῶν καὶ εἰς ἐκρηξιν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως μέρους τῆς Ἑλλάδος.

Ἄνδρες Συγγράς.

ΠΗΛΟΣ ΚΑΙ ΠΗΛΟΣ

Ἄπὸ τὸν ἴδιο τὸν πηλό, τὴ ζύμη τοῦ τὴν ἴδια
ἐπῆρ' ἓνας κεραμιδᾶς κι ἔπλασε κεραμίδια,
ἐπῆρε κι ἓνας ξακουστὸς κι ἀλάθευτος τεχνίτης
κι ἔπλασε σι' ἀργαστήρι τοῦ μιά προτομῆ Ἀφροδίτης.

Τὰ κεραμίδια ἀπανωτὰ ψηλὰ στὴ στέγη τώρα
τὰ δέρνει τ' ἀστραπόβροντο, τὸ ξεροβόρι, ἢ μπόρα
κάτω ἀπ' τὴ στέγη ἢ προτομῆ σ' ὀλόφωτο σαλόνι
ἀκούει γλυκὰ παινέματα κι ὁμορφη καιμαρώνει.

Κι ἐξήλεψαν κι ἐθύμωσαν και παραπονεμένα
τὰ κεραμίδια ἐρώτησαν :— Ἄπὸ τὴν ἴδια γέννα
δὲν εἴμαστε κι ἐμεῖς και σύ ; γιατί για σένα δείχνουν
τόση λαχτάρα και στοργή κι ἐμᾶς μᾶς ἀπορρίχνουν ;

Κι ἡ προτομῆ ἀποκρίθηκε :— Βλέπω τὰ βᾶσανά σας
και συμπονῶ σὰν ἀδερφή· μὰ τὰ παράπονά σας,
δίχως νὰ χάσετε καιρὸ και δίχως νὰ ντραπήτε,
σὰ χέρια ποῦ σᾶς ἔπλασαν σύρετε νὰ τὰ πῆτε.

Ἰωάννης Παλέμης

Ο ΚΑΒΑΛΑΡΗΣ

Ἄκούω χλιμίντρισμα. Εἶς' ἐσύ, σὲ νοιώθω, καβαλάρη·
μοῦ συνεπαίρνει τὴν ψυχὴ τὸ ποδοβολητό.

Νεοελληνικά ἀναγνώσματα γ'.

τὴν Μαδουρήν ταν! Ἐκεῖ, θεώμενος ἀπὸ τῶν παραθύρων τοῦ τὰ μελανὰ τῆς Ἀκαρνανίας ὄρη καὶ βαθύτερον τὰς κυανὰς κορυφὰς τοῦ Ζυγοῦ, ἀναπνέων τὴν βλυσχμώδη αὔραν, ἣτις προσέπνεεν ἀπὸ τὰς ἐλάταις τῶν ἠπειρωτικῶν βουνῶν καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἀναπολῶν τὴν αἵματηρὰν ἱστορίαν τοῦ Ἄλη-Πασᾶ καὶ τὰ καριόφιλα τῶν ἀρματωλῶν, ἀνέπλαιττεν ἐν ἐκστάσει τῆς Φροσύνης τὸν ἔσχατον στεναγμὸν, κινιγόμενον ὑπὸ τὰ κύματα τῆς Αἰμῆς, καὶ τοὺς ἄθλους τῶν Σουλιωτῶν ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Κιάφας· ἔβλεπε τὸ οἰκτρὸν φάσμα τοῦ Θανάση Βάγια καὶ τὴν σεμνὴν μορφήν τοῦ Σαμουήλ, ἀνατινάσσοντας τὸ Κρούγι εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἔτεινεν ἀπληστον τὸ οὖς, οἶονεὶ πρὸς μακρινήν τινα καὶ μυστηριώδη μελωδίαν, πρὸς τὴν ἀρμονικὴν λαλιὰν τῶν κλεφτῶν, τὴν ὁποίαν μετὰ τσακούτης θρησκευτικῆς εὐλαθείας ἀπεταμίβουσε εἰς τὰ ποιήματά του. Ἐνίοτε ἡ ἐκστάσις ἐκεῖνη μετέπιπτεν εἰς ἔμπνευσιν, ἡ φέμνη μετεβάλλετο εἰς ἐνθουσιασμόν, ἡ ἄφωνος ποιητικὴ θεωρία ἐξεχύνετο εἰς ᾄσμα, καὶ ὁ ἀπὸ τῆς Λευκάδος ἄνεμος μᾶς ἔφερεν εἰς Ἀθήνας νέαν μελωδίαν τοῦ πάσχοντος παιητοῦ. Ἄλλ' ἦσαν σπάνια δυστυχῶς τὰ ἐνεργὰ ἐκεῖνα διαλείμματα. Ὁ Βαλαωρίτης ἔβλεπε μόνον, ἀνεπτόλει καὶ ὠνειρεύετο. Ὀνειρεύετο, φεῦ! ὅτι δὲν τοῦ ἐχάρισεν ἡ μοῖρα νὰ ἴδῃ πρᾶγματτοποιούμενον. Ὀνειρεύετο τὰ Γιάννανά του ἐλεύθερα· ὠνειρεύετο νέον προσκύνημα εἰς τὴν ἠρωικὴν ἐκείνην γῆν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ψάλτης· ὠνειρεύετο ἄσμα καινὸν ὡς τέρμα τῶν παλαιῶν τοῦ ἀσμάτων, ὠνειρεύετο νὰ ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα ἐκεῖ, ὅπου ἐνηστεύθη τεσσάρων αἰῶνων τεσσαρακοστή. Ἄλλ' ὁ θάνατος ἔκοψε τὰ ὄνειρα τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸ ἀρρενωπὸν του ἄσμα δὲν θά πανηγυρίσῃ τῆς Ἠπείρου τὴν ἐλευθερίαν. Ὅταν ἐκεῖ ποτε τὴν αἱμοπαγή σημαίαν ἀντικαταστήσῃ ἡ κινιγόμενος καὶ ὁ σταυρὸς τὴν ἡμισέληνον, ὅταν τείνῃ ἐνθους ἡ Ἠπειρος τὸ οὖς πρὸς τὴν Λευκάδα, ἵνα ἀκούσῃ τὴν γνῶριμον φωνὴν πανηγυρίζουσαν τὴν χαρὰν τῆς, ἡ Λευκάς θά μείνῃ βωδὴ καὶ τὰ κύματά τῆς μόνον, ἐκπνέοντα εἰς τῆς Πρεβέζης τὸν αἰματόν, θά φλοισβίσωσι πενθίμως, ὅτι... ὁ Βαλαωρίτης δὲν ζῆ πλέον.

Ἄγγελος Βλάχος

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ.

Καβάλα πάει ὁ Χάροντας
 τὸ Διγενὴ στὸν Ἕαδην
 καὶ ἄλλους μαζί. . . . Κλαίει, δέρνεται
 τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στοῦ ἀλόγου του
 δεμένους τὰ καπούλια,
 τῆς λεβεντιάς τὸν ἄνεμο,
 τῆς ὁμορφιάς τὴν πούλια.

Καὶ σὰ νὰ μὴν τὸν πάτησε
 τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
 ὁ Ἄκριτας μόνο ἀτάραχα
 κοιτάει τὸν καβαλάρη!

— Ὁ Ἄκριτας εἶμαι, Χάροντα,
 δὲν περνῶ, μὲ τὰ χρόνια.
 Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἔνοιωσες
 στὰ μαρμαρένια ἁλώνια!

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
 ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων·
 στήν Ἐφτάλοφην ἔφερα
 τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν χάνομαι στὰ Τάρταρα,
 μονάχα ξαποσταίνω·
 στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
 καὶ λαοὺς ἀνασταίνω!

ΖΗΤΟΥΝΤΟΣ

Κωστής Παλαμάς

Η ΞΕΝΟΥΛΑ

Ἐλένη προξενολογοῦν, Ἐλένη κάνουν νύφη,
 μῆνες τῆς τάζουν τὰ προικιά καὶ χρόνους τ' ἀντιπροίκια,
 τῆς τάζει κι ὁ πατέρας τῆς κάτεργ' ἀρματομένα,
 τῆς τάζουν καὶ τ' ἀδέρφια τῆς καράβια φορτωμένα,
 τῆς τάζει κι ἡ μανούλα τῆς κρυφὰ δέκα χιλιάδες,
 χρυσὸ θρονὶ νὰ κάθεται, χρυσὸ μῆλο νὰ παίξῃ·

ἐᾶρθαν οἱ χρόνοι δίσεχτοι κι οἱ μῆνες ὠργισμένοι
 κι ἔφαγε ὁ νιὸς τὰ πλούτη του κι ἡ κόρη τὰ προικιά τῆς,
 ἡ πεθερὰ ξενόπλενε κι ἡ νύφη ξεναλέθει,
 ὁ πεθερὸς ξενόσκαφτε κι ὁ νιὸς ξενοκλαδεύει.

Μιὰ Κυριακὴ καὶ μιὰ Λαμπρὴ, μιὰ πίσσημην ἡμέρα,
 τὴν πῆρε τὸ παράπονο, πίκρα πολὺ μεγάλη.

«Θέλω νὰ πάω στὴ μάνα μου, νὰ πάω στὰ γονιὰ μου».

«Ἐλένη, πλούσια σ' ἔφερα, φτωχὴ ποῦ νὰ σὲ πάω,
 ποῦ ντρέπομαι τ' ἀδέρφια σου, φοβοῦμαι τοὺς δικούς σου;»

Κι ἐκεῖνη δὲν τὸν ἄκουσε, μονάχη τῆς κινάει,
 παίρνει πουργὸ στρατὶ στρατὶ καὶ τ' ὄριο μονοπάτι,
 στὴ στράταν ὅπου πήγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :

«Χριστέ, νὰ βρῶ τίς δούλες μου στὴ βρύση νὰ λευκαίνουν!»

Κι ὁ Θιὸς τὴν ἐσυνάκουσε κι ἡ χάρη τῆς Παρθένας,
 κι ἤρθε τίς δούλες τοῦ σπιτιοῦ στὴ βρύση ποῦ λευκαῖναν.

«Καλόστην ~~πῆ~~ τὴν ξενούλα μας! τί θέλεις, τί γυρεύεις;»

«Νὰ πιῶ νερὸ γιατί διηρῶ κι ἀπὲ σᾶς κουβεντιάζω·
 νὰ πῆτε τῆς Κυρούλας μου δούλα τῆς νὰ μὲ πάρῃ».

«Ξένη μ', κοπέλες ἔχομε, κοπέλες καὶ κοπέλια,
 καὶ σένα τί σὲ θέλομε; σὰν τί δουλειὰ νὰ κάνῃς;».

Σαράντα δούλες ἦτανε, σαράντα σικλιὰ φέρουν,
 φέρουν καὶ τῆς καλῆς κυρᾶς τ' ὀλόχρῦσο σικλάκι.

«Δούλες, ποιὸς ἔλιε στὸ σικλί; χνότα καλὰ μυρίζουν».

«Κυρά, μιὰ ξένην ἤραμε στὴ βρύσην ἀποκάτου,
 μιὰ ξένη ποῦ μᾶς ἔλεγε δούλα σου νὰ τὴν πάρῃς».

«Δούλες, δὲν τὴν ρωτούσατε μὴν ἦταν ἡ Ἐλένη;».

- «Ξωθιό, ξωθιό, κυρούλα μου, πῶς θά'ναι τὸ παιδί σου ; » .
- «Σῦρτε ρωτήσετέ τηνε, τὸ τί νὰν' ἢ δουλειά της » .
- «Ἐένη, ἢ κυράτσα μας ρωτᾷ τί ξέρεις νὰ δουλέψης » .
- «Ἐέρω καὶ φαίνω στὸ βλατι καὶ φαίνω στὸ βλοῦδο » .
- «Σῦρτε νὰ τήνε βάλετε στὸν ἀργαλειὸ τ'ς Ἑλένης » .
- «Ἐπῆγαν καὶ τὴν ἔβαλαν στὸν ἀργαλειὸ τ'ς Ἑλένης » .
- «Γιάγιο μου, χρυσογιάγιο μου, πάλε χρισὸ μου γιάγιο » .
- «Βλατί μου, ὅταν σ' ἀνάστειναι, μ' ἐπροξενολογοῦσαν μῆνες μοῦ τάξαν τὰ προικιά καὶ χρόνους τ' ἀντιπροβιαροῦσαν μοῦταξεν ὁ πατέρας μου κάτεργ' ἀρματωμένα » .
- «Μοῦταξεν καὶ τ' ἀδέρφια μου καράβια φορτωμένα » .
- «Μοῦ τάξει κι ἡ μανούλα μου χρυσὰ δέκα χιλιάδες » .
- «Χρυσὸ θρονὶ νὰ κάθωμαι, χρυσὸ μῆλο νὰ παιζῶ » .
- «Μάρθαν οἱ χρόνοι δίσεχτοι κι οἱ μῆνες ὠργισμένοι » .
- «Τρῶει ἄντρας μου τὴν προικιά μου κι ἐγὼ τὸ μερικόν του » .
- «Ἡ πεθερὰ ξενόπλενε κι ἐγὼ ἔξεναλέθα » .
- «Ὁ πεθερὸς ξενόσκαφε κι ὁ νιὸς ξενεκλαδεύει » .
- «Κι ἡ μάνα ἐπαραμόνευε, στὸν κόρφο της τὴ βάνει » .
- «Ἐσ' εἶσαι, μάτια μου Δενιὸ ; καλόστο τὸ παιδί μου ! »

(Δημῶδες)

ΔΑΖΑΡΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΓΡΙΩΤΗΣ

Θὰ ἤρκει διὰ τὴν ἀφθαστον δέξαν του καὶ εἰς ἀπεικόνισιν τοῦ υπερόχου πατριωτισμοῦ του νὰ λεχθῆ, ὅτι ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ ὑφίστατο ἀγῶν τῶν Ἑλλήνων κατὰ θάλασσαν. Καὶ πρέπει πάλιν νὰ ἐρευνησῆ κανεὶς πολὺ εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ νὰ εὑρῆ δημοσίας ἐκδηλώσεις πατριωτικοῦ αἰσθήματος εἰς θυσίας μέχρι τελείας αὐταπαρνήσεως. Ὅλα, ἕως τοῦ τελευταίου ὀδοῦ, διὰ τὴν πατρίδα! Οἱ στέρνες τοῦ σπιτιοῦ του, τὰ περίφημα ταμειὰ του, ἦσαν ἀπογεμὰ ἐως στεφάνης προτοῦ ἐκραγῆ ἢ ἐπαρηγόρησταις καὶ μετ' αὐτὴν εὐρέθησαν κενὰ ἕως πυθμένος. Ὅλα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος! Καὶ μετὰ τοῦτο

αιγή ως να μὴ συνέβη τίποτε. Ἀπαξισί γὰρ καταστήσῃ τὸ ἄτομόν του ἀντικείμενον καινοῦ θαυμασμοῦ, ἀποφεύγει ἐπιμόνως πάντα τοιούτον θόρυβον, ὁ ὁποῖος ἀντέκειτο εἰς τὴν μετριοφροσύνην του, καὶ παραμένει μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ βίου του εἰς τὸ ἀγαπημένο του γησί ἀφανῆς ἀπὸ τὰ βλέμματα τοῦ πληθῆος. Ἐκεῖ τὸν ἐπεσκέφθησαν ὁ Καποδίστριας καὶ κατ' ἐπανάληψιν ὁ βασιλεὺς Ὄθων. Καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι περὶ ἑαυτοῦ δὲν ἐθέλησε γὰρ καίμι ποτὲ λόγον πρὸς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα πρόσωπα. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπίσκεψιν τοῦ Ὄθωνος ἢ γυναικῶς του τὸν ἐστρατοφύρου, νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν βασιλέα στάδιον διὰ τὰ παιδιά του καὶ ἐκεῖνος ἐπιμόνως ἠρνήθη. Μόνον περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του συγκατετέθη γὰρ παρακαλέσῃ τοῦτο τὸ ἀνάξιον λόγου, νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του εἰς τὴν Ἱερουσίαν.

Ὀλόκληρος ἡ ζωὴ τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου εἶναι φαινόμενον ἀδιαλείπτου ἀρετῆς καὶ σπανίας μεγαλοφυίας. Δεκαεσσάρων ἐτῶν παιδί ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων τοῦ πατρὸς του διαμένοντος εἰς Γένοβαν καὶ αὐξάνει καταπληκτικῶς τὴν πατρικὴν του περιουσίαν. Ἀλλὰ δὲν πλουτίζει διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνον. Ἀφειδῶς δίδει εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας, ἐλεεῖ τοὺς πτωχοὺς. Ἐκ τούτου ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνεπίληπτον ἐντιμότητα τοῦ χαρακτῆρός του κατακτᾷ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ὅλου τοῦ Ὑδραϊκοῦ λαοῦ. Μικ τοῦ πράξις ἰδεώδους μεγαλοφυίας, ἡ ὁποία αὐτὴ καὶ μόνη θὰ ἔφθανε νὰ τὸν ἀπαθανάτισῃ, ἐξαιρεῖ ἀκόμη παρὰ τῆ λαῶ τὸ προσωπικόν του γόητρον. Ἐτέλει τὰς γάμους του παρισταμένον καὶ τοῦ πατρὸς του, ὅστις εἶχεν ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν Γένοβαν, ἔτε εἰσηλθε κάποιος εἰς τὸ σπίτι θέλων νὰ σκοτώσῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς μουσικούς. Ὁ γέρον Κουντουριώτης τὸν ἐπέπληξε καὶ αὐτὸ ἤρκεσε διὰ νὰ πέσῃ αὐτὸς θύμα τοῦ δολοφόνου. Ἐμνήσαν οἱ υἱοὶ του, ὁ Λάζαρος καὶ ὁ Γεώργιος, εἰς καταδίωξιν τοῦ φονεῦ· ἀλλ' αὐτὸς ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ. Μετὰ τινα ἔτη ὁ Λάζαρος μανθάνει τὴν ἀφίξιν τοῦ δολοφόνου εἰς Ὑδραν. Ὁ κακοῦργος διὰ τινος ἱερέως ζητεῖ συγγνώμην καὶ ἔλεος. Καὶ ὁ Λάζαρος ὄχι μόνον τὸν ἐσυγχώρησεν, ἀλλὰ καὶ χρηματικῶς τὸν ἐβοήθησε καὶ σύνταξιν τοῦ διώριτον ὑπὸ ἕνα μόνον ἔρον, νὰ μὴ παρουσιασθῇ ποτὲ ἐνώπιόν του. Τοῦτο πράγματι ἐγένετο. Ὅταν δὲ βραδύτερον ὁ δολοφόνος

φόνος απέθανε, τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας κατέβαλεν ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης.

Κατὰ τὸν Ἄγωνά αὐτὸς ὑπὲρ πάντα εἰσηκούετο, εἰς αὐτοῦ μόνον τὰ κελεύσματα ἐπειθάρχει ὁ λαός. Κυρίως δὲν διέτασεν οὔτε ἐξήτει νὰ ἐπιβάλῃ τὰς γνώμας του. Εἶχε τὴν μεγαλόφρονα συνείδησιν, ὅτι δὲν ἐθυσίαζε τὴν περιουσίαν του διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τοιοῦτον δικαίωμα ἐπιβολῆς. Δι' αὐτὸ καὶ ἠρνήθη νὰ δεχθῆ ὄλα τὰ προσφερόμενα εἰς αὐτὸν ἀξιώματα. Ἄλλὰ παρενέβαινε μόνον, ὅσακις ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς ἐθελοθυσίας εἰς τὸν ἀνυπότακτον λαόν. Καὶ τότε ὁ λόγος αὐτοῦ ἔσωζεν. Οὕτω, ὅταν τὸ πλῆθος ἠρνεῖτο νὰ καταταχθῆ εἰς τὰ πληρώματα διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σάμου καὶ οὐδενὸς ἐκ τῶν προυχόντων ὁ λόγος εἰσηκούετο, αὐτὸς ἠγγέρθη καὶ εἶπεν : «Ὅποιος δὲν θέλει ἄς μὴ πάῃ. Ἐγὼ ἔμωσ θὰ πηγαίνω πρῶτος καὶ ἔσοι νομίζουν ὅτι δὲν ἐξώφλησαν ἀκόμη μὲ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος αὐτοὶ ἄς μὲ ἀκολουθήσουν». Οἱ λόγοι οὗτοι μετέπεισαν παρευθὲς τὴν λαϊκὴν συνέλευσιν καὶ ὄλοι ἐφιλοτιμοῦντο ποῖος πρῶτος νὰ καταταχθῆ εἰς τὸν στόλον. Ἄλλοτε πάλιν, ἄγνωστον διατί, ἀπεπειράθη νὰ τὸν δολοφονήσῃ. Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχε καὶ ὁ δολοφόνος κατῴρθωσε νὰ διαφύγῃ. Κατεξανέστη σύμπας ὁ λαός καὶ εἰς ἔνδειξιν τιμῆς πρὸς τὸν σεβαστὸν ἄρχοντά του ἐξέλεξε τιμητικὴν φρουρὰν διὰ νὰ τὸν συνοδεύῃ. Ἄλλ' οὗτος ἀπεποιήθη καὶ μετὰ τινα χρόνον, ὅτε ἐκ τύψεων συνειδήσεως ἐλαυνόμενος ὁ κακοῦργος ἐξήτησε νὰ παρουσιασθῆ εἰς αὐτόν, τὸν ἐδέχθη, χωρὶς ἔμωσ νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ κάμῃ τὸν παραμικρὸν λόγον περὶ τῆς πράξεώς του.

Ὁ Εὐστάθιος Σίμος, διατελέσας γραμματεὺς τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου Κουντουριώτου καὶ ἐκ τοῦ σύγγγυς γνωρίσας τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος πολίτην, ἀριστοτεχνικῶς ἀπεικονίζει αὐτόν : «Καὶ ἄλλοι», λέγει, «ἔτσι ἔτυχεν ἐκ τοῦ πλησίον νὰ γνωρίσωσι τὸν ἐξαίσιον τοῦτον ἄνδρα καὶ νὰ τὸν ἴδωσιν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τῆς Ἰδρας, ἐφύλαξαν ἐξάπαντος τὴν βραθυτέραν ἐντύπωσιν τοῦ ἀπεριορίστου ἐκείνου σεβασμοῦ, ὅστις πανταχοῦ τὸν ὑπεδέχετο. Ὁ κύριος Λάζαρος ἦτο φωνὴ μαχρικὴ διεγέρουσα πανταχοῦ τὴν εὐλάβειαν. Ὅτε μὲ τὸ κομβολόγιον εἰς τὰς χεῖρας τὸν ἐβλεπον σεμνῶς καὶ ὀπωσοῦν κυρτῶς προσερχόμενον, κανεὶς δὲν ἔμενε καθήμενος καὶ βραθυτάτη σιωπῇ

προηγείτο και είπετο αὐτοῦ. Καί ἦτο ἄξιος κατὰ πάντα τῶν ἐκτάκτων τούτων τιμῶν. Ἦτο ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ θεοσεβῆς εἰς τὸ ἄκρον, πρᾶος καὶ ἤπιος τὴν καρδίαν, ἡσυχος καὶ ἀτάραχος τὸ ἦθος, γλυκὸς καὶ λιτὸς τὴν συμπεριφορὰν, βραχύς καὶ ἐμβριθῆς τοὺς λόγους, ἀπτέγητος μέχρι στωικῆς ἀπαθείας εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν κινδύνων, οὐδέλως ἐπιδεικτικὸς». Καὶ περαιτέρω: «Εἶχε γλυκεῖαν καὶ ἰλαρὰν τὴν μορφήν· αὐτὴ τοῦ ἡ σωματικῆ ἔλλειψις, ἡ στέρησις τοῦ ὀφθαλμοῦ του, ἀν ἔβλαπτεν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἁρμονίαν τοῦ προσώπου του, ἐδίδεν ἀφ' ἑτέρου χροιάν τινα θελκτικῆς μελαγχολίας καί, οὕτως εἶπειν, ταπεινοφροσύνης εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του, ἐλκύουσαν ἐτι μᾶλλον τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ σέβας τῶν ἀνθρώπων». . . Ἦτο φίλος καὶ λάτρης τῆς ἀληθείας τόσο ἐνθερμος, ὥστε κανὲν ἐλάττωμα δὲν ἐσύσταине τόσο κακῶς ἀνθρωπὸν τινα πλησίον του ὅσον τὸ ψεῦδος. Ἡ περὶ τῆς ἰδικῆς του τιμιότητος ὑπόληψις ἦτο γενικὴ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, μετέφεραν τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῶν ἐκεῖ ἱερῶν Μοναστηρίων εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ τὰ σώσωσιν ἐκ τῶν κινδύνων τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς, εἰς τὸν Λάζαρον Κουντουριώτην ἐλθόντες τὰ παρέδωκαν εἰς φύλαξιν.

Τὰς τελευταίας ἡμέρας καὶ τὸν θάνατον τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου περιγράφει ὡς ἐξῆς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς: «Ἡσυχως καὶ καρτερικῶς διάγων, ζῶν μὲ μόνως τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ ὑποφέρων ἀγογγύστως τὴν στέρησιν τῆς παρουσίας, θυσιασθείσης ὁλοκλήρου σχεδὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καθὼς ὑπέφερεν ἄλλοτε τὸν θάνατον τῶν προσφιλῶν του τέκνων, διειτῆρει ὑγείαν μέχρι τινὸς ἀγαθῆν. Ἐνόσησε κατὰ τὸ 1839 τὴν δεινὴν νόσον τῆς δυσουρίας, ἀλλ' ἰάθη τότε μετ' ὀλίγον ἐντελῶς. Νοσήσας δὲ πάλιν κατὰ τὸ 1849 εἶδεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐλαττωμένως τὰς δυνάμεις του· αἰσθησεις του ἐξησθένουν, ἐκυρτώθη ὀλοτελῶς, καὶ ἐν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του δὲν ἐγνώριζε πλέον. Ἀριερώσας δὲ τὰς τελευταίας του φροντίδας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐκπληρώσας τὰ χριστιανικά του καθήκοντα ἀπέθανεν ἐν εὐσεβείᾳ κατὰ τὴν 6 Ἰουνίου 1852, ἀφήσας μνήμην χρηστοῦ ἀνδρὸς καὶ μεγάλου πολίτου ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διέταξε πενθηφορίαν ἐπὶ πέντε ἡμέρας διὰ τὸν θάνατόν του. . .» **Γεράσιμος Βώκος**

ἀτὰρ νῦν πᾶσι πᾶσι Σοῦ Δ' Ἄλ' Ἄ Μ Ἰ Σο στεπῆε ἰακ εἰσεγγασθ
 νοσκά ὅτ ρίε ρήδεσσεσθ ἰακ ρετρερὸνέ ρήνκ σ'Η' νῶιμ νωτῶτ νωτ
 Σ' αἰτιά, ὅ' αἰτιά τὰ κύματα τὰ ἠλιοφωτισμένα ροιπῆ ἰακ ρεδοσ
 σ' αἰτία τ' ἀθάνατα νερά, ἔδω, τὰ κυρωμένα νῆτ ρετῆ ἰακ ρῶσ
 νεβῆρτιο' ἦ' Ἐλευθερία τὸν κόσμιο μοναχῆ της ρο ρεχέμ ροιρῶντῆ
 νκαί τ' ὄνομά της τούδωκε μαζί με τὸ ποικιθί της ρετρεδῆε πῆ ρετρεδῆε
 Θεμιστοκλῆ, Θρασύβουλο, ἔδω τὸν ἔχει βγάλει, ἰπῶσ νῆτρεσθ νῆτ
 νκί εἰν' ἀδωκῆ της ἐκκλησιᾶ ἑτοῦτο τ' ἀκρογαλίε ρετρεδῆε νῶ ρετρεδῆε
 ροιτῶσ ἰακ ρετρεδῆε ρετρεδῆε ρετρεδῆε ρετρεδῆε ρετρεδῆε ρετρεδῆε ρετρεδῆε
 Ὁ Ἐκκλησιᾶ χωρὶς σταυρὸ καὶ κυματοχιτισμένη
 ἀπὸ Περσιάνικα κρομιά καὶ κόκαλα στρωμένη
 Σταυρὸ σου ἔχει τὸ ψηλὸ τῆς Λευτροῦς κοινάρι,
 γαί σῆλες κύματα βουνά, βοριάς ὅποτιν πάρη
 βωμό σου τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ κράνος, κοινωρία
 τὰ κύματα τὰ γαλανά, τ' ἀγέρι ψαλμοδία
 Ποιὰ ἐκκλησιᾶ σ' ὅλη τῆ γῆ, στὴν οἰκουμένη ὅλη,
 ὡσάν ἔσεγα τ' οὐρανοῦ σκεπάζουνε οἱ θόλοι;
 Ποιὰ ἔχει πολυέλαιο τὸν ἥλιο ἀναμμένο,
 κινήλια τ' ἄστρα τὰ χρυσά με φῶς διαμαντωμένο;
 Καὶ σὲ ποιὰ ἄλλῃ ὁ Θεὸς ὅλος χωρεῖ καὶ μπαίνει,
 παρὰ σ' αὐτῆ τῆ θάλασσα, ἔδω, τὴν ἁγιασμένη;
 Ἐσθρῶ πῶς τὴν ἐξικουστῆ ἐκεῖνη βλέπω μάχη,
 Ποιὸς θρονιάσμενος κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ ράχη;
 Ὁ Ἐρξῆς! τὰ καρὰβια του περήφανος ξανοίγει
 θὰ ἔχη ἐν' ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγη
 Στὸ πλάγι του γραμματικοὶ σταυροὶ τὰ χέρια δένουν
 καὶ τὴ μεγάλη νίκη του νὰ γράφουν περιμένουν!
 Ἄ, δὲν κοιτᾷ καὶ τὰ μικρὰ καρὰβια μας γεμάτα
 ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιά, ἀπὸ Ἀθήνας νιάτα!
 Φουχιώνει ὁ Θεμιστοκλῆς στὸ χέρι τὸ τιμόνι
 καὶ πᾶ σημαῖα τὴν πλατιὰ γλαμύδα του ξιπλώνει
 Κ' ἰδοῦ, ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἀρχίζει ἡ ναυμαχία!
 χέρια με χέρια πιάσθησαν Σκλαβὰ κα' Ἐλευθερία!

Χτύπα, περήφανη θεά, Ἑλληνοπούλα, χτύπα
 πέρα και πέρα τῆς σκλαβιάς τὸ μαῦρο σιτήθος χρύσεια,
 Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορά, γιὰ πάντ' ἄς καταλάβῃ,
 πὼς τὰ παιδιὰ σου πολεμοῦν και πὼς χτυποῦν οἱ σκλάβοι.
 Διῶξε, θεά, τὸ μόλυσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνασάνῃ,
 και ὅποιοι ἐλάβωσι ἢ σκλαβιά νὰ βροίσκῃ ἐδῶ βοτάνι.

Ὅσαν λιοντάρ' ἢ θάλασσα σηκώθη και βογγάει,
 Σπάρτη και Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντίμα πλάι πλάι,
 ἀστροπελέκια δίδυμα σὲ σύνεφα θαμμένα,
 και ἔμπρός τους ἢ Ἑλευθεριά καράβια πνίγει ξένα,
 θαρρεῖς θεριά πὼς πολεμοῦν και ἢ θάλασσα στενάζει,
 σὰν ἀνυψώγῃ τὸ σπαθί και σὰν τὸ κατεβῆ!

Τὸ μάτι τοῦ θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο της φωτίζει
 και κάπου κάπου ἢ θεὰ τὸ πρόσωπο γυρίζει
 και τὸν κοιτάει δλόχαρη. . . Σε κάθε γύρισμά της
 ἀκούω δυνατώτερα και τὰ χτυπήματά της. . .
 Ἄπ' τὸ τιμόνι ἀτάραχος ἐκεῖνος τὴν κοιτάζει
 και μὲ τὸ μάτι του θαρρεῖς τὴ νίκη πὼς προστάζει!

«Ὁ Ἑλληνόπουλα, ἔμπρός, λυτρώστε τὴν πατρίδα»
 — κράζ' ὁ Αἰσχύλος —, «σώσετε μὲ τὴν καλὴ λεπίδα
 » παιδιὰ, γυναῖκες, πατρικοὺς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
 » τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας ἀγὼν γιὰ ὅλα τώρα!
 Καὶ ἀνάβ' ἢ μάχη στὴ φωνή, σαρκώνει' ἢ Ἑλπίδα
 τί κἀν' ὁ ψάλτης, στὴν καρδιά σὰν ἔχη τὴν πατρίδα!

Μαυρίζει γῆ και οὐρανός, δὲν φαίνεται ἢ ἡμέρα. . .
 Μὰ τί ἀνιάρ' ἀκουεταί ἀπ' τὰ πελάγη πέρα ;
 Ποιὰ εἶν' ἐκείνη ἢ σκιά, ποὺ σὰ βουνὸ μεγάλη
 πατεῖ τὸ κῆμα και ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη ; . .
 Γιὰ δὲς ὀπίσω ἀπ' αὐτὴν και ἄλλες σκιὲς ὀρμᾶνε,
 μὲ κόπο τὰ μεγάλα της τὰ βήματα ἀκλυθᾶνε !

Ὁ Αἴας εἶναι ! και ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατὸ τοιοῦτο
 ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νερά στο κῆμα τὸ δικό του.

Κατάρτι μέσ' στὸ χέρι του φουχτώνει γιὰ κοντάρια
 κι ἔχει τὸν Τεῦκρό του μαζί, ἀγένιο παλικάρι. . .
 Ἄ! τί μεγάλη ταραχὴ τὸ χτύπημά του κάνει,
 πῶς τὰ κατάρτια τρίζουνε στὸ χέρι σὰν τὰ πιάνη!

Κι ἀνταγωμένα τὰ νερὰ καὶ ζωντανὰ λιοντάρια
 κάνουν τὴ θάλασσα στεριὰ, πατοῦνε σὲ κουφάρια. . . .
 Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιά σχισμένα!
 Φλέπω καράβια σὰ βουνὰ στοὺς βράχους τσακισμένα·
 ἀκούω τρόμου προσευχές, τραγούδια καὶ κατάρια,
 καὶ φροκαλιζ' ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρα! . . .

Σπρῶξε τὸ κῦμά σου μακριὰ στὴ γῆ τὴ διψασμένη,
 λιμάνι τῆς Ἐλευθερίας, νὰ πιοῦν οἱ σκλαβωμένοι.
 Στὴ Θεσσαλία, στὰ Νησιά, στὴν Ἥπειρο, στὴν Πύλη,
 στοὺς Μακεδόνας κύλα το, στὴν οἰκουμένη ὅλη.
 Ἔνα μονάχα κῦμά σου τὸ κῦμά τους ἂν σμίξῃ,
 εἴ θάλασσά τους θ' ἀνοιχθῇ καὶ τὴ σκλαβιά θὰ πνίξῃ!

Ἀχιλλεὺς Παρόχος

ΗΡΩΪΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἡ
 δὲ ἀνδρεία ἐγέννα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννουσ καὶ κατηφῆς
 πρὸ οἰκίσκου, ὃν εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον,
 περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλικαριῶν του. Ἡ
 σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προ-
 σώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε
 λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν
 εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμεφό-
 δια. Ὁ ἐχθρὸς νέας προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ
 ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠπείλει ἤδη καὶ
 τὸ χωρίον αὐτῶνος ἐτάχθησαν φρουροί.

— Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγ-

γός συνεχίζων σκέψιν ἦν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμῶνει ἢ κεφαλὴ του.

— Ἐναν ἄνθρωπο ; καὶ τί εἶμαστέ ἐμεῖς ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἠρώτησαν τὰ παλικάρια.

— Γιὰ πέταμα ; ὄχι ! ἀπήντησε διὰ βαρείας φωνῆς ὁ ἀρχηγός· περιβάλλον ἔλους ἑμοῦ δι' ἠδέος καὶ φιλοστόργου βλέμματος.

Μετὰ μικρὰν δὲ σιωπὴν :

— Ἀφήστε νὰ συλλογισθῶ ἀκόμη, προσέθηκε.

Θρησκευτικὴ σιγὴ ἐπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε καὶ πότε ὑπὸ θορυβώδους φυσήματος, δι' οὗ ὁ ἀρχηγός ἐξέπεμπεν ἐκ τοῦ στόματός του τὸν καπνὸν τοῦ βραχέος τσιμπουκίου του καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

— Ἄς περάσῃ καὶ ἀπόψε, εἶπε τέλος ἐγειρόμενος· ἔχει ὁ Θεός ἄς πάῃ καθένας στὴ θέσῃ του. Ὅλοι ὄλοι ἀπομείναμε εἰκοσιδύο. Ὅποιος κάμῃ τίποτε χωρὶς τῆς διαταγῆς μου, εἶναι σὰν νὰ σκοτώσῃ δέκα χριστιανούς. Συλλογισθῆτε πόσοι κρέμονται ἀπὸ μᾶς.

Καὶ στραφεὶς ἐπροχώρησε μὲ βῆμα βραδύ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἴκισκου.

Ὁ λόφος, ἐφ' οὗ ἐξετείνετο τὸ χωρίον, ἦτο δυσπρόδητος. Οἱ ἔχθροὶ τὸ ἐγνώριζον καλῶς καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ ποιήσωσι τρίτην ἐφοδὸν, ἀφοῦ τόσον ἀκριβὰ εἶχον πληρώσει τὰς δύο προγενεστέρας. Ἐκριναν φρονιμώτερον νὰ καταβάλωσι τοὺς χριστιανούς διὰ τῆς πείνης καὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὰς πέριξ διόδους ἀνέμενον τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ ἀρχηγός, ἐνοήσας τὸ σχέδιον, ἐμαίνετο ὡς λέων ἐν κλωδίῳ. Νὰ ἀποτολήσῃ ταχεῖαν κάθοδον, θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ὠδήγῃ τοὺς ὀπλίτας του εἰς βεβαίαν παγίδα. Νὰ περιμένῃ ; Ἀπὸ δύο ἡμερῶν εἰς ἐκείνους μὲν εἶχε διανείμει τέταρτον σιτηρεῖου, αὐτὸς δὲ δὲν ἔφαγε καθόλου.

Καὶ τί θὰ ἔλεγον οἱ καλεσθηταὶ του, ὅταν θὰ ἐμάνθανον ὅτι ἐκ τῆς ἀδεξιότητός του βέβαια καὶ αὐτὸς ἔπεσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους του κατέστρεψε, χωρὶς νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόδοτον τοῦ ἐχθροῦ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια εἶναι εὐκόλα ! . . . ἐμονολόγει χαμηλοφώνως. Αὐτὸ θὰ ποῦνε, ἄς εἶμαι καὶ σκοτωμένος.

Ἐκείνη ἡ μαῖμῆ, ὁ Κοντονικόλας, ποῦ δὲν εἶναι γιὰ τίποτε ἄξιος, θὰ κάνῃ τῆς φωνῆς μου—θαρρῶ πῶς τὸν βλέπω—καὶ θὰ λέγῃ.

«Εἰ τὰς εἰπά σάν τοῦ ἀποχαιρετοῦσα : «Ἐννοία σὰς ! ἐγὼ θὰ εἶμαι». Νὰ τώρα . . . καὶ ἀνοίξας τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατέφερε βαρέως τὴν παλάμην ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

— Γιατί βαρυβογγᾶς ἔτσι, κερα-Χρυσῆ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γράτα ἐξηκοντούτης περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή· οὐ βλέπω καὶ πρᾶγμῆτι ἢ καρδιά μου.

— Ἄ! ἐσὺ εἶσαι, κερα-Χρυσῆ;

— Ἐγὼ, γυιὲ μου.

— Ἄμ' τί νὰ ἔχω; δὲν τὰ βλέπεῖς καὶ τοῦ λόγου σου; Ἐχάθη-καίτε, κερα-Χρυσῆ!

— Ἐχει ὁ Θεός; παιδί μου.

— Τὸ ξέρω, μὰ . . . πρέπει νὰ χῶμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

Καὶ μὴ γαριε εἶνα: δικό σου τὸ φταιξιμό;

Μὴν κοιτάξῃς τί εἶναι: τί θὰ πῶνε . . .

— Μπορῶ νὰ σε πρῶτήσω ἕνα λόγο, σάν μάννα σου ποῦ εἶμαι σὲ τὰ χρόνια :

— Στὸς ὀρισμούς σου, κερα-Χρυσῆ, ρῶτα.

— Εἶπες πρῶτύτερα: στὰ παλικάρια. . . ἤμουνε στὴν πόρτα καὶ ἀκούσατε. . . εἶπες, πῶς ἂν εἶχεσ ἕναν ἀνθρώπο γιὰ πέταμα. . .

— Αἰεὶ πῶς ξέρεις κανένα, ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου, μὴ θυμώσῃς. . . δὲν κάνω ἐγὼ. . . ἠρώτησε,

ἐπιμετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν, ἢ γράτα.

— Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐφ' ἣς ἐκάθητο, μετὰ ἀπρόφραστο ἀπορητοῦσεως.

— Ὁρᾶτε κῆφῆ, εἶπα ἀνθρώπο, δὲν εἶπα γυναίκα. Ἄσε με στὸ γάλο μου, κερα-Χρυσῆ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά.

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας τοῦ ἐστράφη ἀντιπέτω, ὅπως καὶ κοιμηθῆν ἤθελεν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ; Τὸν εἶδελε συστρέφόμενον ἐπὶ ὥραν ἀλόκληρον ἐπὶ κερα-Χρυσῆ, τὴν ἢ κοῦτε φασόντα καὶ ὑπε-

ραβῆτα σκακιοῦ ἔρρανε πρᾶγμα καὶ ἢ σὺρπάθητε καὶ ἢ καρδιά.

— Ἐπῆγαίνα ἐπὶ τῆς στήθους σου, κερα-Χρυσῆ, καὶ ἢ σὺρπάθητε καὶ ἢ καρδιά.

— Ἐπῆγαίνα ἐπὶ τῆς στήθους σου, κερα-Χρυσῆ, καὶ ἢ σὺρπάθητε καὶ ἢ καρδιά.

καὶ τὴν ἐπαναφέρουσι διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ δῶρον κοπιώδη ἔδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ἐν ᾧ ὕπνωσεν ἔτι ὁ ἀρχηγός;

Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του. Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγήθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μετὰ βραδείαν τὴν κεφαλὴν ἐξήλθεν αὐτὸς εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὄλβην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον Πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

— Ὁνειρεύομαι! εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὅ,τι ἔβλεπεν. Ὁνειρεύομαι ἀκόμη; Κύριε, ἐλέησον! Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὄλβην τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς του ἐπὶ τοῦ ἐρυθρολεύκου ὑφάσματος, ἕπερ σεϊόμενον ὑπὸ τῆς πρωινήσ ἀὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα! Φραγγιό! Μιχάλη! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτὰ οἱ πλείστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν· ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε!...

Ὅτε κατόπιν ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερα-Χρυσὴν. Ἐκείνη δέ; Ἐκείνη ἐντράπη νὰ ἐμιλήσῃ. Δὲν τῇ εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε τῷ προσεφέρετο: «Δὲν εἶναι δική σου δουλειά»: Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους: «Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε»!;

Ἰωάννης Δημητρόπουλος

Ἡ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Εἰς τσαυτὰ ἐπιζῶσα χρονοβρόχθιστα μνημεῖα
ἡ Ἁγία καὶ μεγάλη μετὰ κατέπληξε Σοφία.

Ἐλαμψαν ἐνώπιόν μου πρῶται Πύλαι τῆς ἐννέα,
ὀρειχάλκινος ἑκάστη, λαμμεγέθης καὶ ὄραία.

Τύπος δὲ εἰς μίαν τούτων σταυρῶν δύο αἰωρεῖται
καὶ τὸ τοῦ Κουροπαλάτου ὄνομα διατηρεῖται.

Τὴν ὀκτάστυλον Στοάν τῆς ἐνθουσιωδῶς περάσας
καὶ εἰς τὸν Πυλῶνα βῆμα εὐλαβείας πλησιάσας

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Κατησπίασθην τὴν γῆν ὅθεν τόσαι δόξαι προπατόρων
προεπέρασαν καὶ τόσοι θρίαμβοι Αὐτοκρατόρων.

Πλὴν τὰ σάνδαλά μου νεῦσις ἀφαιρέσασα Ἰμάμου
συναφῆρσε τὸ ζέον εἰς τὰ στήθη αἰσθημά μου.

Ἔμεινε νεκρὰ ἡ χεῖρ μου εἰς τὸ μέτωπον ἐντούτοις,
πρὶν τὸ ἅγιον σημεῖον ἀποσώσῃ τοῦ σταυροῦ της...

Εἰς τὸν Πρόναον εἰσέβην ὅπου, θαῦμα τῶν αἰώνων,
διασώζεται τὸ κάλλος τεσσαράκοντα κιόνων.

Καὶ προβάς ἀπὸ ψηφίων χρυσοποικιλιμένην εἶδα
τὴν ἐκπλήττουσαν τὸ βλέμμα ἐναέριον ἀψίδα.

Τέσσαρα εἰκονισμένα Χερουβίμ τὴν συγκρατοῦσι
καὶ νομίζεις ὅτι μέχρις οὐρανοῦ τὴν ἀνυψοῦσι.

Φθάσας εἰς τῆς ἀναβάθρας τὴν ἀπόγειον βαθμίδα
τὰς ἐξήκοντα κολόνας τῶν κατηχουμένων εἶδα.

Πλὴν ἡ ὄρασίς μου κάτω ἔκνυε... καὶ ἀπεστράφη...

Πρηνεῖς Τοῦρκοι ἐπροσκύνουν βεβηλοῦντες τὰ ἐδάφη,
ἄλλοι δ' ἐνιπτον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας εἰς ὑδρίας

ἀπὸ τὴν Σιχὰρ ἐλθούσας τῆς ἀρχαίας Σαμαρείας...

Ἄλλὰ ποία δόξης, θάμβους καὶ κοινῆς χαρᾶς ἡμέρα
ὅτε τὰ ἐγκαίνιά του εἶδεν ὑπὸ τὸν αἰθέρα

ἔξελθὼν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ τὸν νοῦν τοῦ Ἀνθεμίου,
σιτίλων ἔξω, σιτίλων ἐνδόν, ὁ λαὸς τῆς ὑψηλίου!

Ὡς πῦρ καῖον κατὰ πρῶτον ἤστραψε μακρόθεν ὄλος
ὁ ὑψῶν τὴν φαντασίαν μέχρι τοῦ ἀπείρου θόλος.

Εἰς εἰκόνα κολοσσαίαν τὴν θεότητά του σώζων

ἐλαμψεν ὁ Παντοκράτωρ, ἄνωθεν τὴν γῆν δεσπόζων.

Ἄργυρόστρωτον τὸ μέγα Ἱερὸν ἠκτινοβόλει

ἐπὶ ἔξ χρυσῶν κιόνων ἀνυψοῦτο χρυσὴ ὄλη

ἡ Ἁγία Τράπεζά του, κοσμουμένη ἔξ ἀπείρων

καὶ σμαράγδων καὶ ἀνθράκων καὶ τοπάζων καὶ σαπφείρων.

Ὁ ἐξεργασμένος Ἄμβων ἀπὸ τῶν αὐτῶν μετάλλων

σιλιπνὴν εἶχε τὴν καλύπτραν ἐκ τιμίων λίθων ἄλλων,

καὶ Σταυρὸς χρυσοῦς εἰς ταύτην ἐκατόλιτρος ὑψοῦτο,

ὅστις ἀπὸ μαργαρίτας ἀτιμήτους ἐκυκλοῦτο.

Χιλιάδα λαμπαδούχων ἱερέων, διακόνων

ὁ Μονόλογος ἐθεᾶτο ἀπὸ τὸν σελτὸν τοῦ θρόνου,
καὶ τὰς ὄψεις τοῦ ἐθάμβου δάδες κάτω καὶ μυρία
ἄνω του ἀπηρημένα μυριόφωτοι λυχνία·
καὶ ἀνέκραξεν ἐν μέθῃ αὐτὸς πνεύματος ἁγίου·
«Αἶνετὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εἴη τ' ὄνομα Κυρίου
»ἐπιτρέψαντος τοιοῦτον ἔργον εἰς θνητοῦ παλάμας!...
»Σολομών, νικῶ σε! λάμπει ὁ Ναὸς μου ὡς ἀδάμας!...»
Ἄντ' αὐτῶν τί βλέπεις ἤδη; βλέπεις μόνον πρὸς τοὺς τοίχους
εἰς Ἀραβικὰ στοιχεῖα τοῦ Μωάμεθ τινὰς στίχους,
καὶ ἀντὶ τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ τῶν Ὀρθοδόξων
ἀπὸ δύο τοῦ σημαίας θριαμβευτικόν του τόξον...

Ἄλέξανδρος Σούτσος

ΤΟ ΔΙΣΚΟΠΟΤΗΡΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑ-ΣΟΦΙΑΣ

Ἦταν μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ
μὲς στὴν ἐκκλησιά τὴν τριουπόστατη,
ἦταν τὸ χρυσὸ καὶ τ' ἀργυρὸ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο·
ἦταν μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ.

Κι ὅταν λειτουργοῦσεν ὁ παπάς,
τὴ στιγμή ποὺ μόνος ἐπροσκόμιζε,
κάποιος τοῦ τὸ πῆρε.

— Ποῦ τὸ πᾶς

τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο;
στράφηκε καὶ ρώτησε ὁ παπάς.

Ποῦ τὸ πᾶς μ' ὀρθάνοιχτα φτερά;
Μόνο ὁ Βασιλιάς μας ἐκοινώνησε·
κοίταξε τί πλῆθος καρτερῶ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο!

Ποῦ τὸ πᾶς μ' ὀρθάνοιχτα φτερά;

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

— Ἄχ! ἡ Ὁραία Πύλη θὰ κλειστῆ
καὶ θὰ γκρεμιστῆ κι ἡ Ἁγία Τράπεζα,
καὶ θὰ λαχταρήσουν οἱ πιστοὶ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο,
ἢ Ὁραία Πύλη ὅταν κλειστῆ.

Ἔτσι, μὲ τὴ θεία κοινωνιά
θὰ τὸ κρύψω μέσα στὸν Παράδεισο
καὶ στὴν πιὸ κρινόσπαρτη γωνιά
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο·
ἔτσι, μὲ τὴ θεία κοινωνιά.

Θὰ μεταλαβαίνουν οἱ ψυχές
τῶν μαρτύρων, ποὺ ἔχυσαν τὸ αἷμά των,
καὶ θ' ἀκούη ἀνήκουστες εὐχές
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο
ἀπὸ τῶν μαρτύρων τὶς ψυχές.

Ὡς ποὺ νᾶρθῃ ἡ ὥρα κι ἡ στιγμή
ποὺ θὲ ν' ἀκουστοῦν οἱ εὐχές οἱ ἀνήκουστες
νὰ τὸ ξαναφέρω μὲ τιμὴ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο...

«Πότε θᾶρθῃ ἡ ὥρα κι ἡ στιγμή;»

Βιαστικὸς στὰ σύνεφα πετᾷ
κι οὔτε στρέφει κἄν κι οὔτ' ἀποκρίνεται.
Μὲ τὰ δυὸ τὰ χέρια του βασιτᾷ
τ' ἀχτινοδεμένο δισκοπότηρο
κι ἄφωνος στὰ σύνεφα πετᾷ.

Γιάννης Πολέμης

Ο ΧΑΛΑΣΜΟΣ

Ἐφέρναμε γύρω τὰ Βάτικα τότε. Μία ἡμέρα ἐφθάσαμε ἀποσπερὸν εἰς τὸ Φαρακλὸ κι ἐκονέψαμε στοῦ παπᾶ τὸ σπίτι. Λόγο πρὸς λόγο ἐπάνω στὸ φαγὶ ἀκούει ὁ σύντροφός μου πὼς οἱ παλιοκλησιῆς ποὺ τρέχει καὶ ζητεῖ δὲν ἦσαν παρὰ στὴν Καστανιά, μιάμιση ὥρα μακρὰν ἀπ' τὸ χωριό.

— Καὶ εἶναι παλιές; ἐρώτησεν ἀμέσως μὲ σπουδὴ καὶ ἀνυπομονησία σὰν τὸν πεινασμένο ποὺ ἀκούει ἔξαφνα πὼς πλάκωσε καὶ τὸ φαγί.

— Πολὺ παλιές· εἶπεν ὁ παπάς, γέροντας σεβαστὸς καὶ πολυκάτοχος.

— Κι ἔχουν μέσα τίποτα ζωγραφιές;

— Οὐ, βέβαια, ἔχουν ἱστορίες· ἔλα τὰ τειχιὰ εἶναι ἱστορημένα.

— Οὐμ!... ἔκαμεν ὁ σύντροφός μου ὡσὰν λεοντάρι μὲ τριπλὴ εὐχαρίστηση γιὰ τὸ νόστιμο φαγί, τὸ ξεδιαλεγμένο κρασί καὶ τὸ πλούσιο εὔρεμά του.

Καὶ ἔλη τὴ νύχτα τὸν ἄκουα νὰ κυλιέται ἀπάνω στὸ στρώμά του ἀνυπόμονος ἕως νὰ ξημερώσῃ. Καὶ σὰν ἐπήρ' ἡμέρα μ' ἔλο τὸ πυκνὸ πούσι ποὺ ἐσκέπαζε τὸ χωριὸ καὶ ἀφάνιζε κάθε ἀντικείμενο γύρω, ἐσφίξαμε τὰ λουριά καὶ μ' ἓνα ὄδηγὸ ἐτραβήξαμε ἴσα στὴν Καστανιά.

"Αχ! ἐκείνη τὴν αὐγὴ ποτὲ δὲν θὰ τὴν ξεχάσω! Ἐκεῖνο τὸν ἀνθοσπαρμένο τόπο μὲ τὶς δροσὲς καὶ τὸ χαμολόγι του ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἀφήσω νὰ φύγῃ ἀπὸ κοντά μου· τῶν πουλιῶν ἐκεῖνο τὸ λάλημα μέσα εἰς τὸ ἀγνὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποτὲ δὲν θὰ τ' ἀλλάξω οὔτε μὲ ἀγγελικὴ ψαλμωδία. Τί Ἐδέμ καὶ τί Παράδεισος! Ἐκεῖ ἦσαν ἔλα, ἔλα σκορπισμένα ἀπὸ τὸ πλούσιο χέρι τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τὰ χρώματα καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀρμονία μὲ τὴν τάξην του καὶ μὲ τὸ ρυθμὸ του καθένα. Καὶ ἐνῶ ὁ σύντροφός μου ἔτρεχε σὰν παλαθὸς ἀπὸ τὴν χαρὰ του ἐδῶ κι ἐκεῖ μὲ τὰ στουππόχαρτα καὶ τοὺς φακούς καὶ τὰ μέτρα του κι ἐσκόλωνε ὡσὰν γατὶ ἀπὸ τὸν Ἄι-Νικόλα-στὸν Ἄι-Γιάννη κι ἀπὸ τὸν Ἄγιο Λιά στὸν Ἄγιο Κωσταντῖνο.

καὶ στὴν Παναγία, ἐγὼ ἔμενα ἄφωνος, ἄλαλος, μὲ μάτια δλάνοικτα
 νὰ βλέπω γύρω τὴν οὐρανοκτέβωτη ἐκείνη σκηνογραφία.

— Σ' ἐκείνες τίς κοντορχοῦλες ἦταν ἀπλωμένη ἡ Χώρα· εἶ-
 πεν ἔξαφνα ὁ τσοπάνης πῶσοκε ἐκεῖ τὸ κοπάδι του.

— Ποιὰ Χώρα; ἐρώτησα ἐγὼ μὲ ἀπορία.

— Ἡ Μεγαχώρα, ἂν ἔχῃς ἀκουστά.

— Ἄ! ἐδῶ ἦταν· ἔκαμα μ' ἀπορίαν τάχα γιὰ νὰ τοῦ κεντήσω
 τὸ λόγο.

— Ἐδῶ, κι ἐκείνες ἦσαν οἱ ἐκκλησιές της. Εἶχε κι ἄλλες ἀκόμη
 πολλές, μὰ γκρέμισαν.

— Πότε γκρέμισαν;

— Ξέρω κι ἐγὼ! στὸ χαλασμό βέβαια. Ἐχεις ἀγρικητὰ γιὰ τὸ
 χαλασμό;

Καὶ μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὸ τοιγαράκι ἀπὸ τίς δροσοῦλες
 καὶ τὰ λούλουδα κἀτ' ἀπ' τὸν γλυκὸν ἥλιο τοῦ Ἀπριλίου, μέσα εἰς
 τὸ μοσχολόγημα τῶν βοτανιῶν καὶ τῶν πουλιῶν τὰ λαλήματα, ἄκουσα
 ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ βοσκῆ τοῦ χαλασμοῦ τῆς Μεγαχώρας καθὼς τὸν
 ἔλεγε.

Ἦταν τρανὸς βασιλιάς ὁ βασιλιάς τῆς Μεγαχώρας. Εἶχε λαὸ πολὺ
 καὶ ἄρματα περίσσα καὶ ξακουστοὺς ἀφεντάδες καὶ τὴ σοφὴ Δωδεκάδα
 του. Εἶχε καὶ βασίλισσα ἀφέντρα καὶ κυρὰ μὲς στὴ παλάτι· εἶχε
 καὶ μὴ βασιλοπούλα τὸ παίνεμα καὶ τὸ καμάρι τῆς Χώρας.

Φρόνιμοι ἦσαν οἱ ἀφεντάδες, φρόνιμη κι ἡ βασίλισσα· κι ὁ βα-
 σιλιάς ἦταν φρόνιμος καὶ ἡ Δωδεκάδα του. Μὰ πιὸ φρόνιμη καὶ πιὸ
 πλοῦσια σ' ἔλες τίς χάρες ἦταν ἡ βασιλοπούλα. Ἐδίδαν γνώμη οἱ
 ἀφεντάδες, ἔδινεν ἡ Δωδεκάδα, ἔδινεν ἡ βασίλισσα, μὰ ὁ βασιλιάς
 θὰ ἔπαιρνε τὴ γνώμη τῆς βασιλοπούλας εἰς τὸ κάθε τι, γιατί ἐκεῖ-
 νης ἦτον ἡ πιὸ σοφώτερη γνώμη. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλιάς τὴν
 ἀγαποῦσε πολὺ. Ὅλο τὸ βασίλειό του τῶδινε γιὰ δαύτη. Τίποτε δὲν
 εἶχε στὸ νοῦ παρὰ πῶς νὰ τὴν ξεφαντώνῃ, πῶς νὰ τὴν κρατῇ πάντα
 χαρούμενη καὶ καλόκαρδη.

Σ' ἓναν καιρὸ ἦρθε πείνα γερὴ στὸ βασίλειο· πείνα ποὺ λίγον
 ἔλειψε ἓνας νὰ φάῃ τὸν ἄλλον· ἡ πείνα μάτια δὲν ἔχει, λέει ὁ
 λόγος. Ὁ βασιλιάς δὲν ἤξερε τί νὰ κάνῃ· ἡ βασίλισσα ἐγύριζε μὲς
 στὰ παλάτια της, οἱ ἀφεντάδες ἔμεναν ἀχνοὶ καὶ ἀνίδεοι· ἡ Δωδε-

κάδα έσυναζότουں κάθε μέρα· μά τοῦ κάκου έσπανε τὰ γεροντικά της κεφάλια. "Άλλες γνώμες έδγαιναν όσες ήθελες· μά για τὸ κακό δέν έσοφίζότουں τίποτε· έφίραναν κι· εκείνα σάν τ' άδιανό βαγένε στὸν ήλιο τοῦ καλοκαιριοῦ.

Στὸ τέλος εἶπαν πὼς κάτι έβαλε τὸ καύκαλό τους. Τραβοῦν και· πᾶν στὸ βασιλιά και τὸν προσκυνοῦνε.

— Στὸς όρισμοῦς σου, άφέντη βασιλιά, και κάτι νά σοῦ εἰποῦμε. "Άλλη γιατρεία δέν βρίσκουμε παρά νά δώσης διαταγή νά σφάξουں όλους τοῦς γερόντους. Οἱ γερόντοι άδिका τὸ τρῶν τὸ ψωμί· οὔτε για πόλεμο κάνουν οὔτε για δουλειά. "Όσο ψωμί θά φᾶν αὐτοὶ τὸ τρῶν οἱ νέοι και ζοῦν διπλὸ καιρὸ ὡς πὸν νά περάση τὸ κακό.

Ὁ βασιλιάς σάν τ' άκουσε δέν έδγαλε μιλιά. Δέν τοῦ φαίνουταν δίκαιη ή γνώμη της Δωδεκάδας. Καλά, γερόντοι ήσαν κι έτρωγαν χαράμι τὸ ψωμί· μά ήσαν άνθρωποι κι· εκείνοι. Τραβάει και πάει ίσα στη βασίλισσα.

— Τὸς και τὸς, κυρά μου και βασίλισσα· της λέει. Ἡ Δωδεκάδα λέει νά σφάξουμε τοῦς γερόντους. Οἱ γερόντοι άδिका τὸ τρῶνε τὸ ψωμί· οὔτε για πόλεμο κάνουν οὔδὲ για τίποτε. "Όσο ψωμί θά φᾶν αὐτοὶ τὸ τρῶν οἱ νέοι και ζοῦν διπλὸ καιρὸ, ὡς πὸν νά περάση τὸ κακό!

— Τί νά γένη· εἶπεν ή βασίλισσα. "Άς χαθεῦν εκείνοι νά σωθοῦμ' έμεῖς οἱ άλλοι. . . .

Μά ὁ βασιλιάς ήταν δίκιος, φαίνεται. Δέν κοίταζε σῶνει και καλά νά σωθῆ έλόγου του μά πὼς νά σώση τὸ λαό του. Τὸ ήφερν' από δῶ, τὸ ήφερν' άπ' εκεί, μά πάντα δίβουλος έμενε. Καλά, γερόντοι ήσαν κι έτρωγαν χαράμι τὸ ψωμί· μά ήσαν άνθρωποι κι· εκείνοι.

Κινάει νά πάη και φιλεῖ τῆ βασιλοπούλα.

— Τὸς και τὸς, βασιλοπούλα και κόρη μου, της λέει. Ἡ Δωδεκάδα, λέει, νά σφάξουμε τοῦς γερόντους· οἱ γερόντοι άδिका τὸ τρῶν τὸ ψωμί· οὔτε για πόλεμο κάνουν οὔτε για τίποτε. "Όσο ψωμί θά φᾶν αὐτοὶ τὸ τρῶν οἱ νέοι και ζοῦν διπλὸ καιρὸ ὡς πὸν νά περάση τὸ κακό.

— "Άχ, βασιλιά μου και πατέρα μου! λέει ή βασιλοπούλα δακρυσομένη· τί εἶναι τὸ κακό πὸν μελετᾶς νά κάνης!

Τί νά κάνω; λέει ὁ βασιλιάς· δὲν κοιτᾶς ποῦ πάμε νά χαθοῦμε ἔλοι :

— Καί γιατί νά μὴν κάνῃς τ' ἄλλο ; λέει ἡ βασιλοπούλα. Νά δώσης τὸ σίδηρο καί τ' ἀτσάλι στοὺς χαλκιάδες νά κάνουν λισγά-ρια καί ἀξίνες καί τσαπιά, νά τὰ μοιράσης στὸν κόσμον, νά δουλέ-ψουν τὴ γῆ κι ἡ γῆ νά τοῦς δώσῃ νά φᾶν ἄλλος ὁ λαός.

Τ' ἄκουσε ὁ βασιλιάς καί τόκανε. Σὲ λίγο ἔλη ἡ γῆ περίγυρα ἐδουλεύτηκε ἀπὸ τίς ρηματιές καί τὰ κορφοβούνια ψηλά κι ἔθρεψε περίσσα τὸν κόσμον κι ἐπλούτισε τὸ βασιλεῖο καί τὲς ἀφεντάδες καί τὴ Δωδεκάδα.

Τότες πάει πιά πασίχαρο τὸ βασιλεῖο· θεὸς ἡ βασιλοπούλα. Ὁ βασιλιάς δὲν ἤξερε τί νά τῆς πρωτοκάνῃ καί πῶς νά τὴν ξαναταμίψῃ γιὰ τὸ καλὸ ποῦ ἔφερε στὴ Χώρα μὲ τὴ συμβουλή τῆς. Τὴν ἔντυνε, τὴν ἐφρούμιζε στὰ χρυσὰ καί στὰ ὄφρατὰ σὰν νεράϊδα· τῆς ἔκανε χρυσὸ ἀργαστήρι νά φαίνη τὰ προικιά τῆς, χρυσὴ ἀνέμη ν' ἀνε-μίζῃ, χρυσὴ ρόκα μ' ἐλαφαντένιο ἀδράχτι νά γνέθῃ τίς ὀλόχρυσες βοντάκιες τῶν ὀλόχρυσων μαλλίων καί μιὰ κλωσοῦ, χρυσὴ κλωσοῦ μὲ τὰ πουλιά τῆς ὀλόχρυσου, γιὰ νά ξεφαντῶνῃ. Κι ἔλαμπε τ' ἀργαστήρι κι ἔλαμπεν ἡ ἀνέμη καί ἡ ρόκα μὲ τὰ μαλλιά καί ἡ κλωσοῦ μὲ τὰ πουλιά τῆς γύρω στὴ χρυσοφορεμένη νεράϊδα πῶ-λαμπε κι ἐκείνη στὴν ἐμορφιά καί στὴν νοστιμιὰ καί στὴν καλω-σύνη σὰν τὸν αὐγερινὸ μέσ' ἀπὸ τ' ἄλλ' ἀστέρια.

Ἄς ἔρθουμε τώρα καί στὸ χαλασμό. Ἦταν πεθαμένος τότε ὁ βασιλιάς κι ἡ κυρά του ἡ βασίλισσα κι ἐθασίλευε μὲ ἀξιώτη καί δι-κάτουσην τώρα ἡ βασιλοπούλα. Ἡ Μεγαχώρα ἐθούλιαξεν ἀπὸ τὰ πλοῦτη· ἔλοι, ἀφεντάδες καί λαὸς καί Δωδεκάδα, ἐπλεγαν στὸ μά-λαμα καί στ' ἀσῆμι. Ὅλος ὁ τόπος περίγυρα ἦταν καλλιεργημένος καί ἀπὸ τότε βρίσκονται ἀκόμη τὰ διαμάντια, ἀπὸ τίς ρηματιές κάτω ὡς τὰ κορφοβούνια ψηλά. Τί σιτάρι, τί κριθάρι, τί καλαμπόκι, τί ἀμπελοχώραρα· ὅ,τι ἤθελες εὔρισκες στὴ Μεγαχώρα. Ὅλα ἀφθονα, ὅλα πλούσια, ὅλα μεγάλα!...

Μὰ νά ποῦ τ' ἀφθονα καί τὰ πλούσια καί τὰ μεγάλα βγήκαν σὲ κακὸ κι ἐρήμαξαν τὸν ἄμοιρο τὸν τόπο. Βέβαια, ἂν ἦταν φτω-χός, ποῦς θὰ τὸν κοίταζε· μὰ νά ποῦ ἦταν πλούσιος καί οἱ κουρσάροι,

πού πλούτος πάντα ζήτησαν κι ἐρήμαξαν όλα τὰ Βάτικα τὸν παλιὸ καιρὸ, ἤρθαν κι ἐχάλασαν κι αὐτὴ τὴ Χώρα.

Ἦταν, μολογᾶνε, γιορτὴ στὴ Χώρα κι ἕλος ὁ ντουινιάς, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ἦσαν μαζωμένοι κι ἐχόρευαν στὴν ἀλώνα τ' Ἀι-Νικόλα. Ψυχὴ μονάχη δὲν ἔμεινε σὲ σπίτι μέσα. Ἦσαν καὶ δυὸ προδότες ἀκουσμένοι μὲ τοὺς κουρσάρους. Μὰ ὁ ἕνας πῶς χριστιανὸς ἦταν, φαίνεται· ἐσυλλογίστηκε τὸ ντουινιά πού θὰ χαίνου-
τουν καὶ στὴν τελευταία ὥρα εἶπε νὰ τὸ πῆ στὸν κόσμον, νὰ σκορ-
πίσουν στὰ βουνά. Μὰ καὶ πῶς νὰ τὸ πῆ; Ὁ ἄλλος θὰ τ' ἄκουε καὶ θὰ τὸ ἔλεγε στοὺς κουρσάρους κι ἀλίμονό του τοῦ ἄμαιρου. Στο-
χάστηκε λοιπὸν νὰ τοὺς τὸ πῆ μὲ τρόπο κι ἔσοι τὸν νοιώσουν νὰ
φυλαχθοῦν καὶ νὰ μὴ τὸν νοιώσῃ ὁ ἄλλος καὶ τὸ πῆ στοὺς κουρ-
σάρους κι ἀλίμονό του τοῦ ἄμαιρου! Πιάνεται λοιπὸν στὸ χορὸ καὶ
φέρνοντας γύρω ἄρχισε νὰ τραγουδῇ:

Λαιμομάντιλα καὶ πέτσες,
δὲν ἀκοῦτε τίς τρουμπέτες;

Ἔστερ' ἀπὸ καμιὰ ὥρα

νὰ εἴσατε στὴν πέρα Χώρα! . . .

Κι ἐχόρευε καὶ ξανάλεγε ὅλο τὸ ἴδιο τραγοῦδι :

Λαιμομάντιλα καὶ πέτσες,
δὲν ἀκοῦτε τίς τρουμπέτες;

Ἔστερ' ἀπὸ καμιὰ ὥρα,

νὰ εἴσατε στὴν πέρα Χώρα! . . .

Μὰ πού ἀγρίκαε κανένας ! Κι ἂν ἀγρίκαε πού καταλάβαινε !
Τραγοῦδι, σοῦ λέει, εἶναι.

Μόνον δυὸ γριεὲς τὸ νοιώσαν τὸ τραγοῦδι κι ἐπῆρε ἢ μιὰ τὰ
δυὸ τῆς κορίτσια καὶ ἐπίασε τὸ βουνὸ κι ἡ ἄλλη κρύφθηκε ἀπὸ ἕνα
σπαρτό. Γιατὶ πλάκωσαν μεμιάς οἱ κουρσάρει, ἄλλοι ἀπ' ἐδῶ κι
ἄλλοι ἀπ' ἐκεῖ μὲ τίς τρουμπέτες καὶ τίς φωνές τους, ἔσφαξαν
ἄρπαξαν, ἐσκότωσαν, πήραν καὶ τὴ βασιλοπούλα, πᾶν στ' ἀνάθεμα!

Μὰ κι ἡ κλωσοῦ, ἡ χρυσὴ κλωσοῦ τῆς βασιλοπούλας, μὲ τὰ
χρυσὰ πουλιά τῆς, ἐκεῖ στὴν ἀλώνα τοῦ Ἀι-Νικόλα εἶναι θαμμένη
ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ χαλασοῦ. Μὰ ποῖς μπορεῖ νὰ τὴν εἴρῃ νὰ
κάνῃ τὴν τύχη τοῦ! . . .

Ἀνδρέας Καρακωτίτσας

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ΤΟ ΡΟΔΟΦΥΛΛΟ

Τ' ἀηδονάκι ξεφτερούγισε
 σὲ τριανταφυλλιᾶς κλωνάρι
 κι ἡ τριανταφυλλί' ἀνασείστηκεν
 ἀπ' τ' ἀνάλαφρο φτερό.

Τ' ἀνοιχτά της ρόδα μάδησαν
 στ' ἀπριλιάτικο χορτάρι
 κι ἔπεσ' ἓνα ἀχνὸ ροδόφυλλο
 σὲ τρεχούμενο νερό.

Ταξιδιάρικο ροδόφυλλο,
 τῶχε ἡ μοῖρά σου γραμμένο
 σὲ μιὰ μαύρη, ἀχόρταγη ἄβυσσο
 σὰ βαρκούλα νὰ πνιγῆς.

Γιὰ νὰ φέρῃς ἡλιογέννητο,
 δροσερὸ κι εὐωδιασμένο,
 κάποιο μῆνυμ' ἀπ' τὴν ἀνοιξη
 στὰ κατάβαθα τῆς γῆς.

Ἰ εὐόργιες Δροσίνες

ΠΟΛΥΛΑΛΟΣ

Ὅχι, δὲ σὲ κολακεύω·
 μὴ παντέχης' χωρατεύω.
 Σ' εἶδος ποῦ δὲν ἀπεικάζω
 ἔχω δίκιο νὰ θαυμάζω.

Ἡ ἀσίγητή σου γλῶσσα
 πῶς μπορεῖ νὰ κόψῃ τόσα,

καὶ μὲ τέτοια γλιγοσάδα,
 ποὺ ποτὲ σχεδὸν ἀράδα
 σὲ κανέναν δὲν ἀφήνει,
 ἄντα βάνεται νὰ κρίνη!

Κι ὅσο ὀμπρὸς αὐτὴ πηγαίνει,
 ὄχι μόνον ἀποσταίνει,
 μόνε σὰ νὰ σοῦ τροχιέται,
 ὅσο πλιότερο κινιέται.
 Ἔχει πάντα νιὸν ἀθέρα,
 νὸ μὴ παύῃ ὀλημέρα,
 προξενάει σωστὴν αἰτία,
 νὰ μποῦν ὄλοι σ' ἀπορία.
 Κι ἂν σοῦ λέγη ὁ νοῦς σου σφάλλει
 ὅμοια γλῶσσα νάχουν κι ἄλλοι.
 Σὺ εὐτὺς ὀποῦ ξυπνήσης
 καὶ τὰ λόγια σου ἀρχινήσης,
 σύνορα σ' αὐτὰ δὲ βάνεις,
 μήτε θέλεις ν' ἀνασάνης·
 κι ὅσο νὰ ἀποπλαγιώσης
 μετὰ βιάς θελὰ τελειώσης.
 Ἄντια εἶσαι σ' ὀμιλία
 δὲ θυμᾶσαι ἄλλη χρεία.
 Κι ἂν μ' ἀέρα ἠμποροῦσες,
 σὰν ὁ ἰζίνιζιρας νὰ ζοῦσες,
 ἢ δουλειὰ ἢ ἔδική σου
 νὰ λαλῆς ἐπὶ ζωῆς σου.
 Πόσο ἐλάθειπεν ἡ φύση
 ἀργοπόδη νὰ σ' ἀφήσῃ!
 Γι' ἀνίσως τίς πατοῦσες
 σὰν τὴ γλῶσσά σου κινοῦσες,
 δὲ θὰ ἦταν, βεβαιώσου,
 πεζοδρομὸς δεύτερός σου.

Ἰωάννης Βαλαζός

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΗΡΩΟΣ

Α'.

Πόσας χιλιάδας χρόνους ἤμην ὡς κοιμάτι μάρμαρον μέσα εἰς τὸ Πεντελικὸν δὲν ἤμπορῶ νὰ σὰς τὸ εἰπῶ, διότι δὲν εἶχα καλὰ καλὰ ἰδέαν ἂν ἐξοῦσα ἢ δὲν ἐξοῦσα· μοῦ ἐφαίνετο ὅτι βαθιὰ βαθιὰ καὶ βαριὰ ἐκοιμώμην εἰς τὰ σπλαγγχνα τοῦ βουνοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου· τὸ μόνον ποῦ ἐνθυμούμην ὡσάν ὄνειρον εἶναι ὅτι μίαν ἡμέραν ἐνοιώθηκα νὰ μὲ ξεχωρῶζῃ, νὰ μὲ κόπῃ ἀπὸ τὰ χει-
τονικά μου μάρμαρα καὶ νὰ μὲ τραντάξῃ, δυ-
νατά· κατόπιν ἔμαθα ὅτι ἦτο φουρνέλο παρα-
γεμισμένον μὲ ὑπαροῦτι· ἔπειτα πάλιν ἔπεσα εἰς τὸν βαθὺν μου-
θνον καὶ δὲν ἤξεύρω κατόπιν τί ἔγινε, ἀλλ' ὅταν ἤρχισα σιγὰ
σιγὰ νὰ ἐξυπνῶ εὐρέθηκα εἰς τὸ ἐργαστήριον ἑνὸς γλύπτου.

Μίαν ἡμέραν ἀκούω ἐν σιγανῶν τοῖκ τοῖκ! ἐν-
σιδηροῦν ἐργαλεῖον, ἢ σμίλη, μοῦ ἀφαιροῦσεν ἀπὸ πάνω μου κοι-
ματάκια μαρμάρου· ἀμυδρῶς πῶς ἤρχισα νὰ ἐννοῶ ὅτι εἶχα κεφα-
λήν, σῶμα, χεῖρας, πόδας, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἠσθητόμην βαριὰ,
πολὺ βαριὰ, ναρκωμένα.

Ἐντούτοις τοῖκ τοῖκ, τοῖκ τοῖκ! ἢ σμίλη τὴν δουλειάν της ὡσάν λέπικα τὰ ἐπετοῦσεν ἀπὸ πάνω μου τὰ κοιματάκια· ἀπὸ τὴν στιγμήν ὅπου ἐνόησα τὸ σῶμά μου μοῦ ἐφαίνετο ὅτι εἶχα ὡσάν ἕνα τοίχον ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐξουλοῦσε· ἢ σμίλη μοῦ τὸν ἐκρήμισε καὶ ἠλευθερώθη τὸ στήθος μου· τὸ στόμα μου ἦτο ὡσάν στουμ-
πωμένον μὲ μάρμαρον, ἢ σμίλη μοῦ τὸ ἦνοιξε καὶ ἀνέπνευσα, ἀνέ-
πνευσα μὲ τὴν διψαν ἑνὸς ὄντος τὸ ὅποσον δὲν ἀνέπνευσεν ἀπὸ κτίσεως κόσμου· τὰ βλέφαρά μου τὰ ἐνοιώθη βαριὰ βαριὰ, ἀλλ' ἢ σμίλη τοῖκ τοῖκ, τοῖκ τοῖκ! ἔβγαλεν ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά μου τὰ μαρμαρίνον σκέπασμα.

Ἐσπαρτάρησα ἀπὸ ζωὴν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· κάθε κτύπημα τῆς σμίλης μ' ἐξυπνοῦσε, νομίζεις, ἀπὸ τὸν λήθαργόν μου, καί, ὡς χαρὰ μου, εἶχα ἐξυπνήσει πλέον ὅλως διόλου, ἐξοῦσα πλέον!

“Α! τί ευτυχής ἔσοις ἡμῖν! τί ὠραία ποῦ εἶναι ἡ ζωὴ! καὶ τί ὠραῖον πρᾶγμα νὰ ὁμοιάξῃ κανεὶς ἕσον τὸ δυνατόν περισσότερον μὲ ἄνθρωπον. Ἄλλ’ ἀκόμη δὲν τὸ ἐπίστευα· ἐγὼ, ἐγὼ ἡμῖν μέσα εἰς τὸ ἄμορφον καὶ ὀγκῶδες ἐκεῖνο μάρμαρον, ἀπ’ ἐκεῖ μ’ ἔβγαλεν ὁ γλύπτης μου; . . .

Τὴ μάγος γλύπτης ἦτο ἐκεῖνος! Ἢ ἦτο μόλις εἰκοσιπέντε χρόνων· ὅταν μ’ ἔγλυφεν ἐνόμιζες ὅτι εἶχε πυρετόν· τὰ ὀμμάτιά του ἔλαμπαν· τὸ πρόσωπόν του ἦτο φλογισμένον· τὰ μακριὰ μαλλιά του ἀνετρίχιαζαν· ἡ κεφαλὴ του. . . ὦ! μέσα εἰς τὴν κεφαλὴν του ἐνόμιζες ὅτι ἔθραξε κάτι τι· αἱ ἰδέαι ἀπὸ τὸ πλατὺ τοῦ μέτωπον κατέβαιναν ἔως εἰς τὰ δάκτυλά του, ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὴν σμίλην, ἤρχοντο εἰς ἐμὲ καὶ ἐσκορπίζοντο εἰς ἕλκον τὸ σῶμά μου· μοῦ ἔχει βάλει ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπόν μου, εἰς τὸ σῶμά μου τὴν γενναϊότητα, τὸ θάρρος, τὴν τόλμην, τὴν ἀποφασιστικότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐαισθησίαν.

Μίαν ἡμέραν, ἐνῷ μ’ ἔστρεφεν ἀπ’ ἐδῶ καὶ ἀπ’ ἐκεῖ καὶ μ’ ἐπαρτηροῦσε, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ φλόγα ἐκείνη τῶν βλεμμάτων του, αἱ τελευταῖαι θωπεῖαι τῆς σμίλης του μοῦ ἔδωκαν περισσότεραν ἀκόμη ζωὴν, μοῦ ἔκαμαν πλέον μαλακά, πλέον ἀνθρώπινα τὰ μαρμάρινά μου μέλη καὶ ὅτι εἰς τὸ στήθος μου, πρὸς τ’ ἀριστερά, ἔνοιωσα κάτι τι ζωντανόν, ὡς ἂν μὲ τὴν μορφήν τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἤθελε νὰ κραιστάνω νὰ μοῦ ἔδωκε καὶ τὴν καρδίαν του.

Κι ἐγένεσε τὸ στήθος μου ἀπὸ αἰσθήματα· καὶ ἤρχισα ν’ ἀγαπῶ τὴν Ἑλλάδα πολὺ πολὺ, καὶ τὴν ἤθελα μεγάλην, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἤθελα ν’ ἀποθάνω· καὶ ἐφανταζόμην πολέμους καὶ καρσιφίλια, βουνὰ καὶ μονοπάτια, μάχας καὶ νίκας, σημαίας ἐχθρικός κερδισμένας καὶ Σουλιώτας καὶ καρσούλια.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ γλύπτης μου, ἀφοῦ μὲ παρετήρησε πολλὴν ὥραν μὲ συγκίνησιν, ἐψιθύρισε:

— Εἶναι ἀληθινὸς Μάρκος Βότσαρης!

Μάρκος Βότσαρης! . . . Τοῦ Μάρκου Βότσαρη λοιπὸν τὴν ὠραίαν μορφήν μὲ τὰ μακριὰ μαλλιά, τὴν φέρμελῃ καὶ τὰ τσαπράξια καὶ τὴν φουστανέλα μοῦ ἔδωκεν ὁ γλύπτης μου; τοῦ Μάρκου Βότσαρη τὰ αἰσθήματα μοῦ ἔδωκε μέσα εἰς τὸ στήθος μου;

Ὁ! σ' εὐχαριστῶ, σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν τιμὴν ὅπου ἔκαμες εἰς τὸ ταπεινὸν μάρμαρον, γλύπτα μου!

B'.

Τώρα δὲν εἶμαι πλέον εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ γλύπτου μου, εἶμαι εἰς μίαν μεγάλην βιβλιοθήκην, τῆς ὅποιας καὶ αἱ τέσσαρες τοίχοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ βιβλία μεγάλα καὶ χρυσοδεμένα, καὶ τὸ πάτωμα εἶναι στρωμένον μὲ ὠραῖον τάπητα.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὅπου μ' ἔφεραν ἐκεῖ μ' ἔστησαν κοντὰ εἰς ἓν παράθυρον, ἐκεῖνος ὁ ὅποιος μὲ ἠγόρασεν ἐπροσκάλεσε τὰ δύο τοῦ παιδία εἰς τὴν βιβλιοθήκην, μὲ ἔδειξε μὲ σεβασμὸν καὶ εἶπε :

— Εἶναι ὁ ἀνδριάς τοῦ Μάρκου Βότσαρη καὶ εἶναι ἀριστοῦργημα γλυπτικῆς.

Τὰ δύο παιδία μ' ἐπλησίασαν.

Κοιτάξατε καὶ θαυμάσατε! εἶπεν ὁ πατέρας μὲ κάποιαν συγκίνην, ὁ ἀνδριάς αὐτὸς εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον ἔργον ἑνὸς γλύπτου, νέου ἀκόμῃ, εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἀλλὰ μεγαλοφυεῖς, ὁ ὅποιος θὰ ἔκαμνεν ἀριστοῦργήματα ἂν δὲν τοῦ συνέβαινε τὸ πλέον ἄδικον, τὸ πλέον τραμερὸν δυστύχημα. . . .

— Τί ἔπαθεν; ἠρώτησε τὸ μεγαλύτερον παιδίον μὲ ἀνησυχίαν.

— Εἶχε πάγει εἰς τὸ κунήγι καὶ τὸ τουφέκι του ἐπῆρε φωτιά καὶ ἤρπασε τὰ πέντε δεξιὰ του δάκτυλα. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἤρπασε μόνον τὰ δάκτυλά του, εἶπε μὲ λύπην ὁ πατέρας, μ' αὐτὰ τοῦ ἤρπασε τὸ μέλλον του, τὴν δόξαν του, ἔστέρησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν καλλιτεχνίαν ἀπὸ ἑνα ἔξοχον καλλιτέχνην.

— Τί κρίμα! εἶπε τὸ μεγαλύτερον παιδίον.

— Ναί, κρίμα! εἶπε μὲ λύπην καὶ ἐνθουσιασμὸν συγχρόνως ὁ πατέρας, κρίμα! διότι ἦτο μέγας καλλιτέχνης, ἀπὸ ἐκείνους αἱ ὅποιοι δίδουν ζωὴν εἰς τὸ μάρμαρον, ζωὴν ὅχι ὡσάν τὴν ἀνθρωπίνην ἢ ὅποια βαστᾷ ἑξήντα καὶ ἑβδομήντα χρόνους, ἀλλὰ ζωὴν ἢ ὅποια βαστᾷ χιλιάδας χρόνους ὡσάν τὴν ζωὴν τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους καὶ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου καὶ τώρα λιώνει ὁ δυστυχὴς ὡς νὰ τὸν πνίγουν αἱ ἰδέαι τὰς ὅποιας ἔχει μέσα του καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰς ἐβγάλλῃ πλέον καὶ νὰ τὰς βάλῃ ἐπάνω εἰς τὸ μάρμαρον· ἀλλὰ

δὲν θὰ βαστάξῃ, ὄχι! ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον θ' ἀποθάνῃ ἀπὸ φθίσειν.
 "Τί δυστύχημα!

Τὰ παιδιά εἶχαν συγκινηθῆ πολὺ· τὸ μεγαλύτερον μάλιστα ἐδά-
 χρυσεν ὀλίγον.

— Παρατηρήσατε, εἶπε πλησιάζων ἀκόμη περισσότερο πρὸς ἐμέ· δὲν νομίζετε ὅτι ἔβαλε κίνησιν εἰς τὸ μάρμαρον; ὅποιος ἴδῃ αὐτὸ τὸ στάσιμον, αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου δὲν ἐννοεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς περιφρονεῖ τὸν θάνατον καὶ εἶναι πρόθυμος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν Πατρίδα ὡς ἦρωας;

— Ναι, ναι, εἶπε τὸ μικρότερον παιδίον μὲ ἐνθουσιασμόν· ὁμοιά-
 ζει ὡσάν ἀληθῆς ἦρωας!

— Εἰς τὸν ἀνδριάντα λοιπὸν αὐτόν, ἐξηκολούθησεν ὁ πατέρας, συναπαντήθησαν τὰ δύο πλέον ἑλληνικὰ πράγματα, τὰ ὅποια εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι "Ἕλληνες περισσότερο ἀπὸ κάθε ἔθνος: ἡ καλλιτεχνία καὶ ὁ ἥρωισμός. Ἐκεῖνοι ἐνικουσαν εἰς τὴν Μαραθῶνα, ἀλλ' ἔκαμναν καὶ τὴν Παρθενῶνα· ἡμεῖς ὅμως οἱ νέοι "Ἕλληνες μόνον εἰς τὸ ἐν τοῦς ἐφθάσαμεν: εἰς τὸν ἥρωισμόν, ἀλλ' ὄχι καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἴμεθα σωστοί "Ἕλληνες ἀκόμη.

Ὁ πατέρας ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον, ἀλλὰ τὰ δύο παιδιά ἔμειναν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐπαρατηροῦσαν· καὶ ἀφοῦ μὲ παρετήρησαν ἀκόμη πολὺ πολὺ, ἀνεχώρησαν καὶ αὐτὰ σκεπτικὰ καὶ μ' ἀφήκαν μόνον.

Τώρα ποῦ εἶμαι μόνος ἡμπορῶ νὰ λυπηθῶ ἐλεύθερα διὰ τὸ φρικτὸν δυστύχημα τοῦ καλλιτέχνου μου, ὁ ὅποιος μ' ἔκαμιν ὅ,τι εἶμαι ἀπὸ τὸ τίποτε σχεδόν, τοῦ εὐεργέτου μου, ὁ ὅποιος μ' ἐτίμησε διπλὰ διότι, ἐκτὸς τῶν αἰσθημάτων τοῦ Μάρκου Βότσαρη, ἔβαλεν ἐπάνω μου καὶ τὰς ἰδικὰς του μεγάλας ἰδέας καὶ μ' ἔκαμιν ἀριστοῦργημα.

Ὁ δυστυχῆς μου καλλιτέχνης!

Εἶμαι πολὺ λυπημένος, ἀλλὰ τὰ δύο παιδιά ἔρχονται καθ' ἡμέραν καὶ μὲ βλέπουν καὶ παρηγοροῦμαι· καὶ ὅσον μὲ βλέπουν τόσον παρατηρῶ ὅτι τὸ βλέμμα τοῦ μεγαλύτερου παιδίου ὁμοιάζει μὲ τὸ φλογερὸν βλέμμα τοῦ γλύπτου μου, καὶ ὅτι ἡ καρδία τοῦ μικροτέρου ἔχει μέσα τῆς αἰσθήματα διὰ τὴν Πατρίδα ὡτάν ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔκαμιν νὰ κτυπᾷ ἡ καρδία τοῦ Μάρκου Βότσαρη· καὶ ὅταν φεύγουν, τὸ μεγαλύτερον νομίζει ὅτι βλέπει νὰ τοῦ χαμογελοῦν ἀπὸ μακρὰν αἱ ὠραῖαι μορφαὶ αἱ ὅποιαί θὰ ἐβγοῦν μίαν

ἡμέραν ἀπὸ τὴν σμίλῃν του, τὸ δὲ ἄλλο νομίζει ὅτι ἀκούει τουφεκιές καὶ ὅτι ὄρμηξ εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν, καὶ πολεμεῖ, πολεμεῖ ὡς ἥρωας, καὶ ἀποθνήσκει γενναίως διὰ τὴν Πατρίδα.

Γ'.

*ὦ ! Κατόπιν ἀπὸ τὴν τιμὴν μου ἦτο γραφτὴ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ! Νὰ ἐμπνεύσω τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὸν ἥρωισμόν εἰς δύο παιδιά, νὰ κάμω ἓνα μεγάλον γλύπτην καὶ ἓνα μεγάλον ἥρωα τῆς Ἑλλάδος, ἐγώ, τὸ πτωχὸν μάρμαρον τοῦ Βουνοῦ ;

Η ΦΩΤΙΑ

*Ἀπ' τὸ δάσος βαθιὰ φλόγες χύθησαν
καὶ ὅλα φεύγουν, γοργά, δειλιασμένα,
φτερωτά, σερπετὰ στὸ συνάρπαγμα
μῆς ἀκράτητης καὶ ἄγριας ὀρμῆς.

Καὶ τὰ δέντρα εἶπαν : «Μόνα στὸν ὄλεθρον
θ' ἐπομείνωμ' ἔμεῖς σκλαβωμένα ;».

Κι οἱ φωλιές τῶν πουλιῶν ἀποκρίθησαν :
«Ὁχι· μόνα· μαζί σας καὶ ἔμεῖς !».

Γεώργιος Δροσίνης

ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Τοῦ Γενάρη ἡλιοβασιλεμα
γαλανό, καθάριο λάμπει,
στολισμένο μὲ τὰ χρώματα
μῆς μαγιάτικης αὐγῆς.

Πρώτη "Ἀνοιξὴ γιορτάζουνε
σ' ἄλλους κόσμους ἄλλοι κάμποι
τ' οὐρανοῦ τὰ ρόδα ἀνθίσανε
πρὶν ἀνθίσουνε τῆς γῆς.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Χτυπᾶς, καὶ τῶν περισσεριῶν τὸ κάτασπρο κοπάδι
ξαλαγιασμένο ἀψήλωσε στὸ γαλανὸ τὸ βράδυ.

Ἡ σιδερένια σου φωνὴ ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
ὄλη τὴν ἱστορία του τὴν εἶπε στὸ χωριό.

Μὲ σὲ οἱ ζευγάδες τὴν αὐγὴ τὰ βόδια τους κεντροῦν
καὶ σὲ θὰ πρωτακούσουνε τὸ βράδυ σὰν γυρνοῦν.

Μὲ τὴ φωνή σου σταματᾷ ἡ κόρη τὸ ἀργαλιὸ
καὶ τὸ παιδάκι γελαστὸ γυρίζει ἀπ' τὸ σκολεῖο.

Ὁ δουλευτὴς τ' ἀλέτρι του στὸ χῶμα παρατᾷ
καὶ τὸ σταυρὸ του κἀνοντας ἀπάνω σου κοιτᾷ !

Ἐσὺ σαι τοῦ μικροῦ χωριοῦ τὸ στόμα τὸ τριανὸ
ποὺ τὶς κρυφὲς λαχτάρεις του τὶς λὲς στὸν οὐρανό·

ἔσὺ παντρεύεις τὸ φτωχὸ καὶ σὺ τότε βαφτίζεις
καὶ σὺ τὸν τελευταῖό του τὸν ὕπνο νανοῦρίζεις.

Ἀλέκος Φωτιάδης

ΣΚΟΥΡΑ

Πρὸ δέκα ἡμερῶν εἶχεν ἔλθει στὴ Σούγια ἡ «Ἐνωσις» φορτω-
μένη πολεμοφόδια καὶ ὀλίγα τουφέκια. Μὲς
στὰ ὀλίγα τουφέκια ἦτο κι ἓνα δεμάτι κοντὰ
σισανεδάκια κι ἔπεσαν ἔλοι πάνω σὰν γεράκια.
Ἐγὼ εἶχα μιὰ παλιοκαραμπίνα τοῦ Βερναρδά-
κη, ποὺ δὲν ἔκανε δουλειὰ στὰ ἑκατὸ μέτρα.
Ἐχύθηκα λοιπὸν νὰ πάρω ἓνα σισανέ, ποὺ
ἔθεωροῦντο τότε τὰ καλύτερα ἔπλα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο
τουφέκι τὸ κρατοῦσε ἀπὸ τὴ μπότκα ὁ Γαλα-
νοσήφης.

— Πάρε ἄλλο, κουμπάρε Σήφης, τοῦ εἶπα.

— Ἐσὺ νὰ πάρης ἄλλο.

Ἄλλὰ ποῦ ἄλλο; Τάχανε διαγρομίσει. Ὁ Σήφης ἔσυρε δυνατὰ

τὸ οισανεδάκι καὶ μοῦ τὸ πῆρε. Ἐγὼ ἀναψα καὶ δὲν ἐσυλλογισθῆκα κουμπιὰ καὶ κρὰκ κρὰκ! τοῦ γύρισα τὴν καραμπίνα.

«Ἄσε τὸ τουφέκι», τοῦ φώναξα, «γιατὶ μὰ τὸν οὐρανὸ θὰ σε σκοτώσω».

Ἄλλὰ κι αὐτὸς μ' ἕνα πῆδο ἐπῆρε μιτιρῖζι μιὰ ἐλιά κι ἀμασέλιασε τὸ τουφέκι του.

— Ἐ μωρὲ νιοί! ἐφώναξε ὁ Χατζημιχάλης κι ἐμπῆκε στὴ μέση. Νὰ σκοτωθῆτε θέτε, μωρέ;

Καὶ ἀφοῦ μὲ τὸ ψηλὸ του ἀνάστημα μᾶς ἐχώρισε, μᾶς εἶπε:

— Δὲν ντρέπεστε, μωρέ; Γιὰ νὰ σκοτώνεστε ἀναμεταξὺ σας σὰς τὰ πέψανε τὰ τουφέκια ἢ γιὰ νὰ σκοτώνετε Τούρκους;

Ἦρθε κι ὁ μακαρίτης ὁ Κριάρης καὶ οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἀποφασίσανε νὰ δώσουν ἐμένα τὸ οισανέ, γιὰτὶ τὸ τουφέκι μου ἦτονε χειρότερο ἀπὸ τὸ τουφέκι τοῦ Σήφη.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἐξαναμιλήσαρε μὲ τὸν κουμπάρο τὸ Σήφη καὶ μοῦ φαίνότανε πῶς μοῦ βριστοῦσε μεγάλο ἀμάχι. Μὰ εἶχε καὶ λιγάκι δίκιο, διότι ἐγὼ, ὡς μικρότερος ποῦ ἤμουν, ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσω· ἀλλ' ἔλα πάλι ποῦ τὸ δικό μου τὸ τουφέκι δὲν ἀξίζε τίποτε;

Ἦστερ' ἀπ' αὐτὰ ἀποφασίσθηκε νὰ κτυπήσωμε τοὺς Τούρκους στὴν κάμπο τῶν Χανιώ. Ἦσανε ξένοι στόλοι στὰ Χανιά κι ἔπρεπε νὰ δώσουμε μιὰ μάχη δυνατὴ μπρὸς στὰ μάτια τῶς γιὰ νὰ δοῦν ὅτι ἡ Κρήτη ἐδάστα ἀκόμη. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶναι πολὺ κοντὰ τὰ Χανιά καὶ οἱ Τούρκοι θὰ ἐλάμβαναν γλίγορα ἐπικουρίες καὶ θὰ μᾶς ἔσπαζαν, ὁ Ζυμβρακάκης καὶ οἱ καπετανεῖοι ἀποφασίσανε νὰ κτυπήσωμε τοὺς Τούρκους ἀπομεσήμερα, ποῦ, ὅσο νὰ τῶς ἔρθη μεγάλη βοήθεια, νὰ πλακώσ' ἡ νύκτα καὶ νὰ μείνη τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἀμφίβολο.

Ὁ Ζυμβρακάκης μᾶς διαίρεσε εἰς δύο μεγάλα σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἕνα θὰ ἐχρησίμευε ὡς ἐφεδρεία καὶ θὰ ἔπιανε δλα τὰ ἐπικαιρα σημεῖα ὡς πέρα στὴ Μαλάξα· τὸ ἄλλο θὰ κατέβαινε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Τούρκους ποῦσαν στὰ Μπουτσουνάρια. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ διαίρεσις μᾶς ἐξασθένησε.

Δὲν ἔφθανε δὲ αὐτό, ἀλλὰ ἐχάλασε καὶ τὸ σχέδιο ἕνας ἀπὸ τοὺς καπετανεῖους, ὁ ὁποῖος δὲν ἐννόει ν' ἀκούσῃ τίποτε. Βρὲ χριστιανέ,

περίμενε... Τίποτε. Ἐδὰ θὰ πάω! Καὶ ἔσπρωξε πρὸς τὰ κάτω τὸν σημαιοφόρον του. «Ὅμπρός, μωρέ!». Εἶχε τὴ φιλοτιμία νὰ ἀρχίξῃ πρῶτος τὴν μάχην, ἀλλὰ καὶ νὰ φεύγῃ τελευταῖος. Καὶ τὴν κεφαλὴν του δὲν ἐγύριζε οὔτε μποτζαργάτης.

Ὅμπρός; Ὅμπρός λοιπόν. Τί νὰ γίνῃ;

Θὰ ἦτονε δέκα ἡ ὥρα ὅταν ἄρχισε ἡ μάχη. Ἐγὼ ἤμουμε μὲ τὸ Σπυριδάκη, ἓνα καπετάνιο τοῦ κάμπου· ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι μὲ τὴ σημαία μας ἦτο καὶ ὁ κουμπάρος ὁ Γαλανοσῆφης, γρινιασμένος ἀκόμη, ἐξέκοφα κι ἐπῆγα μὲ τὴ σημαία τοῦ Τριτέρη. Πάντα μου υποψιάζομαι εὐκολα· ἔπειτα ἐγὼ ἤμουμε παιδί, στὴ βράση μου πάνω, κι ἤθελα νὰ πάω μπρός, πλιὸ μπρός ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Ἄπο μιτιρίζε σὲ μιτιρίζε ἔφθασα στὴν πρώτη γραμμὴ, ἐκεῖ κατὰ τὸ Πωρὶ καὶ στὰ πλευρὰ τῶν Τούρκων. Ἡμεθα καμπόσοι ἐκεῖ, ἕλο νέοι. Παραπέρα ἦτο ὁ ἐθελοντῆς Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τὸν Ἀχλαδόκαμπο τῆς Κορίνθου, ἀνθυπασπιστής, νομίζω, ὁ ὁποῖος ἔλη τὴν ὥρα ἐγέλα κι ἔλεγε ἀστεῖα.

— Βρὲ παλιόσκυλα, ἐφώναξε σσοὶ Τούρκους, ἓνα καπετάνιο ἔβγαλε κι ὁ μαῦρος ὁ Ἀχλαδόκαμπος καὶ καιτάζετε νὰ τόνε σκοτώσετε κι αὐτόν;

Τοὺς Τούρκους τοὺς ἐστενοχωρήσαμε δυνατὰ κι ἄρχιζαν νὰ τσακίζουσι καὶ νὰ τοὺς παίρνουσι οἱ ἰδικοὶ μας μὲ τὰ γιοῦχα. Ἄλλὰ πάνω σ' αὐτὰ ἔρχεται μιὰ παταρία κάτω ἀπὸ τὸν κάμπο. Καιτάζω καὶ τί βλέπω; Τὰ λιβάδια καὶ τὰ λιόφυτα κάτω ἐμαύριζαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ποὺ ἐρχόντανε ἀπὸ τὰ Χανιά. Χιλιάδες εἶχαν ξεκινήσει ἀπὸ τὴν πόλιν, ἕλος ὁ στρατός, ἕλοι οἱ ντόπιοι. Καὶ μετὰ κάμποση ὥρα ἄρχιζαν ν' ἀνεβαίνουσι πρὸς τὰ ὑψώματα τῶν Μπουτσουναριῶν καὶ τῶν Περβολιῶν. Ἐ! νάχαμε τότε τουφέκια ἐπισθογεμῆ τί θὰ γινότανε! Ἄλλὰ καὶ τὸ σισανεδάκι ἐδοῦλεφε περίφημα. Πολλὰ γιουρούσια κάναμε, ἀλλὰ τοὺς δίδαμε σπαλιόρα καὶ γύριζαν πίσω.

Ἄλλ' οἱ τούρκικες ἐπικουρίες ἔφθαναν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰ Χανιά. Καὶ ἀφοῦ ἐβαστάξαμε κάμποση ὥρα ἀκόμη, ἀκούω τὸν Τριτέρη καὶ λέει:

— Παιδιά, δὲν εἴμεστα καλὰ ἐπαέ. Θὰ μάσε τυλίξουσι. Νὰ

συρθεύμε λίγο παραπάνω. Ἐστὲς τὰ κοπέλια, π εὔχετε πόδια γερὰ, σταθῆτε, ρίξτε κάμπουσες τουφεκιές, νὰ μᾶς ἀβ ἀράρετε.

Κεῖνη τῇ στιγμή ἐσκοτώθη ὁ κακομοῖρης ὁ Ἄναγνωστόπουλος. Τὴν ἴδια ὥρα κι ἓνα Σελινιωτάκι, Πιλιουδοβαρδάκι, θαρρῶ, ἔφαε μιὰ σφαῖρα στὸ στόμα κι ἔκλινε στὸ μιτριζί, ἀλλὰ σὲ λιγάκι ἀνασηκώθηκε κι ἔφτυξε μιὰ λαρουγγιὰ αἷμα.

— Ἐβαρίστηκες, μωρέ ; τὸν ἔρωτῶ.

— Δὲν κατέω, μοῦ λέει τσεβδά. Μόνο τὰ μπροστινά μου δόντια πέσανε.

Καὶ δὸς τοῦ αἵμα ἀπὸ τὸ στόμα. Ἐκεῖ δὲ ποῦ ἔσκυφτε, βλέπει τὴ σφαῖρα μὲς στὸ αἷμα.

— Νὰ ἦ μπάλα, ἔπесе, μοῦ λέει ἐκεῖ ποῦ γέμιζα.

Ἄλλὰ καθὼς ἀνασηκώθηκε, τρώει μιὰ στὸ μῆλιγγα κι ἐτινάχθηκαν οἱ ὀμυαλοὶ τοῦ ἀπάνω μου. Πάει τώρα γιὰ καλὰ!

Ἐγὼ ἤμουνε σὰ μεθυσμένος, εἶχα ἓνα εἶδος ζάλης καὶ ἀναισθησίας. Μ' εἶχαν ξεκουφάνει κι οἱ τουφεκιές. Δέκα δεκαπέντε χιλιάδες τουφεκιές διαμιᾶς φαντάσου τί κακὸ γινότανε ! Δὲν ἔβλεπα παρὰ μόνον τοὺς Τούρκους ποῦ ἀνέβαιναν ἀπὸ κάτω σὰν μεγάλα κοπάδια ἀπὸ λύκους. Κι ὅσο ἔβλεπα πὼς ἐκτυποῦσα στὸ κρέας, δὲν μπορούσα νὰ ξεκολήσω ἀπὸ τὴ θέση μου. Ἄλλὰ μέσα στὴ ζάλη ἐκεῖνη ἀκούω μιὰ φωνή :

— Σκύλε Στεφανή, πᾶμε ! Θὰ μᾶς πιάσουνε ζωντανούς.

Ἦτον ἓνα Γαλατιανάκι. Κανεὶς ἄλλος χριστιανὸς δὲν ἔμενε κοντά μου. Κοιτάζω δεξιά Τούρκοι, ἀριστερὰ Τούρκοι, ὀπίσω Τούρκοι. Τότε ἐφοβήθηκα· ἀλλὰ εἶχα πεποίθηση στὰ πόδια μου.

Ἐπῆραμε ἴσια πάνω τὸ ρίζωμα μὲ βλη μας τὴ δύναμη. Ἄλλὰ μετὰ πέντε δέκα βήματα ὁ σὺντροφός μου πέφτει κάτω μὲ μιὰ φωνή: « Παναγιά μου ! » Ἐσκοτώθηκε, ἐλαβώθηκε δὲν ξέρω. Τί μπορούσα νὰ τοῦ κάμω ; Μὲ μιὰ ματιὰ μόνον τὸν εἶδα ποῦ κυλίστηκε στὸν κατήφορο.

Οἱ Χριστιανοὶ ἐπυροβολοῦσαν ἀκόμη ἀπὸ ψηλά κι ἐκινδύνευα κι ἀπ' αὐτούς· ἤμουνε μεταξὺ δύο πυρῶν.

— « Ἄς πυροβολοῦν », ἔλεγα δυνατὰ ἀπὸ τὴν ταραχὴ μου· « καλλιὰ νὰ μὲ σκοτώσουν οἱ δικοὶ μου παρὰ οἱ Τούρκοι ».

Τότε ἀκούω ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ μέρος μιὰ φωνή σὰν βοδισὺ ποδὶ τὸ σφάζουν. Τί φρικτὴ φωνή! Ἐπάγωσε τὸ αἷμά μου.

Οἱ σφαῖρες ἐσφύριζαν στ' αὐτιά μου ζιτ καὶ ζιτ! ἐκτυποῦσαν στὶς πέτρες, ἐσῆκωναν τὰ χόματα. «Παναγία μου! Παναγία μου!» ἔλεγα καὶ ἤθελα νὰ κάμω ἓνα τάξιμο, ἀλλὰ ὄνους μου δὲν ἐδοῦλευε.

Κανεῖς χριστιανὸς δὲν ἐφαίνετο πιά πάνω στὴν κορφή. Ἦμουν μόνος μου ἀπὸ κείνη τὴ μεριά. Ἐσκέφθηκα νὰ στραφῶ πίσω νὰ δῶ ἂν ἦσαν κοντὰ εἰς Τοῦρκοι· ἀλλ' ἐφοβήθηκα καὶ μόνον νὰ γυρίσω νὰ δῶ ἐφοβήθηκα μήπως χάσω ἐντελῶς τὸ θάρρος μου. Πῶς κούριεῖ τὸν ἄνθρωπο ὁ φόβος! Δὲν ἤθελα νὰ χάνω καιρό. Μιὰ στιγμὴ μποροῦσε νὰ με σώσῃ ἢ νὰ με καταστρέψῃ. Καὶ ὅμως σὲ λιγάκι ἐγύρισα καὶ εἶδα.

Τρεῖς Τουρκαλθανοὶ εἶχαν προχωρήσει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μ' ἐκυνηγούσαν.

— Στάσου, ὀρέ! στάσου ὀρέ! μοῦ φώναζαν.

Τότε ἀλήθεια ἐκόπηκαν τὰ γόνατά μου καὶ ἀναγκάστηκα νὰ σταματήσω ἐγύρισα τὸ τουφέκι πρὸς τοὺς Ἀλθανούς, ἀλλὰ δὲν ἐπυροβόλησα, διότι ἔτρεμαν τὰ χέρια μου ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὴν ταραχή. Ἐπειτα ἂν ἐπυροβολούσα τί θὰ γινέμουν; ἔπειτα πῶς νὰ ξαναγεμίσω;

Οἱ Ἀρβανίτες ἐκώλωσαν λιγάκι, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα νέο θάρρος καὶ ἔτρεξα, ἀπάνω δὲ στὴν τρεχάλα μὲ ἐπυροβόλησαν· καὶ σὰν εἶδαν ὅτι ἔπεσα, μὲ ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ μὲ φωνὲς γιὰ νὰ με σαστίσουν: «Οὔσου!»

Δὲν εἶχα πιά πνοή, ἐπιγιόμουν· ἡ γλῶσσά μου ἦτον ἔξω πεταμένη. «Ἄς γίνῃ, εἰτι γίνῃ», ἐσκέφθηκα· καὶ ἐστάθηκα, ἐσκόπευσα καὶ ἐπυροβόλησα. Ὁ ἓνας Τουρκαλθανὸς ἔπεσεν· ἀλλ' οἱ δύο ἄλλοι ὤρμησαν κατ' ἐπάνω μου μὲ τὰ γιαταγάνια.

Ἐγὼ ἐτράβηξα τὴν πιστόλα καὶ ἐπῆγαίνα δίπλα δίπλα καὶ σιγὰ γιὰτὶ δύναμη πιά δὲν εἶχα. Οἱ Ἀλθανοὶ ἐκοίταζαν νὰ με βάλουν στὴ μέση. Ἄν με ἐρωτήσετε πῶς ἦσαν τὰ μοῦτρά των, δὲν θυμῶμαι παρὰ μόνον δύο ἀφρισμένα στόματα θηρίων, τὰ ὅποια ἦσαν ἔτοιμα νὰ με φᾶνε ζωντανό. Ἦμουν σὲ μιὰ ψυχικὴ κατάστασιν ἀπεριγραπτῆ.

Ἄλλὰ τὴν στιγμὴν ποῦ δὲν ἀπείχαν πιά τρία βήματα, ἔρχεται ἀπὸ πάνω μιὰ φωνὴ δυνατὴ, μιὰ χουδέ :

— Κουράγιο, κουμπάρε Στεφανή.

Καὶ ἀμέσως ἓνας πυροβολισμὸς ἐξέπλωσε τὸν ἓνα Τοῦρκον.

Ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ ὁ πυροβολισμὸς μοῦ ἔδωκαν ζωὴν, ὡς νὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Εἰς τὰ μάτια μου ἐκάθητο ἓνα σύννεφο καὶ ἀμέσως ἐσχίσθηκε καὶ εἶδα τὸν κόσμον.

— Μπέσα, ὄρέ, μπέσα! μοῦ ἔλεγεν ὁ τρίτος Ἀλβανὸς κι ἐκώλωνε ἀλλὰ ἡ πιστόλα δὲν ἐδέχθη τὸ μπέσα του.

Ἐπειτα, σὰν νὰ μὴν εἶχα κουρασθῆ καθόλου, ἔτρεξα μ' ἓνα βίτσισμα στὴν κορφή, ὅπου μὲ ἐπερίμενε ὁ κουμπάρος ὁ Γαλανοσήφης.

— Κουμπάρε μου, τοῦ εἶπα, ἀπὸ σήμερα εἶσαι ἀδελφός μου.

— Καὶ πρώτα καὶ πάντα, κουμπάρε. Δὲν εἴμεστα Χριστιανοί :

Ἰωάννης Κουδουλίκης

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πατρίδα, ποῦ στῶν τέκνω σου τὸ νοῦ ριζώνεις
 κι ἀνθίζεις καὶ μοσκοβολᾷς στὰ πρόσωπά τους·
 ποῦ κι ἂν ζητοῦν νὰ σ' ἀρνηθοῦν, τοὺς φανερώνεις
 μ' ἓνα τους λόγο μοναχό, μὲ μιὰ ματιὰ τους·
 ποῦ ἀστροπελέκι γίνεσαι γοργό, καὶ μπαίνεις
 στὰ ναρκωμένα στήθιά τους ὅταν πλανιοῦνται,
 καὶ σωπασμένο κρύβεσαι, καὶ περιμένεις
 τὴν ὥρα ποῦ κι οἱ τύραννοι γλυκοκοιμοῦνται.

καὶ τότες ἄξαφνα ξεσπάει τ' ἀστροπελέκι
καὶ τὸ παιδί σου ἀπ' ἄρνι μεμιᾶς θεωρεῖται
καὶ σὰ λιοντάρι ἀδάμαστο μπροστά σου στέκει,
καὶ μὲ φωτιά καὶ μὲ σπαθὶ σὲ διαφεντεύει·
ἔσύ, ποῦ καὶ τὸ θάνατο γλυκὸ μᾶς κάνεις,
Πατρίδα, ξύπνησέ μας, πρὶν ἐσὺ πεθάνης!

Ἄργύριος Ἑφταλιώτης

ΔΙΑΒΑΤΑΡΙΚΟ ΤΡΥΓΟΝΙ

Στ' αὐγουστιάτικα περάσματα
διαβατάρικο τρυγόνι
κυνηγοῦ ματιὰ σημάδευε
καὶ τὸ πληγώνει.

Ἡ πληγὴ ἀλαφρὴ· γιαιτρεύτηκε—
κι ἀπ' τὰ δάση κι ἀπ' τὴ γλόη
σὲ κλουβὶ στενὸ τὸ σφάλησαν,
σ' ἓνα κατώι.

Καπηλιοῦ στολίδι ἐγίνηκε·
στὴ ζωὴ τὴ σκλαβωμένη
τὸ χειμῶνα ὄλο ὄνειρεύεται
κι ὄλο προσμένει.

Κι ἄνθισαν τὰ δένδρα, κι ἔλιωσαν·
στὶς βουνοκορφὲς τὰ χιόνια·
τὸν Ἀπρίλη πάλι ἐπέρασαν
τ' ἄλλα τρυγόνια...

Ἄπὸ ποῦ τοῦ ἦρθε τὸ μήνυμα;
Σ' ἑνὸς καπηλιοῦ τὰ βάρθη
τ' ἀπριλιάτικα περάσματα
πῶς τᾶχει μάθει;

Καὶ μεμῖς ξυπνᾷ ἀπὸ τ' ὄνειρο
καὶ τινάζει τὰ φτερά του
καὶ ξεψύχῃσε ματώνοντας
τὰ σίδηρά του.

Γεώργιος Δροσίνης

Η ΔΙΑΝΑ

Κοιμήσου, λεβεντόκορμο· τὰ δνεῖρατα τὰ πλάνα
ποῦ μάγευαν τὴ νιότη σου στὸν ταπεινὸ καιρὸ,
σὰν τὸν καπνὸ στὸν ἄνεμο τὰ σκόρπισεν ἡ διάννα,
ὅταν σὲ πρωτοξύπνησε μὲ τ' ὄπλο στὸ πλευρό.

Μάχης μονάχα δνεῖρατα σοῦ φέρνει ὁ ὕπνος τώρα,
κι ἡ διάννα, ποῦ τὸ χάραμα μὲ γέλιο σὲ ξυπνᾷ,
κράζει καὶ λέει χαλκόφωνη: «Κοντοζυγώνει ἡ ὥρα
ποῦ τ' ἄψυχα τὰ δνεῖρατα θὰ γίνουν ζωντανά.

•Κι ἂν σ' εὔρη βόλι ἀλύπητο στὴ μάχη, καὶ σοῦ φέρῃ
τὸν ὕπνο τὸν ἀξύπητο, μὴν παραπονεθῆς·
ἡ Δόξα ἡ δαφνοστέφανη μὲ σά'πιγγα στὸ χέρι
τὴ διάννα τὴν ἀσίγητη θὲ νὰ σημάνη εὐθύς».

Ἰωάννης Πολέμης

ΤΟΥ ΓΚΟΥΓΚΑ Ο ΛΘΛΟΣ

Καθ' ἣν ἐποχὴν εὗρισκετο ἐν Τριπόλει ὁ Βελη-πασὰς ἔτυχε ν' ἀπολυθῆ ὁ ἐν τῷ θηριοτροφείῳ τοῦ σεραγίου τρεφόμενος λέων. Οἱ φύλακες ἔκλεισαν εὐθύς τὰς σιδηρὰς πύλας ὅλας καὶ ὁ λέων περιωρίσθη ἐν τῇ ἀλλῇ, περιερχόμενος ἐλεύθερος. Ἐπειδὴ ὁμως οὐδεὶς

εὑρίσκετο νὰ τὸν συλλάβῃ, ὁ Βελη-πασὰς διέταξε νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς καταδίκους ὅτι ἔστις τούτων ἤθελεν ἡδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν του, δεσμεύων πάλιν ἐν τῇ διαμονῇ του τὸ θηρίον. Ὑπέσχετο δὲ συγχρόνως καὶ ἄλλην πλουσίαν ἀμοιβήν.

Μεταξὺ τῶν καταδίκων εὑρίσκετο καὶ ὁ Χρίστος Γκούγκας, κατηγορούμενος ὅτι διὰ μιᾶς καὶ μόνης πυγμῆς ἐφρόνευσεν ἐπίσημόν τινα Τοῦρκον ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Γαστούνης. Ὁ Γκούγκας μόλις ἤκουσε τὴν προκήρυξιν τοῦ πασᾶ προσεφέρθη νὰ συλλάβῃ αὐτὸς τὸ θηρίον καὶ ἐξήτησε νὰ τῷ ἐτοιμάσῃ δύο κριοὺς. Ἀφοῦ δὲ ἔφεραν αὐτούς, ἀνῆλθεν οὗτος ἐπὶ τῆς μάνδρας καὶ κόπτων κατὰ διαλείμματα ἔρριπτεν ἐν τῇ αὐλῇ μεγάλα τεμάχια κρέατος, ἅτινα ὁ λέων κατεβρόχθιζεν εὐθὺς, βουλιμῶν.

Ἐφ' ὅσον ἔμωε τὸ θηρίον ἔτρωγε τοσοῦτον καὶ ἐξημεροῦτο. Ἡ δριγίως ἀνωρθωμένη χαίτη του μικρὸν κατὰ μικρὸν κατέπιπτεν ἤρεμος ἐπὶ τῶν νώτων· οἱ μυκτῆρές του δὲν ἀνεκινουῦντο πλέον οὐδ' ἐφύσων ἵνα μαρτυρήσῃ τὴν ἀδημονίαν του, οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ του εἶχον χάσει τὴν αἱματώδη ἐκείνην χροιάν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀντεκατοπτρίζετο πρὶν τῆς ψυχῆς του τὸ μένος. Περιεφέρετο ἐδῶ κι ἐκεῖ μετ' ἀγερῶου μεγαλοπρεπείας, ἀργὰ βηματίζον, ἔρριπτε πρὸς τοὺς πέριξ θεατὰς, οἵτινες εἶχον συρεύσει πολυάριθμοι ἐκεῖ, βλέμματα ἀδιάφορα ὡσεὶ οὐδὲ συλλογιζόμενον αὐτοὺς καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξέφερε τὸν βραχὺν καὶ τρομώδη μυκηθμὸν του.

Εἶχε καταφάγει καὶ τοὺς δύο κριοὺς κι ἐτανύετο μηχανόμενον ἐπὶ τῶν ποδῶν του, ὡσεὶ ἵνα εὐρύνῃ περισσότερον τὸν στόμαχόν του, ἦνοιγε δὲ χάσκον τὸ στόμα καὶ προέτεινεν ἐκτὸς τὴν γλῶσσαν, χορτασθέν. Καὶ ἐνῶ ἤδη ὕψωνε τὸν πόδα, ραθύμως πλέον, ἵνα θραύσῃ τὴν ἐτέραν κεφαλὴν τοῦ κριοῦ, ὁ Γκούγκας ἐπήδησεν αἴφνης εἰς τὴν αὐλήν, ἔδραξεν ἰσχυρῶς τὴν χαίτην τοῦ θηρίου καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τῶν εὐρέων νώτων του ἵππαστί.

— Τὸν ἄλυσο, μωρὲ παιδιά! τὸν ἄλυσο! ἐφώναξε πρὸς τοὺς θεατὰς ζητῶν τὴν ἄλυσον ἵνα δεσμεύσῃ αὐτό.

Οἱ θεαταί, κατεχόμενοι ὑπὸ τρόμου καὶ συγκινήσεως ἐπὶ τῷ θεάματι, ἠτένιζον αὐτὸν ἀκίνητοι, μὲ ὀφθαλμοὺς ἀπλανεῖς, ὡσεὶ ἀποκρυσταλλωμένους, οὐδεμίαν ἄλλην αἴσθησιν ἔχοντες ἐν ἐνε-

γεία εἰμὴ τὴν ὄρασιν. Διότι τὸ θηρίον, ἐκμανὲν ἐκ τοῦ βάρους τὸ ὄπισθον διὰ πρώτην φοράν τώρα ἤσθάνετο ἐπὶ τῶν νώτων του, ἐβρυχάτο στεντορείως ὥστε νὰ σείωνται τὰ πέριξ κτίρια καὶ ἡ γῆ ὡς ὑπὸ ἰσχυροῦ σεισμοῦ· ἐκάλπαζε δὲ ὀρμητικῶς, ὡς ἵππος ἐν ἵπποδρομίῳ, περιτρέχον τὴν αὐλήν, περιέστρεφε τὴν οὐρὰν τύπτον παταγωδῶς τὸν ἀέρα, ἀνέτεινε πρὸς τὰ πλευρὰ τὴν κεφαλὴν, ἔκλινεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἀνευνάζετο ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω αἰφνης, προσπαθοῦν νὰ ρίψῃ τὸ βῆρος ἀπ' ἐπάνω του. Ἄλλ' ὁ Γκούγκας ἔμενεν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ ἀκλόνητος, συσφίγγων τοὺς πᾶδας περὶ τὰ πλευρὰ καὶ κρατῶν διὰ τῶν σιβαρῶν βραχιόνων του τὴν πλουσίαν χαίτην τοῦ θηρίου. Οἱ θεαταί, οἵτινες μὲ τὸ πρῶτον ἄλμα τοῦ Γκούγκας ἐν τῇ αὐλῇ τὸν ἐθεώρησαν καὶ ἀπολεσθέντα, ἤδη ἐκ τῆς παρατεινομένης πάλης συνερχόμενοι ὀλίγον, παρηκολούθουν τὸ φοβερὸν ὄσον καὶ μεγαλοπρεπὲς σύμπλεγμα καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῇ ὑπερβολικῇ φρίκῃ των τὴν ἀνυπότακτον τοῦ Ἑλληνος ρώμην καὶ τὴν ἠρεμίαν μεθ' ἧς ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θηρίου, ὡς νὰ ἐκάθητο ἐπὶ ἑνὸς ἵππου.

Τὸ θηρίον ἤδη, ἐξηντλημένον ἐκ τοῦ μακροῦ καλπασμοῦ καὶ τῆς πάλης, ἐστάθη αἰφνης ἀσθμαῖνον θορυβωδῶς. ἤρχισε δὲ ἐν τῇ λύσσει του νὰ περιστρέφεται περὶ ἑαυτό, ὡς ροδάνι, μετὰ ταχύτητος ἀνεμοστροβίλου, ἐλπίζον οὕτω νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ βάρους του. Ὁ Γκούγκας ἔβλεπεν ἤδη τὸ ἔδαφος φεῦγον κάτωθὲν του καὶ τὰ λιθάρια, τοὺς χάλικας, τὰ τεμάχια τοῦ ἀχύρου καὶ τῶν ξύλων, πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν ἐν τῇ αὐλῇ, συγχεόμενα εἰς κύκλον ἕνα περιδινούμενον ἀδιακόπως, ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται ζάλην ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ προέβλεπεν ὅτι ὀλίγον ἀκόμη ἂν ἐξηκολούθει τὸ θηρίον τὴν περιστροφὴν του θὰ ἐπιπτεν ἀναίσθητος χαμαί.

— Ριχτέ μου, μωρέ, τὸν ἄλυσσο! ἐφώναξε πάλιν διὰ βροντώδους κραυγῆς.

Εἰς τῶν θεατῶν ἔρριψε τότε τὴν ἄλυσσον ἄνωθεν τῆς μάνδρας. Ὁ Γκούγκας ἔλαβεν αὐτὴν καὶ περιέβαλε διὰ τοῦ χονδροῦ καὶ ἰσχυροῦ κλοιοῦ τὸν λαιμὸν τοῦ θηρίου, ἔδесе δὲ τὸ ἄλλο ἄκρον εἰς σιδηροῦν τινὰ πάλον, ὑφούμενον ἐν τῇ αὐλῇ. Εἶτα ἀναγκάσας αὐτὸ νὰ στραφῇ περὶ τὸν πάλον ἀρκετά, μέχρις οὗ ἡ κεφαλὴ του ἀρμωσθῇ ἰσχυρῶς πρὸς αὐτόν, ἐπήδησεν αἰφνης πρὸς τὰ ὀπίσω. Καὶ με-

χριστού τὸ θηρίον, ἀντιθέτως περιστρεφόμενον, θυνήθη νὰ ἐκτυλίξῃ τὴν ἄλυσον ὁ Γκούγκας ἦτο μακρὰν, ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους ὀλοκλήρου.

— Ἐσύ σαι τὸ ἀσλάνι, ὄρὲ Γκούγκα, σήμερα εἶπεν ὁ Βελη-πασὰς ὅτε τὸν ἔφεραν πρὸς αὐτόν, θαυμάζων τὴν λεοντώδη τῶνόντ, κεφαλὴν του μὲ τὸ χονδρῶς ἐρρυτιδωμένον μέτωπον, τοὺς ἀίματώδεις ὀφθαλμούς, τὴν ὑπερτραφῆ ρίνα, τὰς ψαράς καὶ ἀνυποτάκτους τρίχας τῆς κόμης του καὶ ἐκπληττόμενος πρὸ τῶν προεχόντων μυῶνων τῶν βραχιόνων του, τοῦ ἰσχυροῦ καὶ πλατέος αὐχένος, τῶν σιβαρῶν καὶ καταστρογγύλων κνημῶν καὶ τοῦ ὑπερφουδῆ παραστήματός του ἔλου, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν—τί θέλεις νὰ σοῦ χαρίσω, ὄρέ;

— Τὴ λευθεριά, πασά μου, ἀπήντησεν αὐτός, ταπεινοφρόνως.

— Αὐτῆνε τὴν ἔχεις, ὄρέ; μὰ τί ἄλλο; . . . θέλεις χρυσάφι;

— Μπά. . . ἀπήντησεν ὁ Γκούγκας κάπως περιφρονητικῶς· ἐγὼ φτωχὸς ἐγεννήθηκα, φτωχὸς θὰ πεθάνω. . .

— Μὰ γύρεφε κάτι! . . . ἐκραύγασεν ἐντόνως ὁ Βελής, στενοχωρούμενος διὰ τὴν ἀδιαφορίαν ἐκείνην τοῦ ὑπηκόου του· λέγε καὶ θὰ γένη ὅ,τι πῆς.

— Πασά μου, σὰν θέλεις, θὰ σοῦ γυρέψω νὰ δώσης λευθεριά στοὺς Χριστιανοὺς πούχεις στὶς φυλακές.

Ὁ Βελη-πασὰς ἠναγκάσθη ἐκὼν ἄκων νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον του· Ἐκατὸ καὶ πλέον Ἕλληνας, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν στενάζοντες ἐν ταῖς ὑπογείοις τρώγλαις τοῦ σεραγίου τῆς Τριπόλεως, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι· τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ ὁ Γκούγκας ἐπέστρεψεν εἰς Γαστούνην, λίαν εὐχαριστημένος διὰ τὸ ἄθλόν του.

Ἄνδρέας Καραβίτσας

ΤΟ ΣΤΑΦΥΛΙ

Πολλὰ εἶναι τ' ἄνθη τοῦ Ἀπριλιοῦ, μὰ σὰν τὸ ρόδο οὔτ' ἓνα· πολλοὶ τοῦ χρόνου εἰν οἱ καρποί, σὰν τὸ σταφύλι οὔτ' ἓνα. Στ' ἄνθη τὸ ρόδο βασιλιάς καὶ στοὺς καρποὺς ἐσύ σαι, σταφύλι, τρισευγενικὸ τῆς γῆς βασιλοπαίδι.

Ἄλλοι καρποὶ ἔχουν μιὰ θωριά καὶ σὺ πολυθωριάξεις:
 ἀπ' τὴ μαυρίλα τῆς ἐλιάς στήν κρυσταλλένια ἀσπράδα,
 καὶ ἀπ' τὴ γλομάδα τοῦ κεριοῦ στοῦ κερασιοῦ τὴ φλόγα.
 Μικρὸ εἶτε μεγάλωργο καὶ τραγανὸ ἢ ἀφράτο,
 σὰν ἀκροδάχτυλο μακρὸ καὶ στρογγυλὸ σὰ μάτι
 καὶ καρπερὸ ἀπ' τὸν Ἀϊλιά κι ὡς τοῦ Χριστοῦ τὴ Γέννα,
 — τὸ μοσχοστάφυλο ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ σιρίκι τέλος.
 Πότε στ' ἀμπέλι κρέβεσαι καὶ προσκυνᾷς τὸ χῶμα,
 πότε ψηλὰ στήν κρεβατιὰ κρέμεσαι σὰν καντήλι.
 Ἐσὺ σαι ὁ πόθος τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγριμιῶν λαχάρια.
 Νυχτοπατοῦσα ἢ ἀλεποῦ γιὰ σὲ τὰ ὀρνίθια ἀφήνει
 καὶ ἡ σφήκα ἀπ' τὴ γλυκάδα σου κυλιέται λιγωμένη.
 Δίνεις τὴ σάρκα ζώντανὸ κι ὅταν πεθάνης τὸ αἷμα
 κι εἶναι γιὰ σένα μακελιοῦ σφαγὴ τὸ πατητήρι.

Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΤΥΦΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Ἔλεεν Ἐκεῖνος, πὺδ ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι:
 — «Στὴν Κολυμβήθρα τοῦ Σιλωὰμ σῦρε, τυφλέ, καὶ πλύνε:
 τ' ἄφωτα μάτια σου».

Καὶ νά, πρὶν κἂν προφθάσῃ ἀκόμα
 νὰ πλύνῃ ἀπὸ τὴν ὄψη του τὸ λασπωμένο χῶμα,
 ζωῆς ποτάμι ἀνάβρυσε, φωτὸς πλημμύρα ἐχύθη
 στὴ διψασμένη του ψυχὴ, στὰ σκοτεινά του στήθη
 καὶ ἔκραξ' ὀλόχαρος, ψηλὰ σηκώνοντας τὰ χέρια:
 — ὦ! πόσο ὠραῖο εἶναι τὸ φῶς! πῶς ἀγαλιάζει ἀέριον
 τὴν πλάση! πῶς χωρίζονται τὰ χρώματα μπροστά του!
 Αὐτὴ εἶν ἡ γῆ πὺδ ξέφευγε τὰ βήματά μου κάτω;
 αὐτοὶ εἶν οἱ κάμποι, τὰ βουνά, τὰ δέντρα; αὐτὴ εἶν ἡ μέρα
 πὺδ μὲς στὴ νύχτα τὴ βαθιὰ τὴν ἄκουγα; ὦ μητέρα,
 ἔσὺ σαι πὺδ μ' ἐγέννησες καὶ μ' ἔκανες νὰ νοιώσω
 πόσο γλυκιὰ θᾶν ἡ ζωὴ γιὰ ὅσους τὴν βλέπουν, πόσο

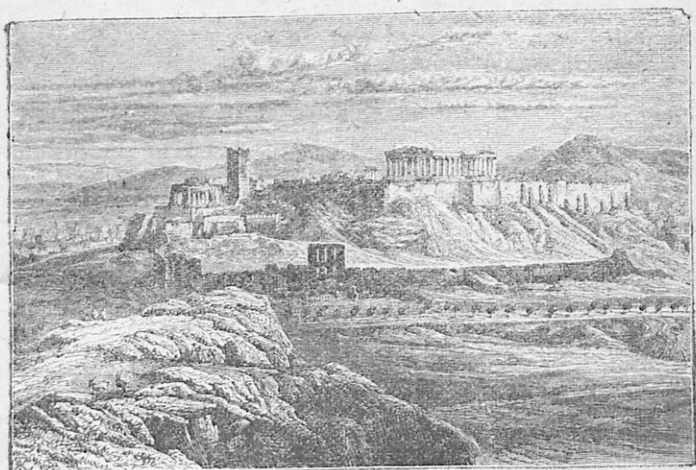
πικρὴ γι' αὐτοὺς πὺν τὴν ἀκοῦν βαθιὰ φυλακισμένοι
 στὰ κάτεργα τῆς σκοτεινιάς, ξένοι στὸν κόσμον, ξένοι,
 πίσω ἀπ' ἀδιάβατο βουνὸ μὲ δίχως μονοπάτια!
 Ὡ μάτια, πὺν μὲ βλέπετε καὶ πὺν σᾶς βλέπω, ὦ μύτια,
 θρόνοι, πὺν κάθεται ἡ ψυχὴ στὰ δυὸ σας μοιρασμένη
 κι ἀναγαλιάζει λαμπερὴ κι ἀθανασία προσμένει
 ὦ μάτια, πὺν μὲ τὴ ζωὴ μὲ δένετε μὲ τόσα,
 μὲ τόσα ἰήματα χρυσά, μ' ὅσες ματιές, ποιά γλῶσσα
 μᾶς λέει ὅσα μᾶς λέτε σεῖς δίχως φωνὴ καὶ λέξη;
 ποῖο στόμα, ροδοστέφανα χαμόγελα κι ἄν πλέξη,
 μᾶς δείχνει τὴ χαρὰ ὅσο σεῖς σὲ μιὰ σας λάμψη μόνο;
 ποῖος στεναγμὸς καὶ ποιά κραυγὴ θὰ δείξουν τόσον πόνο
 ὅσο ἓνα δάκρυ σας βουβό; ποῖο βελουδένιο χέρι
 ξέρει τὰ χάρδια τῆς ψυχῆς, πὺν μιὰ ματιά σας ξέρει;
 Ὡ μάτια, πὺν ἐφωτίσατε τὰ μαῦρα ὄνειράτά μου,
 ὦ μάτια, πὺν ἐστύλωσατε τ' ἄβουλα βήματά μου,
 ὦ μάτια, ἐσεῖς πὺν φέρετε τὰ χέρια μου μὲ τάξη
 ὅπου ἡ ψυχὴ μου ὀρέγεται κι ὁ νοῦς μου ὅπου προστάζει!
 ὦ μάτια, πὺν μὲ βλέπετε, κι ὦ μάτια, πὺν σᾶς εἶδα
 ζωὴ κι ἀγάπη καὶ χαρὰ κι ἀπαντοχὴ κι ἐλπίδα
 ὅλα εἶν ὄραϊα καὶ ποθητὰ κι εἶν ὅλα ἀγαπημένα,
 ὅλα εἶν ὄραϊα μαζί μὲ σᾶς, χωρὶς ἐσᾶς κανένα! . . .
 Τέτοια ὁ τυφλός, ὁ πρὶν τυφλός, βαδίζοντας ἐλάλει
 ὡς τὴ στιγμή πὺν ἀπάντησε τὸ Ναζωραῖο καὶ πάλι.
 Κι εἶπεν Ἐκεῖνος, πὺν ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι:
 — Ἐγὼ σοῦ χάρισα τὸ φῶς, τυφλέ, σκέψου καὶ κρῖνε
 ποῖος εἶμαι.

Κι εἶπεν ὁ τυφλός: Καὶ θέλει σκέψη τάχα,
 ποῖος ἄλλος κυβερνάει τὸ φῶς παρὰ ὁ Θεὸς μονάχα;

Ἰωάννης Πολέμης

Ο ΙΕΡΟΣ ΒΡΑΧΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Τὰ μαρμαρένια σκέλεθρα τοῦ Βράχου τοῦ ἱεροῦ,
 τῆς Μνημοσύνης φύλακες, μήτε ἀποσταίνουν, μήτε
 κωφεύουν στὴ βασιὰ φωνὴ τοῦ ἀκοίμητου φρουροῦ
 ποὺ νυκτοκράζει ἀθώρητος: — Φύλακες, γρηγορεῖτε!
 Καὶ ὑψώνοντας τοὺς ὄμους των ὀλόρθους ἀμφορεῖς
 οἱ ξωτικὲς ἐνθύμησες, πανώριες ὑδροφόρες,
 περνοῦν, ξαναπερνοῦν, περνοῦν ἀτέλειωτα, θαρρεῖς,
 ἕπως περνοῦν ἀτέλειωτες τῶν ἀθανάτων οἱ Ὁρεσ.

Ἡ Ἀκρόπολις

Καὶ τὸ φεγγάρι ὀλόφεγγο κι ἡ νύχτα ἐκστατικὴ
 μ' ἀχνάδα ὄνειρου ἀγκάλιασε τοὺς κοιμισμένους μύθους,
 κι ἀνώφελα διαβαίνοντας ὁ Χρόνος ἀπ' ἐκεῖ
 χύνει τῆς Δήτης τὸ νερὸ σὲ Δαναΐδων πίθους.
 Καὶ τὸ πουλὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ποὺ μὲς στὰ σκοτεινὰ
 κάποιας σπηλιάς, ἔρημο ζῆ ζωὴ ταπεινωμένη,
 νοιώθοντας πὼς ἀπόστασεν αἰῶνες ν' ἀγρυπνᾷ,
 μᾶς νύχτας ἀξημέρωτης τὴ χαραυγὴ προσμένει.

Ἐωάννης Πολέμης

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ
(Ἐκ τοῦ ποιήματος «Τὸ σπαθὶ καὶ ἡ κορόνα»)

Λὲ μετριοῦνται οἱ ἀρματωμένοι
οὐδὲ τ' ἄλογα ἐκεῖ κάτω·
ὁ Μεχμέτης ποὺ προβαίνει
καὶ τὴν Πόλιν τριγυρνᾷ
στέλνει μήνυμα θανάτου,
«Ἡ τὴ μάχη ἢ τὰ κλειδιά».

Εἰς τὴν ὥρα τοῦ κινδύνου
σᾶς προσμένω, Τοῦρκοι, ἐλάτε,
βροντερῇ τοῦ Κωνσταντίνου
ἀποκρίνεται ἡ φωνή,
τὲς φοβέρες δὲ φοβᾶται
ὅποιος ζώνεται σπαθί.

Τότε οἱ Τοῦρκοι ἀγριωμένοι
τρεῖς φορὲς χυμᾶν κι ἀφρίζουν,
καὶ τὲς τρεῖς ξεσπαθωμένοι
βγαίνουν ἔξω οἱ χριστιανοί,
καὶ τὰ χάντακα γεμίζουν
τῶν ἀπίστων οἱ νεκροί.

Πᾶσα μέρα οἱ γενιτσάροι
 πολεμοῦν ὡσάν οἱ λύκοι,
 καὶ γυρνοῦν μὲ τὸ φεγγάρι
 ματωμένο, ντροπιαστό·
 πάντα ἢ δόξα, πάντα ἢ νίκη
 χύνουν λάμψη στὸ σταυρό.

Τὸ Βυζάντιο τοῦ τυράννου
 ταπεινώνει τὴ μαγία,
 ἦτον ὅμως ἐκεῖ πᾶνου
 πικρὴ ἀπόφαση γραφτὴ,
 στὴν Ἁγία μας Σοφία
 μιναρὸς νὰ σηκωθῆ.

Μῖσος καίει τὸ κολασμένο
 στήθος κάθε Μουσουλμάνου·
 ζωντανὸς τὸν πεθαμένο
 κάνει τοῖχο καὶ πατῶ,
 κι ἀνεβαίνει ἐκεῖθε πᾶνου
 καὶ χτυπιέται καὶ χτυπῶ.

Καὶ κάθε ἄρμα βγάνει ἀχτίδες,
 εἰς τὴ μιὰ μεριά στὴν ἄλλη,
 τὸ κοντάρι στὲς ἀσπίδες,
 στὲς ἀσπίδες τὸ σπαθί,
 καὶ κανεῖς μέσα στὴ ζάλη
 δὲν ἀκούει τὴν προσταγὴ.

Ἕνας μόνος σπᾶ τὰ πλήθη,
 τ' ἀνεμίζει καὶ διαβαίνει·
 ἔχει δλόχρυσα τὰ στήθη,
 ἔχει ὠραίαν ἄρματωσιά,
 μὲ διαμάντια στολισμένη
 καὶ σημεῖα βασιλικά.

Δέτε κεί στήν πρώτη θύρα,
 τῆ μορφῆ αὐτοῦ τοῦ ἀπίστου·
 ἓνα βλέμμα ρίχνει γύρα
 καὶ πετιέται σὰν θεριὸ
 ὅπου βλέπει τῆς ὁρμῆς του
 μεγαλύτερο φραγμό.

ὦ ! τί χέρι νᾶν ἐκεῖνο,
 τί δαιμονισμένο χέρι,
 ποῦ ὅπου πέφτει κάνει θρηῖνο,
 ὅπου φθάνει πελεκᾶ,
 ποῦ χτυπᾷ σ' ὅλα τὰ μέρη,
 καὶ δὲν εἶναι πουθενά ;

Φοβερὴ σκηνὴ κεῖ κάτου,
 βοή, χτύποι, θρηῖνοι . . . ἀνάφτουν
 σπιθοβόλα τ' ἄρματά του,
 τὸ σπαθί του εἶναι παντοῦ,
 καὶ πολλὰ θαρρεῖς π' ἀστράφτουν
 στήν παλάμη τοῦ σκυλιοῦ .

Στὴν Ἀνατολὴ κεῖ πέρα,
 στ' ἄγρια γένη τῶν Τατάρων,
 ἐβασίλευε μιὰ μέρα·
 τὸν ξεθρόνισαν ἐχθροί,
 τώρα, Ἀγὰς τῶν Γενιτσάρων,
 στὸ Βυζάντιο πολεμεῖ.

Ὁ Χασάνης εἶν ἐκεῖνος,
 τῆς φρουρᾶς του θερισμένο
 τ' ἄνθος εἶδ' ὁ Κωνσταντῖνος
 καὶ τινάζεται μεμιὰ,
 μὲ κορμὶ γιγαντωμένο,
 μ' ἀνοιχτὴ τὴ δρασκελιά.

Συναντιοῦνται βῆμα βῆμα
 στήν παλαιστρα τοῦ θανάτου·
 ἔχουν φοβερό τὸ σχῆμα,
 φρενιασμένες τὲς ματιές·
 λές κι οἱ δυὸ θὰ πέσουν κάτω
 μὲ τὲς πρώτες χτυπησιές.

Πολλοὶ ἐχθροὶ καὶ φίλοι, ποὺ ἦσαν
 μὲ τὰ χέρια σηκωμένα,
 ὅλοι ἀντάμα παραιτῆσαν
 τὸν ἀγῶνα τὸ σκληρό,
 γιὰ νὰ ἴδουν χεροπιασμένα
 τὰ λιοντάρια αὐτὰ τὰ δυό.

Φοβερός ὁ Τοῦρκος εἶναι
 εἰς τὴ λύσσα του τὴν πρώτη,
 ἢ ψυχὴ σου, Κωνσταντίνε,
 ἔχει ἀνδρείαν ἀληθινή,
 ἔχει μέσα μιὰ θεότη
 ποὺ σοῦ λάμπει στὴ μορφή.

Ἐναν κρότο ἀκοῦς αἰώνιο,
 παντοῦ σίδερο ποὺ τρίζει,
 ὥσάν νᾶν ἐκεῖ δαιμόνιο
 ποὺ γουρλιάζει φοβερά,
 ποὺ θερμαίνει καὶ μανίζει
 τῶν ἀνδρείων τὰ σωθικά.

Ἐ Χασάνη ! ἡ λάμψη ἐχάθη,
 τὸ λαμπρό σου ἐσβέσθη ἀστέρη·
 τοῦ Παλαιολόγου ἡ σπάθη,
 μ' ἓνα χτύπο συριχτό,
 τὸ κεφάλι μὲ τὴν περι-
 κεφαλαία σου σχίζει εἰς δυό.

Μὲ τὸ μάτι φλογισμένο
οἱ Γενίσαροι κοιτᾶνε
τὸν Ἄγά τους σκοτωμένο
κι ὅλοι σέρνουν μιὰ κραυγὴ
καὶ τινάζονται, πετᾶνε
πυκνωμένοι στὴ σφραγὴ.

Τὸ λιοντάρι, πὸν ἀντικρίζει
κατὰ γῆς αἱματωμένα
τὰ παιδιὰ του, δὲ γυρίζει
τὲς ματιὲς πλιὸ φοβερό,
δὲ χυμᾶει πλιὸ λυσσασιμένα
νὰ ξεσχίσῃ τὸ φονιά.

*Αναμέτρητοι εἶν οἱ σκύλοι
ἦσαν λίγοι οἱ ἀνδρειωμένοι
τοῦ Παλαιολόγου φίλοι,
κι ἀπομείνανε μισοί,
ναί, μισοί καὶ κουρασμένοι
ἀπ' τὴ μάχη τὴ διπλή.

Εἰς τὰ τεῖχη ἀντιβοῖζει
ἡ φωνὴ τοῦ Κωνσταντίνου·
συμβουλεύει, φοβερίζει,
παρασταίνει ζωντανή,
μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ κινδύνου,
τῆς φυγῆς τὴν ἔντροπή.

Κι οἱ στενώτεροι δικοὶ του
ἐσκορπίσαν μὲ τὰ πλήθη,
ἡ βασιλικὴ φωνὴ του
δὲν ἀκούγεται ἀπ' αὐτούς.
Εἶν ὁ φόβος εἰς τὰ στήθη,
εἶναι στὰ ποδάρια ὁ νοῦς.

Μόνος τότε, τὸ λιοντάρι,
 ρίχνει μάτι βουρζωμένο
 στὸ ἱερὸ Προσκυνητᾶρι
 πῶδειγεν ἀπὸ μακριὰ
 τὸ σταυρὸ του ἀνυψωμένο
 γιὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

— Μισοφέγγαρο ἐκεῖ πάνω,
 ὄχι, ἐγὼ δὲ θ' ἀντικρίσω!
 Σκῆπτρο, θρόν', ὅλα σᾶς χάνω,
 μόνη μ' ἔμεινε ἡ τιμή,
 πλὴν τὸ αἷμα ποῦ θὰ χύσω
 θᾶν ἀδιάκοπη βοή.

Στὴν κατόπι μου δουλεία
 τὲς ψυχὲς μὲ ἀνδριὰ θὰ βάψω,
 κι εἰς τὰ στήθη ἡ ἐλευθερία
 θὰ σκορπίζῃ μυστικά,
 ὡς σκορπίζει τὸ χωράφι,
 ὡς ψωμίζουν τὰ σπαρτά.

Κι ἀκούει θόρυβο... ἐκεῖ πέρα
 ἐμυρμήγκιασεν ὁ δρόμος...
 Ἄκούει γύρω του φοβέρα,
 ποδοβολητό, κραυγή...
 Στ' ἀργασμένο χέρι του ὄμως
 ἐβαστοῦσ' ἓνα σπαθί,

Καὶ μὲ μάτι σπιθοβόλο
 τ' ἀπιστα μετρώντας πλήθη
 μοναχὸς ὁρμᾶ πρὸς ὄλο
 ἓνα στράτευμα ἐχθρικό,
 ποῦ στὸ φρούριο μέσα χύθη
 μὲ μεγάλο ἀλαλαγμό.

Φθάνει, ἀνοίγει, σφάζει, ρίχνει,
 ἀνεμίξει ἀρματωμένους,
 παντοῦ φαίνεται, ἄλλου δείχνει,
 καὶ χτυπᾷ τὸ χέρι ἄλλου.
 Λάμψη στερινὴ τοῦ Γένους,
 ὕστερος φραγμὸς τοῦ ἐχθροῦ !

Στερινή, ποιὸς εἶπε ;...λάμψη
 χύνει αἰώνια τὸ σπαθί του,
 πὺν κατόπι θ' ἀναλάμψη
 στῆς Ἑλλάδος τὰ παιδιὰ·
 κληρονόμοι ἡμεῖς δικοί του
 θὰ βαροῦμε τὴν Τουρκιά.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ κάθε ἀπίστου
 παραλύεται ὁ νοῦς κι ἡ κρίση·
 θαρροῦν ἄγγελο τοῦ Ὑψίστου
 τὸν ὠραῖο πολεμιστή,
 πὺν κατέβη ν' ἀφανίσῃ
 ὅ,τι ἐκέρδισαν αὐτοί.

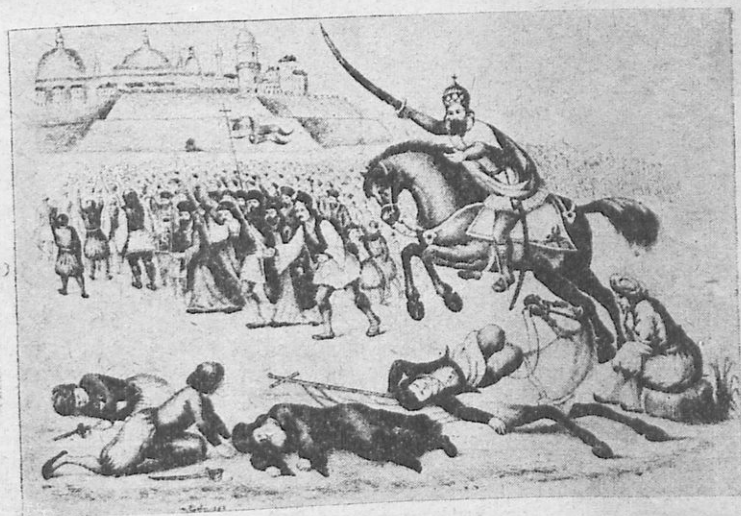
Στὴν ψυχὴ τῶν Τούρκων ὅμως
 ἢ κατάπληξις μουλώνει,
 ὀλιγώστευσεν ὁ τρόμος,
 ἐπερίσσευσ' ὁ θυμὸς,
 καὶ τὸν Κωνσταντῖνο ζώνει
 ἀναμέτρητος ἐχθρὸς.

Βάρβαροι, πὺν προσκυνᾶτε
 ἕναν ψεύτη κι ἕν' ἀστέρι,
 ὅσο θέλετε χτυπᾶτε,
 χίλιοι ἕσεῖς, τὸ μοναχό.
 Δὲν τὸ πιάνει Τούρκου χέρι
 τὸ λιοντάρι ζωντανό.

Πληγές δέχεται καὶ δίνει,
ὅσο ποὺ στὴ γῆ πεσμένος
τὸ πολύτιμο αἷμα χύνει...
Ὅπου τῶφυγε ἡ ψυχὴ,
εἰν ὁ τόπος ἁγιασμένος,
εἰν ἐπίσημ' ἡ σκηνή.

Προσκυνῶ σὰν Ἁγιαστήριο
τὴ σκηνὴ τῆ δοξασμένη,
ὅπου τὸ αἷμά του εἰν μυστήριο
ὡς τὴν ὕστερη σταξιά
προσκυνῶ τὴν τιμημένη
τῆς δουλείας ξυγορά.

Γεώργιος Ζιλοκόστis

Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΜΑΧΟΜΕΝΟΣ!

(Ἐκ παλαιᾶς λιθογραφίας)

ΤΟ ΚΡΪΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἄπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι·
 καὶ μέσα στὴ θολόκτιστη ἐκκλησιά,
 στὴν ἐκκ'ησιὰ πὺν παίρνει κάθε βράδυ

τὴν ὄψη τοῦ σχολειοῦ,
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ κανδιλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ δνεύρατα ἀναδεύει
 καὶ γύρω τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἢ ἀλυσόδετη πατρίδα·
 βραχνὰ ὁ παπὰς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά·

ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγρικᾶ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἄπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 πὺν ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντριβεῖ καὶ κυλᾶ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά,

πὺν δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλιά,
 κι ἄπ' τῶν προγόνων τ' ἄφθαρτα βιβλία,
 πὺν δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

Ἐνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
 σὲ μελωδίες ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

•Μὴ σκιάζεσθε στὰ σκότη ! Ἡ ἐλευθεριὰ
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
 τῆς νύκτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη !»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας 1859. Ἔργα ποιητικά: Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνῶν, Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι, Τάφος, ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, ὁ Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, Ἀσάλευτη ζωὴ, Πολιτεία καὶ μοναξιά, Βοημοί, τὰ Παράκαιρα πεζὰ: Γράμματα: δρᾶμα: Τρισεύγενη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σχιάθον. Ἔργα: Πολυάριθμα διηγήματα ἀναφερόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν βίον καὶ τὰ ἔθη τῆς ἰδιοτέρας πατρίδος του.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον 1838· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1895. Ἔργα ποιητικά: Ἄπαντα, περιλαμβανόμενα εἰς τρεῖς τόμους. Νέα Ποιήματα, ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας 1862. Ἔργα ποιητικά: Ποιήματα, Χειμώνανθοι, Ἀλλάσαστρα, Κειμήλια, Ἐξωτικά, τὸ Παλιὸ Βιολί. Πρῶτα βήματα, Σπασμένα μάρμαρα, μετάφρασις ἔμμετρος τῶν Εἰδουλλίων τοῦ Θεοκρίτου· δραματικά: Ὁ Βασιλιᾶς Ἀνήλιαρος, ἡ Γυναίκα.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον 1850. Ἔργα ποιητικά: Θησεύς, τὸ Μῆλον τῆς Ἐριδος, Ἀδὰμ καὶ Εὐα, διάφορα ἄλλα ποιήματα εἰς δύο τόμους ἐκδοθέντα· δραματικά: ἡ Κόρη τῆς Λήμνου, ὁ Ρήγας Φεραῖος, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου, Ἴδωλη, ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαίτε· πεζὰ: μετάφρασις τοῦ Λαοκρόντος τοῦ Λέσιγκ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1809· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1892. Ἔργα δραματικά: οἱ Τριάκοντα, Δούκας, Φροσύνη, Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἡ Παραμονὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Γάμος τοῦ Κουτρούλη, μεταφράσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραμάτων καὶ ξένων ποιητικῶν: διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ εἰς μεταφράσεις, μεταφράσεις τῆς Κολάσεως τοῦ Δάντη καὶ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τάσσου· πεζά: ὁ Αὐθέντης τοῦ Μορέως, ὁ Συμβολαιογράφος Τάπας καὶ ἄλλα διηγήματα, Ἀπομνημονεύματα εἰς δύο τόμους, παντοειδεῖς μελέται καὶ ἄρθρα λογοτεχνικά, ἀρχαιολογικά κλπ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὰ 1789 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν 1857. Ἔργα ποιητικῶν: Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπαίρον, οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι, ὁ Λάμπρος καὶ διάφορα ἄλλα πλήρη καὶ ἀτελῆ καὶ ὀλίγιστα πεζὰ περιληφθέντα εἰς τὰ Ἀπαντα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 1803· ἀπέθανεν εἰς τὴν Σμύρνην 1863. Ἔργα ποιητικῶν: Τὸ πανόραμα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Τουρκομάχος Ἑλλάς, Ὁ περιπλανώμενος, Ἀνατολικῶν σκηνογραφήματα καὶ ἄλλαι ἔμμετροι κωμωδία: Ἄσωτος Πρωθυπουργός, Ἀτίθασος ποιητής, Συνταγματικὸν σχολεῖον· ἔργα πεζά: Ὁ ἐξόριστος.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Σταυροδρόμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1830· ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας 1899. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν τὰ ἀπομνημονεύματά του εἰς τρεῖς τόμους.

ΙΟΥΔΙΟΣ ΤΥΠΑΛΛΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας 1814· ἀπέθανεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν 1883. Ἔργα ποιητικῶν: διάφορα ποιήματα ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς ἓνα τόμον καὶ ἀποσπάσματα ἔμμετρον μεταφράσεως τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τουρκοῦ τοῦ Τάσσου.

ΑΛΕΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν 1870. Ἔργα ποιητικῶν: Ἀνοιχτὰ μυστικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου	
Ὁ βράχος καὶ τὸ κύμα (ποίημα).....	28
Ὁ Κίτζος καὶ τὸ γεράκι (ποίημα).....	82
Ἰωάννου Βηλαρά	
Πολύλαλος (ποίημα).....	121
Γεωργίου Βιζυηνοῦ	
Ἡ ἐπαίτις τῆς Βιζύης (ποίημα).....	40
Ἀγγέλου Βλάχου	
Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.....	98
Δημητρίου Βικέλι	
Ὁ λυσσασμένος.....	62
Γερασίμου Βώκου	
Δάξαρς Κουντουριώτης.....	102
Ἰωάννου Δαρβέργη	
Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκος.....	108
Δημόδη ἄσματα	
Ἡ ξενούλα.....	101
Γεωργίου Δροσίνη	151
Φωνές τῆς νύχτας (ποίημα).....	88
Τὸ ροδόφυλλο (ποίημα).....	121
Ἡ φωτιά (ποίημα).....	127
Ἡλιοβασίλεμα (ποίημα).....	127
Διαδατάρικο τρυγόνι (ποίημα).....	134
Τὸ σταφύλι (ποίημα).....	138
Ἀργύρη Ἑφταλιώτη	
Πατρίδα (ποίημα).....	133
Γεωργίου Ζαλοκώστη	
Ὁ θάνατος τοῦ Παλαιολόγου.....	141
Σπυρίδωνος Ζαμπελίου	
Ἡ τελευταία λειτουργία τῆς Ἁγίας Σοφίας.....	8
Ἀνδρέα Καραχάτση	
Ἡ πατρίς τοῦ Ρήγα.....	32

'Ο χαλασμός.....	116
Τοῦ Γκούγκα ὁ ἄθλος.....	125
Ἰωάννου Κονδυλάκη	
Σκούρα.....	128
Ἀδριαντοῦ Κοροῦ	
Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ὀδυσσεῖα Ἀνδρουτσῶν.....	84
Ἀριστοτέλους Κουρτίδου	
'Ο ἀνδριάς τοῦ Ἡρώος.....	123
Κώστα Κουστάλλη	
Στὸ σταυραῖτὸ (ποίημα).....	21
Τὰ μάρμαρα.....	78
Κωστῆ Πιλαρῶ	
'Ο ἀνεμόμυλος τοῦ Μεσολογγίου.....	12
Διγενὴς Ἀκρίτας (ποίημα).....	100
Ἀλεξάνδρου Πιπαδεριμάντη	
Ἡ τελευταία βαπτιστικὴ.....	22
Ἀχιλλέως Παράσχου	
Αἱ δύο λειτουργίαι (ποίημα).....	73
Σαλαμίς (ποίημα).....	106
Ἰωάννου Πολέμη	
Πηλὸς καὶ πηλὸς (ποίημα).....	97
'Ο καβαλάρης (ποίημα).....	97
Τὸ δισκοπόνηρο τῆς Ἁγίας Σοφίας (ποίημα).....	114
Ἡ διάννα (ποίημα).....	135
'Ο τυφλὸς τοῦ Εὐαγγελίου (ποίημα).....	139
'Ο ἱερὸς βράχος (ποίημα).....	140
Ἀριστομένους Προβιλεγγίου	
'Ο στρατὸς μας (ποίημα).....	60
Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ	
Ἐρέχθειον.....	44
Διονυσίου Σολωμοῦ	
Ἦμος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν.....	1
Ἡ ψυχούλα (ποίημα).....	30
'Ο τάφος τοῦ πατέρα.....	31
Ἀλεξάνδρου Σούτσου	

Ἡ Ἁγία Σοφία (ποίημα).....	112
Ἀνδρέα Συγγρού	
Ἡ καταστροφή τῆς Χίου.....	89
Ἰουλίου Τυπάλδου	
Τὸ λείψανο τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου (ποίημα).....	18
Ἀλέκου Φωτιάδου	
Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ (ποίημα).....	128

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Διονύσιος Σολωμός.....	Σελ.	1
Κωστής Παλαμάς.....	»	12
Ίούλιος Τυπάλδος.....	»	18
Κώστας Κρυστάλλης.....	»	21
Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.....	»	22
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης.....	»	28
Ἀνδρέας Καρκαβίτσας.....	»	32
Γεώργιος Βιζυηνός.....	»	40
Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς.....	»	44
Λημῆτριος Βικέλας.....	»	63
Ἀχιλλεὺς Παράσχος.....	»	73
Ἀδαμάντιος Κοραῆς.....	»	84
Γεώργιος Δροσίνης.....	»	88
Ἀνδρέας Συγγρός.....	»	89
Ἰωάννης Πολέμης.....	»	97
Ἄγγελος Βλάχος.....	»	98
Γεράσιμος Βώκος.....	»	102
Ἰωάννης Μ. Δαμβέργης.....	»	108
Ἀριστοτέλης Κουρτίδης.....	»	123
Ἰωάννης Κονδυλάκης.....	»	128
Ἀργύρης Ἑφταλιώτης.....	»	133
Γεώργιος Ζαλοκώστας.....	»	142

ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἡ Ἁγία Σοφία.....	σελ.	δ'
Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.....	»	9
Τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου.....	»	19
Τὸ Ἐρέχθειον.....	»	48
Ἡ Ἁγία Λαύρα.....	»	77
Ἡ Ἀκρόπολις.....	»	141

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ἐκδίδει

τὸ βιβλίον τῆς **Παυλίνης Πηλολέμην**, συγγραφέα ἰθακτικῶν βιβλίων.

Ἐπιτομὴν περιέχει ἡμῶν ἐκ τῆς δι' ἡμετέρας πράξεως τῆ 20 τοῦ μηνὸς ἐκδόσεως καὶ τῆ 21 τοῦ αὐτοῦ καταχωρίσεως ἐπιτομῆς ἀριθμ. 28 φύλλων τῆς ἑφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐκδόθη τὸ πρὸς κρίσιν ὑπερλήθην ἐν χειρογράφῳ ἡμέτερον βιβλίον ἐπιτομικὰ ἀναγνώσματα τῆς τάξεως **Γ'**, διὰ τὴν **Γ'** τάξιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, τὴν ἀντιστοιχοῦν τῆς τάξεως τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μετῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῆς **Δ'** τάξεως τῶν ἀστικῶν σχολείων τῶν θηλέων, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως πρὸς τῆς ἐκτελέσεως τοῦ βιβλίου τοῦτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν ταῖς ἐπιτομικαῖς ἐκδόσεσι τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου περιλαμβανομένης ὑποδείξεως.

Ὁ ἑποικιστὴς
ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

Π. Ζαγαριάση